

Filosofia preclasică greacă

fragmente din textele presocraticilor

Tehnoredactor: Paulina Ivănuș

© 2006 Editura Paideia
str. Tudor Arghezi, nr. 15, sector 2
71216 București, România
tel.: (+4021)316.82.08; 316.82.10
fax: (+4021)316.82.21

ISBN (10)973-596-357-4

ISBN (13)973-596-357-6

Filosofia preclasică greacă

fragmente din textele presocraticilor

selecția textelor:

prof.dr. Ion Bănșoiu

Referințe orifice - fragmente

A) VIAȚA ȘI OPERA *

1. SUID. Ὀρφεὺς Λειβήθρων τῶν ἐν Θράικῃ (πόλις δε ἐστὶν ὑπὸ τῇ Πιερίαι), υἱὸς Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης· ὁ δε Οἶαγρος πέμπτος ἦν ἀπὸ Ὑατλαντος, κατὰ Ἀλκυόνην μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ.

1. *Lex Suda* : Orfeu, originar din Leibethra, oraș al Traciei situat la sud de Pieria, este fiul lui Oiagros și al Calliopei.

2. ALCAEUS fr. 80 Diehl.

τὸ γὰρ ἐμμόρμενον Ὀρ<φ>εὺς ἐβιάσδετο ν. s.>
πάρ<φ>αις ἄνδρεσι τοῖς γεινο<μ>ένοισιν θάνατον
φύγην>,
αἱ πάντ<α>ι σόφος ἦι καὶ φρέσι πύκνα<ισι>
κεκάσμενος>,
νήπιος>, παρὰ μοῖραν Δίος οὐδὲ τρί<χ>ες ἔρρυν>.

2. ALCEU, fr. 80, Diehl. Plin de sfidare, Orfeu încălca voința Soartei, îndemnându-i pe oamenii care se născuseră pe pământ să fugă de moarte.

3. AESCHYL, Ag. 1629.

Ὀρφεῖ δε γλῶσσαν τὴν ἐναντίαν ἔχεις·
ὁ μὲν γὰρ ἦγε πάντ' ἀπὸ φθογγῆς χαρᾶι...

* Traducerile fragmentelor aparțin Feliciei Ștef.

3. ESCHIL, *Agam.* 1629. Vorba ta este cu totul alta decât cea a lui Orfeu; căci el toate le îndupleca, stăpânindu-le prin farmecul glasului său.

4. PAUS. X 30, 6 (Polygnots Unterweltsbild) ἀποβλέψαντι δὲ αὐθις ἐς τὰ κάτω τῆς γραφῆς ἔστιν ἐφεξῆς μετὰ τὸν Πάτροκλον οἷα ἐπὶ λόφου τινὸς Ὀρφεὺς καθεζόμενος, ἐφάπτεται δὲ καὶ τῇ ἀριστερᾷ κιθάρας, τῇ δὲ ἐτέραι χειρὶ ἰτέας κλῶνές εἰσιν ὧν ψαύει, προσανακέκλιται δὲ τῷ δένδρῳ· τὸ δὲ ἄλσος ἔοικεν εἶναι τῆς Περσεφόνης, ἔνθα αἵ γειροι καὶ ἰτέαι δόξῃ τῇ Ὀμήρου [κ 509] πεφύκασιν. Ἑλληνικὸν δὲ τὸ σχῆμά ἐστι τῷ Ὀρφεῖ καὶ οὔτε ἡ ἐσθῆς οὔτε ἐπίθημά ἐστιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ Θράκιον.

4. PAUSANIAS X, 30, 6. (tabloul Infernului, opera lui Polygnotos). ... dacă îți arunci din nou privirea spre partea de jos a tabloului, ți se arată, imediat după Patrocle, Orfeu, așezat pe un fel de colină; cu mâna stângă ține chitara, iar cu cealaltă mână atinge muguri de salcie, rezemându-se de arbore; pare să fie dumbrava Persephonei, crâng în care au crescut plopi și sălcii, după câte mărturisește Homer (*Odiseea* X, 509). Orfeu are înfățișarea exterioară a unui grec și nici îmbrăcămintea, nici ceea ce-i acoperă capul nu sunt de obârșie tracă.

6. EURIP. Alc. 357

εἰ δ' Ὀρφέως μοι γλῶσσα καὶ μέλος παρῆν,
ὥστ' ἡ κόρην Δήμητρος ἦ κείνης πόσιν
ῥυμνοῖσι κηλήσαντά σ' ἐξ Ἰαίδου λαβεῖν,
κατήλθον ἄν. (Vgl. oben A 3 ; Med. 543)

6. EURIPIDE, *Alcesta* 357. Limba și glasul lui Orfeu de mi-ar fi fost date, / Invocând cu ele pe fiica Demetrei, ori pe/ Soțul ei, în Infern aș fi coborât după tine.

7. – 962 ἐγὼ καὶ διὰ μούσας
 καὶ μετάρσιος ἦϊξα καὶ
 πλείστων ἀνάμενος λόγων
 965 κρεῖσσον οὐδὲν Ἀνάγκας
 ἡῦρον, οὐδέ τι φάρμακον
 Θρήισσαις ἐν σανίσιν, τὰς
 Ὀρφεῖα κατέγραψεν
 970 γῆρυς, οὐδ' ὅσα Φοῖβος Ἀσκληπιάδαις ἔδωκε
 φάρμακα πολυπόνοις ἀντιτεμὼν βροτοῖσιν.

7. – 962: Călătorit-am pe la Muze/M-am înălțat în sfere-nalte./Am cunoscut mai multe sfaturi./Dar n-am găsit nimic mai tare decât Destinul; leac, nici unul / În trace legi de-Orfeu-ntocmite./ Nici cu ce ierburi Phoibos însuși / Pe Asclepiazi îi dăruise / Ca leac la multe suferințe / Ce-ndură-ntruna muritorii.

9. EURIP. Cycl. 646

ἀλλ' οἶδ' ἐπωιδὴν Ὀρφέως ἀγαθὴν πάνυ,
 ὥς αὐτόματον τὸν δαλὸν εἰς τὸ κρανίον
 στεῖχονθ' ὑφάπτειν τὸν μονῶπα παῖδα γῆς.

9. – *Ciclopul* 646. Dar cunosc o grozavă incantație de-Orfeu născocită: / Cum o torță aprinsă sări de la sine în capul / Cu-un singur ochi al fiului Gliei și-ndată în plin îl atinse.

10. (-)Rhes. 943 (Muse, Mutter des Rhesos, zu Athene)

μυστηρίων τε τῶν ἀπορρήτων φανάς
 ἔδειξεν Ὀρφεύς, αὐτανέψιος νεκροῦ
 τοῦδ' ὃν κατακτείνεις σύ· Μουσαῖόν τε σόν
 σεμνὸν πολίτην κάπῃ πλείστον ἄνδρ' ἓνα
 ἐλθόντα Φοῖβος σύγγονοί τ' ἠσκήσαμεν.

10. – *Rhesos* 943 (Vorbește mama lui Rhesos, adresându-se Atenei): Orfeu, ce-i rudă cu omul ucis de tine, ne-a arătat cum să sărbătorim cu torțe aprinse tăinuitele misterii. Și pe Musaios, al tău ilustru cetățean, bărbat care printre oameni a călătorit cel mai mult, Phoibos și noi, rudele lui de sânge, tot noi l-am deprins cu aceste învățături.

11. ARISTOFAN. *Ran.* 1032

Ὅρφεὺς μὲν γὰρ τελετάς θ' ἡμῖν κατέδειξε φόνων τ'
ἀπέχεσθαι,
Μουσαῖος δ' ἐξακέσεις τε νόσων καὶ χρησμούς.

11. ARISTOFAN, *Broaștele* 1032:

Ceremonii de inițiere-n misterii sfinte
Ne-a arătat Orfeu, și cum de crime
Să ne ferim ; Musaios, leacuri tămăduitoare
De boli și ce anume sunt oracolele.

12. – *Av.* 693 (Chor der Vögel)

Χάος ἦν καὶ Νύξ Ἑρεβός τε μέλαν πρῶτον καὶ Τάρταρον εὐρύς,
Γῆ δ' οὐδ' Ἄηρ οὐδ' Οὐρανὸς ἦν Ἑρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις
τίκτει πρῶτιστον ὑπηνέμιον Νύξ ἡ μελανόπτερος ὦϊόν,
ἐξ οὗ περιτελλομέναις ὥραις ἔβλασταν Ἑρως ὁ ποθεινός
στίλβων νῶτον περυγῶιν χρυσαῖν, εἰκὼς ἀνεμῶκεσι δῖναις.
οὗτος δε Χάει περόεντι μιγείς νυχίῳ κατὰ Τάρταρον εὐρύν
ἐνεόττευσεν γένος ἡμέτερον καὶ πρῶτον ἀνήγαγεν εἰς φῶς.
πρότερον δ' οὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν Ἑρως
ξυνέμειξεν ἅπαντα·

ξυμμειγνυμένων δ' ἐτέρων ἐτέροις γένετ' Οὐρανὸς ὠκεανὸς τε
καὶ Γῆ πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον.

12. – *Păsările* 693 (Corul păsărilor):

Chaos era la-nceput și Noapte și Erebul cel negru,
și Tartarul cel încăpător: nu erau deocamdată
Pământul,
Nici Aer și Cer; dar, în sânul fără sfârșit al Erebului,
Noaptea cu negrele-i aripi naște un ou, de vânturi
Purtat, din care sorocul aduse pe lume pe Eros,
Cu două aripi de aur strălucitoare pe spate,
Ca ale vântului repezi vârtejuri.
Acesta se-uni cu Chaosul înaripat, la vreme de noapte,
În largul Tartar și neamului nostru naștere dete,
Scoțându-l primu-n lumină.
Vița zeilor nemuritori nu fusese-nainte ca Eros
Să se unească cu toate. Dar, după ce se uniră
Unele cu celelalte, de îndat' se născură
Cerul, Oceanul, Pământul și neamul nepieritor al
Tuturor zeilor prea fericiți.

13a. OLYMPIODOR. b. Phot. bibl. c. 80. 61 a 31 (Oasis) ταύτην
καλεῖ Ἡρόδοτος [III 26] 'μακάρων νήσους', Ἡρόδωρος δὲ ὁ τὴν Ὀρφέως
καὶ Μουσαίου συγγράψας ἱστορίαν Φαιακίδα ταύτην καλεῖ.

13 a. OLYMPIODOROS II, la PHOTIOS, *Bibl.* c. 80. 61 A 31 (Oasis).
Această insulă, menționată de Herodot (III, 26), este una din
Insulele Fericiților. Herodoros care a compus istoria lui Orfeu și
cea a lui Musaios, o numește Phaiakis.

14 b. ISOCR. XI 38 τοιούτους δε λόγους περὶ αὐτῶν τῶν θεῶν εἰρήκασιν (nämlich die Dichter), οἷους οὐδεὶς ἂν περὶ τῶν ἐχθρῶν εἰπεῖν τολμήσειεν· οὐ γὰρ μόνον κλοπὰς καὶ μοιχείας καὶ παρ' ἀνθρώποις θητείας αὐτοῖς ὠνείδισαν, ἀλλὰ καὶ παίδων βρώσεις καὶ πατέρων ἔκτομὰς καὶ μητέρων δεσμούς καὶ πολλὰς ἄλλας ἀνομίας κατ' αὐτῶν ἐλογοποίησαν.

14 b. ISOCRATE XI, 38. Astfel de povești au istorisit (poezii) despre zeii înșiși, cum nimeni n-ar îndrăzni să rostească nici despre dușmani; căci ei le-au reproșat zeilor nu numai răpire, adultere și primirea de plocane de la oameni dar și că s-ar fi înfruptat din carnea propriilor copii, că și-ar fi scopit părinții, că și-ar fi aruncat în lanțuri mamele și multe alte fărâdelegi, născocite pe seama lor. Orfeu, care s-a atașat cel mai mult de aceste povești, a sfârșit din viață sfârșiat de femei.

15. DIOD. V 64, 4 ἔνιοι δ' ἱστοροῦσιν, ὧν ἔστι καὶ Ἐφορος (FGrHist. 70 F 104 II 68), τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους γενέσθαι μὲν κατὰ τὴν Ἰδὴν τὴν ἐν Φρυγίᾳ, διαβῆναι δὲ μετὰ Μυγδόνο εἰς τὴν Εὐρώπην· ὑπάρξαντας δὲ γόητας ἐπιτηδεῦσαι τὰς τε ἐπαιδὰς καὶ τελετὰς καὶ μυστήρια, καὶ περὶ Σαμοθράικην διατρίψαντας οὐ μετρίως ἐν τούτοις ἐκπλήττειν τοὺς ἐγχωρίους· καθ' ὃν δὴ χρόνον καὶ τὸν Ὀρφεά, φύσει διαφόρῳ κεχορηγημένον πρὸς ποίησιν καὶ μελωδίαν, μαθητὴν γενέσθαι τούτων καὶ πρῶτον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξενεγκεῖν τελετὰς καὶ μυστήρια.

15. DIODOR, V 64. Unii, printre care se numără și Ephoros (FGrHist. 70 F, 104 , II, 68), povestesc că Dactylii din Ida s-au născut în preajma muntelui Ida din Frigia, dar că ei au trecut în Europa în frunte cu Mygdon; cum erau magicieni, aceștia sunt cei care au rânduit cântările sacre, ceremoniile de inițiere și misterii. Tot pe acea vreme și Orfeu, înzestrat cu deosebită

înclinare spre poezie și cântec, a devenit discipolul acestora. El a introdus pentru prima oară la eleni ceremoniile mistice și misteriile.

16. TEOPHR. char. 16, 11 καὶ ὅταν ἐνύπνιον ἴδῃ (der δεισιδαίμων), πορεύεσθαι πρὸς τοὺς ὀνειροκρίτας, πρὸς τοὺς μάντις, πρὸς τοὺς ὀρνιθοσκόπους ἐρωτήσων τίτι θεῶν ἢ θεᾶι εὐχεσθαι δεῖ, καὶ τελεσθῆσόμενος πρὸς τοὺς Ὀρφεοτελεστάς κατὰ μῆνα πορεύεσθαι μετὰ τῆς γυναικὸς (ἐὰν δὲ μὴ σχολάζῃ ἢ γυνή, μετὰ τῆς τίτῃς) καὶ τῶν παίδων. Vgl. Demosth. d. cor. 129. 259.

16. TEOFRAS, *Caracterele* XVI, 11 (Superstițiosul). Când vede vreo nălucire în vis, aleargă la tălmăciitorii de vise, la proroci și la augurica să-i întrebe căru zeu sau zeiță ar trebui să-i înalțe rugăciuni și, în fiecare lună, merge la orficii care oficiază misteriile să se inițieze împreună cu soția lui (dacă cumva soția nu are timp, pleacă împreună cu doica) și copiii. Cf. Demostene, *Despre coroană* 129, 259.

B. FRAGMENTE VECHI

3. (8). — 400 BC καὶ γὰρ σῆμα τινές φασιν αὐτὸ εἶναι τῆς ψυχῆς (nämlich τὸ σῶμα), ὡς τεθαμμένης ἐν τῷ νῦν παρόντι· καὶ διότι αὐτοῦται σημαίνει ἃ ἂν σημαίνει ἡ ψυχὴ, καὶ ταύτῃ σῆμα ὀρθῶς καλεῖσθαι. δοκοῦσι μέντοι μοι μάλιστα θέσθαι οἱ ἀμφὶ Ὀρφέα τοῦτο τὸ ὄνομα ὡς δίκην διδούσης τῆς ψυχῆς, ὧν δὴ ἔνεκα δίδωσιν, τοῦτον δὲ περίβολον ἔχειν, ἵνα σώζιται, δεσμοπηρίου εἰκόνα. εἶναι οὖν τῆς ψυχῆς τοῦτο, ὥσπερ αὐτὸ ὀνομάζεται, ἕως ἂν ἐκτείσῃ τὰ ὀφειλόμενα, 'σῶμα', καὶ οὐδὲν δεῖν παράγειν οὐδὲ ἓν γράμμα. Vgl. das Zeugnis des Philolaos (44 B 14) μαρτυροῦνται δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τε καὶ μάντις ὡς διὰ

τινας τιμωρίας ἅ ψυχὰ ... καθάπερ ἐν σάματι τούτῳ (τῷ σώματι) τέθαιπται.
Vgl. auch 44 B 15.

3. PLATON, *Cratylus* 400 B — C. Unii spun că trupul (σῶμα) este " mormântul" (σῆμα) sufletului, ca și cum acesta ar fi îngropat în corpul prezent ; și, deoarece trupului i se transmit semnificațiile dorite de suflet, și din acest motiv a fost numit pe bună dreptate *sema* (σῆμα, " semn") ; părerea mea este că în special adeptii lui Orfeu i-au dat această denumire, ca și cum sufletul și-ar lua pedeapsa pentru cele ce este nevoit să ispășească, având trupul drept înveliș, ca să se mențină la adăpost, întocmai ca într-o carceră.

5. (3). – 364 E βίβλων δὲ ὁμαδὸν παρέχονται Μουσαίου καὶ Ὀρφέως, Σελένης τε καὶ Μουσῶν ἐκγόνων, ὥς φασι, καθ' ἧς θυηπολοῦσι πείθοντες οὐ μόνον ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ πόλεις, ὥς ἄρα λύσεις τε καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων διὰ θυσιῶν καὶ παιδιῶς ἡδονῶν εἰσὶ μὲν ἔτι ζῶσιν, εἰσὶ δὲ καὶ τελευτήσασιν, ἧς δὴ τελετὰς καλοῦσιν, αἱ τῶν ἐκεῖ κακῶν ἀπολύουσιν ἡμᾶς, μὴ θύσαντας δε δεινὰ περιμένει.

5. — *Statul II*, 364 E. Ei înfățișează o mulțime de cărți despre Musaios și Orfeu, desemnându-i, după câte pretind, ca urmași ai Lunei și ai Muzelor, drept care aduc jertfe convingându-i nu numai pe particulari, ci și cetățile, că prin jertfe și bucuriile unui joc s-ar înfăptui, pentru cei încă în viață, ba chiar și pentru cei morți, expieri și purificări de fărădelegi, practici pe care ei le numesc " misterii"; jertfele îi dezleagă pe oameni de nenorocirile de dincolo de viață, căci cumpbite chinuri îi așteaptă pe cei ce nu le aduc.

9. (24). ARIST. *Metaph.* A 6. 1071 b 26 καίτοι εἰ ὥς λέγουσιν οἱ θεολόγοι οἱ ἐκ Νυκτὸς γεννῶντες ἢ ὥς οἱ φυσικοὶ ἦν ὁμοῦ πάντα χρήματα'

[59 B 1] φασί, τὸ αὐτὸ ἀδύνατον. N 4. 1091 b 4 οἱ δὲ ποιηταὶ οἱ ἀρχαῖοι ταύτῃ ὁμοίως, ἥ βασιλεύειν καὶ ἄρχειν φασὶν οὐ τοὺς πρῶτους οἶον Νύκτα καὶ Οὐρανὸν ἢ Χάος ἢ ὠκεανόν, ἀλλὰ τὸν Δία.

9. ARISTOTEL, *Metaph.* XII, 6, 1071 b 26. Fie că e vorba de ceea ce pretind teologii care fac să se nască toate din noapte sau de ceea ce spun filosofi naturii (*physiologi*) " toate lucrurile se aflau odată contopite la un loc "(Anaxag. B 1), așa ceva este cu neputință. XIII, 4, 1091 b 4. Poeții cei vechi sunt însă de acord cu acest punct de vedere când spun că acum domnesc și cârmuiesc nu primii (zei), cum ar fi Noaptea, Cerul, Chaosul sau Oceanul, ci Zeus.

10. ARIST. *Metaph.* A 3. 983 b 27 - εἰσὶ δέ τινες οἱ καὶ τοὺς παμπάλαιους καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρῶτους θεολογήσαντας οὕτως (wie Thales) οἶονται περὶ τῆς φύσεως ὑπολαβεῖν· ὠκεανόν τε γὰρ καὶ Τηθὺν ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας [s. B 2] καὶ τὸν ὄρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλομένην ὑπ' αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν· τιμωτάτον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτατον· ὄρκος δὲ τὸ τιμωτάτον ἐστίν. εἰ μὲν οὖν ἀρχαία τις αὕτη καὶ παλαιὰ τετύχηκεν οὔσα περὶ τῆς φύσεως ἢ δόξα, τάχ' ἂν ἄδηλον εἴη [s. B 11].

10. – *Metaph.* I, 3, 983 b 27. Există unii care cred că cei foarte de demult, situați în timp cu mult înaintea generației prezente, primii care au cercetat originea zeilor, au făcut următoarele supoziții despre natură : au considerat pe Okeanos și pe Tethys părinții originari și apa, numită de poeți Styx, obiectul jurământului zeilor, căci această apă, cea mai veche, este totodată și cea mai venerată; iar jurământul pe Styx este considerat cel mai vrednic de cinste. În orice caz, dacă această părere despre natură este într-adevăr veche, pierdută în negura timpului, nu se știe tocmai sigur.

10a. (26). ARIST. de gen. anim. B 1. 734 a 16 ἡ γάρ τοι ἅμα πάντα γίγνεται τὰ μόρια, οἷον καρδία πλεύμων ἥπαρ ὀφθαλμοὺς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἡ ἐφεξῆς ὥσπερ ἐν τοῖς καλουμένοις Ὀρφείως ἔπεσιν· ἐκεῖ γὰρ ὁμοίως φησὶ γίγνεσθαι τὸ ζῶιον τῇ τοῦ δικτύου πλοκῇ (vgl. ob. S. 2, 3. 13).

10 a. – *De gen anim.* II, 1, 734 a 16 aşadar, toate organele corpului se nasc fie deodată, ca de pildă, inima, plămâni, ficatul, ochii şi celelalte câte mai sunt, fie succesiv, cum se spune în aşa-zisele versuri ale lui Orfeu ; tot acolo, de asemenea, se spune că animalul se naşte dintr-o împletitură, ca cea a unei plase.

11 (27) - *De anima* A 5. 410 b 22 - φαίνεται γὰρ τά τε φυτὰ ζῆν οὐ μετέχοντα φορᾶς οὐδ' αἰσθήσεως καὶ τῶν ζώων πολλὰ διάνοιαν οὐκ ἔχειν. εἰ δέ τις καὶ ταῦτα παραχωρήσειε καὶ θείη τὸν νοῦν μέρος τι τῆς ψυχῆς, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθητικόν, οὐδ' ἂν οὕτω λέγοιεν καθόλου περὶ πάσης ψυχῆς οὐδὲ περὶ ὅλης οὐδεμιᾶς. τοῦτο δὲ πέπονθε καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἔπεσι καλουμένοις λόγος· φησὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσέναι ἀναπνεόντων, φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Dazu Philop. p. 186, 24 'λεγομένοις' εἶπεν, ἐπειδὴ μὴ δοκεῖ Ὀρφείως εἶναι τὰ ἔπη, ὥς καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς Περὶ φιλοσοφίας λέγει (fr. 7 ROSE)· αὐτοῦ μὲν γὰρ εἰσι τὰ δόγματα, ταῦτα δὲ φασιν Ὀνομάκριτον ἐν ἔπεσι κατατεῖναι. Vgl. unten c. 15 Z 1. AELIAN. V. H. VIII 6 τῶν ἀρχαίων φασὶ Θραϊκῶν μηδὲνα ἐπίστασθαι γράμματα ... ἔνθεν τοι καὶ πολμῶσι λέγειν μηδὲ τὸν Ὀρφέα σοφὸν γεγονέναι Θραῖκα ὄντα, ἀλλ' ἄλλως τοὺς μύθους αὐτοῦ κατεψεῦσθαι. ταῦτα Ἀνδροτίων λέγει (Fr. 36 FHG I 375). TATIAN 41 p. 42. 4 Ὀρφεὺς δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γέγονεν, ἄλλως τε καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἐπιφερόμενά πασιν ὑπὸ Ὀνομακρίτου τοῦ Ἀθηναίου συντετάχθαι γενομένου κατὰ τὴν Πεισιστρατιδῶν ἀρχὴν περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα [580 - 577]. τοῦ δὲ Ὀρφείως Μουσαῖος μαθητής.

11. — *De anima*, I, 5, 410 b 22. Se pare că plantele trăiesc fără să beneficieze de mișcare, ori de simțire și că multe dintre animale sunt lipsite de cugetare. Dacă, să zicem, cineva le-ar atribui asemenea însușiri și ar considera rațiunea drept o parte a sufletului, la fel și simțirea, tot n-ar putea susține acest lucru, în general, despre orice suflet, și nici despre vreun suflet considerat în totalitatea lui. Acest lucru s-a petrecut și cu învățătura din așa-zisele versuri orfice. Aici se spune că sufletul provine din Univers și pătrunde în corpul celor ce respiră, purtat de vânturi. La aceste " așa-zisele", PHILOP. p. 186, 24 spune că el (Aristotel) nu crede că aceste versuri aparțin lui Orfeu, după cum însuși precizează în *Despre filosofie* (fr. 7 Rose); dar, de fapt, învățăturile sunt ale lui Orfeu, iar Onomacritos este cel care le-a pus în versuri. AELIAN, *Varia Hist.* VIII, 6. Se spune că nici unul dintre vechii traci nu cunoștea literele ... de aici s-au găsit unii care să îndrăznească a susține că nu s-ar fi născut nici un " înțelept" numit Orfeu, de origine tracă, și că poveștile despre el sunt numai invenții ; acestea le afirmă Androtion (fr. 36 FHG I, 375). TATIANOS 41, p. 42, 4. Orfeu a fost contemporan cu Herakles și, de altfel, cele ce i se atribuie au fost compuse de atenianul Onomacritos, pe vremea guvernării Peisistratizilor, în jurul olimpiadei a cincizecea (580-577). Musaios a fost un discipol al lui Orfeu.

12 (28) DAMASC. d. princ. 124 (I 319, 8 Ruelle) ἡ δὲ παρὰ τῷ Περιπατητικῷ Εὐδήμῳ [fr. 117 Speng.] ἀναγεγραμμένη ὡς τοῦ Ὀρφέως οὕσα Θεολογία πᾶν τὸ νοητὸν ἐσιώπησεν ... ἀπὸ δὲ τῆς Νυκτὸς ἐποίησατο τὴν ἀρχήν, ἀφ' ἧς καὶ Ὅμηρος, εἰ καὶ μὴ συνεχῇ πεποιήται τὴν γενεαλογίαν, ἴστησιν· οὐ γὰρ ἀποδεκτέον Εὐδήμου λέγοντος ὅτι ἀπὸ ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἄρχεται [Homer Z 302 ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν]· φαίνεται γὰρ εἰδῶς καὶ τὴν Νύκτα μεγίστην οὕτω

θεόν, ὡς καὶ τὸν Δία σέβεσθαι αὐτήν. ἄζετο γὰρ μὴ Νυκτὶ θεῇ ἀποθύμια ῥέζοι' [Ξ 261]. ἄλλ' "Ὀμηρος μὲν καὶ αὐτὸς ἀρχέσθω ἀπὸ Νυκτός. Ἡσίοδος δέ μοι δοκεῖ πρῶτον γενέσθαι τὸ Χάος ἱστορῶν τὴν ἀκατάληπτον τοῦ νοητοῦ καὶ ἡνωμένην παντελῶς φύσιν κεκληκέναι Χάος, τὴν δὲ Γῆν [πρώτην] ἐκεῖθεν παράγειν ὡς τινα ἀρχὴν τῆς ὅλης γενεᾶς τῶν θεῶν. εἰ μὴ ἄρα Χάος μὲν τὴν δευτέραν τῶν δυεῖν ἀρχῶν, Γῆν δὲ καὶ Τάρταρον καὶ Ἑρωτα τὸ τριπλοῦν νοητόν, τὸν μὲν Ἑρωτα ἀνὰ τοῦ τρίτου, ὡς κατὰ ἐπιστροφὴν θεωρούμενον (τοῦτο γὰρ οὕτως ὀνομάζει καὶ Ὀρφεὺς ἐν ταῖς Ῥαψωιδίαις) ... (Vgl. 123 = 60 K. (316, 18 R.) ἐν μὲν τοίνυν ταῖς φερομέναις ταύταις Ῥαψωιδίαις Ὀρφικαῖς ἡ θεολογία ἦδε τίς ἐστίν ἡ περὶ τὸ νοητόν, ἣν καὶ οἱ φιλόσοφοι διερμηνεύουσιν, ἀντὶ μὲν τῆς μιᾶς τῶν ὅλων ἀρχῆς τὸν Χρόνον τιθέντες, ἀντὶ δὲ τοῖν δυεῖν Αἰθέρα καὶ Χάος, ἀντὶ δὲ τοῦ ὄντος ἀπλῶς τὸ ὦν ἀπολογιζόμενοι, καὶ τρίαδα ταύτην πρῶτην ποιοῦντες· εἰς δὲ τὴν δευτέραν τελεῖν ἦτοι τὸ κυούμενον καὶ τὸ κύον ὦν τὸν θεόν ἢ τὸν ἀργῆτα χιτῶνα ἢ τὴν νεφέλην, ὅτι ἐκ τούτων ἐκθρῶσκει ὁ Φάνης· ἄλλοτε γὰρ ἄλλα περὶ τοῦ μέσου φιλοσοφοῦσιν ... τὴν δὲ τρίτην τὸν Μῆτιν ὡς νοῦν, τὸν Ἑρικεπαῖον ὡς δύναμιν, τὸν Φάνητα αὐτόν ὡς πατέρα ... τοιαύτη μὲν ἡ συνήθης Ὀρφικὴ θεολογία. ACHILL. isag. 4 p. 33, 17 Maass τὴν δὲ τάξιν, ἣν δεδώκαμεν τῷ σφαιράματι, οἱ Ὀρφικοὶ λέγουσι παραπλησίαν εἶναι τῇ ἐν τοῖς ὠιοῖς· ὃν γὰρ ἔχει λόγον τὸ λέπυρον ἐν τῷ ὠῳ, τοῦτον ἐν τῷ παντὶ ὁ οὐρανός, καὶ ὡς ἐξήρηται τοῦ οὐρανοῦ κυκλοτερῶς ὁ αἰθήρ, οὕτως τοῦ λεπύρου ὁ ὕμην.]

12. DAMASC., *de princ.* 124 (I, 319, 8, Ruellie). *Teologia* atribuită de peripateticianul Eudemos lui Orfeu (fr. 117 Speng.) a trecut sub tăcere tot ce poate fi cunoscut prin rațiune ... Căci ea a făcut ca începutul să porceadă din Noapte, întocmai cum îl stabilește și Homer, chiar dacă nu a creat o genealogie continuă ... Pământul, Tartarul și Erosul reprezintă triplul inteligibil. Erosul; fiind socotit ca al treilea principiu, ca și cum ar contempla procesul devenirii (pe acesta așa îl numește

Orfeu în *Cânteculele sale* (cf. fr. 60 K). În *Cânteculele orifice* citate, se află această teologie care privește inteligibilul și pe care filosofii o interpretează substituind unui singur principiu al Universului pe Chronos, iar în locul celorlalte două, Eterul și Chaosul ; ei admit în locul realului numai existența oului și astfel creează această primă triadă; pe cea de-a doua, o săvârșește negreșit oul fecundat care zămislește în sine Divinitatea sau *Chitonul alb imaculat* sau *Norul* pentru că din acestea țâșnește Phanes. Cu alte prilejuri ei filosofează despre miez, în moduri diferite ... A treia triadă este alcătuită din Metis drept rațiune, Erikepaios ca putere, Phanes însuși ca părinte ... Aceasta este teologia orfică obișnuită.

13. (54) DAMASC. 123 bis. (I 317, 15 R.) ἡ δὲ κατὰ τὸν Ἱερώνυμον φερομένη καὶ Ἑλληνικὸν (πᾶσι. Ὀρφικὴ θεολογία), εἶπερ μὴ καὶ ὁ αὐτός ἐστιν, οὕτως ἔχει. ὕδωρ ἦν, φησίν, ἐξ ἀρχῆς καὶ ὕλη, ἐξ ἧς ἐπάγη ἡ γῆ, δύο ταύτας ἀρχὰς ὑποτιθέμενος πρῶτον, ὕδωρ καὶ γῆν ... τὴν δὲ τρίτην ἀρχὴν μετὰ τὰς δύο γεννηθῆναι μὲν ἐκ τούτων, ὕδατός φημι καὶ γῆς, δράκοντα δὲ εἶναι κεφαλὰς ἔχοντα προσπεφυκυίας ταύρου καὶ λέοντος, ἐν μέσῳ δὲ θεοῦ πρόσωπον, ἔχειν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων πτερά, ὠνομάσθαι δὲ Χρόνον ἀγήραον καὶ Ἥρακλῆα τὸν αὐτόν. συνεῖναι δὲ αὐτῷ τὴν Ἀνάγκην, φύσιν οὖσαν τὴν αὐτὴν καὶ Ἀδράστειαν ἀσώματον διαργυρωμένην ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, τῶν περάτων αὐτοῦ ἐφαπτομένην. ταύτην οἶμαι λέγεσθαι τὴν τρίτην ἀρχὴν κατὰ τὴν οὐσίαν ἐστῶσαν, πλὴν ὅτι ἀρσενόθηλυν αὐτὴν ὑπεστήσατο πρὸς ἔνδειξιν τῆς πάντων γεννητικῆς αἰτίας ... ὁ Χρόνος οὗτος ὁ δράκων γεννᾶται τριπλὴν γονήν· Αἰθέρα, φησί, νοτερόν καὶ Χάος ἄπειρον καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις Ἑρεβος ὁμιχλῶδες ... ἀλλὰ μὴν ἐν τούτοις ὁ Χρόνος ὦϊόν ἐγέννησεν ... καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις θεὸν ἀσώματον, πτέρυγας ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντα χρυσᾶς, ὃς ἐν μὲν ταῖς λαγόσι προσπεφυκυίας εἶχε ταύρων κεφαλὰς, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς δράκοντα πελώριον παντοδαπαῖς μορφαῖς θηρίων ἰνδαλλόμενον ... καὶ ἡδ' ἡ θεολογία

Πρωτόγονον ἀνυμνεῖ καὶ Διὰ καλεῖ πάντων διατάκτορα καὶ ὅλου τοῦ κόσμου διὸ καὶ Πᾶνα καλεῖσθαι. ATHENAG. 18 p. 20 Schw... Ὀρφείως δὲ ὃς καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν (der Götter) πρῶτος ἐξηῦρεν καὶ τὰς γενέσεις διεξηῖλεν καὶ ὅσα ἐκάστοις πέπρακται εἶπεν καὶ πεπίστευται παρ' αὐτοῖς ἀληθέστερον θεολογεῖν, ὡι καὶ Ὅμηρος τὰ πολλὰ καὶ περὶ θεῶν μάλιστα ἔπεται, καὶ αὐτοῦ τὴν πρώτην γένεσιν αὐτῶν ἐξ ὕδατος συνιστάντος ὤκεανός, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται' [Ξ 201]. ἦν γὰρ ὕδωρ ἀρχὴ κατ' αὐτὸν τοῖς ὅλοις, ἀπὸ δὲ τοῦ ὕδατος ἰλὺς κατέστη, ἐκ δὲ ἐκατέρων ἐγεννήθη ζῶιον δράκων προσπεφυκυῖαν ἔχων κεφαλὴν λέοντος, διὰ μέσου δὲ αὐτῶν θεοῦ πρόσωπον, ὄνομα Ἡρακλῆς καὶ Χρόνος. οὗτος ὁ Ἡρακλῆς ἐγέννησεν ὑπερμέγεθες ὦϊόν, ὃ συμπληρούμενον ὑπὸ βίας τοῦ γεγεννηκότος ἐκ παρατριβῆς εἰς δύο ἐρράγη. τὸ μὲν οὖν κατὰ κορυφὴν αὐτοῦ Οὐρανὸς εἶναι ἐτελέσθη, τὸ δὲ κάτω ἐνεχθὲν Γῇ προῆλθε δὲ καὶ θεὸς τις δισώματος. Οὐρανὸς δὲ Γῇ μιχθεὶς γεννᾷ θηλείας μὲν Κλωθὰ Λάχεσιν Ἄτροπον, ἄνδρας δὲ ἑκατόγχειρας Κόττον Γύγην Βριάρεων καὶ Κύκλωπας Βρόντην καὶ Στερόπην καὶ Ἄργην. οὓς καὶ δήσας κατεταρτάρωσεν, ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν παίδων τῆς ἀρχῆς μαθών. διὸ καὶ ὀργισθεῖσα ἡ Γῇ τοὺς Τιτάνας ἐγέννησεν·

κούρους δ' Οὐρανίωνας ἐγείνατο πότνια Γαῖα,
οὓς δὴ καὶ Τιτῆνας ἐπὶ κλησιν καλέουσιν,
οὕνεκα τεισάσθην μέγαν Οὐρανὸν ἀστερόεντα.

13. DAMASC., *de princ.* 123 bis, I, 317, 15 R. (Teologia orfică)
Înfățișată de Hieronymos și Hellanikos, dacă nu cumva este vorba
despre unul și același autor, sună astfel : " La început - zice - era
apă și materie din care s-a constituit pământul, stabilind aceste
două principii, adică apa și pământul, ca primele principii ... Al
treilea principiu s-a născut după aceste două, adică din apă și
din pământ, sub forma unui dragon ce avea crescute capete
de taur și de leu, la mijloc, față de zeu, pe umeri, aripi și se
numea Chronos, cel fără bătrânețe și totodată Herakles. Mai

spune că era însoțit de Ananke care avea aceeași natură ca incorporala Adrasteia, cea care se extinde asupra Universului în lung și în lat, atingându-i limitele. Aceasta, după câte cred, este considerată drept al treilea principiu potrivit clasificării, care ține seama de substanță, afară doar că a fost socotită ambigen, cu scopul de a arăta cauza care generează toate lucrurile ... Acest dragon, numit Chronos, dă naștere unei triple descendente: Eterului umed, spune autorul, Chaosului infinit și celui de al treilea urmaș, după aceștia, numit Erebos, întunecat de neguri ... În aceste împrejurări, Chronos a zămislit un ou și, în continuare, a născut, în al treilea rând, un zeu fără trup, având aripi de aur pe umeri, pe laturi crescute capete de taur, iar pe cap un balaur monstruos, închipuind felurite forme de fiare ... Această *Teologie* îl slăvește drept " Protogonos " și îl numește Zeus, c â r m u i t o r u l t u t u r o r l u c r u r i l o r și al întregului Univers. De aceea se mai numește și Pan. 14 ATHENAG., *leg.* 18, p. 20, Schwartz. Este vorba de Orfeu ... pe care până și Homer îl urmează în multe privințe îndeosebi în privința zeilor, deoarece și el stabilește originea acestora din apă: „Oceanul ce tuturor izvod se întâmplă să fie” (*Iliada* XIV, 201). Căci, după el, apa era principiul tuturor lucrurilor. Din apă s-a constituit mîlul și, din amîndouă, s-a născut o vietate, dragonul cu cap de leu concrescut cu un altul de taur, iar la mijloc, între capete, un chip de zeu, cu numele Herakles și Chronos. Acest Herakles a dat naștere unui ou extrem de mare. Umplându-se până la refuz oul s-a spart în două, frînt de uriașa presiune a celui ce l-a născut. O parte a lui, cea dinspre vîrf, a sfîrșit prin a deveni Cer, cea de jos, Gaia ; a mai apărut și o divinitate bicorporală. Cerul, unindu-se cu Gaia, naște divinități de sex feminin, pe Clotho, Lachesis și Atropos; iar ca divinități masculine pe Giganții cu 100 de brațe, Cottos, Gyes, Briareos și pe Ciclopul Brontes,

Steropes și Arges, pe care, aruncându-i în lanțuri, i-a prăvălit în Tartar după ce a aflat că va fi alungat de la domnie de către fiii săi. De aceea, Gaia, mâniindu-se, a dat naștere la Titani :

*Geea slăvita născut-a fii de viță cerească,
Care Titani se mai cheamă, cu gândul să se răzbune
Pe Cerul cel înstelat.*

15. (t. 221). MARM. PAR. FG rHist. 239 A 14 ll 995 <ἀφ' οὗ Ὀρφεύς ὁ Οἰάγρου καὶ Καλλιόπης> υἱὸς τὴν ἑαυτοῦ ποίησιν ἐξέθηκε, Κόρης τε ἄρπαγὴν καὶ Δήμητρος ζήτησιν καὶ τὸν αὐτοῦ <ργηθέντα αὐτῇ> σπóρον, ὃν ἐδίδαξε τὸ πλῆθος (?) τῶν ὑποδεξαμένων τὸν καρπὸν ... Vgl. Themist. or. 30 p. 422 Dind. ORPH. ARGON. 26 Δήμητρός τε πλάνην καὶ Φερσεφόνης μέγα πένθος, θεσμοφόρος θ' ὥς ἦν.

15. *Marmora din Paros*, FG rHist. 239 A, 14, ll, 995. Pe vremea când fiul lui Oiagros și al Calliopei a înfățișat în creația sa *Răpirea Korei* și *Căutarea zeiței Demeter* precum și însămânțarea făcută cu mâna zeiței (textul este corupt). Cf. Themist., *Orationes* 30, p. 422. Dind., ORPH., *Argon* . 26: rățăcirea Demetrei și jalea cea mare a Persephonei, rânduitoare de legi, cum a fost ea.

16 (29) APOLLON. RHOD. I 494 ἄν δὲ καὶ Ὀρφεύς
495 λαιῆι ἀνασχόμενος κίθαριν πείραζεν αἰοιδῆς.
ἦειδεν δ' ὥς γαῖα καὶ οὐρανὸς ἡδὲ θάλασσα
τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ
νεῖκος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα·
ἦδ' ὥς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν

500 ἄστροα σεληναίη τε καὶ ἡελίοιο κέλευθοι·
 οὐρεά θ' ὥς ἀνέτειλε, καὶ ὥς ποταμοὶ κελάδοντες
 αὐτῆσιν νύμφησι καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐγένοντο. –
 ἦειδεν δ' ὥς πρῶτον Ὀφίων Εὐρυνόμη τε
 ὠκεανὶς νιφόεντος ἔχον κράτος Οὐλύμποιο·

505 ὥς τε βίηι καὶ χερσὶν ὁ μὲν Κρόνῳ εἵκαθε τιμῆς, ἡ δὲ Ῥέηι,
 ἔτεσον δ' ἐνὶ κύμασιν ὠκεανοῖο·

οἱ δὲ πάως μακάρεσσι θεοῖς Τιτῆσιν ἄνασσον,
 ὄφρα Ζεὺς ἔτι κοῦρος, ἔτι φρεσὶ νήπια εἰδῶς
 Δικταῖον ναίεσκεν ὑπὸ σπέος, οἱ δὲ μιν οὐπῶ

510 γηγενέες Κύκλωπες ἐκαρτύναντο κεραυνῶι
 βροντῇ τε στεροπῇ τε· τὰ γὰρ Διὶ κύδος ὀπάζει.

16. APOLLONIOS DIN RHODOS, *Argonautice* I, 494. În acest timp, divinul Orfeu prinde în mână stângă lira și încearcă un cântec. Prinde să cante, cum Pământul, Cerul și Marea, odinioară confundate într-o unică formă, au fost despărțite în două de funesta Vrajbă; apoi cântă granița pe vecie statornicită în văzduh pentru lună, celelalte astre, și cărările soarelui; formarea munților, a fluviilor, cu unde clipocind la mișcarea nimfelor, și a tuturor animalelor câte se târăsc. El mai cântă cum la început Ophyon și Eurynome, fiica Oceanului, domneau peste vârful înzăpezit al Olimpului, până ce, izgoniți cu forța, au fost siliți fiecare să lase locul, el, lui Kronos, și ea, Rheeli. Apoi au căzut în valurile Oceanului. Noua pereche a domnit peste fericiții Titani atâta vreme cât Zeus era încă copil. Pe atunci gândurile lui erau încă cele ale unui copil nevârstnic. El locuia într-o peșteră din muntele Dikte și Ciclopaii, fiii Pământului, nu-i înarmaseră încă mâinile cu tunetul și fulgerul, titlul de glorie al lui Zeus. Orfeu astfel a terminat cântecul și fiecare rămase nemișcat.

20. (32f.). –Thurioi (I. G. XIV 642. Comp. 6)

ἀλλ' ὁπόταμ ψυχὴ προλίπηι φάος ἀελίοιο,
δεξιὸν ἐ<ῖ>σ<ι>θι ἄς δεῖ τινα πεφυλαγμένον εὖ μάλα
πάντα.

χαῖρε παθὼν τὸ πάθημα. τὸ δ' οὐπω πρόσθ(ε)

ἐπεπόνθεις·

θεὸς ἐγένου ἐξ ἀνθρώπου· ἐριφος ἐς γάλα ἔπετες.

χαῖρε, χαῖρε, δεξιὰν ὁδοιπορ<ῶν>

λειμῶνάς τ(ε) ἱεροὺς καὶ ἄλσεα Φερσεφονείας.

20. *Plăcuțele de aur de la Eleutherna* (Creta), sec. II. î.e.n.
B. C. Hell. XVII 121, Harrison - Muray, plăcuțe din Thurioi (IG XIV,
642. Comp. 6).

Sufletul tău când părăsit-a dulcea lumină de soare
Ține-o la dreapta; pe-aici sunt strașnice paze pe toate.
Bucură-te! Și a ta suferință îndură. Aceasta
Până acum nu-nduraseși. În zeu din om preschimbat ești.
Ca un ied la lapte ajuns-ai. Bucură-te, deci,
Bucură-te! La dreapta străbate pajiștea sfântă
Din dumbrava Persephonei.

21. (47). Ebendaher (Diels, *Orphischer Demeterhymnus*
(Festschr. f. Gomperz) S. 1 ff. Comp. 10). Vgl. oben B 15 und
Iustin. coh. 17 (*Orph.* fr. 48 Kern).

πρατογόνωι Γῆι ματρὶ ἔφη Κυβελήια Κόρρα·

... Δήμητρος πανόπτα Ζεῦ

Ἕηλιε Πιῦρ διὰ πάντ' ἄστη νίσεαι, ὅτε Νίκαις

ἡδὲ Τύχαις ἐφάνης <καὶ ὁμοῦ> παμμήστορι

Μοίραι,

τῇ τοι γάννυα πιαίνεις τῇ σῇ, κλυτὲ δαῖμον,

δεσποτεῖαι· τὴν πάντα δαμασά, <τὰ> πάντα

κρατυντά,

ἐμβρόντητα δὲ πάντα· <τὰ> Μοίρης τλητέα πάντη.

μητέρι Πῦρ μὲν μ' ἄγ(ε), εἰ νῆσις οἶδ'

<ὑπομεῖναι>,

ἐπτά τε νῆστιν νυξὶν ἢ μεθ' ἡμέραν (?) ἐλινύεν.

ἐπτήμαρ τὴν νῆσις ἔην, Ζεῦ Ὀλύμπιε καὶ

πανόπτα

Ἄλιε

21. — (Diels, *Orphischer Demeterhymnus* (Festschr. f. Gomperz), p. 1 și urm. Comp. 10).

Gliei-Mame prim-născute i-a vorbit astfel

Tânăra Kybeleia ... fiica Demetrei ... o, Zeus atotvăzător ...,

Soare, ca foc treci peste toate cetățile, de când împreună

Cu Biruința și Întâmplarea și Moira prea iscusita te-ai arătat.

Sub a ta stăpânire, zeitate prea strălucită,

Vița-de-vie se-ngrașă surâzătoare.

Cui i se supun toate, prin cine prind toate putere,

Prin cine se-nflăcărează toate ? Pretutindeni

Sortii se cer împliniți.

Mamei mele, focule, du-mă, de izbutesc postul să-l țin.

Șapte nopți sau (șapte) zile se ține strașnic ajunul.

Șapte zile, postit-am, o Zeus din Olimp

Și soare atotvăzător ...

MUSAIOS *

A. VIAȚĂ ȘI SCRIERI

1. SUID. Μουσαῖος Ἐλευσίνιος ἐξ Ἀθηνῶν, υἱὸς Ἀντιφῆμου τοῦ Εὐφῆμου τοῦ Ἐκφάντου τοῦ Κερκυῶνος, ὃν κατεπολέμησεν ὁ Θησεύς, καὶ Σελένης γυναικός. ἐποποιός, μαθητὴς Ὀρφέως, μᾶλλον δὲ πρεσβύτερος. ἤκμαζε γὰρ κατὰ τὸν δεύτερον Κέκροπα καὶ ἔγραψεν Ὑποθήκας Εὐμόλπωι τῷ υἱῷ ἔπη. δ' καὶ ἄλλα πλεῖστα.

1. *Lex Suda*. Musaios, născut la Eleusis, era din Atena, fiul lui Antiphemos, fiu al lui Euphemos, fiul lui Ekphantos, fiu al lui Kerkyon, cel biruit de Teseu, și al soției lui Antiphemos, cu numele Selene. A fost poet epic, discipol al lui Orfeu, deși mult mai în vârstă. Căci a fost în floarea vârstei pe vremea celui de-al doilea Kekrops. A compus *Învățăături* închinat fiului său Eumolpos în 4000 de versuri, precum și multe alte lucrări.

2. HERMESIANAX Leontion 15 ff. (b. Ath. XIII 597 D).

οὐ μὲν οὐδ' υἱὸς Μήνης ἀγέραστον ἔθηκεν

Μουσαῖος Χαρίτων ἦρανος Ἀντιόπην·

ἥ τε πολὺν μύστησιν Ἐλευσῖνος παρὰ πέζαν

εὐασμὸν κρυφίῳ ἐξεφόρει λογίων,

Ῥάριον ὀργειῶνι νόμῳ διαποιπνύουσα

Δήμητρα γνωστὴ δ' ἐστὶ καὶ εἰν Αἴδηι.

2. HERMESIANAX, *Leontion* 15 și urm. (la ATHENAIOS, XIII, 597 D). Nu, nici fiul Lunei, Musaios, conducător al Grațiilor, n-a făcut să

* Trad. fragmentelor aparține Felicie Ștef.

fie lipsită de cinste, Antiope. Aceasta, la poalele așezării din Eleusis, făcea auzit inițiatelor strigătul plin de bucurie al oracolelor tainice, ea, zeloasa slujitoare a zeiței Demeter, cea din câmpia Raros, după datina sacră; cunoscută este Antiope chiar și în Hades.

3a. SCHOL. la SOFOCLE, *Oed. Col.* 1053 τινὲς δὲ φασὶ καὶ τὸν Εὐμόλπον εὔρεῖν τὴν μύησιν τὴν συντελουμένην κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ἐλευσίνι Δήμητρι καὶ Κόρηι. Ἄνδρων [FGrHist. 10 F 13 I 163] μὲν οὖν γράφει οὐ <τοῦτον> τὸν Εὐμόλπον εὔρεῖν <τὴν> μύησιν, ἀλλ' ἀπὸ τούτου Εὐμόλπον πέμπτον γεγονότα· Εὐμόλπου γὰρ γενέσθαι Κήρυκα, τοῦ δὲ Εὐμόλπον, τοῦ δὲ Ἀντίφημον, τοῦ δὲ Μουσαῖον τὸν ποιητὴν, τοῦ δὲ Εὐμόλπον τὸν καταδείξαντα τὴν μύησιν καὶ ἱεροφάντην γεγονότα.

3a. *Scholiile* la SOFOCLE, *Oed. Col.* 1053. Unii susțin că și Eumolpos ar fi născocit ceremonialul de inițiere care se săvârșește anual la Eleusis în cinstea Demetrei și a Korei. Andron (FGrHist. 10, F, 13 I, 163) în această privință, scrie că nu acest Eumolpos ar fi descoperit ceremonialul de inițiere, ci cel de-al cincilea descendent al lui Eumolpos; căci din Eumolpos s-a născut Keryx, fiul acestuia a fost Eumolpos, fiul lui Eumolpos a fost Antiphemos, iar fiul lui Antiphemos a fost poetul Musaios, iar Eumolpos, cel care a făcut cunoscute inițierile și a fost preot, este fiul acestuia din urmă.

4. DIOG. proem. I 3 παρὰ μὲν Ἀθηναίοις γέγονε Μ., παρὰ δὲ Θηβαίοις Λίνος. καὶ τὸν μὲν Εὐμόλπου παιδὰ φασὶ, ποιῆσαι δὲ Θεογονίαν καὶ Σφαῖραν πρῶτον, φάναι τε ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς ταῦτὸν ἀναλύεσθαι [Lobon fr. 5 Crön.].

4. DIOG. LAERT., *Prooim.* I, 3 (fr. 5 Crönert). La atenieni s-a născut Musaios, la tebani Linos; după câte se spune, Musaios a

fost fiul lui Eumolpos, el a compus cel dintâi o *Theogonie* și un poem <intitulat> *Sfera*, susținând că toate se trag din Unu și se descompun tot în el.

7. SERV. VERG. Aen. VI 667 *theologus fuit iste (Musaeus) post Orpheum et sunt variae de hoc opiniones: nam eum alii Lunae filium, alii Orphei volunt, cuius eum constat fuisse discipulum. nam ad ipsum (d.h. Musaeus) primum carmen scripsit (Orpheus 1 A 1), quod appellatur C r a t e r.*

7. SERVIUS, VERG. Aen. VI, 667. Acest Musaios a fost teolog. A trăit după Orfeu și există diferite păreri despre el: unii pretind că este fiul Lunei, alții, al lui Orfeu, al cărui discipol se constată că a fost. Căci în cinstea acestuia (adică a lui Musaios) a scris (Orfeu 1 A 1) primul său poem, ce se cheamă *Crater*.

B) FRAGMENTE DIN THEOGONIA LUI MUSAIOS, CĂRȚILE I, II, III

1 (4 Kern (Rostock 1898)). SCHOL. APOLL. Rhod. III 1179 ἐν δὲ τῇ γ Μουσαῖος Τιτανογραφίαι [?] λέγεται ὡς Κάδμος ἐκ τοῦ Δελφικοῦ ἐπορεύετο προκαθηγουμένης αὐτῷ τῆς βοός.

1 (4 Kern (Rostock, 1898)). Schol. la APOLL. DIN RHODOS III, 1179. În cartea a treia a *Descrierii Titanilor* (2) Musaios spune că regele Cadmos a plecat de la sanctuarul din Delfi călăuzit de o junincă.

6 (p. 14). CLEM. Str. VI 25 (II 442, 3 St.) αὐτοτελῶς γὰρ τὰ ἐτέρων ἱκελόμενοι ὡς ἴδια ἐξήνεγκαν καθάπερ Εὐγάμων ὁ Κυρηναῖος ἐκ Μουσαίου τὸ περὶ Θεσπρωτῶν βιβλίον ὁλόκληρον.

6. CLEM., *Stromat.* VI, 25 (II, 442, 3 St.). Sustrăgând în întregime scrierile altora, ca și cum ar fi fost ale lor proprii, le-au răspândit, așa cum a procedat Eugamon din Cyrene, care și-a însușit în întregime de la Musaios cartea *Despre Thesproti*.

11 (13). – x 5, 6 ἔστι δὲ ἐν Ἑλλησι ποίησις, ὄνομα μὲν τοῖς ἔπεσιν ἔστιν Εὐμόλπια, Μουσαίωι δὲ τῷ Ἀντιοφῆμου προσποιούσι τὰ ἔπη. πεπονημένον οὖν ἔστιν ἐν τούτοις Ποσειδῶνος ἐν κοινῷ καὶ Γῆς εἶναι τὸ μαντεῖον [zu Delphi] καὶ τὴν μὲν χρᾶν αὐτήν, Ποσειδῶνι δὲ ὑπηρετήν ἐς τὰ μαντεύματα εἶναι Πύρκωνα. καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἔπη·

αὐτίκα δὲ Χθονίης φωνὴ πινυτὸν φάτο μῦθον·

σὺν δέ τε Πύρκων ἀμφίπολος κλυτοῦ Ἑννοσιγαίου.

11. PAUSANIAS X, 5, 6. Există la eleni un poem cu titlul de *Eumolpia*; aceste versuri sunt atribuite lui Musaios, fiul lui Antiphemos. În ele stă scris că oracolul de la Delfi aparține în comun lui Poseidon și Geei și că aceasta din urmă dă și oracolele.

12 (15). PHILOD. de piet. 1 p. 31 G. ἀλ>λ' ὁ Ζεύς, ὥς φασιν, τὴν κεφαλὴν ὑπὸ Ἡφαίστου διαιρεῖται, κατὰ δὲ τὸν Εὐμόλπον ἢ τὸν συν>θέντα <ταῦ>τα πο<ιητῇ>ν ὑπὸ Παλαμάονος. SCHOL. PIND. Ol. VII 66 ἐν τοῖς Μουσαίου Παλαμάων λέγεται πληῆσαι τοῦ Διὸς τὴν κεφαλὴν, ὅτε τὴν Ἀθηνᾶν ἐγέννα.

12. PHILOD., *De piet.* 1, p. 31 G. Dar, după câte se spune, capul lui Zeus a fost despicat de Hephaistos, potrivit însă lui

Eumolpos, sau acelui poet care a compus *Eumolpia*, despăcat i-a fost de Palamaon. *Schol.* la P i n d a r , *Ol.* VII, 66. În versurile lui Musaios se spune că Palamaon a izbit capul lui Zeus când acesta a dat naștere zeiței Atena.

14 (1). – 137, 5 p. 61 G. ἐν μέν τισιν ἐκ Νυκτὸς καὶ Ταρτάρου λέγεται τὰ πάντα, ἐν δέ τισιν ἐξ Ἄιδου καὶ Αἰθέρος· ὁ δὲ τὴν Τιτανομαχίαν γράψας ἐξ Αἰθέρος φησίν, Ἀκουσίλαος [8 B 1] δ' ἐκ Χάους πρώτου τᾶλλα· ἐν δὲ τοῖς ἀναφερομένοις εἰς Μουσαῖον γέγραπται Τάρταρον πρῶτον <καὶ Ν>ύκτα. Vgl. 13, 16 p. 80 G. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ [von Chrysippos Περὶ φύσεως] τὰ τε εἰς Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον ἀναφερόμενα ... πειράται συνοικεῖσθαι ταῖς δόξαις αὐτῶν. 14, 18 p. 81 κἀν τῷ <δ>ε<υ>τ<έρ>αι [nämlich Περὶ φύσεως] τὴν Νύκτα θεάν φησιν εἶναι πρωτίστην.

14. PHILOD., *De piet.* 137, 5 p. 61. La unii autori se spune că din Noapte și din Tartar se trag toate; la alții, că din Hades și din Eter. Autorul care a compus *Titanomachia* spune că din Eter, iar după Acusilaos toate celelalte s-ar ivi din Chaosul primar. În cărțile atribuite lui Musaios stă scris că mai întâi au fost Tartarul și Noaptea. În cartea a doua a lucrării (lui Chrysippos, *Despre natură*), cele puse pe seama lui Orfeu și a lui Musaios ... au tendința de a se conforma opiniilor acestora. Și în cartea a doua a aceleiași lucrări (*Despre natură*) spune că Noaptea este cea dintâi zeiță.

15 (2). SCHOL. APOLL. Rhod. III 1 ἐν δὲ τοῖς εἰς Μουσαῖον ἀναφερομένοις δύο ἱστοροῦνται γενέσεις Μουσῶν, πρεσβυτέρων μὲν κατὰ Κρόνον, νεωτέρων δὲ τῶν ἐκ Διὸς καὶ Μνημοσύνης.

15. *Schol.* la *Apollonios din Rhodos* III, 1. În lucrările atribuite lui Musaios sunt înfățișate două generații de Muze; generația Muzelor mai vârstnice, contemporane cu Kronos, și generația Muzelor mai tinere, născute din Zeus și Mnemosyne.

17 (9). – III 1377 τὰς δὲ τοιαύτας φαντασίας (π. τῶν διατρεχόντων ἀστέρων) ὁ Μ. ἀναφερομένας φησὶν ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ κατὰ τὸν αἰθέρα ἀποσβέννυσθαι. τοὺς δὲ ὑπὸ Μουσαίου ἀστέρας εἰρημένους Ἀπολλώνιος πιθανῶς μαρμαρυγὰς εἶρηκε.

17. – III, 1377. Astfel de apariții (anume: ale stelelor căzătoare) Musaios pretinde că ele se ivesc înălțându-se din Ocean și se sting în Eter. Stelele despre care vorbește Musaios au fost numite de Apollonios, în mod convingător, " scăpărări de lumină".

Imn în cinstea lui Dionysos

19a (p. 13). ARISTID. Or. 41 (II 330, 16 Keil) τοὺς μὲν οὖν τελέους ὕμνους τε καὶ λόγους περὶ Διονύσου Ὀρφεὶ καὶ Μουσαίῳ παρῶμεν καὶ τοῖς ἀρχαίοις τῶν νομοθετῶν. Vgl. Pap. Berol. 44, 2 (Berl. Klassikertexte v 1, 8; 1 B 15a) <Ὀρφεὺς> ἔνθεος γενόμενος <ἐποίησεν τοὺς ὕμνους>, οὓς ὀλίγα Μουσαῖος ἐπα<νορθώσας κατέγρ>αψεν.

19a. ARISTID., *Orationes* 41 (II, 330, 16 Keil). Prin urmare, să punem pe seama lui Orfeu, a lui Musaios și a vechilor legiuitori *Imnurile* și povestirile despre zeul Dionysos. Cf. *Pap. Berol.* 44, 2 (*Berl. Klassikertexte*, v. 1, 8; 1 B, 15 a) <Orfeu>, sub puterea inspirației divine, a <compus acele imnuri> pe care Musaios le-a așternut în scris, după ce a făcut unele mici îndreptări.

Imn al Lycomizilor către zeița Demeter

20 (20) PAUS. IV 1, 5 πρῶτοι δ' οὖν βασιλεύουσιν ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ Πολυκάων τε ὁ Λέλεγος καὶ Μεσσήνη γυνὴ τοῦ Πολυκάονος.

παρὰ ταύτην τὴν Μεσσήνην τὰ ὄργια κομίζων τῶν Μεγάλων θεῶν Καύκων ἦλθεν ἐξ Ἐλευσίνος ὁ Κελαῖνου τοῦ Φλύου. Φλύον δὲ αὐτὸν Ἀθηναῖοι λέγουσι παῖδα εἶναι Γῆς. ὁμολογεῖ δέ σφισι καὶ ὕμνος Μουσαίου Λυκομίδαϊς ποιηθεὶς ἐξ Δήμητρα. Vgl. I 13, 16 Anm. 21, 14.

20. PAUSANIAS IV, 1, 5. Așadar, în această țară, primii regi care au domnit au fost Polykaon, fiul lui Lelex și al Messenei, soția lui Polykaon. La această Messene a sosit din Eleusis Caukon, fiul lui Kelainos, fiul lui Phyllos, aducând de acolo misterile Marilor Zei. Atenienii pretind că Phyllos însuși era fiul Geei. Cu această părere concordă și un imn al lui Musaios, compus pentru preoții Lycomizi, în cinstea zeiței Demeter.

Oracole

20a. HEROD. VII 6 (die Peisistratiden) ἔχοντες Ὀνομάκριτον ἄνδρα Ἀθηναῖον χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην Χρησμῶν τῶν Μουσαίου ἀναβεβήκεσαν [ἡδῆ μὲν ἐξ Σούσα] τὴν ἔχθρην προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάσθη γὰρ ὑπὸ Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνέων ἐπ' αὐτοφώρῳ ἅλῳς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέος ἐμποιέων ἐς τὰ Μουσαίου χρησμόν, ὥς αἰ ἐπὶ Λήμνῳ ἐπικείμενοι νῆσοι ἀφανιζοίατο κατὰ τῆς θαλάσσης. διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ Ἰππαρχος πρότερον χρεόμενος τὰ μάλιστα. Vgl. I A 1b.

20a. HERODOT VII, 6. (Peisistratizii) luându-l cu ei pe Onomacritos, bărbat din Atena, interpret al oracolelor și rânduitor al Oracolelor lui Musaios, au venit (la Susa), după ce s-au împăcat cu acesta; căci Onomacritos fusese izgonit din Atena de către Hipparchos, fiul lui Peisistratos, când a fost prins și dovedit de Lasos din Hermione că a introdus în colecția lui Musaios un oracol care prevestea dispariția sub apa mării a insulelor din vecinătatea Lemnosului. Din această pricină îl alungase Hipparchos, deși mai înainte fuseseră foarte buni prieteni.

21 (17). –VIII 96 (Schlacht bei Salamis) τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος Ζέφυρος ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡλίονα τὴν καλεομένην Κωλιάδα. ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χρησμὸν τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίας ταύτης εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίωι καὶ κτλ. (folgt der Spruch des Lysistratos).

21. – VIII, 96. (Bătălia de la Salamina), multe rămășițe de corăbii, ridicate de Zefir, au fost aruncate pe țărmul Atticei numit Koliai. În felul acesta s-a împlinit – ca și toate celelalte oracolul prezis de Bakis și Musaios despre această bătălie pe mare ... (urmează oracolul lui Lysistratos).

22 (18). PAUS. X 9, 11 τὴν δὲ πλιγὴν Ἀθηναῖοι τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς οὐ μετὰ τοῦ δικαίου συμβῆναί σφισιν ὁμολογοῦσι. προδοθῆναι γὰρ ἐπὶ χρήμασιν ὑπὸ τῶν στρατηγησάντων, Τυδέα δὲ εἶναι καὶ Ἀδεΐμαντον οἱ τὰ δῶρα ἐδέξαντο παρὰ Αὐσάνδρου. καὶ ἐξ ἀπόδειξιν τοῦ λόγου Σιβύλλης παρέχονται τὸν χρησμὸν ... τὰ δὲ ἕτερα ἐκ Μουσαίου χρησμῶν μνημονεύουσι·

καὶ γὰρ Ἀθηναίοισιν ἐπέρχεται ἄγριος ὄμβρος
ἡγεμόνων κακότητι, παραιφασίη δέ τις ἔσται·
ἦ τ(ε) ἄλῃς ἡμύσουσι πόλιν, τείσουσι δὲ ποινήν.

22. PAUSANIAS X, 9, 11. Atenienii sunt de acord că eșecul de la Aigos Potamoi s-a întâmplat în urma unor tertipuri, căci au fost trădați pentru bani de către comandanții lor. Într-adevăr, Tydeus și Adeimantos par să fi primit daruri de la Lysandros. Ca dovadă a acestei afirmații ei citează oracolul Sybillei ...; alte oracole le amintesc după culegerea lui Musaios:

Peste atenieni furtună cumplită sosi-va,
Din răutatea capilor lor; dar veni-va și o mângâiere:
Aceștia crunt ruina-vor cetatea; dar vina și-o vor ispăși.

Referințe homerice și hesiodice - fragmente

A. SCRIERI

1. PHILIPP. *Epinom.* 990 A σοφώτατον ἀνάγκη τὸν ἀληθῶς ἀστρονόμον εἶναι, μὴ τὸν καθ' Ἑσίοδον ἀστρονομοῦντα καὶ πάντας τοὺς τοιούντος οἶον δυσμάς τε καὶ ἀνατολὰς ἐπεσκεμμένον, ἀλλὰ κτλ.

1. PHILIPPOS *Epinomis* 990A. E necesar ca adevăratul astronom să fie cât se poate de învățat, nu în felul celui ce vorbește despre aștri ca Hesiod și al celor de acest soi, considerând doar apusuri și răsărituri, ci etc.

2. CALLIM. ep. 27

Ἑσιόδου τό τ' αἶσιμα καὶ ὁ τρόπος· οὐ τὸν ἀοιδῶν
ἔσχατον, ἀλλ' ὀκνέω μὴ τὸ μελιχρότατον
τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο· χαίρετε λεπταὶ
ῥήσιες, Ἀρήτου σύντονος ἀγρυπνίη.

2. CALLIMACHOS *Epigrama* 27

E atât poezia lui Hesiod cât și felul lui de a scrie.
Nu pe ultimul dintre aezi l-a urmat poetul solian ci,
aș putea să spun că s-a modelat după tot ce a fost mai ales
în poezia epică. Slavă vouă, rostiri iscusite,
rodul veghei încordate a poetului Aretos.

3. PLUT. Pyth. or. 18. 402 F. ... ἐν μέτροις πρότερον [als Aristarch u.a.] Εὐδόξου καὶ Ἡσιόδου καὶ Θαλοῦ [11 B 1] γραφόντων.

3. PLUTARH *De Pythiae oraculis*, 18. 402 F. ... Eudoxos, Hesiod și Thales fiind cei care au scris mai întâi în versuri.

B. FRAGMENTE

1 (177 Rzach (1908)). ATHEN. XI 491 CD (aus Asklepiades v. Myrlea) καὶ ὁ τὴν εἰς Ἡσίοδον δὲ ἀναφερομένην ποιήσας Ἀστρονομίαν αἰεὶ Πελειάδας αὐτὰς λέγει·

τὰς δὲ βροτοὶ καλέουσι Πελειάδας.

1. ATHENAIOS XI 491 CD [După Asclepiades din Myrlea, cf. Diels]. Iar cel care a alcătuit *Știința despre Aștri*, atribuită lui Hesiod, spune că Peleiadele acestea sunt veșnice:

Cele pe care muritorii le numesc Peleiade.

2 (178). – καὶ πάλιν·

χειμέριαι δύνουσι Πελειάδες.

2. /178/. – Și din nou :

Se scufundă iernaticile Peleiade.

3 (179). – καὶ πάλιν·

τῆμος ἀποκρύπτουσι Πελειάδες.

3. /179/ – Și din nou :

Atunci se ascund Peleiadele.

4. PLIN. N.H. XVIII 213 *occasum matutinum Vergiliarum H. (nam huius quoque nomine exstat Astrologia) tradidit fieri, cum*

aequinoctium autumni conficeretur, Thales (11 A 18) XXV die ab aequinoctio.

4. PLINIUS *Naturalis Historia* XVIII 213 Hesiod (căci sub numele său există de asemenea o *știință a astrilor*) a transmis în vătătura cum că apusul matinal al Pleiadelor are loc atunci când se produce echinoxul de toamnă, Thales la 25 zile după echinox.

5. (180). SCHOL. ARAT. 172 (2-4 ebend. 254 'H. ἐν τῇ ἀστρικῇ αὐτοῦ βίβλῳ) 'H. γάρ φησι περὶ αὐτῶν [Hyaden]:

νύμφαι Χαρίτεσσιν ὁμοῖαι

Φαισύλη ἥδ' ἐ Κορωνίς εὐστέφανός τε Κλέεια

Φαίω θ' ἱμερόεσσα καὶ Εὐδώρα τανύπεπλος,

ἃς Ὑάδας καλέουσιν ἐπὶ χθονὶ φύλ' ἀνθρώπων.

5. SCHOLII LA ARATOS 172 (2-4 idem 254 Hesiod, în cartea sa despre aștri). Într-adevăr Hesiod spune despre ele / Hyadele, după Diels/ :

..... fecioare asemenea Charitelor,

Phaisyle ca și Coronis, frumos încununata Cleia,

Phaio cea încântătoare, Eudora cu lungu-i peplu,

Toate numite Hyade de-a pământenilor gintă.

6. (181). (ERATOSTH.) Catast. 1 Ἄρκτου μεγάλης. ταύτην Ἡσίοδος φησι Λύκαονος θυγατέρα ἐν Ἀρκαδίᾳ οἰκεῖν, ἐλέσθαι δὲ μετὰ Ἀρτέμιδος τὴν περὶ τὰς θήρας ἀγωγὴν ἐν τοῖς ὄρεσι ποιεῖσθαι· φθαρεῖσαν δὲ ὑπὸ Διὸς ἐμμεῖναι λανθάνουσιν τὴν θεόν· φωραθῆναι δὲ ὕστερον ἐπίτοκον ἤδη οὖσαν ὀφθεῖσαν ὑπ' αὐτῆς λοιομένην· ἐφ' ᾧ ὀργισθεῖσαν τὴν θεὸν ἀποθηριῶσαι αὐτήν· καὶ οὕτως τεκεῖν ἄρκτον γενομένην τὸν κληθέντα

Ἄρκάδα. οὕσαν δ' ἐν τῷ ὄρει θηρευθῆναι ὑπὸ αἰπόλων τινῶν καὶ παραδοθῆναι μετὰ τοῦ βρέφους τῷ Λυκάονι· μετὰ χρόνον δέ τινα δόξαεισελθεῖν εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄβατον [ἱερὸν] ἀγνοήσασαν τὸν νόμον. ὑπὸ δὲ τοῦ ἰδίου υἱοῦ διωκομένην καὶ τῶν Ἄρκάδων, καὶ ἀναιρεῖσθαι μέλλουσιν διὰ τὸν εἰρημένον νόμον ὁ Ζεὺς διὰ τὴν συγγένειαν αὐτὴν ἐξείλετο καὶ ἐν τοῖς ἄστροις αὐτὴν ἔθηκεν. Ἄρκτον δὲ αὐτὴν ὠνόμασε διὰ τὸ συμβεβηκὸς αὐτῇ σύμπτωμα. COMM. ARAT. Suppl. 8 p. 574 M περὶ τούτου [Bootes] λέγεται, ὅτι Ἄρκάς ἐστὶν ὁ <ἐκ> Καλλιστοῦς καὶ Διὸς γεγονώς· ὤικησε δὲ περὶ τὸ Λύκαιον. φθείραντος αὐτὴν Διὸς οὐ προσποιησάμενος ὁ Λυκάων τὸν Δία ἐξένιζεν, ὥς φησιν Ἡ., καὶ τὸ βρέφος κατακόψας παρέθηκεν ἐπὶ τὴν τράπεζαν. (APOLLOD.) bibl. III 100 W. Εὐμηλος (fr. 14 K.) δὲ καὶ τινες ἕτεροι λέγουσι Λυκάονι καὶ θυγατέρα Καλλιστώ γενέσθαι· Ἡ. μὲν γὰρ αὐτὴν μίαν εἶναι τῶν νυμφῶν λέγει, Ἄσιος [fr. 9 K.] δὲ Νυκτέως, Φερεκύδης (FGrHist. 3 F 157 I 100) δὲ Κητέως. HYGIN. astr. II 1.

6. /ERATOSTENES/ *Catasterismi* 1. (Despre marea Ursă). Hesiod spune că aceasta, fiică a lui Lycaon, ar locui în Arcadia și că a fost aleasă împreună cu Artemis să îndrume animalele sălbătice din munți. Sedusă fiind de Zeus, s-a ascuns de zeiță. Dar a fost regăsită mai târziu, pe când era în pragul nașterii, fiind văzută îmbăindu-se. Atunci zeița, mâniindu-se, a prefăcut-o într-un animal sălbatic; și astfel aceasta a dat naștere unui urs ce a devenit așa-numita arkadă (ursă). Aflându-se în pădure, a fost vânată de niște păstori și dată lui Lycon, împreună cu pușorul ei. După câțva timp a găsit de cuviință să intre într-un sanctuar al lui Zeus, din necunoașterea datinei. Urmărită fiind de propriul ei fiu ca și de arcadieni și pe punctul de a fi ucisă din pricina sacrilegiului amintit, Zeus o feri de ei, luând-o pe sus, în amintirea întovăririi cu ea, și-o așază printre aștri. O numi Ursă, din pricina întâmplării

nefericite de care avusesse parte. Coment. la ARATOS *Suppl.* 8 Despre aceasta / Bootes, după Diels/, se spune că de fapt e o Arkas, cel născut din Callisto și Zeus. Locuia în jurul Lykaionului. După ce Zeus a sedus-o /pe aceea/ Lycaon, fără nici o prefăcătorie, l-a poftit ca oaspete, cum spune Hesiod, și a pus pe masă puiul de urs tăiat în bucăți (APOLLODOROS *Biblioteca* III) Eumelos și alți câțiva spun că Lycaon a avut drept fiică și pe Callisto. Hesiod afirmă într-adevăr că ea este una dintre nimfe, pe când Asios spune că e a lui Mykteus iar Ferekyde a lui Keteus.

7 (182). (ERATOSTH.) cat. 32 ὠρίωνος. τοῦτον Ἡ. φησιν Εὐρυάλης τῆς Μίνως καὶ Ποσειδῶνος εἶναι, δοθῆναι δὲ αὐτῷ δωρεάν, ὥστε ἐπὶ τῶν κυμάτων πορεύεσθαι καθάπερ ἐπὶ τῆς γῆς. ἐλθόντα δὲ αὐτὸν εἰς Χίον Μαρόπην τὴν Οἰνοπίωνος βιάσασθαι οἰνωθέντα, γνόντα δὲ τὸν Οἰνοπίωνα καὶ χαλεπῶς ἐνεγκόντα τὴν ὕβριν ἐκτυφλῶσαι αὐτὸν καὶ ἐκ τῆς χώρας ἐκβαλεῖν. ἐλθόντα δὲ εἰς Λῆμνον ἀλητεύοντα Ἡφαίστῳ συμμῖξαι, ὃς αὐτὸν ἐλεήσας δίδωσιν αὐτῷ Κηδαλίωνα τὸν αὐτοῦ [οἰκεῖον] οἰκέτην, ὅπως ὁδηγῇ [καὶ ἡγῆται αὐτοῦ] ὃν λαβὼν ἐπὶ τῶν ὤμων ἔφερε σημαίνοντα τὰς ὁδοὺς· ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς καὶ Ἡλίῳ συμμῖξας δοκεῖ ὑγιασθῆναι καὶ οὕτως ἐπὶ τὸν Οἰνοπίωνα ἐλθεῖν πάλιν, τιμωρίαν αὐτῷ ἐπιθήσων· ὁ δὲ ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὑπὸ γῆν ἐκέκρυπτο. ἀπελπίσας δὲ τὴν ἐκείνου ζήτησιν ἀπῆλθεν εἰς Κρήτην καὶ περὶ τὰς θήρας διῆγε κυνηγετῶν τῆς Ἀρτέμιδος παρούσης καὶ τῆς Λητοῦς, καὶ δοκεῖ ἀπειλήσασθαι ὥς πᾶν θηρίον ἀνελεῖν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς γιγνομένων· θυμωθεῖσα δὲ αὐτῷ Γῆ ἀνῆκε σκορπίον εὐμεγέθη, ὑπ' οὗ τῷ κέντρῳ πληγεὶς ἀπώλετο· ὅθεν διὰ τὴν αὐτοῦ ἀνδρίαν ἐν τοῖς ἄστροις αὐτὸν ἔθηκεν ὁ Ζεὺς ὑπὸ Ἀρτέμιδος καὶ Λητοῦς ἀξίωθεῖς, ὁμοίως καὶ τὸ θηρίον τοῦ εἶναι μνημόσυνον <αὐτῶν> καὶ τῆς πράξεως.

7. /ERATOSTENES/ *Catasterismi* 32 (Despre Orion). Hesiod spune că acesta se trage din Euryale, fiica lui Minos și din Poseidon, precum

și că i s-a făcut darul de-a putea păși peste valuri ca de pe pământ. Ducându-se la Chios și amestind-se cu băutură, a siluit pe Merope, fiica lui Oinopion, care, aflând de fapta săvârșită și neîndurând jignirea, l-a orbit și l-a izgonit din ținutul său. Atunci Orion a mers către Lemnos, rătăcind, și a întâlnit pe Hefaistos care, îndurându-se de el, i-a dat pe Kedallion, sclavul său, spre a-l călăuzi. Luându-l pe acesta, l-a purtat pe umeri ca să-i arate drumul. În drum spre răsărit, întâlnind pe Helios, pare să se însănătoșească, astfel că merge din nou la Oinopion spre a se răzbuna asupra-i. Acesta însă fusese ascuns de către concetățenii săi sub pământ. Pierzând nădejdea să-l găsească pe cel căutat, se întoarce în Creta și întreprinse să istorisească despre isprăvile vânătorilor lui Artemis, de față fiind și Leto, ba păru chiar a se fi laudat că poate doborî orice sălbăticiune ivită pe pământ. Deoarece Gea se mânie împotriva-i, trimise asupra-i un scorpion uriaș, care-i aduse moartea prin rana pe care i-o făcu acul. Datorită destoiniciei sale, Zeus l-a așezat în rândul astrilor, cinstit fiind de Artemis și Leto; de asemenea animalul sălbatic amintește de existența și de isprava lui.

8. (183). DIODOR. IV 85, 4 (Meerenge v. Messina) ἔνιοι δὲ λέγουσι σεισμῶν μεγάλων γενομένων διαρραγῆναι τὸν αὐχένα τῆς ἡπείρου καὶ γενέσθαι τὸν πορθμόν, διειργούσης τῆς θαλάσσης τὴν ἡπειρον ἀπὸ τῆς νήσου. Ἡ. δὲ ὁ ποιητής φησι τοῦναντίον, ἀναπεπταμένου τοῦ πελάγους ὠρίωνα προσχῶσαι τὸ κατὰ τὴν Πελωρίδα κείμενον ἀκρωτήριον καὶ τὸ τέμενος τοῦ Ποσειδῶνος κατασκευάσαι, τιμώμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφερόντως. ταῦτα δὲ διαπραξάμενον εἰς Εὐβοίαν μεταναστῆναι κάκεῖ κατοικῆσαι· διὰ δὲ τὴν δόξαν ἐν τοῖς κατ' οὐρανὸν ἀστροῖς καταριθμηθέντα τυχεῖν ἀθανάτου μνήμης.

8. DIODOR DIN SICILIA IV 85, 4 / Strâmtoarea Messinei, după Diels/Unii spun că, în urma unor mari cutremure, istmul

continentului s-a prăbușit, făcînd să se ivească brațul de mare prin separarea continentului de insulă. Poetul Hesiod însă afirmă dimpotrivă că, din cauza revărsării mării, Orion a înălțat promontoriul așezat la Peloris, înjghebînd astfel teritoriul consacrat lui Poseidon, care este constituit de către localnici în chip deosebit. După ce a săvârșit acestea, s-a strămutat în Eubeea și a locuit acolo. Spre slava sa, este rînduit printre aștrii cerești, avînd parte de o amintire veșnică.

PHEREKYDES

A. VIAȚA ȘI SCRIERILE

1. DIOG. I 116 ff. Φερεκύδης Βάβυος Σύριος, καθά φησιν Ἀλέξανδρος ἐν Διαδοχαῖς [fr. 139 FHG III 240], Πιττακοῦ διακῆκοεν. τοῦτόν φησι Θεόπομπος [FGrHist. 115 F 71 II 550 vgl. A 6] πρῶτον περὶ φύσεως καὶ <γενέσεως> θεῶν γράψαι. πολλὰ δὲ καὶ θαυμάσια λέγεται περὶ αὐτοῦ· καὶ γὰρ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Σάμου περιπατοῦντα καὶ ναῦν οὐριοδρομοῦσαν ἰδόντα εἰπεῖν ὡς οὐ μετὰ πολὺ καταδύσεται· καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ καταδύναι. καὶ ἀνιμηθέντος ἐκ φρέατος ὕδατος πίνοντα προειπεῖν, ὡς εἰς τρίτην ἡμέραν ἔσοιτο σεισμός, καὶ γενέσθαι. [...] (121) γέγονε δὲ κατὰ τὴν πεντηκοστὴν καὶ ἐνάτην ὀλυμπιάδα (544 - 41). Folgt brief an Thales.

1. DIOG. LAERT. I, 116 și urm. Pherekydes din Syros, fiul lui Babys, după cum spune Alexandros în *Succesiunea filosofilor*, a fost elevul lui Pittacos (fr. 139 FHG III, 240). Theopompus (FGrHist. 115, F, 71, II, 550) spune că acesta a scris cel dintâi despre natură și zei. Se relatează multe lucruri minunate despre

el; între altele că, plimbându-se pe țărmul insulei Samos și văzând o corabie ce plutea sub un vânt prielnic, ar fi zis că nu peste mult timp se va scufunda; și într-adevăr, aceasta s-a și scufundat chiar sub ochii lui; de asemenea, bând apa scoasă dintr-o fântână a prezis că peste două zile va avea loc un cutremur și așa a și fost.

Se păstrează o carte de la Syrosian care consemnează astfel din ce provine începutul (lumii) : Zas și Chronos ... (B 1); s-a păstrat și cadranul solar din insula Syros (cf. *Schol. la Odiseea* XV, 404).

Urmează epigrama lui Diogenes.

(121) A trăit în timpul celei de a 59-a olimpiade.

2. SUID. Φερεκύδης Βάβυος Σύριος (ἔστι δὲ νῆσος μία τῶν Κυκλάδων ἢ Σύρα πλησίον Δήλου)· γέγονε δὲ κατὰ τὸν Λυδῶν βασιλέα Ἀλυάττην, ὡς συγχρονεῖν τοῖς ζ σοφοῖς καὶ τετέχθαι περὶ τὴν με Ὀλυμπιάδα [600-597]. διδασθῆναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ Πυθαγόραν λόγος, αὐτὸν δὲ οὐκ ἐσχηκέναι καθηγητήν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀσκήσας κτησάμενον τὰ Φοινίκων ἀπόκρυφα βιβλία. [...] καὶ πρῶτον τὸν περὶ τῆς μετεμψυχώσεως λόγον εἰσηγήσασθαι. ἐζηλοτύπει δὲ τὴν Θάλητος δόξαν. καὶ τελευτᾷ ὑπὸ πλήθους φθειρῶν.

[...] ἔστι δὲ ἅπαντα ἃ συνέγραψε ταῦτα· Ἐπτάμυχος ἦτοι Θεοκρασία ἢ Θεογονία. ἔστι δὲ Θεολογία ἐν βιβλίοις ι [?] ἔχουσα θεῶν γένεσιν καὶ διαδοχάς.

2. *Lex. Suda*. Pherekydes syrianul (se află o insulă în Ciclade, Syra, vecină cu Delos) fiul lui Babys. S-a născut în timpul regelui Alyattes al lydienilor, încât este contemporan cu cei șapte înțelepți și a fost plasat în jurul celei de a 45-a olimpiade (600-597 î.e.n.). Se spune că Pythagoras a fost instruit de acesta, dar că Pherekydes nu a avut nici un profesor, ci s-a străduit să se instruiască singur, deținând cărțile apocrife ale fenicienilor ... Se

mai spune că tot el a introdus cel dintâi teoria cu privire la metempsihoză. Pherekydes a rivalizat, prin învățătura sa, cu Thales.

Lucrarea care a notat toate acestea <se numește> *Heptamychos* (Genunea cu șapte abisuri) sau *Theokrasia* (Amestecul neamurilor de zei) sau *Theogonia*. Există și o Teologie în 10 (?) cărți, care tratează despre nașterea și succesiunea zeilor.

5. (10 Kern) CIC. Tusc. I 16, 38 *itaque credo equidem etiam alios tot saeculis, sed quod litteris exstet, Ph. Syrius primum dixit animos esse hominum sempiternos, antiquus sane; fuit enim meo regnante gentili* (Servius Tullius 578-535). Aus Poseidonios wie n. 6. APONIUS In Canticum Canticorum (ed. Bottino et Martini Rom 1843) v p. 95 sq. zu Cant. 3, 5 *In priore enim "filliarum Jerusalem adiuratione caprearum et cervorum" personas Thalesianae et Ferecidensis philosophiae intellegi diximus ... de quibus Thales nomine initium omnium rerum aquam in suo esse dogmate pronuntiavit, et inde omnia facta subsistere ab invisio et magno. causam vero motus aquae spiritum insidentem confirmat, simulque geometricam artem perspicaci sensu prior invenit, per quam suspicatus est unum rerum omnium creatorem. Ferecides autem vocabulo animam hominis prior omnibus immortalem auditoribus suis tradidisse docetur, et eam esse vitam corporis et unum nobis de coelo spiritum, alterum credidit terrenis seminibus comparatum. deorum vero naturam et originem ante omnes descripsit. quod opus multum religioni nostrae conferre probatur, ut noverit turpiter natos turpioremque vitam duxisse, dedecorosius mortuos quos idolatriae cultor deos affirmat.*

5. (10 Kern.) CICERO, Tusc. I, 16, 38. Așadar, cred într-adevăr că și alții au spus acest lucru timp de atâtea veacuri, dar ceea

ce s-a transmis prin tradiție literară și anume că sufletele oamenilor sunt veșnice, a spus-o prima oară Pherekydes din Syros, (Pherekydes) cel vechi, de bună seamă, căci a trăit pe când domnea purtătorul aceluiași nume ca al meu (Servius Tullius, 578-535 î.e.n.). APONIUS, la *Cântarea cântărilor* (ed. Bottino. și Martini, Roma, 1843), V, p. 95 și urm. la Cant. 3, 5. În cartea precedentă am specificat că prin «depunerea de jurământ pe căprioare și pe cerbi, fiice ale Ierusalimului» se înțelege întruchiparea învățăturilor filosofice ale lui Thales și Pherekydes ... Pherekydes era încredințat că avem un spirit celest și un al doilea plămădit din semințe telurice. Într-adevăr, a descris înaintea tuturor natura și originea zeilor. Știut este că această lucrare are mare importanță pentru religia noastră, de vreme ce recunoaște că zeii s-au născut în mod rușinos, au dus o viață și mai rușinoasă încă și că cei pe care idolatrul îi considera zei au murit în chipul cel mai infamant.

7. ARIST. *Metaph.* N 4 1091 b 8 (s.l B 9) ἐπεὶ οἱ γε μεμειγμένοι αὐτῶν [der Theologen] καὶ τῶι μὴ μυθικῶς ἅπαντα λέγειν οἷον Φ. καὶ ἕτεροί τινες τὸ γεννῆσαν πρῶτον ἄριστον τιθέασιν [nämlich Zeus) καὶ οἱ Μάγοι.

7. ARISTOTEL, *Metaph.* 4, 1091 b 8. Când unii dintre acești teologi au început să se influențeze reciproc și să nu le mai redea pe toate în chip mitic, ca Pherekydes, de pildă, s-au găsit și alții care să considere că primul creator (adică Zeus) este supremul Bine, așa cum cred Magii.

7a. PLOTIN. VI 9 ὥστε τῶν ἀρχαίων οἱ μάλιστα συντασσόμενοι τοῖς Πυθαγόρου καὶ τῶν μετ' αὐτόν, καὶ Φερεκύδου δέ, περὶ ταύτην ἔσχον τὴν φύσιν (nämlich τὸ αἰδίδιον καὶ νοητὸν ἓν). ἀλλ' οἱ μὲν ἐξεργάσαντο ἐν τοῖς αὐτῶν λόγοις, οἱ δὲ οὐκ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀγράφοις συνουσίαις ἢ ὅλως ἀφείσαν.

7 a. PLOTIN VI, 1, 9. Astfel, unii dintre cei vechi, foarte apropiați de ucenicii lui Pythagoras și unii din cei de după acesta, cât și discipolii lui Pherekydes, aveau intense preocupări despre această natură (înțeleasă ca Unul etern și cognoscibil).

8. DAMASC. de princ. 124b (I 321 R. aus Eudemos fr. 117) Φερεκύδης δὲ ὁ Σύριος Ζάντα μὲν εἶναι αἰεὶ καὶ Χρόνον καὶ Χθονίαν τὰς τρεῖς πρώτας ἀρχάς ... τὸν δὲ Χρόνον ποιῆσαι ἐκ τοῦ γόνου ἑαυτοῦ πῦρ καὶ πνεῦμα καὶ ὕδωρ ..., ἐξ ὧν ἐν πέντε μυχοῖς διηρημένων πολλὴν ἄλλην γενεὰν συστήναι θεῶν, τὴν πεντέμυχον καλουμένην, ταῦτόν δὲ ἴσως εἰπεῖν, πεντέκοσμον.

8. DAMASCIUS, *de principiis* 124 b (I 321 R. din Eudemos, fr. 117). Pherekydes din Syros <spune că> Zas, Chronos și Chthonia sunt dintotdeauna primele trei principii; ... că Chronos a făcut din propria-i sămânță focul, mișcarea aerului și apa ..., din care, despărțite în c i n c i a b i s u r i, s-a constituit o generație întinsă de zei, numită " generația celor cinci abisuri", ceea ce poate însemna același lucru cu " pentacosmosul". Cf. B 1.

9. PROB. ad. Verg. Buc. 6, 31 (App. Serv. ed. Hagen p. 343, 18) *consentit et Ph. sed diversa affert elementa: Ζῆνα inquit καὶ Χθόνα καὶ Κρόνον, ignem ac terram et tempus significans, et esse aethera qui regat, terram quae regatur, tempus in quo universa pars moderetur.* HERMIAS irr. 12 (D. 654) Φ. μὲν ἀρχὰς εἶναι λέγων Ζῆνα καὶ Χθονίην καὶ Κρόνον· Ζῆνα μὲν τὸν αἰθέρα, Χθονίην δὲ τὴν γῆν, Κρόνον δὲ τὸν χρόνον, ὁ μὲν αἰθῆρ τὸ ποιοῦν, ἡ δὲ γῆ τὸ πάσχειν, ὁ δὲ χρόνος ἐν ᾧ τὰ γινόμενα. LYD. de mens. IV 3 Ἥλιος αὐτὸς [nämlich Ζεὺς] κατὰ Φερεκύδην.

9. PROBUS, *ad Verg. Buc.* 6, 31. De aceeași părere este și Pherekydes, dar propune elemente diferite; el spune: Zas și Chthonia și Cronos, înțelegând focul, pământul și timpul. Eterul este cel ce stăpânește, pământul, cel ce este stăpânit, iar timpul, cel în care își găsește rânduiala orice parte a lumii. HERMIAS, *Irrisio gentilium philosophorum* 12 (D. 654). Pherekydes spune că principiile sunt Zas și Chthonia și Cronos : Zas este văzduhul, Chthonia pământul, Cronos este timpul ; văzduhul este cel ce acționează, pământul, cel ce suportă acțiunea, iar timpul elementul în care se desfășoară toate cele câte se petrec. IOANNES LYDUS, *de mensibus* IV 3. *Soarele în suși* (este Zeus), după Pherekydes.

10. SEXT. P. Hyp. III 30 Φ. μὲν γὰρ ὁ Σύριος γῆν εἶπε τὴν πάντων εἶναι ἀρχήν.

10. SEXTUS EMPIRICUS, *Pyrrhon. Hyp.* III, 30. Pherekydes din Syros spune că pământul este principiul tuturor lucrurilor.

11. MAX. TYR. X p. 174 R. ἀλλὰ καὶ τοῦ Συρίου τὴν ποίησιν σκόπει καὶ τὸν Ζῆνα καὶ τὴν Χθονίην καὶ τὸν ἐν τούτοις Ἑρώτα, καὶ τὴν Ὀφιονέως γένεσιν καὶ τὴν θεῶν μάχην [B 4] καὶ τὸ δένδρον καὶ τὸν πέπλον [B 2].

11. MAXIMOS DIN TYR X, p. 174 Reiske. Dar examinează cu grijă și creația filosofului din Syros, și pe Zas și pe Chthonia și de asemenea pe Eros, și nașterea lui Ophioneus și lupta zeilor (B 4) și "pomul" și "peplos"-ul (B 2).

B. FRAGMENTE

1 (1 Kern *de Orpheicett. theogon.* p. 84). DIOG. I 119 (s. I 44, 7) Ζὰς μὲν καὶ Χρόνος ἦσαν ἀεὶ καὶ Χθονίη· Χθονίη δὲ ὄνομα ἐγένετο Γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζὰς γῆν γέρας διδοῖ. Vgl. HEROD. π. μον. λέξ. p. 6, 15 καὶ γὰρ Ζὺς καὶ Δῆν καὶ Δῆν καὶ Ζὰς παρὰ Φερεκύδη κατὰ κίνησιν ἰδίαν. Vgl. A 8.

1 (1 Kern, *de Orphei cett. theogon.* p. 84). DIOG. LAERT. I, 119. Zas și Chronos și Chthonia existau dintotdeauna : dar Chthoniei i s-a dat numele Γῆ (Gê) de vreme ce Zas i-a dat acesteia în dar pământul. Cf. HERODIAN II, p. 6, 15. Căci e și Δίς și Ζήν și Δήν și Ζὰς la Pherekydes, după inflexiunea proprie. Cf. A 8.

1a. ACHILL. Isag. 3 (31, 28 Maass) Θαλῆς δὲ ὁ Μιλήσιος καὶ Φ. ὁ Σύριος ἀρχὴν τῶν ὅλων τὸ ὕδωρ ὑφίστανται, ὃ δὴ καὶ Χάος καλεῖ ὁ Φ., ὡς εἰκὸς τοῦτο ἐκλεξάμενος παρὰ τοῦ Ἡσιόδου οὕτω λέγοντος [Th. 116] ἥτοι μὲν πρῶτα Χάος γένετο'.

1 a. ACHILL., *Isagoge (in Arati Phaen.)* 3 (31, 28 Maass). Dar Thales din Milet și Pherekydes din Syros consideră principiul tuturor lucrurilor apa, pe care Pherekydes o numește și Χάος (*Chaos*), luând aceasta, după cum se pare, de la Hesiod, care spune (*Theog.* 116): "Într-adevăr, Chaosul s-a născut cel dintâi".

2 (4). GRENFELL-HUNT GREEK PAPYR. Ser. II n. 11 p. 23 αὐτῷ ... φᾶρος. CLEM. Str. VI 9 (II 428, 19 St.) αὐθὶς τε Ὀμήρου ἐπὶ τῆς ἡφαιστοτεύκτου ἀσπίδος εἰπόντος· ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν· ἐν δ' ἐτίθει ποταμοῖο μέγα σθένος ὠκεανοῖο' [Σ 483, 607] Φ. ὁ Σύριος λέγει· Ζὰς ... δώματα'. VI 53 (II 459, 4) aus Isodoros ... ἵνα μάθωσι τί ἐστὶν ἡ ὑπόπερος δρυς καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ πεποικιλμένον φᾶρος,

πάντα ὅσα Φ. ἀλληγορήσας ἐθεολόγησεν λαβὼν ἀπὸ τῆς τοῦ Χάμι πτοφιεῖας τὴν ὑπόθεσιν.

Col. 1 αὐ>τῷ ποιοῦσιν τὰ οἰκία πολλὰ τε καὶ μεγάλα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐξετέλεσαν πάντα καὶ χρήματα καὶ θεράποντας καὶ θεραπαίνας καὶ τᾶλλα ὅσα δεῖ πάντα, ἐπεὶ δὴ πάντα ἐτοῖμα γίνεταί, τὸν γάμον ποιεσιν. κάπειδὴ τρίτῃ ἡμέρῃ γίνεταί τῷ γάμῳ, τότε Ζὰς ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει Γῆν καὶ ὡγηνὸν καὶ τὰ ὡγηνοῦ δώματα...

Col. 2 βουλόμενος> γὰρ σέο τοὺς γάμους εἶναι τούτῳ ζ σε τιμῶ. σὺ δέ μοι χαίρε τε καὶ σύνισθι. ταῦτά φασιν ἀνακαλυπτήρια πρῶτον γενέσθαι· ἐκ τούτου δὲ ὁ νόμος ἐγένετο καὶ θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισιν. ἡ δέ μι<ν ἀμείβε>ται δεξαμ<ἐνη εὐ τὸ φᾶ>ρος ...

2 (4). GRENFELL-HUNT, *Greek Papyr.* Seria II, n. 11, p. 23. " Pentru el ..., un peplos". CLEMENT, *Stromat.* VI, 9 (II, 428, 19 St.) . De asemenea, Homer, pomenind despre scutul făcut de Hefaistos (spune) : " pe fața scutului a făurit pământul, apoi cerul și marea, a înfățișat în continuare uriașa putere a fluviului Okeanos " (*Iliada* XVIII, 483, 607); Pherekydes din Syros spune : " Construiesc . . lăcașuri " . VI, 53 (II, 549, 4) din Isidoros : (ca oamenii) să învețe ce este s t e j a r u l î n a r i p a t și m a n - t i a brodată (" peplos"-ul) de pe acesta, toate câte le-a spus Pherekydes despre divinități, prezentându-le în mod alegoric, preluând o atare concepție de la precizarea lui Cham.

col. 1 " Ei construiesc pentru acesta (Zas) lăcașuri multe și mari. După ce le-au terminat pe toate și au adus lucrurile necesare în locuință și slujitori și slujitoare și toate celelalte câte trebuie, când toate sunt gata, fac căsătoria. Dar, când sosi a treia zi de nuntă, Zas face o mantie mare și frumoasă și brodează pe ea imaginea Gaiei și a lui Ogenos și lăcașurile lui Ogenos ... (Și Zas așa vorbea către Chthonia)

col. 2. Vrând ca a ta să fie nunta, prin aceasta te cinstesc. Tu, fă-mi bună primire și unește-te prin căsătorie cu mine ” . Se spune că atunci pentru prima oară s-au instituit acele daruri care se dau logodnicei în ziua în care își descoperă chipul ; din aceasta s-a făcut un obicei și pentru zei și pentru oameni. Logodnica, primind cu bunăvoință mantia, îi răspunde

3 (2) PROCL. in Tim. 32 C; II 54, 28 Diehl ὁ Φ. ἔλεγεν εἰς Ἑρωτα μεταβεβλήσθαι τὸν Δία μέλλοντα δημιουργεῖν, ὅτι δὴ τὸν κόσμον ἐκ τῶν ἐναντίων συνιστὰς εἰς ὁμολογίαν καὶ φιλίαν ἤγαγε καὶ ταυτότητα πᾶσιν ἐνέσπειρε καὶ ἔνωσιν τὴν δι' ὅλων διήκουσαν.

3 (2). PROCLOS, la PLATON, în *Tim.* 32 C ; II , 54, 28 Diehl. Pherekydes spunea că Zeus, având de gând să creieze lumea, s-a preschimbat în *Eros*, deoarece a condus Universul, după ce l-a constituit din lucruri contrare, spre armonie și înțelegere și a implantat în toate aceleași năzuință precum și unitatea care străbate pretutindeni.

4 (3). ORIG. c. Cels. VI 42 (II 111, 13 K. ; aus Celsus) Φερέκυδην δὲ πολλῶι ἀρχαιότερον γένομενον Ἡρακλείτου μυθοποιεῖν στρατείαν στρατείαι παραταττομένην καὶ τῆς μὲν ἡγεμόνα Κρόνον <ἀπο>διδόναι, τῆς ἐτέρας δ' Ὀφιονέα. προκλήσεις δὲ καὶ ἀμιλλας αὐτῶν ἱστορεῖ, συνθήκας τε αὐτοῖς γίγνεσθαι, ἵν' ὁπότεροι αὐτῶν εἰς τὸν ὠγηνὸν ἐμπέσωσι, τούτους μὲν εἶναι νενικημένους, τοὺς δ' ἐξώσαντας καὶ νικήσαντας τούτους ἔχειν τὸν οὐρανόν. τούτου δὲ τοῦ βουλήματός φησιν ἔχεσθαι καὶ τὰ περὶ τοὺς Τιτᾶνας καὶ Γίναντας μυστήρια θεομαχεῖν ἀπαγγελλομένους, καὶ τὰ παρ' Αἰγυπτίοις περὶ Τυφῶνος καὶ ὥρου καὶ Ὀσίριδος. PHILO BYBL. Sanchuniath. (Eus. P. E. I 10, 50) παρὰ Φοινίκων δὲ καὶ Φ. λαβὼν τὰς ἀφορμὰς (vgl. II A 111 76, 21 7 A 21 44, 18) ἐθεολόγησε περὶ τοῦ παρ' αὐτῶι λεγομένου Ὀφιονέως θεοῦ καὶ τῶν Ὀφιονιδῶν. TERT. de coron. 7 *Saturnum Ph.*

ante omnes refert coronatum, lovem Diodorus (VI 4) post devictos Titanas. PROCL. in Tim. 20 D; I 77, 15 D.

4 (3).ORIGENES, *Contra Celsum* VI, 42 (II, 111, 13 K. ; din Celsus). Pherekydes, născut cu mult înainte decât Heraclit, povestește că o armată a fost opusă altei armate și că a fost numit conducător al uneia C r o n o s, iar al celeilalte, O p h i o n e u s. Istorisește provocările la luptă și luptele propriu-zise și că au încheiat o convenție, conform căreia aceia din ei care aveau să cadă în O g e n o s, să se considere învinși, iar ceilalți, care i-ar fi prăvălit și ieșit victorioși, să ia în stăpânire Cerul. Pherekydes spune că de această hotărâre țin misteriiile privitoare la Titanii și la Giganții care, după cât se povestește, au luptat cu zeii, precum și misteriiile de la egipteni, referitoare la Typhon și Horos și Osiris. PHILON DIN BABYLOS, *Sanchuniath*. (EUSEB., *P. E. I.*, 10, 50). Luând de la fenicieni tradiția, Pherekydes în istoriile sale despre zei povestește despre zeul numit de el Ophioneus și despre o p h i o n i z i.

5 (6) ORIG. c. Cels. VI 42 (II 112, 20 K.) καὶ διηγούμενός γε τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη (A 590 O 18) φησὶ [Celsus] λόγους εἶναι τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν ὕλην τοὺς λόγους τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Ἥραν, τοὺς δὲ πρὸς τὴν ὕλην λόγους αἰνίττεσθαι, ὥς ἄρα ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν πλημμελῶς ἔχουσαν διαλαβὼν ἀναλογίαις τισὶ συνέδησε καὶ ἐκόσμησεν ὁ θεός, καὶ ὅτι τοὺς περὶ αὐτὴν δαίμονας, ὅσοι ὕβρισταί, τούτους ἀπορριπτεῖ κολάζων αὐτοὺς τῇ δεύρο ὁδῶι. ταῦτα δὲ τὰ Ὀμήρου ἔπη οὕτω νοηθέντα τὸν Φερεκύδην φησὶν εἰρηκέναι τὸ 'κείνης δὲ τῆς μοίρας ἔνερθέν ἔστιν ἡ ταρταρὴ μοῖρα· φυλάσσουσι δ' αὐτὴν θυγατέρες Βορέου Ἄρπυιαι τε καὶ Θύελλα· ἔνθα Ζεὺς ἐκβάλλει θεῶν ὅταν τις ἐξυβρίσῃ. τῶν τοιούτων δὲ φησὶν ἔχεσθαι νοημάτων καὶ τὸν [περὶ] τῆς Ἀθηνᾶς πέπλον ἐν τῇ πομπῇ τῶν Παναθηναίων ὑπὸ πάντων θεωρούμενον. δηλοῦται γάρ, φησὶν, ἀπ' αὐτοῦ,

ὅτι ἀμήτωρ τις καὶ ἄχραντος δαίμων ἐπικρατεῖ θρασυνομένων τῶν γηγενῶν.

5 (6).ORIGENES, *Contra Celsum* VI, 42 (II, 112, 20 K.) ; Comentând epopeile homerice (*Iliada* I, 590 ; *Iliada* XV, 18), (Celsus) spune că vorbele lui Iupiter adresate Herei reprezintă cuvântul zeului către materie ; că aceste cuvinte către materie sunt enigmatice, anume că zeul a adunat-o la un loc și a înfrumusețat-o modelând-o după anumite rânduiri, deși se afla de la început într-o cumplită neorânduială și că pe demonii din jurul ei, câți erau nesupuși, pedepsindu-i, i-a prăvălit pe tărâmul acesta. Arată că Pherekydes, având astfel în minte versurile lui Homer, ar fi spus : " sub acest tărâm se află ținutul Tartarului ; pe acesta îl păzesc fiicele lui Boreas (vântul nordic), Harpiile și Thyella (Furtuna) ; acolo îl alungă Zeus pe oricare dintre zeii care nu s-ar arăta supus " .

6 (5) PORPH. de antr. Nymph. 31 τοῦ Συρίου Φερεκύδου μυχοὺς καὶ βόθρους καὶ ἄντρα καὶ θύρας καὶ πύλας λέγοντος καὶ διὰ τούτων αἰνιττομένου τὰς τῶν ψυχῶν γενέσεις καὶ ἀπογενέσεις ... PROCL. in Tim. 29 A ; I 333, 28 D. τῶν παλαιῶν ἄντρον καλούντων τὸν κόσμον [vgl. A 8 m. Anm., auch 31 B 120] καὶ φροσρὰν [44 B 15] καὶ σπήλαιον ...

6 (5).PORPHYR., de antr. Nymph. 31. Pherekydes din Syros vorbește despreabisurișigropișipeșterišiuisișiporțiși prin aceasta face aluzie la originea și la viața de după moarte a sufletelor ... PROCLOS la Platon, în Tim. 29 A ; I, 333, 28 D. Cei vechi numesc lumea peșteră (cf. și 31 B 120) și închisoare (44 B 15) și grotă ...

7 (0) PSEUDOGAL. (d. i. PORPHYR.) ad. Gaurum ed. Kalbfl. (Abh. Berl. Ak. 1895) S. 34, 26 κἀνταῦθα πολὺς ὁ Νουμήνιος καὶ οἱ τὰς

Πυθαγόρου ὑπονοίας ἐξηγούμενοι, καὶ τὸν παρὰ μὲν τῷ Πλάτῳ [Rep. X 621 A] ποταμὸν Ἀμέλῃτα, παρὰ δὲ τῷ Ἡσιόδῳ καὶ τοῖς Ὀρφικοῖς τὴν Στύγα, παρὰ δὲ τῷ Φερεκύδῃ τὴν ἐκροὴν ἐπὶ τοῦ σπέρματος ἐκδεχόμενοι.

7(0). PSEUDOGAL., (adică PORPHYR.), *ad Gaurum*, ed. Kalbf. (Abh. Berl. Ak. 1895) pp. 34, 26. Și de aici Numenius în mare măsură cât și interpretii doctrinei lui Pythagoras acceptă prin tradiție existența râului numit de Platon (*Rep.* X, 621 A) Ameles, de către Hesiod și orfici Styx, iar de către Pherekydes , r ă s p â n d i r e a s e m i n ț e i.

8 (9) SCHOL. APOLL. Rhod. I 645 Φ. δέ φησιν ὅτι δῶρον εἶχε παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ ὁ Αἰθαλίδης τὸ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ποτὲ μὲν ἐν Ἄιδου ποτὲ δὲ ἐν τοῖς ὑπὲρ τὴν γῆν τόποις εἶναι. Vgl. c. 14, 8 und oben A 5.

8(9). SCHOL. APOLL. rhod. I, 645. Pherekydes spune că A i t h a l i d e s primise de la Hermes darul ca sufletul său să fie când în Hades când în ținuturile de deasupra pământului.

Cei Șapte Întelepți

1. DIOG. I 40ff. περὶ δὴ τῶν ἐπτὰ (ἄξιον γὰρ ἐνταῦθα καθολικῶς ἀκείνων ἐπιμνησθῆναι) λόγοι φέρονται τοιοῦτοι. Δάμων ὁ Κυρηναῖος γεγραφὼς Περί τῶν φιλοσόφων [FHG IV 277] πᾶσιν ἐγκαλεῖ, μάλιστα δὲ τοῖς ἐπτὰ. Ἀναξιμένης δέ φησι πάντας ἐπιθέσθαι ποιητικῇ· ὁ δὲ Δικαίαιρχος [fr. 28 FHG II 243 vgl. Hermes 27 (1892) 120. 126] οὔτε σοφοὺς οὔτε φιλοσόφους φησὶν αὐτοὺς γεγονέναι, συνετοὺς δὲ τινας καὶ νομοθετικούς. Ἀρχέτιμος δὲ ὁ Συρακούσιος [FHG IV 318] ὁμιλίαν αὐτῶν ἀναγέγραφε παρὰ Κυψέλῳ, ἣ καὶ αὐτός φησι παρατυχεῖν· Ἐφορος [FGrHist. 70 F 181 II 95] δὲ παρὰ Κροίσῳ πλὴν Θαλοῦ. φασὶ δὲ τινες καὶ ἐν Πανωνίῳ

καὶ ἐν Κορίνθῳ καὶ ἐν Δελφοῖς συνελθεῖν αὐτούς. (41) διαφωνοῦνται δὲ καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν καὶ ἄλλου ἄλλο φασίν, ὥς ἐκεῖνο [87 B 7].

ἦν Λακεδαιμόνιος Χίλων σοφός, ὃς τὰδ' ἔλεξε·
 'μηδὲν ἄγαν· καιρῶι πάντα πρόσεστι καλά'.

στασιάζεται δὲ καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Λεάνδριος [fr. 4 FHG II 336] μὲν γὰρ ἀντὶ Κλεοβούλου καὶ Μύσωνος Λεώφραντον Γοργιάδα Λεβέδιον ἢ Ἐφέσιον ἐγκρίνει καὶ Ἐπιμενίδην τὸν Κρήτα· Πλάτων δὲ ἐν Πρωταγόρῃ [s. nr. 2] Μύσωνα ἀντὶ Περιάνδρου· Ἔφορος [FGrHist. 70 F 182 II 95] δὲ ἀντὶ Μύσωνος Ἀνάχαρσιν· οἱ δὲ καὶ Πυθαγόραν προσγράφουσιν. Δικαίαρχος [s.o.] δὲ τέσσαρας ὠμολογημένους ἡμῖν παραδίδωσιν Θαλῆν, Βίαντα, Πιττακόν, Σόλωνα. ἄλλους δὲ ὀνομάζει ἕξ, ὧν ἐκλέξασθαι τρεῖς, Ἀριστόδημον, Πάμφυλον, Χίλωνα Λακεδαιμόνιον, Κλεόβουλον, Ἀνάχαρσιν, Περιάνδρον. ἔνιοι προστιθέασιν Ἀκουσίλαον [8 A 1] Κάβρα ἢ Σκάβρα Ἀργεῖον. (42) Ἑρμιππος δ' ἐν τῷ Περὶ τῶν σοφῶν [fr. 8 FHG III 37] ἐπτακαίδεκά φησιν, ὧν τοὺς ἐπτὰ ἄλλους ἄλλως αἰρεῖσθαι· εἶναι δὲ Σόλωνα, Θαλῆν, Πιττακόν, Βίαντα, Χίλωνα, <Μύσωνα>, Κλεόβουλον, Περιάνδρον, Ἀνάχαρσιν, Ἀκουσίλαον, Ἐπιμενίδην [3 B I 32, 4], Λεώφραντον, Φερεκύδην (7 A 2a), Ἀριστόδημον, Πυθαγόραν, Λᾶσον Χαρμαντίδου ἢ Σισυμβρίνου, ἢ ὥς Ἀριστόξενος [fr. 52 FHG II 285], Χαρβίνου, Ἑρμιονέα, Ἀναξαγόραν [59 A 30. 33]. Ἰππόβοτος δὲ ἐν τῇ τῶν Φιλοσόφων ἀναγραφῇ· Ὀρφέα, Λίνον, Σόλωνα, Περιάνδρον, Ἀνάχαρσιν, Κλεόβουλον, Μύσωνα, Θαλῆν, Βίαντα, Πιττακόν, Ἐπίχαρμον [23 A 6c], Πυθαγόραν.

1. DIOG. LAERT. I, 40. Cu privire la cei șapte înțelepți (căci se cuvine să amintim aici, în linii mari și despre ei), ni se transmit următoarele informații. Damon din Cyrena, care a scris *Despre filosofi* (FHG IV, 277) îi critică pe toți, dar în mod special pe cei șapte înțelepți. Anaximenes afirmă că toți s-au preocupat de poezie, iar Dikaiarchos (fr. 28 FHG II, 243 ; vezi "Hermes" 27

(1892) 120. 126) afirmă că aceștia n-au fost nici înțelepți și nici filosofi, ci niște oameni cu o minte ascuțită și legiuitori. Archetimos din Syracusa (FHG IV 318) a menționat o întrunire a lor, la curtea lui Kypselos, la care spunea că ar fi fost și el de față. Ephoros însă (FGrHist. 70 F 181 II 95) susține că întrunirea ar fi avut loc la curtea lui Cresus, fără participarea lui Thales. Alții însă spun că ei s-ar fi întrunit atât la Panionion, cât și la Corint și la Delfi. Afirmatiile lor sunt în contradicție și fiecareia dintre ei i se atribuie când o învățătură, când alta, cum ar fi următoarea (87 B 7):

“ A trăit un înțelept, Chilon lacedemonianul, care a afirmat următoarele : “ Nimic prea mult ; toate lucrurile bune se adevăresc la vremea lor “ “.

Există contradicții și cu privire la numărul lor, căci Lendrinos (fr. 4 FHG II, 336) pune în locul lui Kleobulos și al lui Myson, pe Leophantos, fiul lui Gorgiadas din Lebedos ori din Efes și pe cretanul Epimenides. Platon însă, în *Protagoras* (343 A) îl pune pe Myson în locul lui Periandros, iar Ephoros (FGrHist. 70, F , 182 , II. 95) pe Anacharsis, în locul lui Myson. Alții îl adaugă și pe Pythagoras. Dikaiarchos ne transmite numele a patru înțelepți care sunt admiși de toți : Thales, Bias, Pittacos, Solon. El menționează și pe alți șase, dintre care alege trei, pe Aristodemos, pe Pamphylos, pe lacedemonianul Chilon, pe Kleobulos, Anacharsis și Periandros ; unii îl adaugă pe Acusilaos (8 A 1), fiul lui Kabas sau Scabras din Argos. (42) Hermippos însă, în lucrarea *Despre înțelepți* , afirmă că înțelepții sunt șaptesprezece la număr, dintre care unii aleg pe cei șapte într-un anume fel, alții în alt fel. Aceștia sunt : Solon, Thales, Pittacos, Bias, Chilon, <Myson>, Kleobulos, Periandros, Anacharsis, Acusilaos, Epimenides (3, B, 1, I, 32, 4), Leophantos, Pherekydes (7, A, 2a), Aristodemos, Pythagoras, Lasos, fiul lui Charmantides sau al lui Sisymbrios, sau după Aristoxenes (fr. 52

FHG II, 285) fiul lui Chabrinos din Hermione și Anaxagoras (59 , A, 30.33). Hippobotos, în lista filosofilor îi include pe Orfeu, Linos, Solon, Periandros, Anacharsis, Kleobulos, Myson, Thales, Bias, Pittacos, Epicharmos (23, A, 6 c), pe Pythagoras.

2. PLATO Protag. 343 A τούτων [ἡδμή. τῶν φιλοσόφως λακωνιζόντων] ἦν καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος καὶ Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος καὶ Βίας ὁ Πιρινεὺς καὶ Σόλων ὁ ἡμέτερος καὶ Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος καὶ Μύσων ὁ Χηνεύς, καὶ ἑβδομος ἐν τούτοις ἐλέγετο Λακεδαιμόνιος Χίλων· οὗτοι πάντες ζηλωταὶ καὶ ἐρασταὶ καὶ μαθηταὶ ἦσαν τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας· καὶ καταμάθοι ἄν τις αὐτῶν τὴν σοφίαν τοιαύτην οὖσαν, ῥήματα βραχέα ἀξιομνημόνευτα ἐκάστωι εἰρημένα. οὗτοι καὶ κοινῇ ξυνελθόντες ἀπαρχὴν τῆς σοφίας ἀνέθεσαν τῷ Ἀπόλλωνι εἰς τὸν νεὼν τὸν ἐν Δελφοῖς, γράψαντες ταῦτα, ἃ δὴ πάντες ὕμνοῦσι, Γνῶθι σαυτὸν καὶ Μηδὲν ἄγαν. τοῦ δὴ ἔνεκα ταῦτα λέγω; ὅτι οὗτος ὁ τρόπος ἦν τῶν παλαιῶν τῆς φιλοσοφίας, βραχυλογία τις Λακωνική. καὶ δὴ καὶ τοῦ Πιττακοῦ ἰδίαι περιέφερετο τοῦτο τὸ ῥῆμα ἐγκωμιαζόμενον ὑπὸ τῶν σοφῶν τὸ χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. Charm. 164D ff. σχεδὸν γὰρ τι ἔγωγε αὐτὸ τοῦτό φησι εἶναι σωφροσύνην τὸ γινώσκειν ἑαυτὸν καὶ συμφέρομαι τῷ ἐν Δελφοῖς ἀναθέντι τὸ τοιοῦτον γράμμα ... τὸ γὰρ Γνῶθι σαυτὸν καὶ τὸ Σωφρόνει ἐστὶ μὲν ταῦτὸν ὡς τὰ γράμματάφησιν καὶ ἐγώ, τάχα δ' ἄν τις οἴηθῃ ἄλλο εἶναι· ὃ δὴ μοι δοκοῦσιν παθεῖν καὶ οἱ τὰ ὕστερον γράμματα ἀναθέντες τότε Μηδὲν ἄγαν καὶ τὸ Ἐγγύη πάρα δ' ἄτη. καὶ γὰρ οὗτοι συμβουλὴν ὠιήθησαν εἶναι τὸ Γνῶθι σαυτὸν, ἀλλ' οὐ τῶν εἰσιόντων [ἐνεκεν] ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρόσρησιν· εἰθ' ἵνα δὴ καὶ σφεῖς μηδὲν ἦτον συμβουλὰς χρησίμους ἀναθεῖεν, ταῦτα γράψαντες ἀνέθεσαν.

2. PLATON, *Protagoras* 343 A. Printre aceștia (simpatizanți ai modului de viață din Laconia), erau Thales din Milet, Pittacos din

Mytilene, Bias din Priene, Solon al nostru, Kleobulos din Lindos, Myson din Chenai și, se spunea și de un al șaptelea, Chilon din Lacedemonia. Aceștia erau toți discipoli zeloși și iubitori ai modului de viață lacedemonian. Oricine își poate da seama despre felul învățăturii lor, luând în considerare învățăturile concise și vrednice de amintit, rostite de fiecare, atunci când s-au adunat la templul de la Delfi, spre a-i închina lui Apollon ofranda înțelepciunii lor și când au gravat acolo acele învățăminte pe care toți le preamăresc : " Cunoaște-te pe tine însuți " și " Nimic prea mult " . Afirm acest lucru fiindcă acesta era modul de a filosofa al celor vechi : o concizie laconică. Lui Pittacos i se atribuie zicala aceea răspândită pe care o laudă înțelepții : " e greu să fii virtuos până la capăt ". *Charm.* 164 D și urm. Într-un chip oarecare, spun eu, tocmai acest lucru reprezintă înțelepciunea : a se cunoaște pe sine și sunt de acord cu acela care a pus o asemenea inscripție pe frontispiciul templului de la Delfi... Iar " Cunoaște-te pe tine însuți " și " Fii înțelept " sunt unul și același lucru, așa cum o arată inscripția și cum o susțin și eu. S-ar putea totuși ca unii să creadă altfel ; așa cum s-au petrecut lucrurile, după cum ni se pare, cu aceia care au așezat ulterior celelalte inscripții, și anume " Nimic prea mult " și " Chezășia întovărășește nenorocirea ". Ei își închipuiau că " a te cunoaște pe tine însuți " este un sfat, și nu cuvântul cu care zeul întâmpina pe cei ce pășeau în sanctuar. Pentru ca și ei, la rândul lor, să întocmească inscripții nu mai puțin folositoare, le-au gravat pe acestea.

3. STOB. III 1, 172 Δημητρίου Φαληρέως Τῶν ἐπὶ σοφῶν ἀποφθέγματα.

3. STOBAIOS III, 1-172. *Maximele celor șapte înțelepți*, după Demetrios din Phaleron.

a. KLEOBULOS DIN LINDOS, FIUL LUI EVAGORAS, A SPUS :

1. μέτρον ἄριστον. 2. πατέρα δεῖ αἰδεῖσθαι. 3. εὖ τὸ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχὴν. 4. φιλήκοον εἶναι καὶ μὴ πολύλογον. 5. πολυμαθὴ ἢ ἀμαθὴ.

6. γλῶσσαν εὐφημον κεκτήσθαι. 7. ἀρετῆς οἰκεῖον, κακίας ἀλλότριον. 8. ἀδικίαν μισεῖν, εὐσέβειαν φυλάσσειν. 9. πολίταις τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. 10. ἡδονῆς κρατεῖν. 11. βίαι μηδὲν πράττειν. 12. τέκνα παιδεύειν. 13. τύχηι εὐχεσθαι. 14. ἔχθρας διαλύειν. 15. τὸν τοῦ δήμου ἐχθρὸν πολέμιον νομίζειν. 16. γυναικὶ μὴ μάχεσθαι μηδὲ ἄγαν φρονεῖν ἀλλοτρίων παρόντων· τὸ μὲν γὰρ ἄνοιαν, τὸ δὲ μανίαν δύνатаι παρέχειν. 17. οἰκέτας παρ' οἶνον μὴ κολάζειν· εἰ δὲ μή, δόξεις παροινεῖν. 18. γαμεῖν ἐκ τῶν ὁμοίων· ἐὰν γὰρ ἐκ τῶν κρειττόνων, δεσπότης, οὐ συγγενεῖς κτήσῃ. 19. μὴ ἐπιγελαῖν τῷ σκώπτοντι· ἀπεχθὲς γὰρ ἔστι τοῖς σκώποτέμοις. 20. εὐποροῦντα μὴ ὑπερήφανον εἶναι, ἀποροῦντα μὴ ταπεινοῦσθαι.

1. " Măsura este lucrul cel mai bun. 2. Se cuvine să-ți respecti părintele. 3. Păstrează-ți trupul și mintea sănătoase. 4. Să-ți placă să ascuți multe, dar să nu spui multe. 5. Fii mai degrabă mult știutor decât neștiutor. 6. Să-ți fie vorba plină de bunăvoință. 7. Fii prieten al virtuții și străin de răutate. 8. Urăște nedreptatea și cultivă pietatea. 9. Concetățenilor tăi dă-le sfaturile cele mai bune. 10. Domină plăcerea. 11. Nu face nimic din silă. 12. Educă-ți copiii. 13. Roagă-te sorții. 14. Pune capăt dușmăniilor. 15. Consideră drept vrăjmaș pe cel ce este vrăjmașul poporului. 16. Să nu te sfădești cu nevasta în fața străinilor și nici să-i arăți o atenție prea mare ; una denotă prostie, cealaltă poate părea nebunie. 17. Nu pedepsi pe sclavi când sunt băuți, căci astfel vei apărea tu însuți băut. 18. Căsătorește-te cu cineva de rangul tău, căci dacă vei lua o nevastă dintr-o familie mai bună, vei dobândi tu însuți stăpâni. 19. Nu râde alături de cel ce ia pe alții în batjocură, căci vei ajunge urât de cei batjocoriți. 20. Nu te mândri când îți merge bine și nu te umili când te afli la strâmtoare."

b. SOLON ATENIANUL, FIUL LUI EXEKESTIDES, A SPUS:

1. μηδὲν ἄγαν. 2. κριτὴς μὴ κάθησο· εἰ δὲ μή, τῷ ληφθέντι ἐχθρὸς ἔσσι. 3. ἡδονὴν φεῦγε, ἥτις λύπην τίκτει. 4. φύλασσε τρόπου καλοκαγαθίαν ὄρκου πιστοτέραν. 5. σφραγίζου τοὺς μὲν λόγους σιγῇ, τὴν δὲ σιγὴν καιρῷ. 6. μὴ ψεύδου, ἀλλ' ἀλήθευε. 7. τὰ σπουδαῖα μελέτα. 8. τῶν γονέων μὴ λέγε δικαιότερα. 9. φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ταχὺ ἀποδοκίμαζε. 10. ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ. 11. εὐθυναν ἑτέρους ἀξίων δίδónαι καὶ αὐτὸς ὕπεχε. 12. συμβούλευε μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα τοῖς πολίταις. 13. μὴ θρασύνου. 14. μὴ κακοῖς ὁμίλει. 15. χρῶ τοῖς θεοῖς. 16. φίλους εὐσέβει. 17. ὃ ἂν <μῇ> ἴδῃς, μὴ λέγε. 18. εἰδὼς σίγα. 19. τοῖς σεαυτοῦ πρῶος ἴσθι. 20. τὰ ἀφανῆ τοῖς φανεροῖς τεκμαίρου.

1. " Nimic prea mult. 2. Nu te ridica în chip de judecător, căci vei ajunge urât de cel osândit. 3. Ferește-te de plăcerea care aduce măhnire. 4. Să ai mai degrabă încredere în noblețea caracterului decât în jurământ. 5. Pune capăt discuțiilor prin tăcere, iar tăcerii prin sesizarea clipei prielnice. 6. Nu minți, ci spune adevărul. 7. Preocupă-te de lucruri importante. 8. Nu te arăta mai drept decât părinții tăi. 9. Nu-ți face prea repede prieteni, iar pe cei pe care i-ai dobândit nu-i renega prea repede. 10. Dacă vei învăța să te supui, vei învăța și să conduci. 11. Dacă ai în vedere că alții trebuie să dea socoteală, spune-te și tu. 12. Nu da concetățenilor tăi sfaturile cele mai plăcute, ci pe cele mai folositoare. 13. Să nu fii insolent. 14. Nu te întovărăși cu oamenii răi. 15. Cinstește pe zei. 16. Să-ți stimezi prietenii. 17. Nu spune ceea ce ai văzut. 18. Dacă ai văzut ceva, taci. 19. Fii blând cu ai tăi. 20. Dovedește cele nevăzute prin cele văzute.

c. CHILON LACEDEMONIANUL, FIUL LUI DAMAGETOS, A SPUS:

1. γνῶθι σαυτόν. 2. πίνων μὴ πολλὰ λάλει· ἁμαρτήσῃ γάρ. 3. μὴ ἀπείλει τοῖς ἐλευθέροις· οὐ γὰρ δίκαιον. 4. μὴ κακολόγῃ τοὺς πλησίον· εἰ δὲ μή, ἀκούσῃ, ἐφ' οἷς λυπηθήσῃ. 5. ἐπὶ τὰ δεῖπνα τῶν φίλων βραδέως πορεύου, ἐπὶ δὲ τὰς ἀτυχίας ταχέως. 6. γάμους εὐτελεῖς ποιοῦ. 7. τὸν τετελευτηκότα μακάριζε. 8. πρεσβύτερον σέβου. 9. τὸν τὰ ἀλλότρια περιεγραζόμενον μίσει. 10. ζημίαν αἰροῦ μάλλον ἢ κέρδος αἰσχρόν· τὸ μὲν γὰρ ἀπαξ λυπήσῃ, τὸ δὲ ἀεὶ. 11. τῷ δυστυχοῦντι μὴ ἐπιγέλα. 12. τραχὺς ὢν ἥσυχον σεαυτὸν πάρεχε, ὅπως σε αἰσχύνωνται μάλλον ἢ φοβῶνται. 13. τῆς ἰδίας οἰκίας προστάτει. 14. ἡ γλῶσσά σου μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ. 15. θυμοῦ κράτει. 16. μὴ ἐπιθύμει ἀδύνατα. 17. ἐν ὁδῷ μὴ σπεῦδε προάγειν. 18. μὴδὲ τὴν χεῖρα κινεῖν· μανικὸν γάρ. 19. νόμοις πείθου. 20. ἀδικούμενος διαλλάσσου, ὕβριζόμενος τιμωροῦ.

1. " Cunoaște-te pe tine însuși. 2. Când bei să nu vorbești prea mult, căci o să greșești. 3. Nu amenința pe oamenii liberi, căci este o faptă nedreaptă. 4. Nu defăima pe semenul tău, căci vei auzi lucruri ce te vor întrista. 5. Nu alerga grăbit la ospetele prietenilor, dar zorește-te când aceștia se află la necaz. 6. Să-ți faci o nuntă modestă. 7. Pe om să-l ferecești numai după ce a murit. 8. Respectă pe cel mai în vârstă. 9. Urăște pe cel ce se amestecă în treburile altora. 10. Preferă paguba în locul unui câștig rușinos, una te va supăra o singura dată, al doilea totdeauna. 11. Nu râde de nenorocirea altuia. 12. Dacă ai cumva o fire aspră, poartă-te cu blândețe, ca să inspire mai degrabă respect decât teamă. 13. Fă ordine în propria-ți gospodărie. 14. Să nu îngădui gurii s-o ia înaintea minții. 15. Stăpânește-ți mânia. 16. Nu dori ceea ce nu este posibil. 17. La drum nu te grăbi s-o iei înaintea (altora). 18. Nici nu gesticula, căci este un semn de sminteață. 19. Supune-te

legilor. 20. Dacă ai fost nedreptățit, împacă-te, iar dacă ai fost jignit, răzbună-te”.

d. THALES DIN MILET, FIUL LUI EXAMYNAS, A SPUS :

1. ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. 2. φίλων παρόντων καὶ ἀπόντων μέμνησο. 3. μὴ τὴν ὄψιν καλλωπίζου, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἴσθι καλός. 4. μὴ πλούτει κακῶς. 5. μή σε διαβαλλέτω λόγος πρὸς τοὺς πίστεως κεκοινωνηκότας. 6. κολακεύειν γονεῖς μὴ ὄκνει. 7. μὴ πατὴρ δέχου τὸ φαῦλον. 8. οἴους ἂν ἐράνους ἐνέγκῃς τοῖς γονεῦσι, τοιούτους αὐτὸς ἐν τῷ γήρῳ παρὰ τῶν τέκνων προσδέχου. 9. χαλεπὸν τὸ ἑαυτὸν γινῶναι. 10. ἥδιστον οὐ ἐπιθυμεῖς τυχεῖν. 11. ἀνιάρων ἀργία. 12. βλαβερὸν ἀκρασία. 13. βαρὺ ἀπαιδευσία. 14. δίδασκε καὶ μάνθανε τὸ ἄμεινον. 15. ἀργὸς μὴ ἴσθι, μηδ' ἂν πλουτήῃς. 16. κακὰ ἐν οἴκῳ κρύπτει. 17. φθονοῦ μᾶλλον ἢ οἰκτίρου. 18. μέτρῳ χρῶ. 19. μὴ πᾶσι πίστευε. 20. ἀρχῶν κόσμει σεαυτόν.

1. “ Chezășia este tovarășa nenorocirii. 2. Adu-ți aminte de prieteni, fie că sunt de față, fie că sunt absenți. 3. Să nu te preocupe înfățișarea, ci comportarea. 4. Nu te îmbogăți pe căi nedrepte. 5. Cuvântul tău să nu te înjosească în ochii aceluia cu care te-ai legat prin jurământ. 6. Nu ezita în a-ți măguli părinții. 7. Nu considera răul ca venind de la tatăl tău. 8. Ajutorul pe care-l vei da părinților tăi, îl vei primi tu, la bătrânețe, de la copiii tăi. 9. Este un lucru anevoios să te cunoști pe tine. 10. Este foarte plăcut să obții ceea ce dorești. 11. Inactivitatea este plictisitoare. 12. Lipsa de stăpânire este vătămătoare. 13. Este o povară să fii necioplit. 14. Deprinde-te și tu și deprinde-i și pe ceilalți cu ceea ce este mai bun. 15. Nu fii inactiv, chiar dacă ești bogat. 16. Nu dezvălui lucrurile urâte din casa ta. 17. Să fii mai curând invidiat decât compătimit. 18. Păstrează măsura. 19. Nu te încrede în oricine. 20. Dacă ești în fruntea lucrurilor, pune ordine în viața ta”.

e. PITTACOS DIN LESBOS, FIUL LUI ΥΡΡΑ, A SPUS :

1. καιρὸν γνῶθι. 2. ὁ μέλλεις ποιεῖν, μὴ λέγε· ἀποτυχῶν γὰρ καταγελασθήσῃ. 3. τοῖς ἐπιτηδείοις χρῶ. 4. ὅσα νεμεσᾶις τῷ πλησίον, αὐτὸς μὴ ποίει. 5. ἀπραγοῦντα μὴ ὀνειδίζε· ἐπὶ γὰρ τούτοις νέμεσις θεῶν κάθηται. 6. παρακαταθήκας ἀπόδος. 7. ἀνέχου ὑπὸ τῶν πλησίον μικρὰ ἐλαττούμενος. 8. τὸν φίλον κακῶς μὴ λέγε μηδ' εὖ τὸν ἐχθρόν· ἀσυλλόγιστον γὰρ τὸ τοιοῦτον. 9. δεινὸν συνιδεῖν τὸ μέλλον, ἀσφαλὲς τὸ γεγόμενον. 10. πιστὸν γῇ, ἄπιστον θάλασσᾳ. 11. ἄπληστον κέπρδος. 12. κτῆσαι ἴδια. 13. θεράπευε εὐσέβειαν, παιδείαν, σωφροσύνην, φρόνησιν, ἀλήθειαν, πίστιν, ἐμπειρίαν, ἐπιδεξιότητα, ἐταιρείαν, ἐπιμέλειαν, οἰκονομίαν, τέχνην.

1. " Sesizează momentul prielnic. 2. Nu destăinui ceea ce ai de gând să întreprinzi ; căci dacă nu vei reuși, varăde lumea de tine. 3. Ia pildă de la prieteni. 4. Nu săvârși lucrurile pe care le dezaprobi la cei ce-ți sunt aproape. 5. Nu-l ocări pe netrebnic; căci pe lângă toate asupra lui apasă și pedeapsa zeilor. 6. Restituie bunurile încredințate. 7. Îndură paguba mărunță ce vine de la cei apropiați. 8. Nu vorbi de rău pe prieteni și nici pe dușman de bine, căci este o faptă nechibzuită. 9. E mare lucru să cunoști viitorul; trecutul este sigur. 10. Pământul îți dă încredere, în timp ce marea inspiră nesiguranță. 11. Câștigul este inseparabil. 12. Fii stăpân pe ceea ce îți aparține. 13. Cultivă prietenia, instrucțiunea, cumințenia, judecata, adevărul, încrederea, priceperea, tovarășia, ordinea, meseria".

f. BIAS DIN PRIENE, FIUL LUI TEUTAMIDAS, A SPUS :

1. οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι κακοί. 2. εἰς κάτοπτρον, ἔφη, ἐμβλέψαντα δεῖ, εἰ μὲν καλὸς φαίνηι, καλὰ ποιεῖν· εἰ δὲ αἰσχρὸς, τὸ τῆς φύσεως ἑλλιπὲς διορθοῦσθαι τῇ καλοκαγαθίᾳ. 3. βραδέως ἐγχείρει· οὐ δ' ἂν

ἄρξει, διαβεβαιοῦ. 4. μίσει τὸ ταχὺ λαλεῖν, μὴ ἀμάρτης· μετάνοια γὰρ ἀκολουθεῖ. 5. μήτ' εὐήθης ἴσθι μήτε κακοήθης. 6. ἀφροσύνην μὴ προσδέχου. 7. φρόνησιν ἀγάπα. 8. περὶ θεῶν λέγε, ὡς εἰσίν. 9. νόει τὸ πραττόμενον. 10. ἄκουε πολλά. 11. λάλει καίρια. 12. πένης ὦν πλουσίοις μὴ ἐπιτίμα, ἣν μὴ μέγα ὠφελῆς. 13. ἀνάξιον ἄνδρα μὴ ἐπαίνει διὰ πλοῦτον. 14. πείσας λαβέ, μὴ βιασάμενος. 15. ὃ τι ἂν ἀγαθὸν πράσσης θεοῦς, μὴ σεαυτὸν αἰτιῶ. 16. κτῆσαι ἐν μὲν νεότητι εὐπραξίαν, ἐν δὲ τῷ γήρῳ σοφίαν. 17. ἔξεις ἔργῳ μνήμην, καιρῷ εὐλάβειαν, τρόπῳ γενναιότητα, πόνῳ ἐγκράτειαν, φόβῳ εὐσέβειαν, πλούτῳ φιλίαν, λόγῳ πειθῶ, σιγῇ κόσμον, γνῶμῃ δικαιοσύνην, τόλμῃ ἀνδρείαν, πράξει δυναστείαν, δόξῃ ἡγεμονίαν.

1. " Majoritatea oamenilor sunt răi. 2. Să te privești în oglindă și dacă arăți frumos, să săvârșești lucruri frumoase, iar dacă arăți urât să completezi prin fapte frumoase defectele naturii. 3. Apucă-te cu greu de un lucru, dar odată ce te-ai apucat, țin-te stăruitor de el. 4. Detestă vorbirea grăbită ca să nu greșești ; căci urmează căința. 5. Să nu îngădui sminteala. 7. Îndrăgește cumințenia. 8. Recunoaște că zeii există. 9. Reflectează asupra faptei tale. 10. Ascultă multe. 11. Spune ceea ce este potrivit și prielnic. 12. Dacă ești sărac, nu aduce muștrări celor bogați, în afară de cazul când acestea sunt de un mare folos. 13. Pe omul nevrednic nu-l lăuda pentru bogăția lui. 14. Obține lucrurile prin convingere, nu prin constrângere. 15. Faptele bune săvârșite să le atribui zeilor, nu ție. 16. În tinerețe fă-ți provizii de fapte bune iar la bătrânețe de înțelepciune. 17. La lucru să ai ținere de minte, la momentul potrivit prevedere, în privința caracterului demnitate, în ceasul trudei stăpânire de sine, în momente de teamă încredere în zei, la bogăție prietenie ; cuvântului dă-i forța convingerii, tăcerii tâlc, judecății dreptate, îndrăznelii curaj, acțiunii tărie, strălucirii prestigiu".

g. PERIANDROS DIN CORINT, FIUL LUI KYPSELOS, A SPUS :

1. μελέτα τὸ πᾶν. 2. καλὸν ἡσυχία. 3. ἐπισηφαλὲς προπέτεια. 4. κέρδος αἰσχρόν. 5. *φύσεως κατηγορία. 6. δημοκρατία κρεῖττον τυραννίδος. 7. αἱ μὲν ἡδοναὶ θνηταί, αἱ δ' ἀρεταὶ ἀθάνατοι. 8. εὐτυχῶν μὲν μέτριος ἴσθι, ἀτυχῶν δὲ φρόνιμος. 9. φειδόμενον κρεῖττον ἀποθανεῖν ἢ ζῶντα ἐνδεῖσθαι. 10. σεαυτὸν ἄξιον παρασκεύαζε τῶν γονέων. 11. ζῶν μὲν ἐπαινοῦ, ἀποθανὼν δὲ μακαρίζου. 12. φίλοις εὐτυχοῦσι καὶ ἀτυχοῦσιν ὁ αὐτὸς ἴσθι. 13. ὁ ἂν ἐκὼν ὁμολογήσῃς, <διατήρει> πονηρὸν <γὰρ τὸ> παραβῆναι. 14. λόγων ἀπορρήτων ἐκφορὰν μὴ ποιοῦ. 15. λοιδοροῦ ὡς ταχὺ φίλος ἐσόμενος. 16. τοῖς μὲν νόμοις παλαιοῖς χρῶ, τοῖς δὲ ὅποις προσφάτοις. 17. μὴ μόνον τοὺς ἁμαρτάνοντας κόλαζε, ἀλλὰ καὶ τοὺς μέλλοντας κώλυε. 18. δυστυχῶν κρύπτε, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφράνῃς.

1. " Cercetează totul. 2. Tihna este un lucru bun. 3. Graba este nesigură. 4. Căștigul este rușinos. 5. O învinuire a firii. 6. Democrația este mai bună decât tirania. 7. Plăcerile sunt pieritoare iar virtuțile nepieritoare. 8. Fii cumpătat în fericire și înțelept în nefericire. 9. E mai bine să faci economii decât să trăiești în lipsuri. 10. Pregătește-te să fii demn de părinții tăi. 11. Cât timp trăiești lumea să te laude iar după ce ai murit să te fericească. 12. Poartă-te la fel cu prietenii fie că sunt fericiți, fie că sunt nefericiți. 13. Păstrează lucrul la care ai consimțit de bunăvoie, căci e rău să-l nesocotești. 14. Lucrurile secrete nu le da în vileag. 15. Să mustri în așa fel încât să devii mai degrabă prieten. 16. Folosește-te de legi vechi și de mâncăruri proaspete. 17. Nu numai să-i pedepsești pe cei ce greșesc, dar și să-i împiedici pe cei ce sunt pe punctul de a greși. 18. Ascunde-ți nefericirea ca să nu producă bucurie dușmanilor".

THALES

A) VIAȚA ȘI ÎNVĂȚĂȚURA

1. DIOGENES LAERTIUS I 22-44 . (22) Ἦν τοίνυν ὁ Θαλῆς, ὡς μὲν Ἡρόδοτος [I 170] καὶ Δοῦρις [FGrHist. 76 F 74 II 155] καὶ Δημόκριτός [68 B 115 a] φασι, πατὴρ μὲν Ἑξαμύου, μητὴρ δὲ Κλεοβουλίνης, ἐκ τῶν Θηλιδῶν, οἳ εἰσι Φοίνικες, εὐγενέστατοι τῶν ἀπὸ Κάδμου καὶ Ἀγήνορος. (<ἦν δὲ τῶν ἐπτὰ σοφῶν,> καθὰ καὶ Πλάτων [Protag. 343 A] φησί· καὶ πρῶτος σοφὸς ὠνομάσθη ἄρχοντος Ἀθήνησι Δαμασίου [582/1], καθ' ὃν καὶ οἱ ἐπτὰ σοφοὶ ἐκλήθησαν, ὡς φησι Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῇ τῶν Ἀρχόντων ἀναγραφῇ [FGrHist. 228 F 1 II 960]). ἐπολιτογραφήθη δὲ ἐν Μιλήτῳ, ὅτε ἦλθε σὺν Νείλῳ ἐκπεσόντι Φοινίκης· ὡς δ' οἱ πλείους φασίν, ἰθαγενὴς Μιλήσιος ἦν καὶ γένους λαμπροῦ. (23) μετὰ δὲ τὰ πολιτικὰ τῆς φυσικῆς ἐγένετο θεωρίας. καὶ κατὰ τινὰς μὲν σύγγραμμα κατέλιπεν οὐδέν· ἡ γὰρ εἰς αὐτὸν ἀναφερομένη Ναυτικὴ ἀστρολογία Φώκου λέγεται εἶναι τοῦ Σαμίου [C. 5. V. 1. a. s. 11 B 1]. Καλλίμαχος δ' αὐτὸν οἶδεν εὑρετὴν τῆς ἄρκτου τῆς μικρᾶς λέγων ἐν τοῖς Ἰάμβοις [fr. 94 II 259 Schneid. ; s. A 3a] οὕτως· 'καὶ τῆς ἀμάξης ... Φοίνικες', κατὰ τινὰς δὲ μόνον δύο συνέγραψε Περὶ τροπῆς καὶ Ἰσημερίας [B 3], τὰ ἄλλ' ἀκατάληπτα εἶναι δοκιμάσας. δοκεῖ δὲ κατὰ τινὰς πρῶτος ἀστρολογῆσαι καὶ ἡλιακὰς ἐκλείψεις καὶ τροπὰς προειπεῖν, ὡς φησιν Εὐδημος [fr. 94 Spreng.] ἐν τῇ περὶ τῶν Ἀστρολογουμένων ἱστορίᾳ· ὅθεν αὐτὸν καὶ Ξενοφάνης [21 B 19] καὶ Ἡρόδοτος [I 74] θαυμάζει. μαρτυρεῖ δ' αὐτῷ καὶ Ἡράκλειτος [22 B 38] καὶ Δημόκριτος [68 B 115 a].

(24) ἔνιοι δὲ καὶ αὐτὸν πρῶτον εἰπεῖν φασιν ἀθανάτους τὰς ψυχὰς· ὃν ἐστὶ Χοιρίλος ὁ ποιητής [p. 182 Naeke]. πρῶτος δὲ καὶ τὴν ἀπὸ

τροπῆς ἐπὶ τροπὴν πάροδον εὗρεν, καὶ πρῶτος τὸ τοῦ ἡλίου μέγεθος <τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου ὥσπερ καὶ τὸ τῆς σελήνης μέγεθος> τοῦ σεληναίου ἐπτακοσιοστὸν καὶ εἰκοστὸν μέρος ἀπεφάνετο κατὰ τινας. πρῶτος δὲ καὶ τὴν ὑστάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς τριακάδα εἶπεν. πρῶτος δὲ καὶ περὶ φύσεως διελέχθη, ὥς τινες.

Ἀριστοτέλης [de anima A 2. 405 a 19] δὲ καὶ Ἰππίας [85 B 7] φασὶν αὐτὸν καὶ τοῖς ἀψύχοις μεταδίδοναι ψυχῆς, τεκμαιρόμενον ἐκ τῆς λίθου τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἡλέκτρου. παρὰ τε Αἰγυπτίων γεωμετρεῖν μαθόντα φησὶ Παμφίλη [fr. 1 FHG III 520] πρῶτον καταγράναι κύκλου τὸ τρίγωνον ὀρθογώνιον καὶ θῦσαι βoύν. (25) οἱ δὲ Πυθαγόραν φασίν, ὧν ἐστὶν Ἀπολλόδωρος ὁ λογιστικός [vgl. Diog. VIII 12]. (οὗτος προήγαγεν ἐπὶ πλεῖστον, ἃ φησι Καλλίμαχος ἐν τοῖς Ἰάμβοις [S. A 3a] Εὐφορβον εὔρεϊν τὸν Φρύγα οἶον ἴσκαληνὰ καὶ τρίγωνα καὶ ὅσα γραμμικῆς ἔχεται θεωρίας.) δοκεῖ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἄριστα βεβουλευσθαι. Κροίσου γοῦν πέμψαντος πρὸς Μιλησίους ἐπὶ συμμαχίαι ἐκώλυσεν ὅπερ Κύρου κρατήσαντος ἔσωσε τὴν πόλιν. καὶ αὐτὸς δὲ φησιν, ὥς Ἡρακλείδης [Ponticus fr. 47 Voss] ἱστορεῖ, μονήρη αὐτὸν γεγονέναι καὶ ἰδιαστήν. (26) ἔνιοι δὲ καὶ γῆμαι αὐτὸν καὶ Κύβισθον υἱὸν σχεῖν· οἱ δὲ ἄγαμον μεῖναι, τῆς δὲ ἀδελφῆς τὸν υἱὸν θέσθαι. ὅτε καὶ ἐρωτηθέντα, διὰ τί οὐ τεκνοποιεῖ, ἑὶ φιλοτεκνίαν εἶπεῖν. καὶ λέγουσιν ὅτι τῆς μητρὸς ἀναγκαζούσης αὐτὸν γῆμαι ἔλεγεν ὀυδέπω καιρός, εἶτα ἐπειδὴ παρήβησεν ἐγκειμένης εἶπεῖν ὀυκέτι καιρός. φησὶν δὲ καὶ Ἰερώνυμος ὁ Ῥόδιος ἐν τῷ δευτέρῳ Τῶν σποράδην ὑπομνημάτων [fr. 8 Hiller], ὅτι βουλόμενος δεῖξαι ἰδίον εἶναι πλουτεῖν, φορᾶς ἐλαιῶν μελλούσης ἔσσεσθαι, προνοήσας ἐμισθώσατο τὰ ἐλαιουργεῖα καὶ πάμπλειστα συνεῖλε χρήματα.

(27) ἀρχὴν δὲ τῶν πάντων ὕδωρ ὑπεστήσατο, καὶ τὸν κόσμον ἔμψυχον καὶ δαιμόνων πλήρη. τάς τε ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ φασιν αὐτὸν εὔρεϊν καὶ εἰς τριακοσίας ἐξήκοντα πέντε ἡμέρας διελεῖν.

οὐδεὶς δὲ αὐτοῦ καθηγῆσατο, πλὴν ὅτι εἰς Αἴγυπτον ἐλθὼν τοῖς ἱερεῦσι συνδιέτριπεν. ὁ δὲ Ἰερώνυμος [fr. 21 Hill.] καὶ ἐκμετρήσασαί φησιν αὐτὸν

τὰς πυραμίδας ἐκ τῆς σκιᾶς, παρατηρήσαντα ὅτε ἡμῖν ἰσομεγέθης ἐστίν. συνεβίω δὲ καὶ Θρασυβούλῳ τῷ Μιλησίων τυράννῳ, καθά φησι Μινύης [FHG II 335, 3]. τὰ δὲ περὶ τὸν τρίποδα φανερά τὸν εὗρεθέντα ὑπὸ τῶν ἀλiviῶν καὶ διαπεμφθέντα τοῖς σοφοῖς ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Μιλησίων. (28) φασὶ γὰρ Ἰωνικοὺς τινας νεανίσκους βόλον ἀγοράσαι παρὰ Μιλησίων ἀλiviῶν. ἀνασπασθέντος δὲ τοῦ τρίποδος ἀμφισβήτησις ἦν, ἕως οἱ Μιλήσιοι ἔπεμψαν εἰς Δελφοὺς· καὶ ὁ θεὸς ἔχρησεν οὕτως·

ἔκγονε Μιλήτου, τρίποδος πέρι Φοῖβον ἐρωτᾷς;
τίς σοφίῃ πάντων πρώτος, τούτου τρίποδ' αὐδῶ.

διδοῦσιν οὖν Θαλῆι· ὁ δὲ ἄλλῳ καὶ ἄλλος ἄλλῳ ἕως Σόλωνος· ὁ δὲ ἔφη σοφαί πρῶτον εἶναι τὸν θεὸν καὶ ἀπέστειλεν εἰς Δελφοὺς. ταῦτα δὴ ὁ Καλλίμαχος ἐν τοῖς Ἰάμβοις ἄλλως ἱστορεῖ, παρὰ Μαιανδρίου [fr. 3 FHG II 335] λαβὼν τοῦ Μιλησίου. Βαθυκλέα γάρ τινα Ἀρκάδα φιάλην καταλιπεῖν καὶ ἐπισκῆψαι ἑδῶναι τῶν σοφῶν ὀνηΐσκειν [s. A 3a V. 132]. ἐδόθη δὲ Θαλῆι καὶ κατὰ περίοδον πάλιν Θαλῆι· (29) ὁ δὲ τῷ Διδυμεῖ Ἀπόλλωνι ἀπέστειλεν εἰπὼν οὕτω κατὰ τὸν Καλλίμαχον [fr. 95, II 260 Schh.]:

Θαλῆς με τῷ μεδεῦντι Νείλεω δήμου
δίδωσι, τοῦτο δις λαβὼν ἀριστεῖον.

τὸ δὲ περὶ οὕτως ἔχει· Θαλῆς Ἐξαμίου Μιλήσιος Ἀπόλλωνι Δελφινίῳ Ἑλλήνων ἀριστεῖον δις λαβὼν· ὁ δὲ περιενεγκὼν τὴν φιάλην τοῦ Βαθυκλέους παῖς Θυρίων ἐκαλεῖτο, καθά φησιν Ἑλευσις ἐν τῷ Περὶ Ἀχιλλέως [FGrHist. 55 F 1 I 296] καὶ Ἀλέξων ὁ Μύνδιος ἐν ἐνάτῳ Μυθικῶν [FGrHist. 25 F 1 I 189].

Εὐδοξος δ' ὁ Κνίδιος καὶ Εὐάνθης ὁ Μιλήσιος [FHG III 2*] φασὶ τῶν Κροίσου τινὰ φίλων λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως ποτήριον χρυσοῦν, ὅπως δῶι τῷ σοφωτάτῳ τῶν Ἑλλήνων· τὸν δὲ δοῦναι Θαλῆι, καὶ περιελθεῖν εἰς Χίλωνα. (30) ὃν πυνθάνεσθαι τοῦ Πυθίου, τίς αὐτοῦ σοφώτερος· καὶ τὸν ἀνειπεῖν Μύσωνα, περὶ οὗ λέξομεν. (τοῦτον οἱ περὶ τὸν Εὐδοξον

ἀντὶ Κλεβούλου τιθέασι, Πλάτων [Protag. 343 A] δ' ἀντὶ Περιάνδρου.)
περὶ αὐτοῦ δὴ τάδε ἀνείπεν ὁ Πύθιος·

Οἰταῖόν τινά φημι Μύσων(α) ἐνὶ Χηνὶ γενέσθαι
σοῦ μᾶλλον πραπίδεςσιν ἀρηρότα πευκαλίμηνσιν.

ὁ δὲ ἐρωτήσας ἦν Ἀνάχαρσις. Δαΐμαχος δ' ὁ Πλατωνικός [FGrHist.
65 F 6 II 16] καὶ Κλέαρχος [fr. 44 C FHG II 317] φιάλην ἀποσταλῆναι
ὑπὸ Κροίσου Πιττακῶι καὶ οὕτω περιενεχθῆναι.

Ἄνδρων δ' ἐν τῷ Τίποδι [fr. 1 FHG II 347] Ἀργείους ἄθλον ἀρετῆς
τῷ σοφωτάτῳ τῶν Ἑλλήνων τρίποδα θεῖναι· κριθῆναι δὲ Ἀριστόδημον
Σπαρτιάτην, ὃν παραχωρῆσαι Χίλωνι. (31) μέμνηται τοῦ Ἀριστόδημου
καὶ Ἀλκαῖος [fr. 101 Diehl] οὕτως·

ὥς γὰρ δὴ ποτ' Ἀριστόδαμόν φασ' οὐκ ἀπάλαμνον

ἐν Σπάρτῃ λόγον

εἶπεῖν· χρήματ' ἀνὴρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσλός.

ἔνιοι δὲ φασιν ὑπὸ Περιάνδρου Θρασυβούλῳ τῷ Μιλησίῳ τυράννῳ
πλοῖον ἔμφορτον ἀποσταλῆναι· τοῦ δὲ περὶ τὴν Κώϊαν θάλασσαν
ναυαγήσαντος ὕστερον εὑρεθῆναι πρὸς ἀλιέων τὸν τρίποδα. Φανόδικος
[fr. 4 FHG IV 473] δὲ περὶ τὴν Ἀθηναίων θάλασσαν εὑρεθῆναι καὶ
ἀνενεχθέντα εἰς ἄστὺ γενομένης ἐκκλησίας Βίαντι πεμφθῆναι· (32)
διὰ τί δέ, ἐν τῷ περὶ Βίαντος [I 82] λέξομεν.

ἄλλοι φασὶν ἡφαιστότευκτον εἶναι αὐτὸν καὶ δοθῆναι πρὸς τοῦ θεοῦ
Πέλοπι γαμοῦντι· αὐθὶς τε εἰς Μενέλαον ἐλθεῖν καὶ σὺν τῇ Ἑλένῃ
ἄρπασθέντα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ῥιφῆναι εἰς τὴν Κώϊαν θάλασσαν πρὸς τῆς
Λακαίνης, εἰπούσης ὅτι περιμάχητος ἔσται. χρόνῳ δὲ Λεβεδίων τινῶν
αὐτόθι γρῖφον ὠνησαμένων καταληφθῆναι καὶ τὸν τρίποδα, μαχομένων
δὲ πρὸς τοὺς ἀλιέας γενέσθαι τὴν ἄνοδον ἕως τῆς Κῶ· καὶ ὥς οὐδὲν
ἦνυτον, τοῖς Μιλησίοις μητροπόλει οὔσῃι μηνύουσιν. οἱ δ' ἐπειδὴ
διαπρεσβευόμενοι ἡλογοῦντο, πρὸς τοὺς Κώϊους πολεμοῦσι. καὶ πολλῶν
ἐκατέρωθεν πιπτόντων ἐκπίπτει χρησιμὸς δοῦναι τῷ σοφωτάτῳ· καὶ

ἀμφότεροι συνήνεσαν Θαλῇ. (33) ὁ δὲ μετὰ τὴν περίοδον τῷ Διδυμεῖ
τίθησιν Ἀπόλλωνι. Κώϊοις μὲν οὖν τοῦτον ἐχρήσθη τὸν τρόπον·

οὐ πρότερον λήξει νεῖκος Μερόπων καὶ Ἰώνων,
πρὶν τρίποδα χρύσειον, ὃν Ἥραιστος βάλε πόντῳ,
ἐκ πόλιος πέμψητε καὶ ἐς δόμον ἀνδρὸς ἵκηται,
ὃς σοφὸς ἦι τὰ τ' ἐόντα τὰ τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα.
Μιλησίοις δέ·

ἔκγονε Μιλήτου, τρίποδος πέρι Φοῖβον ἐρωτᾷς;

καὶ ὡς προεῖρηται. καὶ τότε μὲν οὕτως.

Ἑρμιππος δ' ἐν τοῖς Βίοις [fr. 12 FHG III 39] εἰς τοῦτον ἀναφέρει τὸ
λεγόμενον ὑπὸ τινων περὶ Σωκράτους. ἔφασκε γάρ, φασί, τριῶν τούτων
ἐνεκα χάριν ἔχειν τῇ Τύχῃ· πρῶτον μὲν ὅτι ἀνθρωπῶς ἐγενόμην καὶ οὐ
θηρίον, εἴτα ὅτι ἀνὴρ καὶ οὐ γυνή, τρίτον ὅτι Ἕλλην καὶ οὐ βάρβαρος.
(34) λέγεται δ' ἀγόμενος ὑπὸ γραδὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἵνα τὰ ἄστρα
κατανοήσῃ, εἰς βόθρον ἐμπεσεῖν καὶ αὐτῷ ἀνοιμῶξαντι φάναι τὴν γραῦν·
'σὺ γάρ, ὦ Θαλῇ, τὰ ἐν ποσὶν οὐδὲν δυνάμενος ἰδεῖν τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ
οἶε γνῶσεσθαι;' οἶδε δ' αὐτὸν ἀστρονομούμενον καὶ Τίμων, καὶ ἐν τοῖς
Σίλλοις [fr. 23 D.] ἐπαινεῖ αὐτὸν λέγων·

οἷόν θ' ἐπὶ τὰ θάλῃτα σοφῶν σοφὸν ἀστρονόμημα.

τὰ δὲ γεγραμμένα ὑπ' αὐτοῦ φησι Λόβων ὁ Ἀργεῖος [fr. 8 Crön.] εἰς
ἔτη τείνειν διακόσια. ἐπιγεγράφθαι δ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰκόνης τότε·
τόνδε Θαλῇν Μίλητος Ἰᾶς θρέψας ἀνέδειξεν
ἀστρολόγων πάντων πρεσβύτατον σοφίαι.

(35) τῶν τε αἰδομένων αὐτοῦ τάδε εἶναι·

οὐ τι τὰ πολλὰ ἔπη φρονίμην ἀπεφῆνατο δόξαν·
ἐν τι μάτευσε σοφόν,

ἐν τι κεδνὸν αἰροῦ·

λύσεις γὰρ ἀνδρῶν κωτίλων γλώσσας ἀπεραντολόγους.

φέρεται δὲ καὶ ἀποκθέγματα αὐτοῦ τάδε· πρεσβύτατον τῶν ὄντων θεός· ἀγέννητον γὰρ· κάλλιστον κόσμος· ποίημα γὰρ θεοῦ· μέγιστον τόπος· ἅπαντα γὰρ χωρεῖ· τάχιστον νοῦς· διὰ παντὸς γὰρ τρέχει· ἰσχυρότατον ἀνάγκη· κρατεῖ γὰρ πάντων· σοφώτατον χρόνος· ἀνευρίσκει γὰρ πάντα· οὐδὲν ἔφη τὸν θάνατον διαφέρειν τοῦ ζῆν· ‘σύ οὖν’ ἔφη τις ‘διὰ τί οὐκ ἀποθνήσκεις’; ‘ὅτι’, ἔφη, ‘οὐδὲν διαφέρει’· (36) πρὸς τὸν πυθόμενον τί πρότερον γεγονότι, νύξ ἢ ἡμέρα, ‘ἡ νύξ’ ἔφη ‘μῖαι ἡμέραι πρότερον’· ἠρώτησέ τις αὐτόν, εἰ λήθοι θεοὺς ἄνθρωπος ἀδικῶν· ‘ἄλλ’ οὐδὲ διανοούμενος’ ἔφη· πρὸς τὸν μοιχὸν ἐρόμενον, εἰ ὁμόσειε μὴ μεμοιχευκέναι, ‘οὐ χειρόν’ ἔφη ‘μοιχείας ἐπιπορκία’· ἐρωτηθεὶς τί δύσκολον, ἔφη ‘τὸ ἑαυτὸν γινῶναι’· τί δὲ εὐκόλον, ‘τὸ ἄλλωι ὑποθέσθαι’· τί ἥδιστον, ‘τὸ ἐπιτυγχάνειν’· τί τὸ θεῖον, ‘τὸ μήτε ἀρχὴν ἔχον μήτε τελευτήν’· τί δὲ καινὸν εἶη θεαμένος, ἔφη ‘γέροντα τύραννον’· πῶς ἂν τις ἀτυχίαν ῥάιστα φέροι, ‘εἰ τοὺς ἐχθροὺς χειρόν πρᾶσσοντας βλέποι’· πῶς ἂν ἄριστα καὶ δικαιοτάτα βιώσαιμεν, ‘ἐὰν ἂ τοῖς ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ μὴ δρῶμεν’· (37) τίς εὐδαίμων, ‘ὁ τὸ μὲν σῶμα ὑγιής, τὴν δὲ ψυχὴν εὐπορος, τὴν δὲ φύσιν εὐπαίδευτος’· φίλων παρόντων καὶ ἀπόντων μεμνησθῆναι φησί· μὴ τὴν ὄψιν καλλωπίζεσθαι, ἀλλὰ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν εἶναι καλόν· ‘μὴ πλούτει’ φησί· ‘κακῶς μηδὲ διαβαλλέτω σε λόγος πρὸς τοὺς πίστεως κεκοινωνηκότας’· ‘οὓς ἂν ἐράνους εἰσενέγκῃς’ φησί· ‘τοῖς γονεῦσιν, τοὺς αὐτοὺς προσδέχου καὶ παρὰ τῶν τέκνων’· τὸν Νεῖλον εἶπε πληθύνειν ἀνακοπτομένων τῶν ευμάτων ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἐναντίων ὄντων.

φησί δ’ Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς Χρονικοῖς [FGHist. 244 F 28 || 1028] γεγενῆσθαι αὐτὸν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς τριακοστῆς πέμπτῃς [ἐνάτης?] ὀλυμπιάδος [640]. (38) ἐτελεύτησε δ’ ἐτῶν ἑβδομήκοντα ὀκτώ (ἧ, ὡς Σωσικράτης [fr. 10 FGH IV 501] φησίν, ἐνενήκοντα)· τελευτῆσαι γὰρ ἐπὶ τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος [548- 5], γεγονότα κατὰ Κροῖσον, ᾧ καὶ τὸν “Ἀλυν ὑποσχέσθαι ἄνευ γεφύρας περᾶσαι, τὸ ρεῖθρον παρατρέψαντα [546, v. 1. a. s. dupā A 6].

γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι Θαλαῖ, καθά φησι Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς Ὀμωνύμοις, πέντε· ῥήτωρ Καλλατιανὸς κακόζηλος· ζωγράφος Σικυνώνιος μεγαλοφυής· τρίτος ἀρχαῖος πάνυ κατὰ Ἑσίοδον καὶ Ὅμηρον καὶ Λυκοῦργον· (τέταρτος οὗ μέμνηται Δοῦρις ἐν τῷ Περὶ ζωγραφίας [FGrHist. 76 F 31 II 147]· πέμπτος νεώτερος, ἄδοξος, οὗ μνημονεύει Διονύσιος ἐν Κριτικοῖς).

(39) ὁ δ' οὖν σοφὸς ἐτελεύτησεν ἀγῶνα θεώμενος γυμνικὸν ὑπὸ τε καύματος καὶ δίψους καὶ ἀσθενείας, ἤδη γηραιός. καὶ αὐτοῦ ἐπιγέγραπται τῷ μνήματι [Anth. Pal. VII 84]

ἦ ὀλίγον τόδε σᾶμα - τὸ δὲ κλέος οὐρανόμακες -
τῷ πολυφροντίστῳ τοῦτο Θάλητος ὄρη.

ἔστι καὶ παρ' ἡμῖν ἐς αὐτὸν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἐπιγραμμάτων ἡ Παμμέτρῳ τόδε τὸ ἐπίγραμμα [Anth. Pal. VII 85]:

γυμνικὸν αὖ ποτ' ἀγῶνα θεώμενον, Ἥελιε Ζεῦ,
τὸν σοφὸν ἄνδρα Θαλῆν ἥρπασας ἐκ σταδίου.

αἰνέω ὅττι μιν ἐγγὺς ἀπήγαγες· ἦ γὰρ ὁ πρέσβυς
οὐκέθ' ὄρᾱν ἀπὸ γῆς ἀστέρας ἠδύνατο.

(40) τούτου ἐστὶν τὸ Γνώθι σαυτόν, ὅπερ Ἀντισθένης ἐν ταῖς Διαδοχαῖς [FHG III 182*] Φημονόης εἶναι φησιν, ἐξιδιοποιήσασθαι δὲ αὐτὸ Χίλωνα.

Das folgende (40-42) s.c. 10, 1. φέρονται δὲ καὶ τοῦ Θαλοῦ ἐπιστολαὶ αἶδε (43. 44).

1. DIOG. LAERT. I, 22-44 (22) Avea, așadar Thales, după cum spun Herodot (I 170), Duris (FGrHist. 76, F, 74, II, 155) și Democrit (68, B, 115 a) de tată pe Examyas și de mamă pe Kleobulina din neamul Thelizilor, care sunt fenicieni de viță nobilă, coborâtori din Cadmos și Agenor. Așa cum afirmă Platon (*Protagoras* 343 A) era considerat < printre cei șapte înțelepți >. A fost cel dintâi om numit " înțelept ", pe vremea

când era arhonte la Atena Damasios și când au fost nominalizați și cei șapte înțelepți, așa cum afirmă Demetrios din Phaleron, în lista arhonților (FGrHist. 228, F. 1, II, 960). A fost înscris în listele cetățenești din Milet, atunci când a sosit acolo împreună cu Neileos, izgonit din Fenicia ; așa cum susțin cei mai mulți, era localnic din Milet și făcea parte dintr-o familie ilustră. După ce s-a ocupat un timp de treburile politice, s-a dedat cercetării naturii. După unii, n-ar fi lăsat nici o scriere, căci *Astrologia Nautică*, atribuită lui, se spune că este o-pera lui Phokos din Samos. Callimachos îl recunoaște pe Thales ca descoperitor al Ursei Mici, spunând astfel în *Iambii* săi (fr. 94, II, 259, Schneid. ; vezi A 3 a) : " și a carului ... fenicienii " ; după alții, ar fi scris numai două lucrări *Despre Solstiții* și *Despre Echinocții* (B 3), considerând ca inabordabile celelalte fenomene cerești. Se pare, după alții, că el cel dintâi s-a ocupat de astronomie și a prezis eclipsele de soare și solstițiile, așa cum afirmă Eudemos (fr. 94 Speng.) în *Istoria Astronomiei*. De aceea pe el îl admirau și Xenofan (fr. B 19) și Herodot (I 74), și Heraclit (fr. B 36) și Democrit (fr. B 115 a).

(24) Unii afirmă că Thales ar fi cel dintâi care a susținut că sufletele sunt nemuritoare. Printre aceștia se numără și poetul Choirilos (p. 182 Naeke). Tot el cel dintâi ar fi descoperit drumul soarelui de la un solstițiu la celălalt și tot el, pentru prima oară, după unele mărturii, a arătat că <lățimea soarelui raportată la ciclul parcurs pe cer precum și lățimea lunii >, față de aceeași circumferință, reprezintă a șaptea suta douăzecea parte. El cel dintâi a numit cu numele de " triakas" ultima zi a lunii. Tot el, așa cum spun unii, a fost cel dintâi care a tratat despre natură.

ARISTOTEL (*De anima* A 2. 405 a 19) și HIPPIAS (85 B 7) afirmă despre Thales că ar fi atribuit suflet și lucrurilor neînsufleteite,

făcând dovada cu ajutorul pietrei magnetice și a chihlimbarului. Învățând de la egipteni geometria, așa cum spune Pamfila (fr. 1 FHG, III, 520), Thales a fost cel care ar fi înscris pentru prima dată triunghiul dreptunghic într-un cerc și în urma acestui fapt ar fi adus zeilor ca jertfă un bou. (25) Sunt însă alții care spun că Pythagoras ar fi făcut acest lucru ; printre aceștia se află Apollodoros, calculatorul (cf. DIOG. VIII, 12) (Thales este de asemenea acela care a dezvoltat lucrurile pe care Callimachos în *Iambii* săi (vezi A 3 a) i le atribuie frigianului Euphorbos, ca, de pildă, triunghiul scalen și tot ce are contingentă cu geometria teoretică). Se pare că Thales a dat sfaturi excelente în chestiuni politice. Atunci când Cresus a trimis soli milesienilor, cerându-le alianțe, Thales i-a oprit pe milesieni de la această alianță și, întâmplându-se ca Cyrus să iasă învingător, Thales a salvat cetatea. După cum narează Herakleides Ponticus (fr. 47 Voss), Thales a fost un om singuratic și un izolat. (26) Zic unii că s-ar fi căsătorit și că ar fi avut un fiu, anume pe Kybisthos ; alții spun că ar fi rămas burlac și că a adoptat fiul surorii lui. Se spune că atunci când a fost întrebat de ce nu face copii, el ar fi răspuns : " din iubire față de copii " . Se mai povestește că, la insistențele mamei sale de a-l căsători, răspuns : " nu este încă timpul " , iar apoi, după ce a trecut de tinerețe , " acum nu mai este timpul " . Hieronymos din Rhodos, în cartea a doua a lucrării sale *Comentarii împrăștiate* (fr. 8, Hiller), spune că Thales voină să demonstreze ce ușor este să te îmbogățești, și, prevăzând o bogată recoltă de măslini, a închiriat prese de untdelemn și a adunat foarte mulți bani.

(27) Thales a afirmat că obârșia tuturor lucrurilor este apa și că lumea este însuflețită și plină de zei. Despre el se spune că a descoperit anotimpurile și că le-a împărțit în trei sute șaiszeci și cinci de zile.

El nu a avut nici un îndrumător, în afară de preoții egipteni, cu care a venit în contact când a sosit la ei în țară, iar Hieronymos (fr. 21 Hiller) afirmă ca a procedat la măsurarea piramidelor ținând seama de umbra lor și observând momentul când umbra noastră este egală cu înălțimea noastră. El a trăit în relații strânse cu Tharasybulos, tiranul Miletului, așa cum spune Minyes (FHG II, 335, 3). Lucrurile cunoscute referitoare la tripodul găsit de pescari și trimis rând pe rând " înțelepților" de către poporul din Milet, sunt acestea: (28) Se zice că niște tineri din Ionia cumpăraseră o plasă de la niște pescari milesieni și că scoțând din apa mării un tripod, s-a iscat o ceartă care a durat până când milesienii au trimis soli la Delfi și când zeul dădu următorul oracol:

Tu mlădiță din Milet, pe Phoibos îl întrebi

Cine să fie stăpân tripodului ? Zeul îți răspunde:

Cel dintre voi ce s-arată primul ca înțelepciune.

Aceștia dădură așadar tripodul lui Thales ; la rândul lui, acesta îl dădu altuia și așa mai departe, până când tripodul ajunse la Solon. Acesta însă declară că zeul este cel mai înțelept și trimise tripodul la Delfi. HERMIPPOS în *Vieți* (fr. 12 FHG III, 39) atribuie lui Thales o vorbă, spusă de alții privitor la Socrate. Se zice că el era recunoscător față de soartă din pricina a trei lucruri : întâi, fiindcă, spunea el, m-am născut om și nu animal, apoi fiindcă sunt bărbat și nu femeie, și în al treilea rând, fiindcă sunt elen și nu barbar. (34) Se povestește că odată, plecând de acasă, condus de o bătrână, cu intenția de a contempla stelele, a căzut într-o groapă și că atunci când el a strigat, bătrâna i-ar fi spus : " cum vrei să știi ce se află în cer, Thales, tu, care nu ești în stare să vezi ceea ce se află în fața ta? " . Timon îl recunoaște și el ca astronom și-l laudă

în ai săi *Silloi* (fr. 23 D), vorbind despre el astfel : Ce mare astronom este Thales printre cei șapte înțelepți!

Lobon din Argos afirmă că lucrările filosofului, redactate în versuri, ating numărul de două sute și că pe statuia lui se află următoarea inscripție :

Pe acest Thales din Miletul ionian l-a crescut
și l-a arătat ca pe astronomul cel mai vestit, datorită
înțelepciunii sale.

(35) Printre dictoanele lui Thales care circulă încă și acum sunt următoarele : " Vorbăria multă nu este o dovadă de minte înțeleaptă". " Ascute-ți mintea". " Preferă binele, vei închide cu aceasta gurile celor flecări".

I se mai atribuie și următoarele dictoane:

" Dintre toate câte există, divinitatea este cea mai veche, căci ea este nenăscută. Universul, cea mai frumoasă podoabă, căci este opera divinității. Cel mai mare este spațiul, căci el cuprinde totul. Lucrul cel mai rapid este gândul, căci el aleargă peste tot. Lucrul cel mai puternic este necesitatea, căci ea stăpânește totul. Cel mai înțelept lucru este timpul, căci el dă la iveală totul". Thales spunea că moartea nu se deosebește deloc de viață. Când cineva l-a întrebat: " Tu, atunci, de ce nu mori? " , el a răspuns : " - Fiindcă nu există nici o deosebire". (36) Când cineva i-a pus întrebarea : " Ce a fost mai întâi, noaptea ori ziua? " , el a răspuns : - " Noaptea este înaintea unei singure zile".

Iar când cineva l-a întrebat dacă un om care săvârșește o nedreptate se poate ascunde de zei, el a răspuns : " Nici chiar atunci când pune la cale ceva rău". Unui bărbat adulterin, care i-a pus întrebarea dacă ar putea să jure că n-a săvârșit

adulterul, el i-a răspuns : " Jurământul fals nu este mai rău decât adulterul " . Când a fost întrebat ce lucru este dificil, el a răspuns : "A te cunoaște pe tine însuși". " Ce este mai ușor?" - " A da un sfat altuia". " Ce lucru este mai plăcut? " - " Succesul". " Ce este divinul?" " Ceea ce nu are nici început și nici sfârșit". Întrebat fiind care este lucrul cel mai neobișnuit pe care l-a văzut, a răspuns : " Un tiran bătrân". " În ce chip ar putea îndura cineva o nenorocire în modul cel mai ușor? " - " În cazul când ar vedea pe dușmanii lui și mai nenorociți " . " Cum am putea trăi o viață cât mai bună și mai dreaptă ? " - " În cazul când n-am săvârși noi înșine lucrurile pe care le condamnăm văzându-le la alții". (37) " Cine este fericit? " - " Cel ce este sănătos la trup, înzestrat la minte și are un caracter educat". Afirmă că Nilul își umflă apele din pricina vânturilor etesiene, care bat din direcție opusă. APOLLODOROS, în *Chronika* (FGrHist. 244, F, 28, II, 1028) spune că Thales s-a născut în primul an al olimpiadei a treizeci și cincea (a noua?) (640 î. e. n.) , (38) că a murit la 78 de ani (sau cum afirmă Sosicrates (fr. 10 FHG IV, 501) la nouăzeci de ani). S-a stins din viață pe vremea celei de a 58 a olimpiade (548-545 î. e.n.) și a grăit pe vremea lui Cresus, căruia i-a făgăduit să-l treacă peste râul Halys fără pod, abătând cursul apei (546 î. e.n.).

(40) Și această cugetare aparține lui Thales : " Cunoaște-te pe tine însuși", despre care ANTISTHENES în *Succesiuni* (FHG III, 182) spune că aparține Phemonoei, și că de la ea și-a însușit-o Chilon. Pe seama lui Thales sunt puse și aceste scrisori (43, 44).

2. SUIDAS (Z. 25-30 aus Hesychios Onomatologos, Z. 31-S. 73, 2 aus A 1) Θαλής ἑξαμύου καὶ Κλεοβουλίνης Μιλήσιος, ὡς δὲ

Ἡρόδοτος [s. 11 A 4] Φοῖνιξ, γεγονώς πρὸ Κροίσου ἐπὶ τῆς λε Ὀλυμπιάδος [640- 637], κατὰ δὲ Φλέγοντα γνωριζόμενος ἤδη ἐπὶ τῆς ζ [752- 749]. ἔγραψε περὶ μετεώρων ἐν ἔπεσι [vgl. B 1], Περὶ ἰσημερίας [B 4] καὶ ἄλλα πολλά. ἐτελεύτησε δὲ γηραιὸς θεώμενος γυμνικὸν ἀγῶνα, πληθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ὄχλου καὶ ἐκλυθεὶς, ὑπὸ τοῦ καύματος.

πρῶτος δὲ Θαλῆς τὸ τοῦ σοφοῦ ἔσχεν ὄνομα καὶ πρῶτος τὴν ψυχὴν εἶπεν ἀθάνατον ἐκλείψεις τε καὶ ἰσημερίας κατείληφεν. ἀπορθέγματα δὲ αὐτοῦ πλείστα καὶ τὸ θρυλούμενον 'γνώθι σαυτόν'. τὸ γὰρ 'ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα' Χίλωνός ἐστι μᾶλλον ἰδιοποιησαμένου αὐτὸ καὶ τὸ 'μηδὲν ἄγαν' [vgl. Cedren. I 275 , 14].

Θαλῆς ὁ φυσικὸς φιλόσοφος ἐπὶ Δαρείου (!) προειπὼν τὴν τοῦ ἡλίου ἐκλειψιν.

2. Lex. Suda (rând 25-30 din HESYCHIOS, *Onomatologos*, rând. 31, p. 73, 2 din A 1). Thales a fost primul om care a căpătat numele de " înțelept" și tot el a fost cel dintâi care a afirmat că sufletul este nemuritor și care s-a preocupat de eclipse și echinocții. Dictioanele lui sunt multe și, printre acestea, cel mai răspândit este dictonul " Cunoaște-te pe tine însuți . Dictonul este mai degrabă al lui Chilon, care și l-a însușit, ca și dictonul „nimic peste măsură”, cf. Cedren, I. 275, 14).

Thales, filosof al naturii, a prezis o eclipsă de soare pe vremea lui Darius.

3. SCHOL. PLATONIS in remp. 600 A (din Hesych) Θαλῆς Ἐξαμύου Μιλήσιος, Φοῖνιξ δὲ καθ' Ἡρόδοτον [s. 11 A 4]. οὗτος πρῶτος ὠνομάσθη σοφός. εὗρε γὰρ τὸν ἥλιον ἐκλείπειν ἐξ ὑποδρομῆς σελήνης καὶ μικρὰν ἄρκτον αὐτὸς ἔγνω καὶ τὰς τροπὰς πρῶτος Ἑλλήνων καὶ περὶ μεγέθους ἡλίου καὶ φύσεως. ἀλλὰ καὶ ἄψυχα ψυχὴν ἔχειν ὅπως οὖν ἐκ τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἡλέκτρου. ἀρχὴν δὲ τῶν στοιχείων τὸ ὕδωρ. τὸν

δὲ κόσμον ἔμψυχον ἔφη καὶ δαιμόνων πλήρη. ἐπαιδεύθη ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τῶν ἱερέων. τοῦτου τὸ ᾿γνώθι σαυτόν'. ἐπελεύτησε δὲ μονήρης γηραιὸς γυμνικὸν ἀγῶνα θεώμενος ὑπὸ καύματος ἐκλυθεῖς.

3. *Schol. PLATONIS in remp.* 600 A (din Hesych). Thales din Milet, fiul lui Examyas, fenician după spusele lui Herodot, el cel dintâi a fost numit înțelept. A descoperit că soarele dispare din pricina lunii, care se intercalează, și a descoperit Ursa Mică și solstițiile; el, cel dintâi dintre greci a vorbit despre mărimea soarelui și despre natură și a afirmat că și lucrurile neînsufleteite au un suflet, prin analogie cu magnetul și electronul. Principiul lucrurilor, a spus el, este apa iar lumea este însuflețită și plină de daimoni. A fost instruit de preoți în Egipt. Lui îi aparține dictonul " Cunoaște-te pe tine însuți". A murit izolat și bătrân, în timp ce asista la un concurs gimnic, epuizat de arșiță.

3a. CALLIMACH. Iamb. (fr. 94 (s. oben I 67, 18. 68, 16) + Pap. Oxyrh. VII 33 vgl. Pfeiffer *Callimachi frag. nuper rep.* S 43 ff.) Thyrrion, der Sohn des Arkaders Bathykles, hat den Auftrag, den von seinem Vater hinterlassenen Pokal dem Weisesten zu übergeben:

ἐπλευσεν ἐς Μίλητον· ἦν γὰρ ἡ νίκη

Θάλητος, ὅς τ' ἦν τὰλλα δεξιὸς γνῶμην

P. O. 119 καὶ τῆς ἀμάξης ἐλέγετο σταθμῆσασθαι

120 τοὺς ἀστερίσκους, ἧι πλέουσι Φοῖνικες.

εὗρεν δ' ὁ προυσέληνος αἰσίῳι σίττηι

ἐν τοῦ Διδυμέος τὸν γέροντα κωνήϊωι

ξύοντα τὴν γῆν καὶ γράφοντα τὸ σχῆμα,

τοῦξεῦρ' ὁ Φρυξ Εὐφορβος, ὅστις ἀνθρώπων

125 τρίγωνα καὶ σκαληνὰ πρῶτος ἔγραψε

καὶ κύκλον ἔλκις (?) > κηδίδαξε νηστεύειν

τῶν ἐμπνεόντων· οἱ δ' ἄρ' οὐχ ὑπήκουσαν,
οὐ πάντες, ἀλλ' οὐς εἶχεν <οὔτερος δαίμων>.
πρὸς δὴ μιν ᾧδ' ἔφησε <παῖς βαθύκκλητος>·
ἔκετνο τούλόχρυσον ἐξ <έμοῦ δέξαι>,
οὐμὸς πατὴρ ἐφεῖτο τῶν <χρεῶν ἄγχι>
δοῦναι, τίς ὑμέων τῶν σοφῶν ὀνήϊστος>
τῶν ἐπτά, κήγῳ σοι δίδωμι' <ἀριστήιον>'.
Θαλῆς δὲ τῷ σκίπωνι τοῦδα<φος ψήσας>

135 καὶ τὴν ὑπήνην τῆτέρῃ <λαβὼν χειρὶ>
ἐξεῖπε· ἔτην δόσιν μὲν <οὐκ ἔγωγ' ἄξω>,
σὺ δ' ἐκὶ τοκ>εῶνος μὴ λό<γους ἀτιμάζεις>
Βίης

3a. CALLIMACH., *Iamb.* (fr. 94 + *Pap. Oxyrh.* VII, 33, cf. Pfeiffer, *Callimachi frag. nuper rep.*, p. 43 și urm.)

(Thyryon, fiul arcadianului Bathycles, a primit din partea tatălui său însărcinarea să transmită " celui mai înțelept " cupa lăsată moștenire) :

el a pornit pe mare spre Milet. Căci lui Thales îi revenea premiul; era doar învățat în toate și s-a priceput să determine constelația Carului Mic, ce stă călăuză pe mare corăbierilor fenicieni. Ajutat de noroc, arcadianul l-a găsit pe bătrân în templul de la Didyma, scrijelind pământul cu rigla și desenând figura descoperită de friganul Euphorbos, care cel dintâi dintre oameni a desenat triunghiuri scalene și cercuri și care a propovăduit abținerea de la hrana cu carne. Pe el l-au urmat nu toți, ci doar aceia ce erau stăpâniți de un <daimon rău>. <Fiul lui Bathycles> a vorbit astfel :
" Această cupă de aur masiv ... m-a însărcinat al meu părinte ... s-o dăruiesc celui mai ales dintre cei șapte filosofi ... Și eu ți-o dăruiesc ție". Atunci Thales lovi cu bastonul în pământ și, apucându-și bărbia cu mâna, spuse : " Darul acesta nu-l voi primi dacă cumva tu nu cinstești cuvintele părintelui tău

4. HERODOT. I 170 χρηστή δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην Θαλῶ ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο [SC. ἡ γνώμη], τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοῖνικος, ὃς ἐκέλευε ἓν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳι (Τέων γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης), τὰς δὲ ἄλλας πόλιας οἰκεομένας μηδὲν ἦσσαν νομίζεσθαι κατὰπερ εἰ δῆμοι εἶεν. Vgl. I 146 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι σφι [den kolonisierenden Ioniern) ἀναμειγχάται καὶ Καδμεῖοι.

4. HERODOT I, 170. Sfatul dat de milesianul Thales, cel ce cobora din neam de fenicieni, înainte ca Ionia să cadă sub jug, s-a dovedit folositor ; într-adevăr, el a povățuit pe ionieni să fie reprezentați printr-un singursenat, iar acești să aibă sediul la Teos (Teos-ul aflându-se în centrul Ioniei) iar cetățile celelalte, împreună cu locuitorii lor, să nu se considere mai prejos de demos-uri. Cf. I, 146.

5. –I 74 (Krieg zwischen Alyattes und Kyaxares) διαφέρουσι δὲ σφι ἐπ' ἴσης τὸν πόλεμον τῷ ἔκτωι ἔτει συμβολῆς γενομένης συνήνεικε, ὥστε τῆς μάχης συνεστεώσης τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι [Sonnenfinsternis 28. Mai 585]. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγόρευσε ἔσεσθαι, οὖρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν τῷ δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. CLEM. Strom. I 65 (II 41 St.) Θαλῆν δὲ Εὐδήμος [fr. 94 Sp. v. I. a. s. 21 B 19] ἐν ταῖς Ἀστρολογικαῖς ἱστορίαις τὴν γενομένην ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου προειπεῖν φησι, καθ' οὓς χρόνους συνῆσαν μάχην πρὸς ἀλλήλους Μῆδοι τε καὶ Λυδοὶ βασιλεύοντος Κυαξάρους μὲν τοῦ Ἀστυάγου πατρὸς Μήδων, Ἀλλάττου δὲ τοῦ Κροίσου Λυδῶν ... εἰσὶ δὲ οἱ χρόνοι ἀμφὶ τὴν Ὀλυμπιάδα [580- 77] (das letzte aus Tatian 41) περὶ τῆς τῶν ἐπτὰ σοφῶν ἡλικίας ἀναγράφομεν· τοῦ γὰρ πρεσβυτάτου τῶν προειρημένων Θάλητος γενομένου περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα ... EUSEB. Chron. α) Syncr. Θ. Μιλήσιος ἔκλειψιν ἡλίου σύμπασαν προεῖπεν. Arm. Ol. 49, 2 (583). b) Ol. 50

(580/77) Cyrill. c. Iul. I p. 13 E. c) (Hieron.) *solis facta defectio, cum futuram eam Thales ante dixisset ... Alyattes et Astyages dimicaverunt* a. Abr. 1432 (585 a. Chr.). CIC. de div. I 49, 112 *primus defectionem solis, quae Astyage regnante facta est, praedixisse fertur*. PLIN. N. H. II 53 *apud Graecos autem investigavit* (sc. defectus rationem) *primus omnium Thales Milesius olympiadis XLVIII anno quarto* (585/4 a. Chr.) *praedicto solis defectu, qui Alyatte rege factus est urbis conditae CLXX*.

5. — I. 74. (Războiul dintre Alyattes și Cyaxares). În al șaselea an de la izbucnirea războiului, când nici unii nici alții nu erau învingători, s-a întâmplat ca în toiul bătăliei ziua să se preschimbe îndată în noapte (Eclipsa de soare din 28 mai 585 î. e. n. - Diels). Thales din Milet le prezisesse ionienilor această întunecare a soarelui și dăduse ca termen tocmai anul în care s-a și petrecut. CLEM. *Stromat.* I, 65 (II, 41 St.). Eudemos (fr. 94 Sp.) afirmă în *Istoria Astrologiei*, că Thales a prezis eclipsa de soare în timpul când mezii se luptau cu lydienii, pe vremea când Cyaxares, tatăl lui Astyages, domnea peste mezi, iar Alyattes, tatăl lui Cresus peste lydieni ... cam în jurul olimpiadei a 50-a (580-77 î.e.n.). Vom face o mențiune cu privire la vârsta celor șapte: cel mai în vârstă dintre cei amintiți mai sus, Thales, a trăit în jurul olimpiadei a cincizecea ...

6. HEROD. I 75 ὥς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὥς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς εὐρύσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατὸν, ὥς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μιλήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου, ὅπως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός ..., λέγεται παρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ καὶ ἐκ δεξιῆς ῥεῖν, ποιῆσαι δὲ ὧδε ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρξάμενον διώρυχα βαθέαν

ὀρύσσειν ἄγοντα μνηοειδέα, ὅκως ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι, ταύτηι κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ῥεέθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον ἐς τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥστε ἐπεῖτε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμός, ἀμφοτέρῃι διαβατὸς ἐγένετο.

6. -I, 75. Atunci când Cresus a ajuns la fluviul Halys, după părerea mea, el și-a trecut oastea pe podurile existente. Grecii însă au răspândit vestea că Thales din Milet a făcut ca oștile să treacă fluviul, căci Cresus se afla în mare încurcătură neștiind în ce chip armata ar fi putut trece fluviul... ; se spune că Thales, care era de față în tabără, a izbutit să facă în așa fel ca fluviul ce curgea în stânga armatei să curgă în dreapta ei... Și el a procedat astfel : a pus să se sape un șanț adânc, într-un loc situat mai sus de tabără, în formă de semilună, astfel încât locul în care era așezată tabăra să fie ocolit prin partea de sud. În șanțul săpat a abătut o parte din apele vechii albiei și, îndată după depășirea locului de cantonare, a readus apele în vechea lor matcă. În acest chip a despărțit fluviul în două brațe ce puteau fi trecute cu ușurință prin vad.

7. EUSEB. Chron. a) bei Cyrill. c. Iul. I p. 12 τριακοστῇ πέμπτῃ ὀλυμπιάδι [640- 37] Θ. Μιλήσιος πρῶτος φυσικὸς φιλόσοφος γενέσθαι λέγεται, παρατείνασθαι δὲ τὴν ζωὴν αὐτοῦ φασιν ἕως πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλ. [548- 5]; b) Hieron. Ol. 35, 1 (640) (Armen. Ol. 35, 2 (639)) *Th. Milesius Examyis filius primus physicus philosophus agnoscitur (falsch, richtig nascitur), quem aiunt vixisse usque ad LVIII olympiadem. ABULFARAGIUS p. 33 Pococke: tradit Cyrillus in libro suo quo respondet Iuliano ... fuisse Thaletem ante initium regni Nebuchadnesaris XXVIII annis. dicit autem Porphyrius floruisse Thaletem post Nebuchadnesarem CXXIII annis (589-*

6?). Vgl. Hieron. ed. Helm II 275.

7. EUSEB. , *Chron.* a) la Cyrill., *Contra Iulian.* I, p. 12. Se spune că cel dintâi filosof al naturii a fost Thales din Milet, că și-a petrecut viața - după cât se vorbește - până în olimpiada a 58-a (548 - 5 î. e. n.) ; b) HIERON., *Oi.* 35, I (640) (Armen. *Oi.* 35, 2 (639)) : Thales din Milet, fiul lui Examyas, este recunoscut ca fiind cel dintâi filosof despre care se spune că a trăit până la olimpiada a 58-a.

9. PLATO *Theaet.* 174 A ὥσπερ καὶ Θαλῆν ἀστρονομοῦντα, ὃ Θεόδωρε, καὶ ἄνω βλέποντα, πεσόντα εἰς φρέαρ, Θραϊττά τις ἐμμελῆς καὶ χαρίεσσα θεραπαινὶς ἀποσκῶψαι λέγεται, ὥς τὰ μὲν ἐν οὐρανῷ προθυμοῖτο εἰδέναι, τὰ δ' ὀπισθεν αὐτοῦ καὶ παρὰ πόδας λανθάνει αὐτόν.

9. PLATON, *Theait.* 174 A. Se spune, Theodoros, că o slujnică glumeață și plăcută, de prin părțile Traciei, zărindu-l pe Thales cu ochii pironiți asupra cerului și cercetând stelele, cum acesta căzu într-un puț, își bătu joc de el, zicându-i că este dornic să știe ce se întâmplă în cer, deși nu este în stare să vadă ceea ce se află în fața lui, la picioarele lui.

10. ARISTOT. *Pol.* A. 11 1259 a δ πάντα γὰρ ὠφέλιμα ταῦτ' ἐστὶ τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικὴν, οἷον καὶ τὸ Θαλέω τοῦ Μιλησίου. τοῦτο γὰρ ἐστὶ κατανόημά τι χρηματιστικόν· ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι ὄν. ὀνειδίζοντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν ὥς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασι αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὄντος εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων ἀρραβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργείων τῶν τ' ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ πάντων, ὀλίγου μισθωσάμενον αὐτ' οὐδενὸς ἐπβάλλοντος. ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς ἦκε, πολλῶν ζητουμένων ἅμα καὶ ἐξαίφνης, ἐκμισθοῦντα ὄν τρόπον ἤβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντα ἐπιδεῖξαι, ὅτι ῥαϊδίον ἐστὶ πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλωνται, ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐστὶ περὶ ὃ σπουδάζουσιν. Vgl. oben I 68, 24. Cic. *div.* I 49, 111.

10. ARISTOTEL, *Polit.* I, II, 1259 a 6. Toate aceste date sunt folositoare celor ce pun preț pe arta de a te îmbogăți. Un astfel de caz este și cel al lui Thales din Milet. Este vorba de o operație bănească ce i se atribuie, din cauza faimei pe care o dobândise prin înțelepciunea sa și care reprezintă un principiu cu o aplicabilitate generală. Cum oamenii îl criticau pe Thales, reproșându-i sărăcia și spunându-i că filosofia este o îndeletnicire nefolositoare, Thales și-a dat seama, pe baza calculelor sale astrologice, că se va produce o recoltă abundentă de măslinași, chiar din timpul iernii, dispunând de o sumă de bani a închiriat toate presele de ulei existente atât în Milet cât și la Chios, fără ca nimeni să-l concureze. Când a sosit momentul recoltei și când toată lumea căuta de zor prese, Thales le-a reînchiriat pe cele arvunite de el, în condițiile în care dorea. Realizând o sumă importantă de bani, a dovedit că pentru filosofi este ușor să se îmbogățească, dacă doresc acest lucru, dar că nu acesta este țelul urmărit de ei. Cf. CIC., *de div.* I, 49, III.

11. PROCL. in Eucl. 65, 3 Friedl. (Eudemos Γεωμετρική ιστορία fr. 84 Speng.) ὥσπερ οὖν παρὰ τοῖς Φοίνιζιν διὰ τὰς ἐμπορείας καὶ τὰ συναλλάγματα τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ τῶν ἀριθμῶν ἀκριβὴς γνῶσις, οὕτω δὴ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἡ γεωμετρία διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν εὔρηται. Θ. δὲ πρῶτον εἰς Αἴγυπτον ἔλθων μετήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν θεωρίαν ταύτην καὶ πολλὰ μὲν αὐτὸς εὔρεν, πολλῶν δὲ τὰς ἀρχὰς τοῖς μετ' αὐτὸν ὑφηγήσατο τοῖς μὲν καθολικώτερον ἐπιβάλλων, τοῖς δὲ αἰσθητικώτερον. PLUT. Sol. 2 καὶ Θαλῆν δὲ φασιν ἐμπορίαι χρήσασθαι καὶ Ἴπποκράτην [C. 42] τὸν μαθηματικόν, καὶ Πλάτωνι τῆς ἀποδημίας ἐφόδιον ἐλαίου τινὸς ἐν Αἰγύπτῳ διάθεσιν γενέσθαι. de Is. et Osir. 34 οἶονται δὲ καὶ Ὅμηρον ὥσπερ Θαλῆ μαθόντα παρ' Αἰγυπτίων ὕδωρ ἀρχὴν ἀπάντων καὶ γένεσιν τίθεσθαι. IOSEPH. c. Ap. I 2 ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς περὶ τῶν οὐρανίων τε καὶ θείων πρώτους παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφήσαντας οἶον

Φερεκύδην τε τὸν Σύριον [C. 7] καὶ Πυθαγόραν καὶ Θάλητα πάντες συμφώνως ὁμολογοῦσιν Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων γενοίενους μαθητὰς ὀλίγα συγγράψαι καὶ ταῦτα τοῖς Ἑλλήσιν εἶναι δοκεῖ πάντων ἀρχαιότατα καὶ μόλις αὐτὰ πιστεύουσιν ὑπ' ἐκείνων γεγράφθαι. ΑἸΤΙΟΥΣ de plac. I 3, 1 (Dox. 276) φιλοσοφῆσας ἐν Αἰγύπτῳ ἦλθεν εἰς Μίλητον πρεσβύτερος. ΙΑΜΒΛ. V. Pythag. 12 προετρέψατο [Thales den Pythagoras] εἰς Αἴγυπτον διαπλεῦσαι καὶ τοῖς ἐν Μέμφιδι καὶ Διοσπόλει ἰάλιστα συμβαλεῖν ἱερεῦσι· παρὰ γὰρ ἐκείνων καὶ ἑαυτὸν ἐφωδιάσθαι ταῦτα, δι' ἃ σοφὸς παρὰ τοῖς πολλοῖς νομίζεται.

11. PROCL., in Eucl. 65, 3 Friedl. (EUDEMOS, *Istoria geometriei*, fr. 84 Speng.). Așa cum cunoașterea exactă a numerelor a luat naștere la fenicieni, datorită comerțului și tranzacțiilor bănești, tot așa s-a născut și geometria la egipteni, din cauza mai sus menționată. Ducându-se în Egipt, Thales a introdus cel dintâi această știință în Grecia. El a făcut multe descoperiri și a explicat celor din preajma lui principiile pe care se bazeau, prezentându-le pe unele la modul general, iar pe altele în mod mai concret. PLUT. *Sol.* 2. Se spune că și Thales s-a îndeletnicit cu negoțul, asemenea matematicianului Hippocrates, iar Platon a vândut untdelemn în Egipt, ca să aibă de cheltuială pentru drum. FLAVIUS IOSEPHUS, *Contra lui Apion* I, 2. Toți, în unanimitate, cred că filosofii greci care s-au preocupat de fenomenele cerești și de zei, asemenea lui Pherekydes din Syros (c. 7), Pythagoras și Thales, au fost discipoli ai egiptenilor și ai chaldeenilor și că au scris foarte puțin. Grecii au credea că aceste opere sunt cele mai vechi, dar se îndoiesc că ar fi fost compuse de aceștia. ΑἸΤ., de plac. I, 3, 1 (Dox. 276). După ce s-a îndeletnicit cu filosofia în Egipt, (Thales) a venit la Milet, când era mai în vârstă. ΙΑΜΒΛΙΧ., *Vita Pythag.* 12. El l-a povățuit pe (Pythagoras) să meargă spre mare în Egipt

și să intre în legătură cu preoții din Memfis și Diospolis. De la aceștia și-a dobândit el cunoștințele, datorită cărora este considerat de mulți ca înțelept.

11a. HIMER. 30 Cod. Neap. (Schenkl *Herm.* 46, 1911, 420)
 ἦιδε μὲν Ὀλυμπίασι τὴν Ἰέρωνος δόξαν πρὸς λύραν ὁ Πίνδαρος· ἦιδε δὲ ὁ Ἀνακρέων τὴν Πολυκράτους τύχην Σαμίων τῇ θεᾷ πέμπουσιν ἱερά· καὶ Ἀλκαῖος ἐν οἰδαῖς εἶχε Θαλῆν, ὅτε καὶ Λέσβος πανήγυριν ...

11 a. HIMER. 30, *Cod. Neap.* (Schenkl, "Hermes", 46, 1911 420). La Olympia, Pindar a cântat acompaniat de liră gloria lui Hieron; Anacreon a cântat soarta lui Polycrates din Samos, sacrificând jertfe divinității, și Alceu, în Ode a cântat pe Thales, în timp ce Lesbosul era în sărbătoare ...

12. Aristot. *Metaphys.* A 3. 983b ὁ τῶν δὴ πρῶτον φιλοσοφησάντων οἱ πλείστοι τὰς ἐν ὕλης εἶδει μόνας οἰήθησαν ἀρχὰς εἶναι πάντων· ἐξ οὗ γὰρ ἔστιν ἅπαντα τὰ ὄντα καὶ ἐξ οὗ γίγνεται πρῶτου καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην ἀρχὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε γίνεσθαι οὐδὲν οἶονται οὔτ' ἀπόλλυσθαι, ὥς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης ... (17) δεῖ γὰρ εἶναί τινα φύσιν ἢ μίαν πλείους μίας, ἐξ ὧν γίγνεται τὰλλα σωζομένης ἐκείνης. τὸ μέντοι πλῆθος καὶ τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀρχῆς οὐ τὸ αὐτὸ πάντες λέγουσιν, ἀλλὰ Θαλῆς μὲν ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχηγὸς φιλοσοφίας ὕδωρ εἶναι φησιν (διὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὕδατος ἀπεφαίνετο εἶναι), λαβὼν ἴσως τὴν ὑπόληψιν ταύτην ἐκ τοῦ πάντων ὁρᾶν τὴν τροφήν ὑγρὰν οὔσαν καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνόμενον καὶ τούτῳ ζῶν (τὸ δ' ἐξ οὗ γίγνεται, τοῦτ' ἐστὶν ἀρχὴ πάντων), διὰ τε δὴ τοῦτο τὴν ὑπόληψιν λαβὼν ταύτην καὶ διὰ τὸ πάντων τὰ σπέρματα τὴν φύσιν ὑγρὰν ἔχειν· τὸ δ' ὕδωρ ἀρχὴ τῆς φύσεως ἐστὶ τοῖς ὑγροῖς. εἰσὶ δέ τινες οἱ καὶ τοὺς παμπαιεῖους καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρῶτους θεολογήσαντας οὕτως οἶονται περὶ τῆς φύσεως ὑπολαβεῖν· ὥκεανόν τε γὰρ καὶ Τηθὺν

ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας [Hom. *Ξ* 201] καὶ τὸν ὄρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλουμένην ὑπ' αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν [O 37 u. a.] τιμώτατον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτατον, ὄρκος δὲ τὸ τιμώτατόν ἐστιν. Vgl. 1 B 10.

12. ARISTOTEL, *Metaphys.* I, 3, 983 b 6. Dintre toți cei care s-au ocupat mai întâi de filosofie, cei mai mulți au fost încredințați că principiile tuturor lucrurilor se află în cauze materiale. De unde există toate și de unde provin mai întâi și în ce sfârșit își găsesc pieirea - în vreme ce substanța persistă în ciuda schimbărilor suferite - aceasta, spune el, este elementul și totodată principiul lucrurilor. De aceea, consideră că nimic nu se naște <din nimic>, nici nu pierе, de vreme ce o asemenea substanță rămâne veșnică ... (17) Într-adevăr, trebuie să existe o anume substanță, fie una singură, fie mai multe decât una singură, din care se nasc celelalte, în vreme ce ea rămâne eternă. Totuși, despre cantitatea și înfățișarea unui asemenea element primordial nu toți spun același lucru, ci Thales, întemeietorul acestui mod de a filosofa, susține că el este apa (ca atare demonstra că pământul plutește pe apă), formulând, desigur, această ipoteză în urma observației că hrana tuturor viețuitoarelor este umedă și că însăși căldura se ivește și se menține din apă (căci ceea ce le dă naștere, acela este principiul tuturor). Prin urmare, adoptând această ipoteză și ținând seama că semințele tuturor lucrurilor au o natură umedă (conclude) că apa este principiul substanței lucrurilor umede. Există însă și părerea că cei care au trăit foarte de demult, cu mult înaintea generației noastre, cei care au făcut primele speculații teologice, tot aceasta presupuneau că este (substanța) naturii. Ei îi făceau pe Okeanos și Tethys părinții naturii (Homer, *Iliada* XIV 201) iar jurământul zeilor se făcea pe apă, și anume pe acea apă

denumită de poeți Styx (*Iliada* XV, 37 și urm.); cum tot ceea ce este vechi este extrem de prețios, jurământul <pe Styx> este la rândul lui foarte prețuit.

13. SIMPL. Phys. 23, 21 (Theophrast Phys. Opin. fr. 1. Doxogr. 475, 1) τῶν δὲ μίαν καὶ κινουμένην λεγόντων τὴν ἀρχήν, οὓς καὶ φυσικοὺς ἰδίως καλεῖ [Aristoteles], οἱ μὲν πεπερασμένην αὐτὴν φασιν, ὥσπερ Θ. μὲν Ἐξαμύου Μιλήσιος καὶ Ἴππων [C. 38], ὃς δοκεῖ καὶ ἄθεος γεγονέναι, ὕδωρ ἔλεγον τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν φαινομένων κατὰ τὴν αἴσθησιν εἰς τοῦτο προαχθέντες· καὶ γὰρ τὸ θερμὸν τῷ ὑγρῷ ζῆι καὶ τὰ νεκρούμενα ξηραίνεται καὶ τὰ σπέρματα πάντων ὑγρὰ καὶ ἡ τροφή πᾶσα χυλῶδης· ἐξ οὗ δὲ ἐστὶν ἕκαστα, τούτῳ καὶ τρέφεσθαι πέφυκε· τὸ δὲ ὕδωρ ἀρχὴ τῆς ὑγρᾶς φύσεώς ἐστι καὶ συνεκτικὸν πάντων· διὸ πάντων ἀρχὴν ὑπέλαβον εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὕδατος ἀπεφάνησαν κεῖσθαι. 458, 23 οἱ μὲν ἔν τι στοιχεῖον ὑποτιθέντες τοῦτο ἄπειρον ἔλεγον τῷ μεγέθει, ὥσπερ Θ. μὲν ὕδωρ. SERV. ad. Aen. XI 186 (Il 497, 31) *apud varias gentes diversa fuerunt genera sepulturae, inde est quod alii obruntur, alii exuruntur ... Thales vero, qui confirmat omnia ex umore creari, dicit obruenda corpora, ut possint in umorem resolvi.*

13. SIMPLICIUS, *Phys.* 23, 21 (TEOPHRAST, *Phys. opin.* fr. 1. Doxogr. 475, 1) Dintre cei ce susțin că principiul este unic și în mișcare, filosofii pe care el (Aristotel) îi numește în particular și "physiologi" - unii spun că acest principiu este limitat, ca de pildă Thales, fiul lui Examyas din Milet, și Hippon - aceștia din urmă părăd să fi fost și ateu ei susțineau că principiul (lucrurilor) este apa, ajungând la această opinie în urma observațiilor empirice. (După părerea lor) caldul se menține prin umiditate, iar tot ce este mort se usucă; semințele tuturor lucrurilor sunt umede și tot ce reprezintă hrană mustește. De acolo de unde provin toate - de acolo se hrănesc; cum apa este principiul naturii umede, le

înglobează pe toate. Prin urmare, ei considerau apa ca principiul tuturor lucrurilor și demonstau că pământul este așezat pe apă. 458, 23. Alții, presupunând (existența) unui singur element, l-au denumit *apeiron* ca mărime, așa cum susținea și Thales despre apă. SERVIUS, *Coment. la Eneida* XI, 186 (II, 497, 31) : la diferite popoare s-au ivit diverse feluri de înmormântare ; de aici se și trage că unii sunt înhumați, alții arși pe rug ... Thales însă, care susține că toate s-au ivit din elementul umed, spune că trupurile se cuvin înmormântate, pentru a putea să se resoarbă în elementul naturii.

13 a. AĖT. I 17, 1 (D. 315) Θ. καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ κράσεις εἶναι τὰς τῶν στοιχείων μίξεις κατ' ἀλλοίωσιν.

13 a. AĖT. I, 17, 1 (D. 315) Thales și discipolii săi (susțin) că amestecurile prin transmutare sunt amestecuri ale elementelor primordiale.

13b. –II 1, 2 (D. 327) Θ. καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ἓνα τὸν κόσμον.

13b. –II 1, 2 (D. 327) Thales și discipolii săi (susțin) că Universul este unu.

14. ARIST. de caelo B 13. 294a 28 οἱ δ' ἐφ' ὕδατος κεῖσθαι [sc. τὴν γῆν]. τοῦτον γὰρ ἀρχαιότατον παρειλήφαμεν τὸν λόγον, ὃν φασιν εἰπεῖν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον ὡς διὰ τὸ πλωτὴν εἶναι μένουσαν ὥσπερ ξύλον ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον (καὶ γὰρ τούτων ἐπ' αἶρος μὲν οὐθὲν πέφυκε μένειν, ἀλλ' ἐφ' ὕδατος), ὥσπερ οὐ τὸν αὐτὸν λόγον ὄντα περὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ὀχοῦντος τὴν γῆν. SIMPL. de cael. 522, 14 Θαλοῦ τοῦ Μιλήσιου τίθησιν [π. δόξαν] ἐφ' ὕδατος λέγοντος ὀχεῖσθαι τὴν γῆν ὥσπερ ξύλον ἢ ἄλλο τι τῶν ἐπινήχεσθαι τῷ ὕδατι πεφυκότων. πρὸς ταύτην δὲ τὴν δόξαν ὁ Ἀριστοτέλης ἀντιλέγει μᾶλλον ἴσως ἐπικρατοῦσαν

διὰ τὸ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις οὕτως ἐν μύθου σχήματι λέγεσθαι καὶ τὸν Θαλῆν ἴσως ἐκεῖθεν τὸν λόγον κεκομικέναι. Vgl. Plut. de Is. et Osir. 34 p. 314c.

14. ARISTOTEL, *de caelo* B 13. 294 a 28 . Unii (susțin) că (pământul) este așezat pe apă. Aceasta este versiunea cea mai veche, primită prin tradiție, pe care se spune că a formulat-o Thales din Milet, și anume că prin plutire pământul rămâne la suprafață ca o bucată de lemn sau ceva asemănător (căci nimic din ce există nu este cu putință să se mențină în aer, ci numai pe apă) - ca și cum n-ar fi același logos cu privire la pământ și la apa susținătoare a pământului. SIMPLICIUS, *de caelo* 522, 14. S-a emis (părerea) că Thales din Milet ar fi acela care a spus că pământul plutește pe apă întocmai unei bucăți de lemn sau indiferent ce altceva din cele ce pot fi purtate de apă. Împotriva acestei păreri, Aristotel arată că o atare concepție s-a răspândit mai degrabă datorită faptului că egiptenii au propagat-o, sub forma unui mit, iar Thales, la rândul lui, de acolo a preluat povestea. Cf. PLUTARH, *de Is. et Osir.* 34, 314 C.

15. SENECA *Nat. Quaest.* III 14 p. 106, 9 Gercke *Thaletis inepta sententia est. ait enim terrarum orbem aqua sustineri et vehi more navigii mobilitateque eius fluctuare tunc cum dicitur tremere. non est ergo mirum, si abundat humor ad flumina profundenda, cum mundus in humore sit totus.* AĖT. III 11, 1 (D. 377) οἱ ἀπὸ Θάλεω τὴν γῆν μέσσην.

15. SENECA, *Nat. Quaest.* III 14, p. 106, 9 Gercke. Părerea lui Thales este o prostie. El spune că discul pământului este susținut de apă și că plutește întocmai corăbiilor, că datorită mobilității lui se leagănă pe valuri atunci când se spune că se cutremură.

Nu-i nici o mirare așadar, dacă există din abundență mediu lichid pentru a alimenta curgerea fluviilor, dacă întreaga lume se află în mediu lichid. AET. III, 1, 1 (D. 377) Discipolii lui Thales (susțin) că pământul se află la mijloc.

16. HEROD. II 20 (Ansichten der Griechen über die Nilschwelle) τῶν ἢ ἐτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον ... AET. IV 1, 1 Θ. τοὺς ἐτησίας ἀνέμους οἶεται πνέοντας τῇ Αἰγύπτῳ ἀντιπροσώπου ἐπαίρειν τοῦ Νεῖλου τὸν ὄγκον διὰ τὸ τὰς ἐκροὰς αὐτοῦ τῇ παροιδήσει τοῦ ἀντιπαρήκοντος πελάγους ἀνακόπτεσθαι. Vgl. Dox. 384. 226 ff.

16. HERODOT II, 20 (Păreri ale grecilor despre revărsarea Nilului) ... o altă părere susține că vânturile etesiene (anuale) sunt cauza revărsărilor fluviului Nil, împiedicat cu acel prilej să se verse în mare AET. IV, 1, 1. Thales consideră că vânturile etesiene, care suflă în Egipt în direcția contrară gurilor Nilului, provoacă umflarea fluviului, deoarece împiedică scurgerea apelor care cresc în marea involburată ce-i stă în față.

17. DERCYLLIDES ap. Theon. astr. 198, 14 H. Εὐδημος [fr. 94 Sp.] ἱστορεῖ ἐν ταῖς Ἀστρολογίαις, ὅτι Οἰνοπίδης [c. 41, 7] εὗρε πρῶτος τὴν τοῦ ζωδιακοῦ λόξωσιν καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἐνιαυτοῦ περίστασιν, Θ. δὲ ἡλίου ἔκλειπνιν καὶ τὴν κατὰ πὺς τροπὰς αὐτοῦ περίοδον, ὥς οὐκ ἴση αἰὲ συμβαίνει.

17. DERKYLLIDES, apud. *Theon. astr.* 198, 14 H. Eudemos (fr. 94 Sp.) povestește în *Astrologia* sa că Oinopides (c. 41, 7) ar fi fost primul descoperitor al înclinării zodiacului precum și al poziției " marelui an" iar Thales a lămurit eclipsa soarelui și mersul circular al astrului în conformitate cu solstițiile, mers care nu se petrece cu regularitate aidoma.

17a. AĖT. II 13, 1 (D. 341) Θ. γεώδη μέν, ἔμπυρα δὲ τὰ ἄστροα. 20, 9 (D. 349) Θ. γεοειδῆ τὸν ἥλιον. 24, 1 (D. 353) Θ. πρῶτος ἔφη ἐκλείπειν τὸν ἥλιον τῆς σελήνης αὐτὸν ὑπερχομένης κατὰ κάθετον, οὔσης φύσει γεώδους. βλέπεσθαι δὲ τοῦτο κατοπτρικῶς ὑποτιθέμενον τῷ δίσκῳ.

17 a. AĖT. II, 13, 1 (D. 341). Thales (crede) că unii aștri sunt asemenea pământului iar alții vâlvătaie de foc . 20, 9 (D 349) Thales consideră că soarele are o formă asemănătoare cu cea a pământului. 24, 1 (D. 353) Thales a spus cel dintâi că soarele intră în eclipsă atunci când luna îi acoperă strălucirea, trecând drept prin fața lui. Luna este de aceeași natură ca pământul. Fenomenul apare vederii în sens contrar, întocmai ca atunci când ceva este așezat în spatele unui disc.

17b. –II 21, 5 (D. 358) Θ. πρῶτος ἔφη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι τὴν σελήνην.

17 b. –II, 21, 5 (D. 358) Thales a spus cel dintâi că luna este luminată de soare.

18. PLIN. N. H. XVIII 213 *occasum matutinum Vergiliarum Hesiodus (nam huius quoque nomine exstat Astrologia (c. 4)) tradidit fieri, cum aequinoctium autumni conficeretur, Thales XXV. die ab aequinoctio. Vgl. 11 B 1. 2. 12 A 20.*

18. PLINIUS, N.H. XVIII, 213. Hesiod (căci și sub numele acestuia există o *Astrologie*) a transmis că apusul Pleiadelor din faptul dimineții se petrece odată cu echinocțiul de toamnă. Thales, însă, în a douăzeci și cincea zi de la echinocțiu.

19. APULEIUS Flor. 18 p. 37, 10 Helm *Th. Milesius ex septem illis sapientiae memoratis viris facile praecipuus (enim geometriae penes Graios primus repertor et naturae certissimus*

explorator et astrorum peritissimus contemplator) maximas res parvis lineis repperit: temporum ambitus, ventorum flatus, stellarum meatus, tonitruum sonora miracula, siderum obliqua curricula, solis annua reverticula ; idem lunae vel nascentis incrementa vel senescentis dispendia vel delinquentis obstiticula. idem sane iam proclivi senectute divinam rationem de sole commentus est, quam equidem non didici modo, verum etiam experiundo comprobavi, quoties sol magnitudine sua circum quem permeat metiatur. id a se recens inventum Th. memoratur edocuisse Mandrolytum Priensem, qui nova et inopinata cognitione impendio delectatus optares iussit quantam vellet mercedem sibi pro tanto documento rependi: ' satis' inquit ' mihi fuerit mercedis' Th. sapiens, ' si id quod a me didicisti cum proferre ad quosdam coeperis, tibi non adsciveris, sed eius inventi me potius quam alium repertorem praedicaris' . Vgl. Julian Or. III 162, 2 Hertl. ἐρομένου γάρ τινος, ὑπὲρ ὧν ἔμαθεν ὅπόσον τινὰ χρή καταβαλεῖν μισθόν· ὁμολογῶν, ἔφη (Thales), 'τὸ παρ' ἡμῶν μαθεῖν τὴν ἀξίαν ἡμῖν ἐκτίσεις'.

19. APULEIUS, *Flor.* 18, p. 37, 10 Helm. Thales din Milet, neîndoielnic cel mai de seamă dintre cei șapte înțelepți mai sus amintiți (căci el cel dintâi a pus bazele geometriei la greci, a fost un foarte serios cercetător al fenomenelor naturale și un foarte priceput observator al astrilor), a descoperit lucruri de cea mai mare importanță, pe care le-a redat în câteva rânduri: succesiunea anotimpurilor, suflul vânturilor, drumurile stelelor, uimitoarele bubuituri ale tunetelor, orbitele înclinate ale astrilor, ciclurile anuale ale soarelui. De asemenea, fazele lunii în creștere sau în descreștere, ce obstacole o fac să-și piardă luminozitatea. Cu aceeași pătrundere a meditat, deși ajuns la adâncă bătrânețe, despre rațiunea divină a mersului soarelui, lucru pe

care eu nu numai că l-am învățat, dar l-am și verificat prin experimentare, și anume de câte ori parcurge soarele, cu mărimea sa, orbita pe care o urmează, mergând mereu înainte. Tradiția pretinde că Thales i-a comunicat lui Mandrolytos din Priene această ultimă descoperire a sa. Acesta, încântat de interesul prezentat de noua și surprinzătoare descoperire, i-a oferit orice răsplată ar fi dorit, indiferent de sumă, în schimbul unei demonstrații de asemenea importantă. La care, Thales, înțeleptul, i-a spus : " ca răsplată mi-ar fi de ajuns dacă cele ce-ai învățat de la mine, când vei începe să le expui și tu altora, nu ți le vei atribui ca o descoperire proprie, ci vei mărturisi că eu sunt cel ce le-a găsit, și nu altul". Cf. IULIANUS, *Or.* III, 162, 2 Hertl. Întrebându-l cineva ce pretenții bănești are cu privire la o lecție dată, (Thales) i-a spus : " cu mărturisirea că cele învățate vin de la mine, m-ai răsplăti exact cât trebuie".

20. PROCL. in Eucl. 157, 10 Friedl. (aus Eudem) τὸ μὲν οὖν διχοτομεῖσθαι τὸν κύκλον ὑπὸ τῆς διαμέτρου πρῶτον Θαλῆν ἐκεῖνον ἀποδειξαί φασιν. 250, 20 τῷ μὲν οὖν Θαλῇ τῷ παλαιῷ πολλῶν τε ἄλλων εὐρέσεως ἔνεκα καὶ τοῦδε τοῦ θεωρήματος χάρις. λέγεται γὰρ δὴ πρῶτος ἐκεῖνος ἐπιστῆσαι καὶ εἰπεῖν, ὥς ἄρα παντὸς ἰσοσκελοῦς αἰ πρὸς τῇ βάσει γωνίαι ἴσαι εἰσὶν, ἀρχαικώτερον δὲ τὰς ἴσας ὁμοίας προσειρηκέναι. 299, 1 τοῦτο τοίνυν τὸ θεωρήμα δείκνυσιν, ὅτι δύο εὐθειῶν ἀλλήλας τεμνουσῶν αἰ κατὰ κορυφὴν γωνίαι ἴσαι εἰσὶν, εὐρημένον μὲν, ὥς φησιν Εὐδημος, ὑπὸ Θαλοῦ πρῶτου. 352, 14 Εὐδημος δὲ ἐν ταῖς Γεωμετρικαῖς ἱστορίαις [fr. 87] εἰς Θαλῆν τοῦτο ἀνάγει τὸ θεωρήμα (Identität der Dreiecke, wenn sie eine Seite und die beiden anliegenden Winkel gleich haben). τὴν γὰρ τῶν ἐν θαλάττῃ πλοίων ἀπόστασιν δι' οὗ τρόπου φασὶν αὐτὸν δεικνύναι, τούτῳ προσχρησθαι φησιν ἀναγκαῖον.

20. PROCLOS, *in Euclid.* 157, 10 Friedl. (din Eudemos). Se spune că Thales a demonstrat pentru prima oară că cercul este divizat

în părți egale de către diametru. 250, 20. Lui Thales, ajuns la vârsta bătrâneții, datorită faptului că descoperise multe altele, i se atribuie și formularea următoarei teoreme. El este indicat ca primul (învățat) care a știut și a arătat că unghiurile de la baza oricărui triunghi isoscel sunt egale, folosind într-o manieră mai veche cuvântul "egale" pentru identice. 299, I. Acum, această teoremă este astfel formulată : două drepte care se întretaie formează la vârf unghiuri egale. Ea a fost descoperită, după mărturia lui Eudemos, cel dintâi de Thales. 352, 14. EUDEMOS, în *Istoria geometriei* (fr. 87), ridică în timp atribuirea acestei teoreme până la Thales, căci distanța corăbiilor pe mare este calculată prin acel mod pe care l-a arătat el, ceea ce, spune Eudemos, presupune negreșit folosirea în practică a teoremei.

21. PLIN. N. H. XXXVI 82 *mensuram altitudinis earum* (scil. pyramidum) *deprehendere invenit Th. Milesius umbram metiendo qua hora par esse corpori solet* (vgl. oben I 68, 32). PLUT. Conv. VII sap. 2. p. 147 A τὴν βακτηρίαν στήσας ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς σκιᾶς ἦν ἡ πυραμὶς ἐποίει, γενομένων τῇ ἐπαφῇ τῆς ἀκτίνος δυεῖν τριγώνων ἔδειξας (Th. ist angereget), ὅν ἡ σκιά πρὸς τὴν σκιὰν λόγον εἶχε, τὴν πυραμίδα πρὸς τὴν Βακτηρίαν ἔχουσιν.

21. PLINIUS, N.H. XXXVI, 82. Se spune că măsura înălțimii (piramidelor) a fost stabilită de Thales din Milet, care a măsurat umbra aruncată de un corp, atunci când umbra este egală cu înălțimea corpului. PLUTARH, *Banchetul* VII, 2, 147 A (Un personaj se adresează lui Thales) : " după ce-ai așezat toiagul la capătul umbrei aruncate de piramidă, ai arătat că prin căderea razei de lumină s au format două triunghiuri ; raportul existent între o umbră și cealaltă era identic cu cel dintre piramidă și toiag".

22. ARIST. *de anima* A 5. 411 a 7 καὶ ἐν τῷ ὅλῳ δέ τινες αὐτὴν [SC. τὴν ψυχὴν] μεμεῖχθαί φασιν, ὅθεν ἴσως καὶ Θ. ωϊήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι. Vgl. PLATO *Legg.* X 899 B. AR. *ebend.* A 2. 405 a 19 ἔοικε δὲ καὶ Θ., ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι, κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαβεῖν, εἶπερ τὸν λίθον [Magnetstein] ἔφη ψυχὴν ἔχειν ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ.

22. ARISTOTEL, *de anima* I, 5, 411 a 7. Sunt și unii care susțin că (sufletul) este amestecat în tot, de unde, eventual, și Thales a socotit că toate sunt pline de zei. Cf. PLATON, *Legile* X, 899 B. ARISTOTEL, *ibidem* I, 2, 405 a 19. Pe cât se crede, din cele ce se amintesc prin tradiție, și Thales a conceput sufletul ca fiind în mișcare, dacă într-adevăr spunea că piatra magnetică posedă suflet, deoarece mișca fierul.

22a. AĖT. IV, 2, 1 (Dox. 386 a, 10) Θαλῆς ἀπεφάνετο πρῶτος τὴν ψυχὴν φύσιν ἀεικίνητον ἢ αὐτοκίνητον. Vgl. 24 A 12.

22 a. AĖT. IV, 2, 1 (Dox. 386 a, 10). Thales a arătat cel dintâi că sufletul are o natură veșnic mobilă sau autodinamică.

23. AĖT. I 7, 11 (D. 301) Θ. νοῦν τοῦ κόσμου τὸν θεόν, τὸ δὲ πᾶν ἔμψυχον ἅμα καὶ δαιμόνων πλῆρες· διήκειν δὲ καὶ διὰ τοῦ στοιχειώδους ὑγροῦ δύναμιν θείαν κινητικὴν αὐτοῦ. CIC. *d. de or. n.* I 10, 25 *Th. enim Milesius qui primus de talibus rebus quaesivit, aquam dixit esse initium rerum, deum autem eam mentem, quae ex aqua cuncta fingeret.*

23. AĖT. I, 7, 11 (Dox. 301). Thales consideră divinitatea drept rațiunea Universului, totodată ansamblul Universului ca fiind însuflețit și plin de demoni: prin mijlocirea umedului, care se află în toate elementele, forța mișcării divine a Universului pătrunde peste tot. CICERO, *de deor. natura* I, 10, 25. Thales din Milet, care a cercetat pentru prima oară astfel de lucruri,

a spus că apa este principiul lucrurilor, că divinitatea este acea rațiune care le-a plăsmuit pe toate din apă.

B. FRAGMENTE ÎNDOIELNICE

ΘΑΛΟΥ ΝΑΥΤΙΚΗ ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ / *Astrologia Nautică*

1. DIOG. I 23 (vgl. I 67, 17) . SUID. (vgl. I 72, 28). SIMPL. Phys. 23, 29 Θ. δὲ πρῶτος παραδέδοται τὴν περὶ φύσεως ἱστορίαν τοῖς Ἑλλήσιν ἐκφῆναι, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων προγεγονότων, ὥς καὶ τῷ Θεοφράστῳ [Phys. Opin. I, D 475] δοκεῖ, αὐτὸς δὲ πολὺ διενεγκὼν ἐκείνων ὥς ἀποκρύψαι πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ. λέγεται δὲ ἐν γραφαῖς μηδὲν καταλιπεῖν πλὴν τῆς καλουμένης Ν α υ τ ι κ ῆ ς ἀστρολογίας. Plut. Pyth. or. 18. 402 E πρότερον μὲν ἐν ποιήμασιν ἐξέφερον οἱ φιλόσοφοι τὰ δόγματα καὶ τοὺς λόγους ὥσπερ Ὀρφεὺς [C. 1] καὶ Ἡσίοδος [vgl. C. 4] καὶ Παρμενίδης [28 A 15] καὶ Ξενοφάνης [21 A 18] καὶ Ἐμπεδοκλῆς [21 A 25] καὶ Θαλῆς ... οὐδ' ἀστρολογίαν ἀδοξοτέραν ἐποίησαν οἱ περὶ Ἀρίσταρχον καὶ Τιμόχαριν καὶ Ἀρίστυλλον καὶ Ἰππαρχον καταλογάδην γράφοντες, ἐν μέτροις πρότερον Εὐδόξου καὶ Ἡσιόδου καὶ Θαλοῦ γραφόντων, εἴ γε Θ. ἐποίησεν ὥς ἀληθῶς εἰπεῖν < τὴν > εἰς αὐτὸν ἀναφερομένην Ἀστρολογίαν. Vgl. A 18-20.

1. DIOG. LAËRT. I, 23 ; *Lex. Suda* ; SIMPL., Phys. 23, 29. Thales, cel dintâi – susține tradiția – a dezvoltat grecilor știința despre natură, așa cum este și opinia lui Teofrast (*Phys. opin.* I, Dox. 475). El însă se deosebește mult de aceștia, până într-acolo că-îl lasă în umbră pe toți cei dinaintea lui. Se zice că n-ar fi lăsat nici o operă scrisă, afară de *Astrologia Nautică*. PLUTARH, *Pyth. or.* 18, 402 E. Mai înainte vreme filosofii își expuneau doctrina, așa cum a făcut Orfeu, sub înfățișarea unor poeme. Același lucru se poate spune despre Hesiod, Parmenides, Xenofan,

Empedocles și Thales ... Faimă au adus științei astrologice și discipolii lui Aristarh, ai lui Timoharis, Aristyllos și Hipparchos, prin scrierile lor în proză, în vreme ce Eudoxos, Hesiod și Thales au scris poeme în versuri, dacă într-adevăr Thales a compus, ca să zicem așa, *Astrologia* care i se atribuie.

2. SCHOL. ARAT. 172 p. 369, 24 (Hyaden) Θαλῆς μὲν οὖν δύο αὐτὰς εἶπεν εἶναι, τὴν μὲ βόρειον τὴν δὲν νότιον.

2. Schol. ARAT. 172, p. 369 24. (Hyadele) Thales pretinde că sunt două, una nordică și alta sudică.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ ΑΒ / *Despre Principii* I, II

3. GALEN. in Hipp. de hum. I 1 (xvi 37 K .) Θ. μὲν εἶπερ καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος φησι συνεστάναι πάντα, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο βούλεται [SC. μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα τὰ στοιχεῖα]. ἄμεινον δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν ῥῆσιν προσθεῖναι ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ τῶν ἀρχῶν ἔχουσιν ὥδ' ἔπος· τὰ μὲν οὖν πολυθρόλῃτα τέτταρα, ὧν τὸ πρῶτον εἶναι ὕδωρ φαμέν καὶ ὥσανεὶ μόνον στοιχεῖον τίθεμεν, πρὸς σύγκρισίν τε καὶ πήγνυσιν καὶ σύστασιν τῶν ἐγκοσμίων πρὸς ἄλληλα συγκεράννυται. πῶς δέ, ἤδη λέλεκται ἡμῖν ἐν τῷ πρώτῳ.'

3. GALENUS, *In Hipp. de humoribus* I, 1 (XVI, 37 K). Thales, deși spune că toate se alcătuiesc din apă, susține de asemenea și acest lucru (anume că elementele se prefac unele în altele). Dar e mai bine să-i dăm cuvântul, citind din cartea a doua *Despre Principii* unde se află scris cam așa : " cele patru mult discutate elemente, dintre care afirmăm că primul este apa și într-un anume fel îl considerăm drept element unic, se amestecă laolaltă în vederea unirii, combinării și constituirii lucrurilor din cosmos. Cum, de altfel, am spus-o și în prima parte".

ΠΕΡΙ ΤΡΟΠΗΣ. ΠΕΡΙ ΙΣΗΜΕΡΙΑΣ /
Despre Solstiții. Despre Echinocțiu

4. DIOG. I 23 (vgl. I 67, 20) κατά τινας δὲ μόνον δύο συνέγραψε Περὶ τροπῆς καὶ Ἰσημερίας, τὰ ἄλλ' ἀκατάληπτα εἶναι δοκιμάσας. Vgl. SUID. ob. I 72, 32.

4. DIOG. LAËRT. I, 23. Conform unor păreri, Thales n-ar fi scris decât două lucrări: *Despre Solstițiu* și *Despre Echinocțiu*, celelalte considerându-le fenomene peste putință de a fi înțelese.

ANAXIMANDRU

A) VIAȚA ȘI OPERA

1. DIOG. II 1 – 2. (1) Ἀναξίμανδρος Πραξιάδου Μιλήσιος. οὗτος ἔφασκεν ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον τὸ ἄ π ε ρ ο ν, οὐ διορίζων ἀέρα ἢ ὕδωρ ἢ ἄλλο τι. καὶ τὰ μὲν μέρη μεταβάλλειν, τὸ δὲ πᾶν ἀμετάβλητον εἶναι. μέσῃν τε τὴν γῆν κεῖσθαι κέντρου τάξιν ἐπέχουσιν, οὕσαν σφαιροειδῆ (τὴν τε σελήνην ψευδοφαῖ καὶ ἀπὸ ἡλίου φωτίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἥλιον οὐκ ἐλάττονα τῆς γῆς καὶ καθαρώτατον πῦρ).

εὗρεν δὲ καὶ γνώμονα πρῶτος καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν σκιοθήρων ἐν Λακεδαίμονι, καθά φησι Φαβωρίνος ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίᾳ [fr. 27 FHG III 581], τροπὰς τε καὶ ἰσημερίας σημαίνοντα καὶ ὥροσκοπεῖα κατεσκεύασε. (2) καὶ γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. Vgl. A 6.

τῶν δὲ ἀρεσκόντων αὐτῷ πεποίηται κεφαλαιώδη τὴν ἔκθεσιν, ἥτις περιέτυχεν καὶ Ἀπολλόδορος ὁ Ἀθηναῖος ὃς καὶ φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς Χρονικοῖς [FGrHist. 244 F 29 II 1028] τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς

πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος [547/6] ἐτῶν εἶναι ἐξήκοντα τετάρων καὶ μετ' ὀλίγον τελευτῆσαι (ἀκμάσαντά πη μάλιστα κατὰ Πολυκράτη τὸν Σάμου τύραννον).

(τούτου φασὶν αἰδοντος καταγελάσα τὰ παιδάρια, τὸν δὲ μαθόντα φάναι 'βέλτιον οὖν ἡμῖν αἰστέον διὰ τὰ παιδάρια'.)

γένονε δὲ καὶ ἄλλος Ἀναξίμανδρος ἱστορικὸς καὶ αὐτὸς Μιλήσιος τῇ Ἰάδι γεγραφώς [58 C 6].

1. DIOG. LAERT. II, 1-2 . (1) Anaximandros din Milet, fiul lui Praxiades; a susținut că *apeiron*-ul este obârșia și elementul primordial, fără să specifice însă dacă este aer, apă sau altceva; a susținut că părțile se schimbă, dar ceea ce se prezintă ca întreg rămâne imuabil, că pământul se află în mijlocul Universului, deținând centrul. (Acesta are forma unei sfere. Luna are o strălucire falsă, deoarece primește lumina de la soare, iar soarele nu este mai mic decât pământul și este un foc deosebit de pur.)

El, cel dintâi, a inventat gnomonul și, în conformitate cu afirmația lui Favorinus din lucrarea sa *Istorie variate* (fr. 27, FHG III, 581), l-a așezat pe cadranele solare din Sparta; a explicat în același timp solstițiile și echinocțiile și a construit instrumente pentru măsurarea timpului. (2) El, cel dintâi a făcut o hartă a pământului și a mării și a construit o sferă cerească. A făcut o expunere generală a *Opiniilor* sale pe care, întâmplător, a consultat-o și Apollodoros din Atena. Acest Apollodoros în *Chronika* (FGrHist. 244, F, 29, II. 1028) spune despre Anaximandros că în anul al doilea al olimpiadei a 58-a (547/6) era de 64 de ani și că, după scurt timp, a decedat. (Ar fi fost în floarea vârstei cam pe vremea lui Polycrates, tiranul din Samos).

2. SUIDAS Ἀ. Πραξιάδου Μιλήσιος φιλόσοφος συγγενῆς καὶ μαθητῆς καὶ διάδοχος Θάλητος. πρῶτος δὲ ἰσημερίαν εὗρε καὶ τροπὰς

καὶ ὥρολογεῖα, καὶ τὴν γῆν ἐν μεσαιτάτῳ κεῖσθαι. γνῶμονά τε εἰσῆγαγε καὶ ὅλως γεωμετρίας ὑποτύπωσιν ἔδειξεν. ἔγραψε Περὶ φύσεως, Γῆς περίοδον καὶ Περὶ τῶν ἀπλανῶν καὶ Σφαῖραν καὶ ἄλλα τινά.

2. *Lex Suda*. Anaximandros, fiul lui Praxiades, filosoful din Milet, de aceeași obârșie, discipolul și urmașul lui Thales; el a fost primul care a descoperit echinocțiul, solstițiile și instrumentele pentru măsurarea timpului și a afirmat că pământul se află în centrul Universului; a născocit gnomonul și a făcut o expunere succintă a geometriei. A scris *Despre natură, Înconjurul lumii, Despre stele fixe, Despre sfera (ceastă)* și alte câteva lucruri.

3. AEL. V. H. III 17 καὶ Ἄ. δὲ ἡγήσατο τῆς ἐς Ἀπολλωνίαν (am Pontos) ἐκ Μιλήτου ἀποικίας.

3. AELIAN., V.H., III 17. Anaximandros a fost conducătorul coloniilor care au plecat din Milet spre Apollonia din Pont.

4. EUS. P. E. X 14, 11 Θαλοῦ δὲ γίνεται ἀκουστῆς Ἄ., Πραξιιάδου μὲν παῖς, γένος δὲ καὶ αὐτὸς Μιλήσιος. οὗτος πρῶτος γνῶμονας κατεσκεύασε πρὸς διάγνωσιν τροπῶν τε ἡλίου καὶ χρόνων καὶ ὥρων καὶ ἰσημερίας (v. ἱ. α. .s HERODOT. II 109 πόλον μὲν γὰρ καὶ γνῶμονα καὶ τὰ δωδέκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες).

4. EUSEBIOS, P. E. X 14, 11. Anaximandros, fiul lui Praxiades, și el de neam din Milet, l-a audiat pe Thales; el cel dintâi a construit un cadran solar pentru indicarea solstițiilor, a perioadelor de timp, a anotimpurilor și a echinocțiilor (cf. HERODOT, II, 109: grecii au luat cunoștință despre cadranul solar, despre gnomon și cele 12 diviziuni ale zilei, de la babilonieni).

5. PLIN. N. H. II 31 *obliquitatem eius* (sc. zodiaci) *intellexisse, hoc est rerum foris aperuisse, A. Milesius traditur*

primus olympiade quinquagesima octava (548-545), signa deinde in eo Cleostratus, et prima arietis ac sagittari (6 B 2), sphaeram ipsam ante multo Atlas.

5. PLINIUS, *N.H.* II 31. Se spune că Anaximandros din Milet a constatat o înclinare (a zodiacului) și a adus-o la cunoștință, el, cel dintâi, în timpul olimpiadei a 58-a (548-545), apoi Kleostratos a descoperit constelațiile din zodiac, mai întâi pe cele ale Berbecului și Săgetătorului (6 B 2) ; Atlas, cu mult înainte descoperise însăși revoluția planetelor.

5a. CIC. de div. I 50, 112 *ab Anaximandro physico moniti Lacedaemonii sunt, ut urbem et tecta linquerent armatique in agro excubarent, quod terrae motus instaret, tum cum et urbs tota corruit et monte Taygeto extrema montis quasi puppis avolsa est.* Vgl. Plin. N. H. II 191 und 12 A 28.

5 a. CIC., de div. I, 50, 112. Spartanii au fost sfătuiți de Anaximandros, filosoful cercetător al naturii, să-și părăsească casele și cetatea și să se ducă să se așeze înarmați pe ogoare, cu tot ce aveau, fiindcă-i amenința un cutremur de pământ, atunci când cetatea toată s-a prăbușit și când vârful Taigetului s-a desprins ca o pupă de corabie. Cf. PLIN., *N.H.* II, 191 și 12 A 28.

6. AGATHEMER. I 1 (aus Eratosthenes) 'Α. ὁ Μιλήσιος ἀκουστὴς Θαλέω πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι γράψαι· μεθ' ὃν Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος (FGrHist. I T 12a I 3) ἀνὴρ πολυπλανῆς διηκρίβωσεν, ὥστε θαυμασθῆναι τὸ πρᾶγμα. STRABO I p. 7 τοὺς πρώτους μεθ' Ὅμηρον δύο φησὶν Ἐρατοσθένης, Ἀναξίμανδρόν τε Θαλοῦ γεγονότα γνῶριμον καὶ πολίτην καὶ Ἐκαταῖον τὸν Μιλήσιον (FGrHist. ebd. T 11

b) τὸν μὲν οὖν ἐκδοῦναι πρῶτον γεωγραφικὸν πῖνακα, τὸν δὲ ἑκαταῖον καταλιπεῖν γράμμα πιστούμενον ἐκείνου εἶναι ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ γραφῆς.

6. AGATHEMEROS I, 1 (din Eratosthenes). Anaximandros din Milet, cel ce l-a audiat pe Thales, a fost cel dintâi care a cutezat să facă o hartă a pământului locuit ; după acesta, Hekataios din Milet (FGr Hist. 1, T, 12 a, l, 3), bărbat care umblase mult prin lume, a desăvârșit lucrarea, încât aceasta a devenit obiect de admirație. STRABON I, p. 7. Primii doi după Homer, Eratosthenes îi numește pe Anaximandros, prietenul și concetățeanul lui Thales și pe Hekataios din Milet (FGrHist. 1, T 11 b). Primul a publicat cea dintâi hartă geografică, iar Hekataios a lăsat o schiță considerată că este a lui Anaximandros, pe baza altei scrieri a lui.

7. THEMIST. or. 36 p. 317 ἐθάρρησε πρῶτος ὧν ἴσμεν Ἑλλήνων λόγον ἐξενεγκεῖν περὶ φύσεως συγγεγραμμένον.

7. THEMIST., or. 36, p. 317. După câte știm, Anaximandros a fost cel dintâi dintre eleni, care a cutezat să dea la iveală un tratat intitulat *Despre natură*.

8. DIOG. VIII 70 Διόδωρος δ' ὁ Ἐφέσιος περὶ Ἀναξιμάνδρου γράφων φησίν, ὅτι τοῦτον ἐξηλώκει [Empedokles] τραγικὸν ἀσκῶν τῷφον καὶ σεμνὴν ἀναλαβὼν ἐσθῆτα.

8. DIOG. LAËRT. VIII, 70. Diodor din Efes, scriind despre Anaximandros, spune că (Empedocles) l-a imitat în manifestarea unei trufii teatrale și în purtarea de veșminte somptuoase.

9. SIMPLIC. Phys. 24, 13 (Z. 3 –8 aus Theophrasts Phys. Opin fr. 2 Dox. 476).

τῶν δὲ ἐν καὶ κινούμενον καὶ ἄπειρον λεγόντων Ἄ. μὲν Πραξιάδου Μιλήσιος Θαλοῦ γενόμενος διάδοχος καὶ μαθητῆς ἀρχήν τε καὶ στοιχείον εἶρηκε τῶν ὄντων τό ἄπειρον, πρῶτος τοῦτο τοῦνομα κομίσας τῆς ἀρχῆς. λέγει δ' αὐτὴν μήτε ὕδωρ μήτε ἄλλο τι τῶν καλουμένων εἶναι στοιχείων, ἀλλ' ἐτέραν τινὰ φύσιν ἄπειρον, ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους· ἐξ ὧν δὲ ... τάξιν [B 1], ποιητικωτέροις οὕτως ὀνόμασιν αὐτὰ λέγων. δῆλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἄλληλα μεταβολὴν τῶν τετάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἠξίωσεν ἐν τι τούτων ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα· οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιούμενου τοῦ στοιχείου τὴν γένεσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἀποκρινομένων τῶν ἐναντίων διὰ τῆς αἰδίου κινήσεως. διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συνέταξεν. 150, 24 ἐναντιότητες δὲ εἰσι θερμόν, ψυχρόν, ξηρόν, ὑγρόν, καὶ τὰ ἄλλα. Vgl. ARISTOT. Phys. A 4. 187 a 20 οἱ δ' ἐκ τοῦ ἐνὸς ἐνούσας τὰς ἐναντιότητας ἐκκρίνεσθαι, ὥσπερ Ἀναξίμανδρός φησι καὶ ὅσοι δ' ἐν καὶ πολλὰ φασιν εἶναι, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας. ἐκ τοῦ μείγματος γὰρ καὶ οὗτοι ἐκκρίνουσι τὰλλα.

9. SIMPLIC., *Phys.* 24, 13 (TEOFRAST, *Phys. Opin.*, fr. 2 Dox. 476).

Din numărul învățaților care afirmau că principiul lucrurilor este unul, aflat în mișcare și nedeterminat, Anaximandros din Milet, fiul lui Praxiades, urmașul și discipolul lui Thales, a afirmat că principiul și elementul constitutiv al lucrurilor este *apeiron*-ul și el a fost primul care a folosit acest termen pentru *arché* (principiu). Această *arché*, afirmă el, nu este nici apa, nici vreunul din așa-numitele elemente, ci o altă substanță (φύσις), *apeiron*, din care-și trag obârșia toate cerurile și lumile cuprinse în ele: De acolo de unde... timpul lui (B 1) exprimându-se în termeni mai poetici. Este cert că Anaximandros, în urma observației făcute că cele patru elemente se preschimbă unele în altele, a refuzat să admită pe vreunul dintre ele ca substrat material, acceptând altceva, dincolo de ele; pe de altă parte,

el nu face nașterea dependentă de transformarea elementului, ci de desprinderea contrariilor, datorită mișcării eterne. De aceea, Aristotel l-a și clasificat printre cei ce sunt de aceeași părere cu Anaxagoras. 150, 24. Contrariile sunt caldul și recele, uscatul și umedul și celelalte. Cf. ARISTOTEL, *Phys. A*, 4, 187 a 20. Ceilalți, desprind contrariile inerent din Unu, așa cum susțin Anaximandros și toți aceia care afirmă că există Unu și Multiplu, ca de pildă, Empedocles și Anaxagoras, căci și ei desprind pe toate celelalte din amestec.

9a SIMPL. *Phys.* 154, 14 καὶ Θεόφραστος δὲ τὸν Ἀναξαγόραν εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον συνωθῶν καὶ οὕτως ἐκλαμβάνει τὰ ὑπὸ Ἀναξαγόρου λεγόμενα, ὥς δύνασθαι μίαν αὐτὸν φύσιν λέγειν τὸ ὑποκείμενον· γράφει δὲ οὕτως ἐν τῇ Φυσικῇ ἱστορίᾳ (fr. 4 D. 479): 'οὕτω μὲν οὖν λαμβανόντων δόξειεν ἂν ποιεῖν τὰς μὲν ὑλικὰς ἀρχὰς ἀπείρους, ὥσπερ εἴρηται, τὴν δὲ τῆς κινήσεως καὶ τῆς γενέσεως αἰτίαν μίαν. εἰ δέ τις τὴν μίξιν τῶν ἀπάντων ὑπολάβοι μίαν εἶναι φύσιν ἀόριστον καὶ κατ' εἶδος καὶ κατὰ μέγεθος, ὅπερ ἂν δόξειε βούλεσθαι λέγειν, συμβαίνει δύο τὰς ἀρχὰς αὐτῷ λέγειν τὴν τε τοῦ ἀπείρου φύσιν καὶ τὸν νοῦν, ὥστε πάντως φαίνεται τὰ σωματικὰ στοιχεῖα παραπλησίως ποιῶν Ἀναξιμάνδρῳ.'

9 a. SIMPL., *Phys.* 154, 14. De asemenea, Teofrast consideră pe Anaxagoras ca având o poziție foarte apropiată de Anaximandros și interpretează în acest sens afirmația lui Anaxagoras, anume că substratul poate fi înțeles ca o natură unică. În *Opiniile cercetătorilor naturii*, el scrie în chipul următor (fr. 4, D. 479): „Dând lucrurilor o asemenea interpretare, s-ar părea că ei consideră principiile materiale ca nemărginite, cum s-a mai spus, iar cauza mișcării și a genezei una și aceeași. Dacă cineva ar presupune că amestecul tuturor lucrurilor reprezintă un singur substrat, nedeterminat și ca formă și ca mărime - ceea

ce pare că într-adevăr vrea să spună - rezultă că el invocă două principii, substanța *apeiron*-ului și intelectul; în acest chip, cu privire la elementele corporale, s-ar părea că procedează în chip foarte apropiat de Anaximandros".

10 (PLUT.) *Strom.* 2 (D. 579; aus Theofrast) μεθ' ὃν [Thales] Ἀναξίμανδρον Θάλητος ἐταῖρον γενόμενον τὸ ἄπειρον φάναι τὴν πᾶσαν αἰτίαν ἔχειν τῆς τοῦ παντὸς γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς, ἐξ οὗ δὴ φησι τοὺς τε οὐρανοὺς ἀποκεκρίσθαι καὶ καθόλου τοὺς ἀπαντας ἀπείρους ὄντας κόσμους. ἀπεφάνητο δὲ τὴν φθορὰν γίνεσθαι καὶ πολὺ πρότερον τὴν γένεσιν ἐξ ἀπείρου αἰῶνος ἀνακυκλουμένων πάντων αὐτῶν. ὑπάρχειν δέ φησι τῷ μὲν σχήματι τὴν γῆν κυλινδροειδῆ, ἔχειν δὲ τοσοῦτον βάθος ὅσον ἂν εἴη τρίτον πρὸς τὸ πλάτος. φησὶ δὲ τὸ ἐκ τοῦ αἰδίου γόνιμον θερμοῦ τε καὶ ψυχροῦ κατὰ τὴν γένεσιν τοῦδε τοῦ κόσμου ἀποκριθῆναι καὶ τινα ἐκ τούτου φλογὸς σφαῖραν περιφυῆναι τῷ περὶ τὴν γῆν ἀέρι ὡς τῷ δένδρῳ φ λ ο ι ό ν· ἥστινος ἀπορραγείσης καὶ εἰς τινας ἀποκλεισθείσης κύκλους ὑποστῆναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας. ἔτι φησὶν, ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐξ ἀλλοειδῶν ζώων ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη, ἐκ τοῦ τὰ μὲν ἄλλα δι' ἐαυτῶν ταχὺ νέμεσθαι, μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον πολυχρονίου δεῖσθαι τιθνηήσεως· διὸ καὶ κατ' ἀρχὰς οὐκ ἂν ποτε τοιοῦτον ὄντα διασωθῆναι.

10. (PLUT.) *Stromat.* 2 (D. 579 ; din Teofrast) . Anaximandros, legat de (Thales) prin prietenie, a afirmat că *apeiron*-ul este cauza oricărei nașteri și pieiri, din care - spune el - s-au desprins cerurile, în general toate lumile infinite. El a demonstrat că pieirea și, cu mult înaintea acesteia, nașterea, își trag obârșia din eternitatea infinită, învărtindu se toate în cerc. Afirmă că pământul este de formă cilindrică, că înălțimea lui ar reprezenta o treime din lățime. Spune, de asemenea, că forța care generează dintotdeauna căldura și frigul, s-a diferențiat în

procesul de naștere al acestei lumi și alcătuiește la periferia ei o sferă de foc, care înconjură atmosfera din jurul pământului, întocmai scoarței care cuprinde tulpina copacului. Soarele, luna și stelele s-au format după ce sfera de foc s-a rupt în bucăți iar focul a fost prins într-o serie de inele. De asemenea, susține că omul s-a născut dintru început din viețuitoare de altă specie. Ideea aceasta o sprijină pe faptul că progeniturile altor animale curând după ce s-au născut se hrănesc singure, prin mijloace proprii, în timp ce numai omul pretinde o îngrijire îndelungată. De aceea, așa fiind lucrurile, omul nu s-ar fi putut păstra în viață de la început.

11. HIPPOL. Ref. I 6, 1-7 (D. 559 W. 10). (1) Θαλοῦ τοίνυν Ἀναξίμανδρος γίνεται ἀκροατής. Ἄ. Πραξιάδου Μιλήσιος· οὗτος ἀρχὴν ἔφη τῶν ὄντων φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου, ἐξ ἧς γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κόσμον. ταύτην δ' αἰδίων εἶναι καὶ ἀγήρω [B 2], ἣν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους. λέγει δὲ χρόνον ὡς ὠρισμένης τῆς γενέσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς σθορᾶς. (2) οὗτος μὲν ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον εἶρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοῦνομα καλέσας τῆς ἀρχῆς. πρὸς δὲ τούτῳ κίνησιν αἰδίων εἶναι, ἐν ἣ συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς. (3) τὴν δὲ γῆν εἶναι μετέωρον ὑπὸ μηδενὸς κρατουμένην, μένουσαν δὲ διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀπόστασιν. τὸ δὲ σχῆμα αὐτῆς γυρόν, στρογγύλον, κίονι λίθῳ παραπλήσιον [B 5]· τῶν δὲ ἐπιπέδων ὧ μὲν ἐπιβεβήκαμεν, ὃ δὲ ἀντίθετον ὑπάρχει. (4) τὰ δὲ ἄστρα γίνεσθαι κύκλον πυρός, ἀποκριθέντα τοῦ κατὰ τὸν κόσμον πυρός, περιληφθέντα δ' ὑπὸ ἀέρος. ἐκπνοὰς δ' ὑπάρχει πόρους τινὰς αὐλῶδεις, καθ' οὓς φαίνεται τὰ ἄστρα· διὸ καὶ ἐπιφρασσομένων τῶν ἐκπνοῶν τὰς ἐκλείψεις γίνεσθαι. (5) τὴν δὲ σελήνην ποτὲ μὲν πληρουμένην φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ μειουμένην παρὰ τὴν τῶν πόρων ἐπίφραξιν ἢ ἄνοιξιν. εἶναι δὲ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου ἐπτακαίεικοσαπλασίονα * * * τῆς σελήνης, καὶ ἀνωτάτῳ μὲν εἶναι τὸν ἥλιον, * * * κατωτάτῳ δὲ τοὺς τῶν ἀπλανῶν * * * ἀστέρων κύκλους·

(6) τὰ δὲ ζῶια γίνεσθαι <ἐξ ὑγροῦ> ἐξατμιζομένου ὑπὸ τοῦ ἡλίου. τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐτέρωι ζῶιω γεγονέναι, τουτέστι ἰχθύι, παραπλήσιον κατ' ἀρχάς. (7) ἀνέμους δὲ γίνεσθαι τῶν λεπτοτάτων ἀτμῶν τοῦ ἀέρος ἀποκρινομένων καὶ ὅταν ἀθροισθῶσι κινουμένων, ὑετοὺς δὲ ἐκ τῆς ἀτμίδος τῆς ἐκ γῆς ὑφ' ἡλίον ἀναδιδομένης· ἀστραπὰς δέ, ὅταν ἄνεμος ἐμπίπτων διιστᾷ τὰς νεφέλας. οὗτος ἐγένετο κατὰ ἕστος τρίτον τῆς τεσσαρακοστῆς δευτέρας ὀλυμπιάδος [610].

11. HIPPOL., *Ref.* I, 6, 1-7 (D. 559 W. 10). 1. Anaximandros Milesianul, fiul lui Praxiades, l-a audiat pe Thales. El a afirmat că principiul lucrurilor este o substanță infinită din care își trag începutul cerurile și lumea cuprinsă în ele. Această natură este veșnică, nu îmbătrânește (B 2) și cuprinde în ea toate lumile. El vorbește despre timp, în sensul că nașterea, existența și pieirea ar fi determinate. 2. El a afirmat că *apeiron*-ul este începutul și elementul primordial al lucrurilor, fiind primul care a întrebuițat termenul pentru elementul primordial; pe lângă acestea, a mai spus că mișcarea este veșnică și că înlăuntrul ei se nasc cerurile. 3. Pământul se află în stare de suspensie și nu este susținut de nimic, ci se menține pe locul lui, datorită faptului că este în egală măsură depărtat de toate. Forma pământului este curbată și rotunjită, asemenea unei coloane de piatră (B 5). Noi pășim pe una din suprafețele de bază, iar cealaltă se află de cealaltă parte. 4. Astele s-au născut sub forma unui inel de foc ; ele s-au desprins din focul cosmic și sunt împresurate de aer. Pe dinăuntru inelului se găsesc niște deschizături, ca niște răsuflători, întocmai orificiilor la flaut, prin care ne apar astele ; atunci când orificiile se astupă, se produc eclipsele. 5. Iar luna apare uneori plină, iar alteori în scădere, în funcție de deschizături, dacă sunt astupate ori nu. Cu privire la ciclul soarelui zicea că este de douăzeci și șapte de ori mai

mare *** față de al pământului și de optsprezece ori mai mare*** decât al lunii. Ciclul soarelui se află în punctul cel mai înălțat, ciclurile stelelor fixe fiind cele mai coborâte. 6. Animalele s-au născut din <umezeala> evaporată de căldura soarelui. Omul, la naștere, era asemenea unei alte viețuitoare, adică asemenea unui pește. 7. Vânturile se produc din straturile de aer cele mai ușoare ale văzduhului, ce se desprind și intră în mișcare atunci când se îngrămădesc laolaltă ; ploile în schimb iau naștere din exhalajia de aer ridicată de soare din pământ. Fulgerele se produc atunci când vântul despică norii în năvala lui. Anaximandros s-a născut în anul al treilea al olimpiadei 42 (610).

12. HERM. *Irris*. 10 (D. 653) ὁ πολίτης αὐτοῦ (al lui Thales) Ἄ. τοῦ ὕγροῦ πρεσβυτέραν ἀρχὴν εἶναι λέγει τὴν αἰδίων κίνησιν καὶ ταύτη τὰ μὲν γεννᾶσθαι τὰ δὲ φθείρεσθαι.

12. HERM. , *Irris*. 10 (D. 653). Concetățeanul acestuia (al lui Thales), Anaximandros, afirmă că un principiu mai vechi decât umiditatea este mișcarea veșnică și că prin ea unele lucruri se nasc și altele pier.

13. CIC. Ac. pr. II 37, 118 *is enim (Anaximander) infinitatem naturae dixit esse, e qua omnia gignerentur.* Vgl. (Arist.) de MXG 2, 10. 975 b 21 (30 A 5).

13. CIC., *Acad. pr.* II, 37, 118. Căci acesta (Anaximandros) a spus că există o nemărginire a naturii, din care s-ar naște toate.

14. AĖT. de plac. I 3, 3 (D. 277) Ἀναξίμανδρος δὲ Πραξιάδου Μιλήσιός φησι τῶν ὄντων ἀρχὴν εἶναι τὸ ἄπειρον· ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς τοῦτο πάντα φθείρεσθαι. διὸ καὶ γεννᾶσθαι ἀπείρους

κόσμους καὶ πάλιν φθείρεσθαι εἰς τὸ ἐξ οὗ γίγνεσθαι. λέγει γοῦν διότι ἀπέραντον ἐστίν, ἵνα μηδὲν ἐλλείπηι ἢ γένεσις ἢ ὑφισταμένη. ἀμαρτάνει δὲ οὗτος μὴ λέγων τι ἐστὶ τὸ ἄπειρον, πότερον ἀήρ ἐστίν ἢ ὕδωρ ἢ γῆ ἢ ἄλλα τινὰ σώματα. ἀμαρτάνει οὖν τὴν μὲν ὕλην ἀποφαινόμενος, τὸ δὲ ποιοῦν αἷτιον ἀναιρῶν. τὸ γὰρ ἄπειρον οὐδὲν ἄλλο ἢ ὕλη ἐστίν· οὐ δύναται δὲ ἡ ὕλη εἶναι ἐνέργεια, ἐὰν μὴ τὸ ποιοῦν ὑποκέηται. Vgl. Arist. Phys. Γ 7. 207 b 35 ὡς ὕλη τὸ ἄπειρόν ἐστιν αἷτιον, καὶ ὅτι τὸ μὲν εἶναι αὐτῷ στέρησις, τὸ δὲ καθ' αὐτὸ ὑποκείμενον τὸ συνεχές καὶ αἰσθητόν. φαίνονται δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ὡς ὕληι χρώμενοι τῷ ἀπείρῳ· διὸ καὶ ἄτοπον τὸ περιέχειν ποιεῖν αὐτὸ ἄλλὰ μὴ περιεχόμενον. B. 208a 8 οὔτε γὰρ ἵνα...

14. AET., *de plac.* I, 3, 3 (D. 277). Anaximandros din Milet, fiul lui Praxiades, afirmă că principiul de bază al lucrurilor ar fi *apeiron*-ul ; căci toate din acestea se nasc și toate în acesta pier ; de aceea se și nasc lumi infinite și pier din nou în ceea ce le-a dat nașterea. El afirmă deci că scopul nemărginirii este ca procesul de naștere să nu înceteze deloc. Dar el greșește, deoarece nu arată ce înseamnă *apeiron*-ul, dacă este cumva aer, apă, pământ sau vreo altă realitate corporală. Greșește, deci, atunci când pune în joc materia, dar suprimă cauza eficientă. Într-adevăr, *apeiron*-ul nu este nimic altceva decât materie, iar materia nu poate trece în act, dacă nu are la bază cauza eficientă. Cf. ARISTOTEL, *Phys.* Γ, 7, 207 b 35. *Apeiron*-ul ca materie, este o cauză, esența lui este privațiunea, iar substratul reprezintă ceea ce e continuu și perceptibil. Toți ceilalți, pe cât se pare, se referă la *apeiron* cu înțelesul de materie ; de aceea este fără sens să se facă din infinit ceva care include și nu ceva care este inclus.

15. ARIST. *Phys.* Γ 4. 203 b 6 ἀπαντα γὰρ ἡ ἀρχὴ ἢ ἐξ ἀρχῆς, τοῦ δὲ ἀπείρου οὐκ ἐστὶν ἀρχή· εἴη γὰρ ἂν αὐτοῦ πέρας. ἔτι δὲ καὶ ἀγένητον

καὶ ἄφθαρτον ὡς ἀρχή τις οὕσα· τό τε γὰρ γενόμενον ἀνάγκη τέλος λαβεῖν, καὶ τελευτὴ πάσης ἐστὶ φθοράς. διὸ καθάπερ λέγομεν, οὐ ταύτης ἀρχή, ἀλλ' αὕτη τῶν ἄλλων εἶναι δοκεῖ καὶ περιέχειν ἅπαντα καὶ πάντα κυβερνᾶν, ὡς φασιν ὅσοι μὴ ποιοῦσι παρὰ τὸ ἄπειρον ἄλλας αἰτίας οἷον νοῦν [Anaxagoras] ἢ φιλίαν [Empedokles]. καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ θεῖον ἃ θ ἄ ν α τ ο ν γὰρ καὶ ἀνώλεθρον [B 3], ὡς φησιν ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυσιολόγων. τοῦ δ' εἶναι τι ἄπειρον ἢ πίστις ἐκ πέντε μάλιστα ἂν συμβαίνει σκοποῦσιν, ἔκ τε τοῦ χρόνου (οὗτος γὰρ ἄπειρος) καὶ ἐκ τῆς ἐν τοῖς μεγέθεσι διαιρέσεως (χρῶνται γὰρ οἱ μαθηματικοὶ τῷ ἄπειρῳ), ἔτι τῷ οὕτως ἂν μόνως μὴ ὑπολείπειν γένεσιν καὶ φθοράν, εἰ ἄπειρον εἶη ὅθεν ἀφαιρεῖται τὸ γινόμενον. ἔτι τῷ τό πεπερασμένον ἀεὶ πρὸς τι περαίνειν, ὥστε ἀνάγκη μηδὲν εἶναι πέρας, εἰ ἀεὶ περαίνειν ἀνάγκη ἕτερον πρὸς ἕτερον. μάλιστα δὲ καὶ κυριώτατον, ὃ τὴν κοινὴν ποιεῖ ἀπορίαν πᾶσιν διὰ γὰρ τὸ ἐν τῇ νοήσει μὴ ὑπολείπειν καὶ ὁ ἀριθμὸς δοκεῖ ἄπειρος εἶναι καὶ τὰ μαθηματικὰ μεγέθη καὶ τὸ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ ἄπειρου δ' ὄντος τοῦ ἔξω, καὶ σῶμα ἄπειρον εἶναι δοκεῖ καὶ κόσμοι.

15. ARISTOTEL, *Phys.* Γ, 4, 203 b 6. Orice lucru se înfățișează sau ca un principiu, sau rezultă dintr-un principiu, dar *apeiron*-ul nu are un principiu anterior lui, deoarece acesta ar constitui pentru el o mărginire. Pe lângă aceasta, *apeiron*-ul fiind un principiu este nenăscut și nepieritor. Într-adevăr, orice lucru născut este obligat să aibă un sfârșit și există un sfârșit pentru orice proces de pieire. De aceea, așa cum spunem noi, nu există un principiu al *apeiron*-ului, el fiind principiul celorlalte lucruri, cuprinzând totul și conducând totul, așa cum susțin toți aceia care nu admit alte cauze, în afară de *apeiron*, cum ar fi " rațiunea " (Anaxagoras) sau „prietenia”(Empedocles). *Apeiron*-ul este divinul. El este n e m u r i t o r și n e p i e r i t o r (B 3), așa cum afirmă Anaximandros și cei mai mulți dintre cercetătorii naturii. Convingerea că există ceva infinit se ivește la cercetători mai ales în virtutea a cinci temeuri : pe temeiul timpului (căci

acesta este nemărginit), apoi pe cel al diviziunii, în cazul mărimilor (căci matematicienii folosesc noțiunea de „infiniț”), mai departe, prin faptul că numai în acest fel n-ar înceta nașterea și pieirea, anume, dacă (admitem că) este „infiniț” (ἄπειρον) cel din care se desprinde ceea ce se naște; de asemenea, ceea ce se prezintă limitat este întotdeauna limitat în raport cu un anume lucru, astfel încât este necesar să nu existe nici o limită, dacă negreșit trebuie ca un lucru să se limiteze totdeauna față de un altul ; cel mai important argument, care totodată pricinuieste tuturor nedumerire, se sprijină însă pe faptul că în gândire nu intervine nici o delimitare, că numărul pare infinit, la fel cu mărimile matematice și cu ceea ce este exterior cerului. Fiindcă lumea exterioară este infinită, materia corporală și lucrurile par a fi și ele „infiniț” (ἄπειρον).

16. ALEX. Metaph. 60, 8 προσέθηκε δὲ τῇ ἱστορίαι καὶ τὴν Ἀναξίμανδρου δόξαν, ὅς ἀρχὴν ἔθετο τὴν μεταξὺ φύσιν ἀέρος τε καὶ πυρός, ἢ ἀέρος τε καὶ ὕδατος· λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως, falsch aus Arist. de caelo Γ 3. 303 b 12 Metaph. A 7. 988 a 30 u. a. St. erschlossen ; dagegen Phys. A 4. 187 a 12 οἱ μὲν γὰρ ἓν ποιήσαντες τὸ ὄν σῶμα τὸ ὑποκείμενον ἢ τῶν τριῶν τι ἢ ἄλλο ὃ ἐστὶ πυρὸς μὲν πυκνότερον ἀέρος δὲ λεπτότερον, τὰλλα γεννῶσι πυκνότητι καὶ μαλότητι πολλὰ ποιοῦντες ... 20 οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἐνούσας τὰς ἐναντιότητας ἐκκρίνεσθαι, ὥσπερ Ἀναξίμανδρός φησι. 5. 204 b 22 ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἓν καὶ ἀπλοῦν εἶναι ἐνδέχεται τὸ ἄπειρον σῶμα, οὔτε ὡς λέγουσί τινες [Anaximander, s. Simpl. z. d. St.] τὸ παρὰ τὰ στοιχεῖα, ἐξ οὗ ταῦτα γεννῶσιν, οὔθ' ἀπλῶς. εἰσὶ γὰρ τινες οἱ τοῦτο ποιοῦσι τὸ ἄπειρον, ἀλλ' οὐκ ἀέρα ἢ ὕδωρ, ὡς μὴ τὰλλα φθειρῆται ὑπὸ τοῦ ἀπείρου αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ πρὸς ἀλλήλα ἐναντίωσιν, οἷον ὁ μὲν ἀήρ ψυχρός, τὸ δ' ὕδωρ ὑγρόν, τὸ δὲ πῦρ θερμόν· ὧν εἰ ἦν ἓν ἄπειρον, ἔφθαρτο ἂν ἤδη τὰλλα· νῦν δ' ἕτερον εἶναι φασί, ἐξ οὗ ταῦτα. Vgl. Metaph. A 2 (59 A 61).

16. ALEX., *Metaph.* 60, 8 a adăugat la schița sa istorică opinia lui Anaximandros, cel ce a stabilit ca principiu o natură intermediară între aer și foc ori între aer și apă, deoarece se spune că a susținut amândouă aceste lucruri. (Diels : fals dedus din ARISTOT., *de caelo*, I, 3, 303 b 12. *Metaph.* I, 7, 988 a 30 și alte locuri ; dimpotrivă, *Phys.* I, 4, 187 a 12). Într-adevăr, unii, punând la baza existenței corporale un singur substrat sau ceva din cele trei, sau altceva care se prezintă mai dens decât focul, dar mai ușor decât aerul, spun că așa se nasc multe alte lucruri, prin condensare sau rarefiere ... 20. După opinia altora, din acel Unu care le cuprinde, apar prin diviziune contrariile existente, așa cum afirmă Anaximandros. 5, 204 b 22. Dar *apeiron*-ul nu poate fi conceput ca un corp, unu și simplu nici cum spun unii (Anaximandros, vezi SIMPL., loc., cit.), ca ceva ce este în afara elementelor primordiale, ceva din care să se fi născut acestea, și nici că există pur și simplu. Unii consideră astfel *apeiron*-ul și nu ca aer sau apă, așa încât celelalte (elemente) să nu dispară în fața propriului lor infinit. Într-adevăr, ele se află în contradicție între ele, cum este, de pildă, aerul, care este rece, apa care este umedă, focul care este cald. Dar în ipoteza existenței unui *apeiron* propriu, toate ar dispărea odată cu celelalte lucruri. Însă ei susțin că există un alt *apeiron* din care se nasc acestea.

17. AUGUSTIN . C. D. VIII 2 *non enim ex una re sicut Thales ex umore, sed ex suis propriis principiis quasque res nasci putavit. quae rerum principia singularum esse credidit infinita, et innumerabiles mundos gignere et quaecumque in eis oriuntur; eosque mundos modo dissolvi modo iterum gigni existimavit, quanta quisque aetate sua manere potuerit, nec ipse aliquid divinitiae menti in his rerum operibus tribuens.* SIMPL. *de caelo*

615, 13 'Α. δὲ Θαλοῦ πολίτης καὶ ἐταῖρος ... ἄπειρον δὲ πρῶτος ὑπέθετο, ἵνα ἔχηι χρῆσθαι πρὸς τὰς γενέσεις ἀφθόνως· καὶ κόσμους δὲ ἀπείρους οὗτος καὶ ἕκαστον τῶν κόσμων ἐξ ἄπειρου τοῦ τοιούτου στοιχείου ὑπέθετο ὡς δοκεῖ ΑἸ. I, 7, 12 (D. 302) 'Α. ἀπεφάνητο τοὺς ἀπείρους οὐρανούς θεούς. CIC. d. nat. d. I 10, 25 *Anaximandri autem opinio est nativos esse deos longis intervallis orientis occidentisque, eosque innumerabilis esse mundos. sed nos deum nisi sempiternum intellegere qui possumus?* ΑἸ. II, 1, 3 (D. 327) 'Α., 'Αναξιμένης, 'Αρχέλαος, Ξενοφάνης, Διογένης, Λεύκιππος, Δημόκριτος, 'Επίκουρος ἀπείρους κόσμους ἐν τῷ ἀπείρῳ κατὰ πᾶσαν περιαγωγὴν sc. γίνεσθαι καὶ φθεῖρεσθαι. ib. 8 (D 329) τῶν ἀπείρους ἀποφηναιμένων τοὺς κόσμους 'Α. τὸ ἴσον αὐτοὺς ἀπέχειν ἀλλήλων. 4, 6 (D. 331) 'Α..... φθαρτὸν τὸν κόσμον. Simplic. Phys. 1121, 5 οἱ μὲν γὰρ ἀπείρους τῷ πλήθει τοὺς κόσμους ὑποθέμενοι, ὡς οἱ περὶ 'Α. καὶ Λεύκιππον καὶ Δημόκριτον καὶ ὕστερον οἱ περὶ 'Επίκουρον, γινομένους αὐτοὺς καὶ φθειρομένους ὑπέθεντο ἐπ' ἄπειρον, ἄλλων μὲν ἀεὶ γινομένων ἄλλων δὲ φθειρομένων καὶ τὴν κίνησιν αἰδίων ἔλεγον· ἄνευ γὰρ κινήσεως οὐκ ἔστι γένεσις ἢ φθορά.

17. AUGUSTIN, *De Civit. Dei* VIII, 2. Acesta socotea că fiecare lucru se naște nu dintr-unul singur, cum susținea Thales, de pildă, dintr-un element umed, ci din propriile sale principii, iar despre aceste principii ale fiecăruia lucru în parte, el credea că sunt infinite, că există lumi nenumărate și că toate lucrurile se ivesc înăuntrul lor, iar despre aceste lumi afirma că ele pier și renasc, proporțional cu durata de timp hărăzită fiecăreia, fără să atribuie ceva din domeniul rațiunii divine în creația acestor lucruri. SIMPLICIUS, *De caelo* 615, 13... , a fost cel dintâi filosof care a introdus noțiunea de *apeiron* spre a se folosi din plin (de această noțiune în explicarea) nașterii lucrurilor. Acesta a mai afirmat că lumile sunt infinit de multe și, precum se pare, presupunea că fiecare din aceste lumi își are obârșia într-un astfel de element

infiniit. AET. I, 7, 12 (D. 302). Anaximandros a susținut că cerurile infinite sunt zei. CIC, *de nat. deor.* I, 10, 25. Opinia lui Anaximandros este că zeii își au începutul și pieirea la mari intervale de timp și că ei reprezintă lumi fără număr. Dar putem noi oare să concepem divinitatea într-alt mod decât veșnică ? AĖT., *de plac.* II, 1, 3 (D. 327). Potrivit lui Anaximandros, Anaximenes, Archelaos, Xenofan, Diogenes, Leucippos, Democrit, Epicur, lumile, infinite ca număr, se nasc și pier, în funcție de fiecare ciclu cosmic, în sânul nemărginitului. eb. 8. (D. 329). În numărul acelora care au arătat că lumile sunt infinit de multe, Anaximandros afirmă că acestea se află la o egală depărtare unele de altele. 4, 6. (D. 331). Anaximandros ... Universul este pieritor. SIMPL., *Phys.* 1121, 5. Unii, presupunând că lumile sunt infinite ca număr, cum sunt de exemplu, discipolii lui Anaximandros, Leucippos, Democrit și, mai târziu, ai lui Epicur, mai presupuneau că acestea se nasc și pier în nemărginit, unele făcându-și statomic apariția, altele pierind, iar despre mișcare spuneau că e veșnică ; într-adevăr, fără de mișcare nu există naștere ori pieire.

17a. AĖT. II 11, 5 (D. 340) 'A. ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ μίγματος [sc. εἶναι τὸν οὐρανὸν].

17. a. AĖT. II, 11, 5. (D. 340). Anaximandros (crede că cerul) este alcătuit dintr-un amestec de cald și rece.

18. AĖT. II 13, 7 (D. 342). 'A. [sc. τὰ ἄστρα εἶναι] πλήματα ἀέρος τροχοειδῆ, πυρὸς ἔμπλεα, κατὰ τι μέρος ἀπὸ στομίων ἐκπνέοντα φλόγας. 15, 6 (D. 345) 'A. καὶ Μητρόδωρος ὁ Χίος καὶ Κράτης ἀνωτάτω μὲν πάντων τὸν ἥλιον τετάχθαι, μετ' αὐτὸν δὲ τὴν σελήνην, ὑπὸ δὲ αὐτοὺς τὰ ἀπλνῆ τῶν ἄστρον καὶ τοὺς πλάνητας. 16, 5 (D. 345) 'A. ὑπὸ τῶν κύκλων καὶ σφαιρῶν, ἐφ' ὧν ἕκαστος [sc. ἀστήρ] βέβηκε, φέρεσθαι [sc. τοὺς ἀστέρας].

18. AET. II, 13, 7 (D. 342). Anaximandros susține că (astrele) reprezintă condensări de aer, cu aspectul unui cerc inelar, plin de foc, din ale cărui orificii, aflate într-o anumită parte, ies flăcări. 15, 6 (D. 345). Anaximandros și Metrodoros din Chios și Crates susțin că soarele este așezat mai sus decât toate astrele, că după soare se situează luna și dedesubtul acesteia stelele și planetele. 16, 5 (D. 345). Anaximandros afirmă că (stelele) sunt purtate pe inelele și sferile pe care a pășit (fiecare stea).

19. SIMPL. de caelo 471, 1 ταῦτα οὖν, φησὶν [Arist. 291 a 29], ἔκ τῶν περὶ ἀστρολογίαν θεωρεῖσθω. καὶ γὰρ ἐκεῖ περὶ τῆς τάξεως τῶν πλανωμένων καὶ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων ἀποδέδεικται Ἀναξιμάνδρου πρώτου τὸν περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων λόγον εὐρηκότος, ὡς Εὐδήμος [fr. 95 Sp.] ἱστορεῖ τὴν τῆς θέσεως τάξιν εἰς τοὺς Πυθαγορείους πρώτους ἀναφέρων. τὰ δὲ μεγέθη καὶ τὰ ἀποστήματα ἡλίου καὶ σελήνης μέχρι νῦν ἔγνωσται ἀπὸ τῶν ἐκλείψεων τὴν ἀφορμὴν τῆς καταλήψεως λαβόντα, καὶ εἰκὸς ἦν ταῦτα καὶ τὸν Ἀναξίμανδρου εὐρηκέναι, καὶ Ἑρμοῦ δὲ καὶ Ἀφροδίτης ἀπὸ τῆς πρὸς τούτους μεταπαβολῆς.

19. SIMPL., *De caelo* 471, 1. Aceste lucruri, a spus (ARIST. 291 a 29), trebuie să fie luate în considerare, după aceia care se preocupă de astronomie. Căci acolo (în scrierile lor) s-au dat indicații cu privire la ordinea stelelor mișcătoare (planetele), ca și la mărimile și distanțele dintre ele. Anaximandros a descoperit cel dintâi raportul mărimilor și distanțelor dintre planete, așa cum spune Eudemos (fr. 95 Sp.), care atribuie vechilor pythagorici stabilirea poziției lor. Până acum, mărimea precum și distanțele soarelui și ale lunii se stabileau luându-se ca punct de plecare eclipsele, ținându-se seama de momentul ieșirii din eclipsă ; și pare verosimil ca acestea să fi fost

descoperite tot de Anaximandros, ca și mărimea planetelor Marte și Venus, după schimbarea poziției lor față de acelea (soarele și luna).

20. PLIN. N. H. XVIII 213 *occasum matutinum Vergiliarum Hesiodus... tradidit fieri, cum aequinoctium autumni conficeretur, ThalesXXV. die ab aequinoctio* (vgl. 11 A 18), *AnaximanderXXXI.*

20. PLIN., N.H. XVIII, 213. Potrivit tradiției ... după Hesiod, apusul matinal al pleiadelor se produce odată cu echinocțiul de toamnă ; după Thales la 25 de zile mai târziu de echinocțiu, iar după Anaximandros, la 31 de zile.

21. ACHILL. Is. 19 (46, 20 M aus Poseidonios) τινὲς δέ, ὧν ἐστὶ καὶ Ἄ., φασὶ πέμπειν αὐτὸν [π. τὸν ἥλιον] τὸ φῶς σχῆμα ἔχοντα τ ρ ο χ ο ὕ. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ τροχῷ κοίλῃ ἐστὶν ἡ πλήμνη, ἔχει δὲ ἀπ' αὐτῆς ἀνατεταμέναις τὰς κνημίδας πρὸς τὴν ἔξωθεν τῆς ἀψίδος περιφορὰν, οὕτω καὶ αὐτὸν ἀπὸ κοίλου τὸ φῶς ἐκπέμποντα τὴν ἀνάτασιν τῶν ἀκτίνων ποιῆσθαι καὶ ἔξωθεν αὐτὰς κύκλῳ φωτίζειν. τινὲς δὲ [vielmehr derselbe A.] ὥς ἀπὸ σάλπιγγος ἐκ κοίλου τόπου καὶ στενοῦ ἐκπέμπειν αὐτὸν τὸ φῶς ὥσπερ τρηστῆρας. AĒT. II 20, 1 (D. 348) Ἄ. [sc. τὸν ἥλιον] κύκλον εἶναι ὅκτωκαιεικοσαπλασίονα τῆς γῆς, ἄρματεῖω τ ρ ο χ ῶ ι παραπλήσιον, τὴν ἀψίδα ἔχοντα κοίλην, πλήρη πυρός, κατὰ τι μέρος ἐκφαίνουσιν διὰ στομίου τὸ πῦρ ὥσπερ διὰ π ρ η σ τ ῆ ρ ο ς α ὕ λ ο ὕ. καὶ τοῦτ' εἶναι τὸν ἥλιον. 21, 1 (D. 351) Ἄ. τὸν μὲν ἥλιον ἴσον εἶναι τῇ γῇ, τὸν δὲ κύκλον, ἀφ' οὗ τὴν ἐκπνοὴν ἔχει καὶ ὑφ' οὗ περιφέρεται, ἑπτακαιεικοσαπλασίω τῆς γῆς. 24, 2 (D. 354) Ἄ. [sc. γίνεσθαι τὴν ἐκλειψιν ἡλίου] τοῦ στομίου τῆς τοῦ πυρὸς ἐκπνοῆς ἀποκλειομένου.

21. ACHILL., *Isagoge* 19 (46, 20 M. din Poseidonios). Unii filosofi, în numărul cărora se situează și Anaximandros, afirmă

că (soarele) este emițător de lumină și că are forma unei roți. Căci asemenea roții care are butucul găurit și spițe ce se întind spre cercul exterior al roții, așa și soarele, răspândindu-și lumina din gaura butucului face ca razele să țâșnească și să lumineze în afară, de jur-împrejur. După unii (foarte probabil același Anaximandros, Diels) soarele trimite lumina ca dintr-o trompetă, dintr-un loc concav și îngust, întocmai trombelor aeriene. AĖT. II, 20, 1 (D. 348). Anaximandros susține că (soarele) este de 28 de ori mai mare ca pământul, că este asemenea unei roți de car, având interiorul plin de foc, că focul este vizibil dintr-o parte răzbind (în trombă) printr-un orificiu de foale. Acesta este soarele. 21, 1 (D. 351). Anaximandros afirmă că soarele este egal (ca mărime) cu pământul dar că cercul de pe care are loc exhalajia focului și care se învâртеște, este de 27 de ori mai mare ca pământul. 24, 2 (D. 354) Anaximandros afirmă că (eclipsa de soare se produce) atunci când se astupă orificiul prin care este exhalat focul.

22. AĖT. II 25, 1 (D. 355) 'A. [sc. τὴν σελήνην] κύκλον εἶναι ἐννεακαίδεκαπλάσιονα τῆς γῆς, ὅμοιον ἀρματείῳ <τροχῳ> κοίλῃν ἔχοντι τὴν ἀψίδα καὶ πυρὸς πλήρη καθάπερ τὸν τοῦ ἡλίου, κείμενον λοξόν, ὡς κάκεινον, ἔχοντα μίαν ἐκπνοήν οἷον πρηστῆρος αὐλόν. ἐκλείπειν δὲ κατὰ τὰς τροπὰς τοῦ τροχοῦ. 28, 1 (D. 358) 'A. Ξενοκράνης, Βήρωσος ἴδιον αὐτὴν ἔχειν φῶς. 29, 1 (D. 359) 'A. [sc. ἐκλείπειν τὴν σελήνην] τοῦ στομίου τοῦ περὶ τὸν τροχὸν ἐπιφραττομένου.

22. AĖT. II 25, 1 (D. 355). Anaximandros susține că cercul (lumii) este de 19 ori mai mare decât pământul, fiind asemănător unei <roți> de car, cu interiorul plin de foc la fel cu cercul soarelui; este așezat oblic, ca și cel al soarelui, producând o singură exhalajie ca printr-un orificiu de foale. Ea se întunecă datorită

mişcării de rotație. 28, 1 (D. 358). Anaximandros, Xenofan și Berosos au afirmat că are o lumină proprie. 29, 1 (D. 359). Anaximandros zice că (luna intră în eclipsă) atunci când se astupă orificiul de pe cercul roții.

23. -III 3, 1 (D. 367) *περὶ βροντῶν ἀστραπῶν κεραυνῶν πρηστήρων τε καὶ τυφῶνων. Ἄ. ἐκ τοῦ πνεύματος ταυτὶ πάντα συμβαίνειν ὅταν γὰρ περιληφθὲν νέφει παχεῖ βιασάμενον ἐκπέσῃ τῇ λεπτομερείᾳ καὶ κουφότητι, τόθ' ἡ μὲν ῥῆξις τὸν ψόφον, ἡ δὲ διαστολὴ παρὰ τὴν μελανίαν τοῦ νέφους τὸν διαυγασμὸν ἀποτελεῖ. SENECA. Nat. Qu. II 18* *Anaximandrus omnia ad spiritum retulit. tonitrua, inquit, sunt nubis ictae sonus. quare inaequalia sunt? quia et ipse spiritus inaequalis est. quare et sereno tonat? quia tunc quoque per crassum et scissum aëra spiritus prosilit. at quare aliquando non fulgurat et tonat? quia spiritus infirmior non valuit in flammam, in sonum valuit. quid est ergo ipsa fulguratio? aëris diducentis se corruentisque iactatio languidum ignem nec exiturum aperiens. quid est fulmen? acrioris densiorisque spiritus cursus.*

23. AĖT. III, 3, 1 (D. 367). Despre fulgere, trăsnete, trombe și furtuni, Anaximandros susține că toate acestea se produc din pricina suflării vântului; căci, dacă vântul este prins de un nor gros, desprinderea sa violentă, datorită subtilității și ponderii sale extrem de reduse, produce tunetul, iar despărțirea (de masa norului) dă naștere unei străluciri luminoase, prin contrast cu întunecimea norilor. SENECA, *Nat. Quaest.* II, 18. Anaximandros atribuia totul suflului aerului. Cu privire la tunete, spunea că sunt zgomotele produse de un nor izbit (de vânt). Dar, prin ce sunt ele deosebite? Datorită faptului că însuși suflul este deosebit. De ce tună din senin? Fiindcă și atunci suflul își face drum prin aerul dens și sfâșiat. De ce uneori nu fulgeră și totuși tună ?

Fiindcă suflul mai slab n-a reușit să producă flacăra, ci numai sunetul. Ce este deci străfulgerarea în sine? Tremurul aerului ce devine tot mai rar și se ridică, producând o văpaie mai slabă, ce nu poate răzbi. Ce este fulgerul? Traiectoria unui suflu mai energic și mai dens.

24. – III 7, 1 (D. 374) 'Α. ἄνεμον εἶναι ρύσιν ἀέρος τῶν λεπτοτάτων ἐν αὐτῷ, καὶ ὑγροτάτων ὑπὸ τοῦ ἡλίου κινουμένων ἢ τηκομένων.

24. – III 7, 1 (D. 374). Anaximandros afirmă că vântul este un curent al aerului produs de părțile cele mai ușoare și mai umede ale acestuia, puse în mișcare sau evaporate de soare.

25. – III 10, 2 (D. 376) 'Α. λίθωι κίονι τὴν γῆν προσφερῇ [B 5] τῶν ἐπιπέδων * * * [s. A 11, 3].

25. – III, 10, 2 (D. 276). Anaximandros spune că pământul este asemenea unei coloane de piatră (B 5) ; suprafețele de bază*** (vezi A 11, 3).

26. ARIST. de caelo B 13. 295 b 10 εἰσὶ δέ τινες οἱ διὰ τὴν ὁμοιότητά φασιν αὐτὴν [sc. γῆν] μένειν, ὥσπερ τῶν ἀρχαίων 'Α. . μάλλον μὲν γὰρ οὐθὲν ἄνω ἢ κάτω ἢ εἰς τὰ πλάγια φέρεσθαι προσήκει τὸ ἐπὶ τοῦ μέσου ἰδρυμένον καὶ ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα ἔχον ἅμα δ' ἀδόνατον εἰς τὰναντία ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν, ὥστ' ἐξ ἀνάγκης μένειν. THEO SMYRN. p. 198, 18 Hill. (aus Derk.) (Eudem fr. 94 Speng.) 'Α. δὲ ὅτι ἡ γῆ μετέωρος καὶ κινεῖται περὶ τὸ τοῦ κόσμου μέσον.

26. ARIST., *De caelo* B 13, 295 b 10. Sunt unii ce susțin că (pământul) stă pe loc, datorită distanțelor egale față de rest, cum opinează dintre cei vechi Anaximandros. Într-adevăr,

pentru ceea ce se află plasat în centru și este raportat în chip egal față de extremități, nu se cuvine să se miște fie în sus, fie în jos, fie într-o parte. Totodată, îi este imposibil să se miște în direcții contrare, astfel încât, în mod necesar, stă pe loc. THEO SMYRN., p. 198, 18 Hill (din Derkyllides). (Eudem. fr. 94 Speng.) Anaximandros însă spune că pământul este suspendat în văzduh și că se află în centrul Universului.

27. ARIST. Meteor. B 1, 353 b 6 εἶναι γὰρ τὸ πρῶτον ὑγρὸν ἅπαντα τὸν περὶ τὴν γῆν τόπον, ὑπὸ δὲ τοῦ ἡλίου ξηραίνόμενον τὸ μὲν διατμίσαν πνεύματα καὶ τροπὰς ἡλίου καὶ σελένης φασι ποιεῖν, τὸ δὲ λειφθὲν θάλατταν εἶναι· διὸ καὶ ἐλάττω γίνεσθαι ξηρανομένην οἴονται καὶ τέλος ἔσεσθαι ποτε πᾶσαν ξηράν. ALEX. z. cl. St. 67, 3 οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ὑπόλειμμα λέγουσιν εἶναι τὴν θάλασσαν τῆς πρώτης ὑγρότητος· ὑγροῦ γὰρ ὄντος τοῦ περὶ τὴν γῆν τόπου κᾶπεται τὸ μὲν τι τῆς ὑγρότητος ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐξατμίζεσθαι καὶ γίνεσθαι πνεύματά τε ἐξ αὐτοῦ καὶ τροπὰς ἡλίου τε καὶ σελήνης ὥς διὰ τὰς ἀτμίδας ταύτας καὶ τὰς ἀναθυμιάσεις κᾶκείνων τὰς τροπὰς ποιουμένων, ἔνθα ἡ ταύτης αὐτοῖς χορηγία γίνεται, περὶ ταῦτα τρεπομένων· τὸ δὲ τι αὐτῆς ὑπολειφθὲν ἐν τοῖς κοίλοις τῆς γῆς τόποις θάλασσαν εἶναι· διὸ καὶ ἐλάττω γίνεσθαι ξηρανομένην ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τέλος ἔσεσθαι ποτε ξηράν· ταύτης τῆς δόξης ἐγένετο, ὥς ἱστορεῖ Θεόφραστος [Phys. opin. fr. 23 D. 494], Ἀναξίμανδρός τε καὶ Διογένης. AET. III 16, 1 (D. 381) Ἄ. τὴν θάλασσαν φησιν εἶναι τῆς πρώτης ὑγρασίας λείψανον, ἧς τὸ μὲν πλεῖον μέρος ἀνεξήρανε τὸ πῦρ, τὸ δὲ ὑπολειφθὲν διὰ τὴν ἑκκαυσιν μετέβαλεν.

27. ARISTOTEL, Meteor. B 1, 353 b 6. Tot spațiul din jurul pământului era lichid la început. Apoi, uscându-se, datorită soarelui, se spune că pe de o parte a declanșat prin evaporare vânturile, cât și solstițiile soarelui și ale lunii, iar pe de altă parte, apa care a mai rămas a constituit marea. De aceea, unii cred

că marea scade prin uscare și că în cele din urmă ea va seca în întregime. ALEX. la acest loc. St. 67, 3. Unii dintre aceștia susțin că marea este o rămășiță din întinderea inițială de apă. Dacă admitem că spațiul din jurul pământului a fost lichid și că ulterior o parte din umiditate s-a evaporat, datorită soarelui, producând deopotrivă vânturi cât și solstițiile soarelui și ale lunii, (e verosimil) să credem că solstițiile acelor (astre) se produc prin aceste evaporări și exalații; de aici rezultă o abundență de umezeală prin învârtirea (vaporilor) în jurul lor; o altă parte a umezelii, care a rămas în locurile scobite ale pământului, ar fi marea. Aceasta face ca marea să scadă treptat, fiind de fiecare dată uscată de soare, pentru ca în cele din urmă să sece definitiv. Așa cum povestește Teofrast, (*Phys. opin.* fr. 23 D. 494) această părere au împărtășit-o Anaximandros și Diogenes. AĖT. III 16, 1 (D. 381) Anaximandros afirmă că marea este o rămășiță a primei umidități, cea mai mare parte a acesteia fiind secată de foc, iar partea rămasă supusă schimbării din pricina încălzirii.

28. AMMIAN. XVII, 7, 12 (Erdbeben, vgl. A 5a) *Anaximander ait arescentem nimia aestuum siccitate aut post madores imbrium terram rimas pandere grandiores, quas penetrat supernus aer violentus et nimius, ac per eas vehementi spiritu quassatam cieri propriis sedibus. qua de causa tremores huius modi vaporatis temporibus aut nimia aquarum caelestium superfusione contingunt. ideoque Neptunum, umentis substantiae potestatem, Ennosigaeon et Sisichtona poetae veteres et theologi nuncuparunt.*

28. AMMIAN. XVII, 7, 12 (vezi A 5a). Anaximandros afirmă că pământul devenit dur, fie din cauza uscăciunii exagerate a căldurilor, fie din cauza umidității ploilor, face să apară mari

crăpături, în care pătrunde cu violență aerul de deasupra. Deoarece este zguduit de tăria suflului pătruns prin crăpături, pământul se deplasează din poziția sa. Din această cauză se iscă cutremurele, prin evaporări sau prin revărsări exagerate de ape, căzute din cer, astfel că vechii poeți și teologi l-au numit pe Neptun, stăpânul elementului umed, Ennosigaios și Sisichthon.

29. AĖT. IV, 3, 2 (D. 387 not.) 'Αναξιμένης δὲ καὶ 'Αναξίμανδρος καὶ 'Αναξαγόρας καὶ 'Αρχέλαος ἀερῶδη τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν.

29. AET. IV, 3, 2 (D. 387). Anaximenes, Anaximandros, Anaxagoras și Archelaos au afirmat că natura sufletului este aerul.

30. – V 19, 4 (D. 430). 'Α. ἐν ὑγρῷ γεννηθῆναι τὰ πρῶτα ζῶια φλοιοῖς περιεχόμενα ἀκανθῶδεσι, προβαινούσης δὲ τῆς ἡλικίας ἀποβαίνειν ἐπὶ τὸ ξηρότερον καὶ περιρρηγνυμένου τοῦ φλοιοῦ ἐπ' ὀλίγον χρόνον μεταβιῶναι. CENSORIN. 4, 7 A. *Milesius videri sibi ex aqua terraque calefactis exortos esse sive pisces seu piscibus simillima animalia ; in his homines concrevisse fetusque ad pubertatem intus retentos; tunc demum ruptis illis viros mulieresque qui iam se alere possent processisse.* PLUT. Symp. VIII 8, 4 p. 730 E οἱ δ' ἀφ' "Ἑλληνος τοῦ παλαιοῦ καὶ πατρογενεῖω Ποσειδῶνι θύουσιν, ἐκ τῆς ὑγρᾶς τὸν ἄνθρωπον οὐσίας φῦναι δόξαντες ὥς καὶ Ξύροι· διὸ καὶ σέβονται τὸν ἰχθὺν ὥς ὁμογενῇ καὶ σύντροφον ἐπιεικέστερον 'Αναξιμάνδρου φιλοσοφοῦντες· οὐ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐκεῖνος ἰχθύς καὶ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν ἰχθύσιν ἐγγενέσθαι τὸ πρῶτον ἄνθρώπους ἀποφαίνεται καὶ τραφέντας, ὥσπερ οἱ γαλεοί, καὶ γενομένους ἱκανοὺς ἑαυτοῖς βοηθεῖν ἐκβῆναι τηνικαῦτα καὶ γῆς λαβέσθαι. καθάπερ οὖν τὸ πῦρ τὴν ὕλην, ἐξ ἧς ἀνήφθη, μητέρα καὶ πατέρα οὔσαν ἦσθιεν, ὥς ὁ τὸν Κήκυκος γάμον εἰς τὰ 'Ησιόδου [fr. 158 Rz.²] παρεμβάλων εἶρηκεν, οὕτως ὁ 'Α. τῶν ἀνθρώπων πατέρα καὶ μητέρα κοινὸν ἀποφύνας τὸν ἰχθὺν διέβαλε πρὸς τὴν βρῶσιν.

30. –V, 19, 4 (D. 430). Anaximandros susține că cele dintâi animale s-au născut în apă, fiind înfășurate în niște c a r a p a c e cu țepi și că prin înaintarea în vârstă au ieșit pe uscat, unde, după ce li s-a crăpat c a r a p a c e a de jur împrejur, după o scurtă trecere de timp și-au modificat felul de viață. CENSORIN. 4, 7. Anaximandros din Milet crede că din apa amestecată cu pământ și supusă încălzirii au ieșit pești sau animale asemănătoare cu peștii. Oamenii s-ar fi dezvoltat înăuntrul acestor animale, fetus-ul fiind reținut acolo, înăuntru, pentru maturizare. Atunci când fetus-urile s-au desprins, din ele au ieșit bărbați și femei, în stare să se hrănească singuri. PLUT., *Symp.* VIII 8, 4, p. 730 E. Cei ce descind din Hellen cel de demult, au credința, ca și sirienii, că omul s-a născut din apă și aduc jertfe strămoșului lor, Poseidon. De aceea ei aduc cinstire peștelui, ca având înrudire cu ei și ca unul care i-a crescut, filosofând într-un fel mai cuminte decât Anaximandros. Căci acesta afirma că peștii și oamenii nu s-au născut în aceleași medii, ci că oamenii s-au născut, hrăniți și dezvoltat mai întâi înăuntrul peștilor și, după ce au crescut acolo mari, la fel cu rechini, și au devenit apți să se ajute singuri, numai atunci au ieșit dinăuntrul lor și au adoptat o viață terestră. După cum focul consumă lemnul din care s-a aprins, care-i este mamă și tată în același timp - așa cum a afirmat acela care a introdus poemul cu căsătoria lui Keyx în operele lui Hesiod (fr. 158 Rzach) - tot astfel Anaximandros a numit peștele tată și mamă al oamenilor, excluzându-l de la mâncare.

B. FRAGMENTE

1. SIMPLIC. Phys. 24, 13 (vgl. A 9) 'A. ... ἀρχὴν εἶρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον ἐξ ὧν δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὖσι, καὶ τὴν φθορὰν

εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ χρεών. διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοις τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν.

1. SIMPL., *Phys.* 24, 13 (cf. A 9). Anaximandros a afirmat că "începutul lucrurilor este *apeiron*-ul ... De acolo de unde se produce nașterea lucrurilor, tot de acolo le vine și pieirea, potrivit cu necesitatea, căci ele trebuie să dea socoteală unele altora, pentru nedreptatea făcută, potrivit cu rânduiala timpului", exprimându se astfel în termeni poetici.

2. HIPPOL. Ref. I 6, 1 (vgl. A 11) ταύτην (sc. φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου) αἰδίων εἶναι καὶ ἀγήρω.

2. HYPOL., Ref. I, 6, 1. Această (natură a *apeiron*-ului) este veșnică și "fără bătrânețe".

3. ARIST. *Phys.* Γ 4 203b 13 (vgl. A 15) ἀθάνατον ... καὶ ἀνώλεθρον (τὸ ἄπειρον = τὸ θεῖον).

3. ARIST., *Phys.* III, 4, 203b 13. Nemuritor ... și nepieritor (este *apeiron*-ul = divinul)

4. AET. II, 20, 1 (vgl. A 21 I 87, 13. 21) πρηστῆρος αὐλός [vgl. 22 B 31].

4. AĖT. II, 20, 1 (vezi A 21, I, 87, 13, 21). orificiu (prin care trece) un suflu vijelios (cf. 22 B 31).

5. -III 10, 2 (vgl. A 11. 25 II 84, 8. 87, 37) λίθαι κίονι τὴν γῆν προσφερῇ.

5. AĖT. III, 10, 2 (cf. A. 11. 25, II, 84, 8. 87, 37). Pământul este asemenea "unei coloane de piatră".

C) ÎNDOIELNICE

SCHOL. DIONYS. THRAC. p. 183, 1 Hilg. τῶν στοιχείων εὐρετὴν ἄλλοι τε καὶ Ἔφορος ἐν δευτέρῳ [FGrHist. 70 F 105 II 68] Κάδμον φασὶν, οἱ δὲ οὐχ εὐρετὴν, τῆς δὲ Φοινίκων εὐρέσεως πρὸς ἡμᾶς διάκτορον γεγενῆσθαι ... Πυθόδωρος δὲ ... Δαναὸν μετακομίσαι αὐτὰ φασιν· ἐπιμαρτυροῦσι τοῦτοις καὶ οἱ Μιλησιακοὶ συγγραφεῖς Ἀναξίμανδρος καὶ Διονύσιος καὶ Ἑκαταῖος [FGrHist. 1 F 20 I 12], οὗς καὶ Ἀπολλόδωρος ἐν Νεῶν καταλόγῳ [FGrHist. 244 F 165 II 1092] παρατίθεται.

Schol. DIONYS. THRAC., p. 183, 1. Alții, cum ar fi de pildă, Ephoros, în cartea a doua (FGrHist. 70, F, 105, II 68), consideră ca descoperitor al alfabetului pe Cadmos, în timp ce alții spun că nu este născocitorul, ci ne-a transmis doar invenția fenicienilor ... dar Pythodoros afirmă că ... Danaos ar fi transmis acestea. Aceste lucruri le mărturisesc și scriitorii din Milet, Anaximandros, Dionysios și Hekataios (FGrHist. 1, F, 20, I, 12), pe care-i înfățișează și Apollodoros în listele privind pe scriitorii cei noi (FGrHist. 244, F, 165, II, 1092).

ANAXIMENE

A) VIAȚA ȘI ÎNVĂȚĂȚURA

1. DIOG. II 3. Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος ἤκουσεν Ἀναξιμάνδρου, ἔνιοι δὲ καὶ Παρμενίδου φασὶν ἀκοῦσαι αὐτόν. οὗτος ἀρχὴν ἀέρα εἶπεν καὶ τὸ ἄπειρον. κινεῖσθαι δὲ τὰ ἄστρα οὐχ ὑπὸ γῆν, ἀλλὰ περὶ γῆν.

κέχρηται τε λέξει Ἰάδι ἀπλῇ καὶ ἀπερίτῳ. καὶ γεγένηται μὲν, καθά φησιν Ἀπολλόδωρος [FGrHist. 244 F 66 II 1039], περὶ τὴν Σάρδεων ἁλῶσιν, ἐτελεύτησε δὲ τῇ ἐξηκοστῇ τρίτῃ ὀλυμπιάδι [528/5].

γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι δύο Λαμψακηνοί, ῥήτωρ καὶ ἱστορικός, ὃς ἀδελφῆς υἱὸς ἦν τοῦ ῥήτορος τοῦ τὰς Ἀλεξάνδρου πράξεις γεγραφότος. Folgen zwei gefälschte Briefe an Pythagoras.

1. DIOG. LAËRT. II, 3. Anaximenes din Milet, fiul lui Eurystatos, a audiat învățătura lui Anaximandros; unii spun că l-ar fi audiat și pe Parmenides. El a susținut că obârșia lucrurilor este aerul și *apeiron*-ul (ἄπειρον), că stelele nu se mișcă pe sub pământ, ci în jurul pământului.

În scrierile lui a întrebuințat dialectul ionic, scriind într-o limbă simplă și nemeșteșugită. După spusele lui Apollodoros (FGrHist. 244, F, 66, II, 1039), s-a născut pe vremea cuceririi Sardesului și a murit în timpul olimpiadei a șaizeci și treia (528/5).

Au existat și alți doi bărbați, originari din Lampsakos, cu numele de Anaximenes, unul retor și altul istoric, acesta din urmă fiul surorii retorului și care a scris *Faptele de vitejie ale lui Alexandru cel Mare*.

2. SUIDAS Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος φιλόσοφος, μαθητὴς καὶ διάδοχος Ἀναξιμάνδρου τοῦ Μιλησίου, οἱ δὲ καὶ Παρμενίδου ἔφασαν. γέγονεν (ἐν τῇ νε ὀλυμπιάδι [560/57]) ἐν τῇ Σάρδεων ἀλώσει, ὅτε Κῦρος ὁ Πέρσης Κροῖσον καθεῖλεν [546/5].

2. *Lex. Suda*. Filosoful Anaximenes din Milet, fiul lui Eurystatos, a fost discipolul și succesorul lui Anaximandros din Milet; unii spun că a fost și discipol al lui Parmenides. El s-a născut în cursul olimpiadei a 55-a (560/57), pe vremea cuceririi Sardesului, atunci când Cyrus, regele perșilor, l-a capturat pe Creso (546/5).

3. EUSEB. Chron. Ἀναξιμένης φυσικὸς ἐγνωρίζετο ol. 55, 4 (?) (557/6; 55, 1: Regierungsantritt des Kyros vgl. I 102. II 298. 301 f. Helm.).

3. EUSEB., *Chron.* Anaximenes, cel ce s-a ocupat cu cercetarea naturii, era cunoscut în cursul olimpiadei a 55-a, 4 (?) (557/56 ; 55, 1).

4. ARIST. *Metaphys.* A 3. 984a 5 'Α δὲ ἀέρα καὶ Διογένης πρότερον ὕδατος [Thales] καὶ μάλιστ' ἀρχὴν τιθέασι τῶν ἀπλῶν σωμάτων. Vgl. Aet. I 3, 4 (13 B 2).

4. ARIST., *Metaph.*, I, 3, 984 a 5. Anaximenes și Diogenes stabilesc că aerul este anterior apei și-l consideră pe acesta drept principiu al corpurilor simple. Vezi AET., I, 3, 4 (13, B 2).

5. SIMPL. *Phys.* 24, 26 (Theophr. *Phys. Opin.* fr. 2. D. 476). 'Α. δὲ Εὐρυστράτου Μιλήσιος, ἐταῖρος γεγονώς 'Αναξιμάνδρου, μίαν μὲν καὶ αὐτὸς τὴν ὑποκειμένην φύσιν καὶ ἄπειρόν φησιν ὥσπερ ἐκεῖνος, οὐκ ὀρίστον δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀλλὰ ὠρισμένην, ἀέρα λέγων αὐτὴν· διαφέρειν δὲ μανότητι καὶ πυκνότητι κατὰ τὰς οὐσίας. καὶ ἀραιούμενον μὲν πῦρ γίνεσθαι, πυκνούμενον δὲ ἄνεμον, εἶτα νέφος, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, εἶτα γῆν, εἶτα λίθους, τὰ δὲ ἄλλα ἐκ τούτων. κίνησιν δὲ καὶ οὗτος αἰδίδιον ποιεῖ, δι' ἣν καὶ τὴν μεταβολὴν γίνεσθαι. 22, 9 ἐπιστῆσαι δὲ χρή, ὅτι ἄλλο μὲν ἐστὶ τὸ κατὰ πλῆθος ἄπειρον καὶ πεπερασμένον, ὃ τοῖς πολλὰς λέγουσι τὰς ἀρχὰς οἰκεῖον ἦν, ἄλλο δὲ τὸ κατὰ μέγεθος ἄπειρον ἢ πεπερασμένον, ὅπερ ... καὶ πρὸς 'Αναξιμάνδρον καὶ 'Αναξιμένην ἀρμόζει, ἐν μὲν ἄπειρον δὲ τῷ μεγέθει τὸ στοιχεῖον ὑποθεμένους. 149, 32 ἐπὶ γὰρ τούτου μόνου [Anaximenes] Θεόφραστος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ [fr. 2 Dox. 477] τὴν μάνωσιν εἴρηκε καὶ πύκνωσιν, δῆλον δὲ ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τῇ μανότητι καὶ πυκνότητι ἐχρῶντο.

5. SIMPL., *Phys.* 24, 26 (Teofrast, *Phys. op.* fr. 2, D. 476). Anaximenes din Milet, fiul lui Eurystratos, cel care a fost discipolul lui Anaximandros, a afirmat și el că lucrurile au un substrat unic și infinit (ἄπειρον), ca și Anaximandros, dar nu indefinit

(ἀόριστον) cum a afirmat acesta, ci definit, numindu-l aer ; acesta diferă după gradul de rarefiere și comprimare de la o substanță la alta. Când se rarefiază devine foc, iar când se comprimă se transformă în aer, apoi în nor și mai departe în apă, apoi în pământ, în pietre și în celelalte lucruri care sunt formate din acestea. Și acesta (Anaximenes) consideră mișcarea ca fiind veșnică și că datorită ei are loc devenirea. 22, 9 . Trebuie știut că un lucru este infinitul și finitul, pe bază de pluralitate, care este propriu celor ce afirmă pluralitatea principiilor, și alta este infinitul și finitul ca mărime, care ... se potrivește cu ceea ce spun Anaximandros și Anaximenes, care presupun că elementul primordial e unic, dar infinit ca mărime, 149, 32. Teofrast, în lucrarea sa *Istoriei* (fr. 2, Dox. 477) a atribuit numai lui (Anaximenes) rarefierea și comprimarea; totuși este evident că și alții au admis rarefierea și comprimarea.

6. (PLUT.) *Strom.* 3 (D. 579). Ἀναξιμένην δέ φασι τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν τὸν ἀέρα εἰπεῖν καὶ τοῦτον εἶναι τῷ μὲν μεγέθει ἄπειρον, ταῖς δὲ περὶ αὐτὸν ποιότησιν ὀρισμένον· γεννᾶσθαι τε πάντα κατὰ τινα πύκνωσιν τούτου καὶ πάλιν ἀραιῶσιν. τὴν γε μὴν κίνησιν ἐξ αἰῶνος ὑπάρχειν· πλουμένου δὲ τοῦ ἀέρος πρῶτην γεγενῆσθαι λέγει τὴν γῆν πλατεῖαν μάλα· διὸ καὶ κατὰ λόγον αὐτὴν ἐ π ο χ ε ῖ σ θ α ι τῷ ἀέρι· καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ λοιπὰ ἄστροι τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἔχειν ἐκ γῆς. ἀποφαίνεται γοῦν τὸν ἥλιον γῆν, διὰ δὲ τὴν ὀξεῖαν κίνησιν καὶ μάλ' ἱκανῶς θερμὴν ταύτην καυθεῖν λαβεῖν.

6. (PLUT.), *Stromat.* 3 (D. 579). Se spune că Anaximenes a afirmat că aerul este principiul tuturor lucrurilor și că acesta este nelimitat ca mărime, însă definit în ceea ce privește calitățile sale specifice. Anaximenes a afirmat că toate iau naștere prin condensarea și rarefierea aerului și că mișcarea există de la

începutul veacurilor. Din pricina densificării aerului, el spune că s-a născut mai întâi pământul, care este foarte plat; de aici, și în mod logic, rezultă că e s t e p u r t a t de aer. Soarele, luna și celelalte stele își au începutul nașterii din pământ; el înfățișează, așadar, soarele (ca fiind) pământ, devenit incandescent din cauza mișcării puternice și a căldurii deosebit de mari.

7. HIPPOL. Ref. I 7 (D 560 W. 11). (1) 'Α. δὲ καὶ αὐτὸς ὢν Μιλήσιος, υἱὸς δ' Εὐρυστράτου, ἀέρα ἄπειρον ἔφη τὴν ἀρχὴν εἶναι, ἐξ οὗ τὰ γινόμενα καὶ τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐσόμενα καὶ θεοὺς καὶ θεῖα γίνεσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τῶν τούτου ἀπογόνων. (2) τὸ δὲ εἶδος τοῦ ἀέρος τοιοῦτον· ὅταν μὲν ὁμαλώτατος ᾖ, ὄψει ἄδηλον, δηλοῦσθαι δὲ τῷ ψυχρῷ καὶ θερμῷ καὶ τῷ νοτερῷ καὶ τῷ κινουμένῳ. κινεῖσθαι δὲ αἰεὶ· οὐ γὰρ μεταβάλλειν ὅσα μεταβάλλει, εἰ μὴ κινοῖτο. (3) πυκνούμενον γὰρ καὶ ἀραιούμενον διάφορον φαίνεσθαι· ὅταν γὰρ εἰς τὸ ἀραιότερον διαχυθῇ, πῦρ γίνεσθαι, ἀνέμους δὲ πάλιν εἶναι ἀέρα πυκνούμενον, ἐξ ἀέρος <δὲ> νέφος ἀποτελεῖσθαι κατὰ τὴν πύλιν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, ἐπὶ πλεῖον πυκνωθέντα γῆν καὶ εἰς τὸ μάλιστα πυκνότατον λίθους. ὥστε τὰ κυριώτατα τῆς γενέσεως ἐναντία εἶναι, θερμόν τε καὶ ψυχρόν. (4) τὴν δὲ γῆν πλατεῖαν εἶναι ἐπ' ἀέρος ὀχουμένην, ὁμοίως δὲ καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα πάντα πύρινα ὄντα ἐ π ο χ ε ῖ σ θ α ι τῷ ἀέρι διὰ πλάτος. (5) γεγόνειν δὲ τὰ ἄστρα ἐκ γῆς διὰ τὴν ἱκμάδα ἐκ ταύτης ἀνίστασθαι, τῆς ἀραιουμένης τὸ πῦρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τοῦ πυρὸς μετεωριζομένου τοὺς ἀστέρας συνίστασθαι. εἶναι δὲ καὶ γεώδεις φύσεις ἐν τῷ τόπῳ τῶν ἀστέρων συμπεριφερομένας ἐκείνοις. (6) οὐ κινεῖσθαι δὲ ὑπὸ γῆν τὰ ἄστρα λέγει, καθὼς ἕτεροι ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ περὶ γῆν, ὥσπερ περὶ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν στρέφεται τὸ π ι λ ί ο ν. κρύπτεσθαι τε τὸν ἥλιον οὐχ ὑπὸ γῆν γενόμενον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς γῆς ὑψηλοτέρων μερῶν σκεπόμενον καὶ διὰ τὴν πλείονα ἡμῶν αὐτοῦ γενομένην ἀπόστασιν. τὰ δὲ ἄστρα μὴ θερμαίνειν διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως. (7) ἀνέμους δὲ γεννᾶσθαι, ὅταν ᾖ πεπυκνωμένος ὁ ἀήρ καὶ ὡσθεὶς φέρεται(?)· συνελθόντα δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον

παχυνθέντα νέφη γεννᾶσθαι καὶ οὕτως εἰς ὕδωρ μεταβάλλειν. χάλαζαν δὲ γίνεσθαι, ὅταν ἀπὸ πῶν νεφῶν τὸ ὕδωρ καταφερόμενον παγῇ· χιόνα δέ, ὅταν αὐτὰ ταῦτα ἐνυγρότερα ὄντα πῆξιν λάβῃ. (8) ἀστραπὴν δ' ὅταν τὰ νέφη διιστῇται βίαι πνευμάτων· τούτων γὰρ διισταμένων λαμπρὰν καὶ πυρῶδη γίνεσθαι τὴν αὐγὴν. Ἴριν δὲ γεννᾶσθαι τῶν ἡλιακῶν αὐγῶν εἰς ἄερα συνεστῶτα πιπτουσῶν. σεισμὸν δὲ τῆς γῆς ἐπὶ πλεῖον ἀλλοιουμένης ὑπὸ θερμασίας καὶ ψύξεως. (9) ταῦτα μὲν οὖν Ἀναξιμένης. οὗτος ἤκμασε περὶ ἔτος πρῶτον τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος [548/7].

7. HIPPOL., *Ref.* I, 7 (D. 560 W. 11). (1) Anaximenes, care era și el milesian de neam, fiul lui Eurystratos, a făcut afirmația că aerul, care este *apeiron* (ἄπειρον), stă la obârșia lucrurilor, din care se nasc toate cele ce există, cele care au existat și vor exista, și zeii și lucrurile divine, iar celelalte își iau începutul din acestea. (2) Element caracteristic pentru aer este următorul : atunci când este foarte liniștit nu poate fi sesizat cu ochiul, dar se face simțit prin frig, prin căldură, umezeală și mișcare ; el se mișcă continuu, căci dacă aerul nu s-ar mișca, atunci lucrurile care sunt schimbătoare nu s-ar preface nici ele. (3) Când aerul devine mai dens sau se rarefiază, înfățișarea lui este diferită. Atunci când se împrăștie datorită rarefierii, se transformă în foc. Pe de altă parte, devenind mai dens, produce vânturile. Prin-tr-o densificare mai mare se formează norul. Apoi, tot din aer, prin-tr-o condensare sporită, apare apa, apoi pământul, iar printr-o condensare maximă iau naștere pietrele. În acest chip contrariile principale în procesul devenirii sunt căldura și frigul. (4) Pământul este plat și purtat de aer; de asemenea, soarele, luna și toți ceilalți aștri, fiind toți de foc, sunt purtați de aer din cauza formei lor plate. (5) Aștrii s-au născut din pământ, fiindcă umezeala pământului s-a ridicat în sus și răindu-se a devenit foc, iar focul înălțându-se s-au constituit aștrii. Dar în spațiul

stelelor există și corpuri cerești având natura pământului și care se află în mișcare împreună cu ele. (6) El afirmă că astrele nu se mișcă sub pământ, așa cum au presupus alții, ci în jurul pământului, așa cum s-ar învârti o tichie în jurul capului nostru. Soarele se ascunde nu datorită faptului că ajunge sub pământ, ci fiindcă este acoperit de regiunile înalte ale pământului și datorită distanței mari dintre noi și el, iar stelele nu încălzesc din cauza depărtării, a distanței colosale la care se află față de noi. (7) Vânturile se produc atunci când aerul se condensează și când, împins fiind, se pune în mișcare (?). Condensându-se și îngroșându-se mai mult, dă naștere norilor și astfel se preface în apă; grindina se produce atunci când apa care cade din nori îngheață. Zăpada se produce atunci când norii, căpătând o mare cantitate de umezeală, îngheață. (8) Fulgerul se produce atunci când intervine o rupere a norilor datorită violenței vânturilor. Atunci când norii se separă, se naște o lumină strălucitoare de natura focului. Curcubeul se produce atunci când razele solare cad peste aerul adunat la un loc. Cutremurul se produce atunci când pământul este supus unor schimbări mai mari din pricina căldurii și a frigului. (9) Aceste idei le susține Anaximenes. El a fost în apogeul vieții în jurul anului întâi al celei de a 58-a olimpiade (548/7).

8. HERMIAS *Irris*. 7 (D. 653) ἐπειδὴν δὲ ἡγήσωμαι δόγμα ἔχειν ἀκίνητον, Ἄ. ὑπολαβὼν ἀντικέκραγεν ἄλλ' ἐγὼ σοί φημι· τὸ πᾶν ἐστὶν ὁ αἶθρ, καὶ οὗτος πυκνούμενος καὶ συνιστάμενος ὕδωρ καὶ γῆ γίνεται, ἀραιούμενος δὲ καὶ διαχεόμενος αἰθήρ καὶ πῦρ, εἰς δὲ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἐπανιών ἄθρ· ἀραιωθείς δὲ καὶ πυκνωθείς (?), φησὶν, ἐξαλλάσσεται.

8. HERMIAS, *Irrisio gentilium philosophorum* 7 (D. 653). Ori de câte ori aş socoti că am pus stăpânire pe o doctrină statică,

Anaximenes luând cuvântul ar striga: totuși, eu susțin că Universul este aer și că acesta condensându-se și închegându-se devine apă și pământ, iar răbindu-se și răsfirându-se, eter și foc și, revenind la natura lui proprie, devine iar aer". „Este supus prefacerii”, spune el, „rărit fiind și îndesit (?)”.

9. CIC. Acad. II 37, 118 (nach Anaximander) *post eius auditor Anaximenes infinitum aëra, sed ea, quae ex eo orerentur, definita: gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex iis omnia.*

9. CIC., Acad. II, 37, 118. După acesta (Anaximandros), discipolul acestuia, Anaximenes a afirmat că aerul este infinit iar că toate câte se nasc din el sunt definite; se nasc, într-adevăr, pământul, apa, focul și din ele totul.

10. CIC. de nat. d. I 10, 26 *post A. aëra deum statuit eumque gigni esseque immensum et infinitum et semper in motu, quasi aut aer sine ulla forma deus esse possit, cum praesertim deum non modo aliqua, sed pulcherrima specie deceat esse, aut non omne quod ortum sit mortalitas consequatur.* (Folgt 59 A 48.) AUGUSTIN. C. D. VIII 2 *iste (Anaximander) Anaximenen discipulum et successorem reliquit, qui omnes rerum causas aëri infinito dedit, nec deos negavit aut tacuit; non tamen ab ipsis aërem factum, sed ipsos ex aëre ortos credidit.* AËT. I 7, 13 (D. 302) Ἄ. τὸν ἀέρα (nāmī. θεὸν εἶναι)· δεῖ δ' ὑπακούειν ἐπὶ τῶν οὕτως λεγομένων τὰς ἐνδεηκούσας τοῖς στοιχείοις ἢ τοῖς σώμασι δυνάμεις. Vgl. II 1, 3 (I 86, 16).

10. CIC., *De nat. deor.* I, 10, 26. După aceea, Anaximenes a susținut că aerul este divinitate, că el se naște și că este imens, infinit și veșnic în mișcare, ca și cum aerul, fără nici o formă, ar putea fi o divinitate, mai ales că divinitatea se cade să aibă nu numai o formă oarecare, ci una foarte frumoasă, sau ca și cum n-ar urma moarte după orice lucru care s-a

născut. AUG., *De civit. Dei* VIII, 2. (Anaximandros) a lăsat pe Anaximenes ca discipol și urmaș care a atribuit toate cauzele lucrurilor aerului infinit și care n-a negat pe zei și n-a păstrat tăcere în privința lor. Anaximenes a exprimat totuși părerea că nu zeii au creat aerul, ci că aerul este acela din care se nasc zeii. AĖT., I, 7, 13 (D. 302). După Anaximenes aerul (este divinitatea). Cu privire la aceștia care vorbesc astfel, trebuie înțeles că există forțe care străbat prin elemente și corpuri. Cf. II, 1, 3, (I, 86, 16).

11. SIMPL. Phys. 1121, 12 γενητὸν δὲ καὶ φθαρτὸν τὸν ἕνα κόσμον ποιοῦσιν, ὅσοι ἀεὶ μὲν φασιν εἶναι κόσμον, οὐ μὴν τὸν αὐτὸν ἀεὶ, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον κατὰ τινας χρόνων περιόδους, ὡς Ἀναξιμένης τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Διογένης καὶ ὕστερον οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς [s. oben 12 A 17 | 86, 21].

11. SIMPL., Phys. 1121, 12. Cei ce susțin că Universul este veșnic admit un singur Univers, născut și pieritor, nu totdeauna același, ci devenind mereu altul, conform cu anumite perioade de timp, așa cum opinează Anaximenes, Heraclit, Diogenes și mai târziu stoicii.

12. AĖT. II 2, 4 (D. 329 b not.) καὶ οἱ μὲν μυλοειδῶς [vgl. I 86, 19], οἱ δὲ τροχοῦ δίκην περιδινεῖσθαι [Anaximadru s. 12 A 21], nämlich τὸν κόσμον.

12. AĖT. II, 2, 4, (D. 329 b). Unii susțin că Universul se învâртеște în chip de moară, alții în chip de roată (Anaximandros).

13.–II 11, 1 (D. 339) Ἄ. καὶ Παρμενίδης [28 A 37] τὴν περιφορὰν τὴν ἐξωτάτω τῆς γῆς εἶναι τὸν οὐρανόν.

13. AET. II, 11, 1 (D. 339). Anaximenes și Parmenides (28, A, 37) susțin că cel mai îndepărtat de pământ este cerul.

14. AĖT. II 13, 10 (D. 342) 'Α. πυρίνην μὲν τὴν φύσιν' τῶν ἄστρον, περιέχειν δέ τινα καὶ γεώδη σώματα συμπεριφερόμενα τούτοις ἁόρατα. Ebenda 14, 3 (D. 344) 'Α. ἥλων δίκην καταπεπηγέναι τὰ ἄστρα τῷ κρυσταλλοειδεῖ. ἔνιοι [?] δὲ πέταλα εἶναι πύρινα ὥσπερ ζωγραφήματα. 16, 6 (D. 346) 'Α. οὐχ ὑπὸ γῆν, ἀλλὰ περὶ αὐτὴν στέφεσθαι τοὺς ἀστέρας. ARIST. Meteor. B 1. 354 a 28 πολλοὺς πεισθῆναι τῶν ἀρχαίων μετεωρολόγων τὸν ἥλιον μὴ φέρεσθαι ὑπὸ γῆν, ἀλλὰ περὶ τὴν γῆν καὶ τὸν τόπον τοῦτον, ἀφανίζεσθαι δὲ καὶ ποιεῖν νύκτα διὰ τὸ ὑψηλὴν εἶναι πρὸς ἄρκτον τὴν γῆν. AET. II 19, 1. 2 (D. 347) Πλάτων τὰς ἐπισημασίας τὰς τε θερινὰς καὶ τὰς χειμερινὰς κατὰ τὰς τῶν ἄστρον ἐπιτολάς τε καὶ δυσμὰς γίνεσθαι. 'Α. δὲ διὰ μὲν ταῦτα μὴδὲν τούτων, διὰ δὲ τὸν ἥλιον μόνον.

14. AĖT., II, 13, 10 (D. 342). Anaximenes susține că stelele sunt de natură ignee, dar că unele corpuri având consistența pământului sunt risipite de jur împrejurul lor și se învârtesc odată cu ele, rămânând invizibile. 14, 3 (D. 344). Anaximenes spune că stelele sunt fixate ca niște cuie pe firmamentul cristalin, iar alții (?) că sunt niște petale de foc, asemenea unor desene. 16, 6 (D. 346). Anaximenes (susține) că stelele se învârtesc nu sub pământ, ci în jurul pământului. ARIST., Meteor. B 1 354 a 28. (Anaximenes spune) că mulți dintre vechii cercetători ai fenomenelor cerești erau încredințați că soarele nu se învârtește pe sub pământ, ci în jurul lui, și că în acest chip dispare și se face noapte, fiindcă spre Ursă (nord) pământul este înalt. AĖT., II 19, 1. 2, (D. 347). Platon afirmă că semnele vremii, atât cele de vară cât și cele de iarnă, se produc în funcție de răsăritul și apusul stelelor. Anaximenes a susținut că nimic din acestea nu se produc din cauza stelelor, ci numai din cauza soarelui.

14 a. PLIN. N. H. II 186 *sic fit ut vario lucis incremento in Meroe longissimus dies XII horas aequinoctialis et octo partis unius horae colligat, Alexandriae vero XIII horas, in Italia XV, in Britannia XVII ...* 187 *umbrarum hanc rationem et quam vocant gnomonicen invenit A. Milesius, Anaximandri, de quo diximus (12 A 5), discipulus, primusque horologium quod appellant sciothericon Lacedaemone ostendit.* Vgl. I 81, 13.

14 a. PLIN., N.H. II, 186. Astfel, s-a întâmplat că din cauza intensității variate a luminii, în Meroe, ziua să acumuleze 12 ore din echinocțiu și opt părți dintr-o singură oră. La Alexandria însă, 14 ore, în Italia 15, în Britannia 17 ... 187. Această proporție a umbrelor, care este denumită „gnomonică” a descoperit-o Anaximenes din Milet, discipolul lui Anaximandros, despre care am vorbit (12 A 5) și el cel dintâi a așezat un cadran solar în Lacedemonia, pe care-l numește *sciotherikos* (prinzător de umbre).

15. AĖT. II 20, 2 (D. 348) 'A. πύρινον ὑπάρχειν τὸν ἥλιον ἀπεφίνατο. 22, 1 (D. 352) 'A. πλατὺν ὡς πέταλον τὸν ἥλιον. 23, 1 (D. 352) 'A. ὑπὸ πεπυκνωμένου ἀέρος καὶ ἀντιτύπου ἐξωθούμενα τὰ ἄστροι τὰς τροπὰς ποιείσθαι.

15. AĖT. II, 20, 2 (D. 348) Anaximenes a afirmat că soarele este de natură ignee. 22, 1 (D. 352) Anaximenes a afirmat că soarele este lat ca o p e t a l ă. 23, 1 (D. 352). Anaximenes susține că la solstițiu stelele sunt respinse din cauza aerului devenit dens și a rezistenței acestuia.

16. THEO SMYRN. p. 198, 14 Hill. (aus Derkyllides) εὐδημος ἱστορεῖ ἐν ταῖς Ἀστρολογίαις [fr. 94 Sp.], ὅτι Οἰνοπίδης [C. 41, 7] εὖρε πρῶτος, Ἀναξιμένης δὲ ὅτι ἡ σελήνη ἐκ τοῦ ἡλίου ἔχει τὸ φῶς καὶ τίνα ἐκλείπει τρόπον. AET. II 25, 2 (D. 356) 'A. πυρίνην τὴν σελήνην.

16. THEOSMYRN., p. 198, 14 Hill. (din Derkyllides). Eudemos povestește în *Astrologie* (fr. 94 Sp.) că Anaximenes a descoperit primul că luna își are lumina de la soare și modul cum ea intră în eclipsă.

17. AĖT. III 3, 2 (D. 368, nach Anaximand. 12 A 23) Ἄναξιμένης ταύτᾳ τούτῳ (περὶ βροντῶν κτλ.) προστιθεὶς τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἥτις σχιζομένη ταῖς κώπαις παραστίλβει. 4, 1 (D. 370) Ἄ. νέφη μὲν γίνεσθαι παχυνθέντος ἐπὶ πλεῖον τοῦ ἀέρος, μᾶλλον δ' ἐπισυναχθέντος ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὄμβρους, χάλαζαν δέ, ἐπειδὴν τὸ καταφερόμενον ὕδωρ παγῇ, χιόνα δ' ὅταν συμπεριληφθῇ τι τῷ ὑγρῷ πνευματικόν.

17. AĖT. III, 3, 2, (D. 368) Anaximenes gândește la fel cu acesta (adică cu Anaximandros), (cu privire la trăsnet etc.) dar adaugă ceea ce se întâmplă cu marea: când aceasta este spintecată de vâsle, strălucește. 4, 1 (D. 370) Anaximenes spune că norii se produc atunci când aerul se comprimă tot mai mult; condensându-se și mai mult, încep să cadă ploi; grindina se formează de câte ori îngheață apa ce cade, iar zăpada, atunci când o infimă cantitate de aer este învăluită de umezeală.

18. – III 5, 10 (D. 373) Ἄ. ἴριν γίνεσθαι κατ' αὐγασμὸν ἡλίου πρὸς νέφει πυκνῷ καὶ παχεῖ καὶ μέλανι παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰς ἀκτῖνας εἰς τὸ πέραν διακόπτειν ἐπισυνισταμένους αὐτῷ. SCHOL. ARAT. p. 515, 27 M. (aus Poseidonios) τὴν ἴριν Ἄ. φησὶ γίνεσθαι, ἥνικα ἂν ἐπιπέσωσιν αἱ τοῦ ἡλίου αὐγαὶ εἰς παχὺν καὶ πυκνὸν τὸν ἀέρα. ὅθεν τὸ πρότερον αὐτοῦ τοῦ ἡλίου φοινικοῦν φαίνεται, διακαιόμενον ὑπὸ τῶν ἀκτίνων, τὸ δὲ μέλαν, κατακρατούμενον ὑπὸ τῆς ὑγρότητος. καὶ νυκτὸς δέ φησι γίνεσθαι τὴν ἴριν ἀπὸ τῆς σελήνης, ἀλλ' οὐ πολλάκις διὰ τὸ μὴ πανσέληνον εἶναι διὰ παντὸς καὶ ἀσθενέστερον αὐτὴν φῶς ἔχειν τοῦ ἡλίου.

18. – III, 5, 10 (D. 373). Anaximenes afirmă despre curcubeu că se naște din reflectarea razelor de soare de către un nor comprimat, dens și negru, prin faptul că razele concentrate asupra lui nu pot răzbi prin el. Schol. ARAT. p. 515, 27 Maas (din Poseidonios). Anaximenes afirmă despre curcubeu că el se produce datorită reflectării soarelui de către un nor comprimat, dens și negru. De aceea, partea de aer care se găsește mai aproape de soare apare purpurie, fiind încinsă de razele acestuia, iar culoarea întunecată apare în partea în care domină umiditatea. El susține că în timpul nopții curcubeul se produce din lună, iar lumina acesteia este mai slabă decât a soarelui.

19. GALEN. in Hipp. de hum. III XVI 395 K. (mittelbar aus Poseidonios) 'Α. δὲ ὕδατος καὶ ἀέρος γίνεσθαι τοὺς ἀνέμους βούλεται καὶ [τῇ] ῥύμηι τινὶ ἀγνώσται βιαίως φέρεσθαι καὶ τάχιστα ὡς τὰ πτηνὰ πέτεσθαι.

19. GALENOS, in *Hippocratis de humoribus* III, XVI, 395 K (din Poseidonios). Anaximenes stabilește că vânturile se nasc din apă și aer, și, printr-un elan de neînțelese pentru noi, ele sunt mânate cu violență, foarte repede, la fel cu zborul păsărilor.

20. AËT. III 10, 3 (D. 377) 'Α. τραπεζοειδῇ [nämlich τὴν γῆν]. ARISTOT. de caelo. B 13. 294 b 13 'Α. δὲ καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Δημόκριτος τὸ πλάτος αἶπρον εἶναι φασὶ τοῦ μένειν αὐτὴν· οὐ γὰρ τέμνειν, ἀλλ' ἐπιπωματίζειν τὸν ἀέρα τὸν κάτωθεν, ὅπερ φαίνεται τὰ πλάτος ἔχοντα τῶν σωμάτων ποιεῖν· ταῦτα γὰρ καὶ πρὸς τοὺς ἀνέμους ἔχει δυσκινήτως διὰ τὴν ἀντέρεσιν. ταῦτ' οὖν τοῦτο ποιεῖν τῷ πλάτει φασὶ τὴν γῆν πρὸς τὸν ὑποκείμενον ἀέρα. τὸν δ' οὐκ ἔχοντα τοῦ μεταστῆναι τόπον ἰκανὸν ἀθρόον τῷ κάτωθεν ἡρεμεῖν, ὥσπερ τὸ ἐν ταῖς κλεψύδραις ὕδωρ. AËT. III 15, 8 (D. 380) 'Α. διὰ τὸ πλάτος ἐποχεῖσθαι τῷ ἀέρι.

20. AËT. III, 10, 3 (D. 377). Anaximenes susține că (pământul) are forma unei mese. ARISTOTEL, *De caelo* B 13, 294 b 13. Anaximenes, Anaxagoras și Democrit afirmă că lățimea lui constituie cauza pentru care pământul își păstrează poziția, căci el nu despică, ci apasă, asemenea unui capac, aerul aflat sub el, așa cum se vede că face orice corp plat. Astfel de corpuri sunt și greu de mișcat, fie și prin forța vânturilor din cauza rezistenței ce-o opun. Același lucru, spun ei, îl face și pământul cu aerul de sub el. Aerul acesta nemaiavând loc suficient pentru a-și schimba poziția, stă pe loc, comprimat în jos, la fel cu apa din clepsidră. AËT. III 15, 8 (D. 380). Anaximenes spune că pământul, din cauza lățimii sale, este s u s ț i n u t de aer.

21. ARISTOT. *Meteor.* B 7. 365 b 6. Ἄ. δέ φησι βρεχασμένην τὴν γῆν καὶ ξηραίνουμένην ἴηγνυσθαι καὶ ὑπὸ τούτων τῶν ἀπορρηγνυμένων κολωνῶν ἐμπιπτόντων σειέσθαι· διὸ καὶ γίνεσθαι τοὺς σεισμοὺς ἔν τε τοῖς αὐχμοῖς καὶ πάλιν ἐν ταῖς ὑπερομβρίαις· ἔν τε γὰρ τοῖς αὐχμοῖς, ὥσπερ εἴρηται, ξηραίνουμένην ῥήγνυσθαι καὶ ὑπὸ πῶν ὑδάτων ὑπερυγραινομένην διαπίπτειν. Vgl. AET. III, 15, 3 (D. 379) ; SENECA. *Nat. Qu.* VI 10 și 12 A 28 (I 88, 22).

21. ARISTOTEL, *Meteor.* B 7. 365 b 6. Anaximenes afirmă că pământul udat (de ploii) și (apoi) uscat se crapă și se nasc cutremure din pricina denivelărilor care se prăvălesc ; aceasta este cauza care determină seismele în perioadele de secetă și de asemenea în perioadele de mare umiditate. Căci în timpul secetelor, așa cum s-a spus, pământul, uscându-se, crapă, și din pricina umezelii excesive se prăbușește.

22. GALEN. in Hipp. d. nat. h. XV 25 K. aus Sabinos οὕτε γὰρ πᾶμπαν ἀέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον ὥσπερ Ἄ. ...

22. GALENOS, in *Hippocratis de natura hominum* XV, 25 K (din Sabinos). Eu nu afirm deopotrivă cu Anaximenes că omul este din aer, în întregime ...

23. PHILOPON. *de anima* 9, 9 Hayd. οἱ δὲ ἀερίαν [nämlich τὴν ψυχὴν] ὡς Ἄ. καὶ τινες τῶν Στωικῶν. Vgl. 87, 2 aus Ar. d. an. A 2. 405a 21. Vgl. B 2; AET. IV 3, 2; Plato *Phaedo* p. 96 B.

23. PHILOPON., *de anima* 9, 9 Hayd. Unii spun că (sufletul) este de natura aerului, cum afirmă Anaximenes și câțiva dintre stoici. Cf. și AET. IV, 3, 2, ; PLATON, *Phaidon* 96 B.

B. FRAGMENTE

1. PLUT. *de prim. frig.* 7, 947 F ἢ καθάπερ Ἄ. ὁ παλαιὸς ὤιετο, μήτε τὸ ψυχρὸν ἐν οὐσίαις μήτε τὸ θερμὸν ἀπολείπωμεν, ἀλλὰ πάθη κοινὰ τῆς ὕλης ἐπιγιγνόμενα ταῖς μεταβολαῖς· τὸ γὰρ συστελλόμενον αὐτῆς καὶ πυκνούμενον ψυχρὸν εἶναι φησι, τὸ δ' ἀραιὸν καὶ τὸ χαλαρὸν (οὕτω πως ὀνομάσας καὶ τῷ ῥήματι) θερμὸν. ὅθεν οὐκ ἀπεικότως λέγεσθαι τὸ καὶ θερμὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ στόματος καὶ ψυχρὰ μεθίεναι· ψύχεται γὰρ ἡ πνοὴ πιεσθεῖσα καὶ πυκνωθεῖσα τοῖς χεῖλεσιν, ἀνειμένου δὲ τοῦ στόματος ἐκπίπτουσα γίνεται θερμὸν ὑπὸ μανότητος. τοῦτο μὲν οὖν ἀγνόημα ποιεῖται τοῦ ἀνδρὸς ὁ Ἀριστοτέλης [*Probl.* 34, 7. 964a 10?]. ἀνειμένου γὰρ τοῦ στόματος ἐκπνεῖσθαι τὸ θερμὸν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, ὅταν δὲ συστρέψαντες τὰ χεῖλη φουσήσωμεν, οὐ τὸν ἐξ ἡμῶν, ἀλλὰ τὸν ἀέρα τὸν πρὸ τοῦ στόματος ὠθεῖσθαι ψυχρὸν ὄντα καὶ προσεμπίπτειν. Vgl. A 5 I 91, 23.

1. PLUT., *de prim. frig.* 7, 947 F. Sau, așa cum credea Anaximenes cel de demult, să nu considerăm nici recele ca substanță și nici caldul, ci ca stări comune ale materiei, ce apar datorită schimbărilor. Căci Anaximenes spune că acel ceva din materie

care se contractă și se comprimă este recele iar ceea ce se prezintă rarefiat (ἀραιόν) și d e s t i n s (așa numește el lucrurile cu propriile sale cuvinte) este caldul. De aceea, nu în chip nepotrivit afirmă el că omul suflă pe gură și cald și rece. Suflarea se răcește dacă este presată și comprimată cu buzele, iar dacă se lasă gura liber deschisă ea exhală căldură, datorită răririi produse. PS. ARISTOTEL (*Probl.* 34, 7. 964 a 10?) ... căci atunci când răsuflăm ușor, iese din noi caldul (τὸ θερμόν), dar atunci când suflăm strângând buzele, noi nu dăm afară aerul din noi, ci (lovim) aerul din fața gurii, care, rece fiind, este împins și izbit din plin.

2. AĖT. I 3, 4 (D. 278) Ἄ. Εὐρυστράτου Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀέρα ἀπεφάνετο· ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι. ὅϊον ἢ ψυχή, φησὶν, ἢ ἡμετέρα ἀὴρ οὖσα συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀὴρ περιέχει' (λέγεται δὲ συνωνύμως ἀὴρ καὶ πνεῦμα). ἁμαρτάνει δὲ καὶ οὗτος [vgl. 12 A 14] ἐξ ἀπλοῦ καὶ μονοειδοῦς ἀέρος καὶ πνεύματος δοκῶν συνεστάναι τὰ ζῶια· ἀδύνατον γὰρ ἀρχὴν μίαν τὴν ὕλην τῶν ὄντων ὑποστῆναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιοῦν αἷτιον χρὴ ὑποτιθέναι· οἷον ἄργυρος οὐκ ἄρκει πρὸς τὸ ἐκπωμα γενέσθαι, ἐὰν μὴ τὸ ποιοῦν ᾖ, τουτέστιν ὁ ἀργυροκόπος· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ ξύλου καὶ τῆς ... ἄλλης ὕλης.

2. AĖT. I, 3, 4, (D. 278). Anaximenes din Milet, fiul lui Eurystratos, a arătat că aerul este originea tuturor lucrurilor ; căci din el se produc toate și din nou în el se absorb. P r e c u m s u f l e t u l n o s t r u , z i c e e l , c a r e e s t e a e r , n e s t ä p ä n e ș t e p e n o i , t o t a s t f e l ș i î n t r e g u l U n i v e r s e s t e c u p r i n s d e s u f l a r e ș i a e r (aer și suflare sunt întrebuințate ca sinonime). Greșește însă și el (cf. 12 A 14) socotind că viețuitoarele sunt alcătuite din aer simplu și unic ca înfățișare și din suflu. Căci este cu neputință ca materia să fie singurul principiu al lucrurilor și trebuie să ne imaginăm că există o cauză eficientă care le

alcătuiește, tot așa cum nu este suficient că există argintul pentru o cupă, dacă nu există făuritorul cupei, adică argintarul. Tot astfel se petrec lucrurile și cu privire la bronz, la lemn și la restul materiei.

2a. – II 22, 1 (vgl. A 15. 14 I 93, 41. 26) πλατὺν ὡς πέταλον τὸν ἥλιον.

Vgl. auch πλίον A 7, ἥλοι A 14, ἐποχεῖσθαι A 6. 7. 20.

2 a. – II 22, 1 (cf. A 15, 14, I, 93, 41. 26). Soarele este plat, asemenea unei p e t a l e.

C. FALSIFICĂRI

3. OLYMPIODOR. de arte sacra lapidis philosophorum c. 25 (Berthelot Coll. Alchym. gr. I 2 p. 83, 7) μίαν δὲ κυνουμένην ἄπειρον ἀρχὴν πάντων τῶν ὄντων δοξάζει Ἄ. τὸν ἀέρα. λέγει γὰρ οὕτως Ἐγγύς ἐστιν ὁ ἀὴρ τοῦ ἀσωμάτου καὶ ὅτι κατ' ἔκροιαν τούτου γινόμεθα, ἀνάγκη αὐτόν καὶ ἄπειρον εἶναι καὶ πλούσιον διὰ τὸ μηδέποτε ἐκλείπειν'.

3. OLYMPIODOR, *De arte sacra lapidis philosophorum* C 25 (Berthelot Coll. Alchym. gr. I, 2 p. 83, 7). Anaximenes susține că există un principiu al tuturor lucrurilor, infinit și în mișcare: aerul. El îl definește astfel: aerul este apropiat de incorporeal și fiindcă noi ne naștem prin revărsarea acestuia, este necesar ca aerul să fie infinit și abundent, pentru a nu dispărea vreodată.

Pythagora și pythagoricienii

A) VIAȚA

1. HEROD. II 123 πρώτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἰπόντες ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῶιον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται, ἐπεὰν δὲ πάντα περιέλθῃ τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὴς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνειν, τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι. τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑαυτῶν ἔοντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω. II 81 οὐ μέντοι ἔς γε τὰ ἱρὰ [der Ägypter] ἐσφέρεται εἰρίνεα οὐδὲ συγκαταθάπτεται· σφι· οὐ γὰρ ὅσιν ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοις [vgl. I 96, 17], καὶ Πυθαγορείοις· οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρνείοις εἶμασι θαφθῆναι. ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

1. HERODOT, *Istoriei* II, 123. Tot egiptenii sunt aceia care vorbesc primii despre această învătătură: <nume că> sufletul omului este nemuritor și că odată cu pieirea trupului el intră în altă viață, care se naște întruna din nou. Iar după ce s-a perindat, trecând pe rând prin toate animalele, – cele de uscat, cele din mare și cele într-aripate –, intră din nou în trupul unui om care se naște. Și această peregrinare ciclică a sufletului se petrece într-un răstimp de trei mii de ani. De această învățătură s-au folosit unii dintre greci – fie mai înainte, fie mai târziu – ca și cum ar fi fost a lor proprie. Numele acestora le cunosc, dar nu m-apuc să le scriu aici.

II, 81 ... În lăcașurile sfinte (egiptenii) nu poartă straie de lână – când intră la slujbe și nici nu se îngroapă cu asemenea veșminte, căci este o necurățenie. În această privință se potrivesc aidoma cu așa-numitele practici orfice și cu cele bacchice – care de fapt sunt tot egiptene (comp. I, 96, 17) – precum și cu cele pythagoreice. Căci nu îngăduie legea sfântă să fie îngropat cu veșminte de lână cel care a fost părtaș la aceste misterii. Iar despre acestea există ceea ce se cheamă un "discurs sacru".

2. – IV 95 ὥς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκεόντων Ἑλλήνων καὶ Πόντον, τὸν Σάλμοξιν τοῦτον ἐόντα ἄνθρωπον δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχῳ.

2. HERODOT IV, 95. După cum am aflat eu de la elenii care locuiesc pe meleagurile Helespontului și ale Pontului, acest Zamolxis, care era un om (ca toți oamenii), a slujit în robie la Samos, fiind robul lui Pythagoras, fiul lui Mnesarchos⁹.

3. DIOG. VIII 8 φησὶ δὲ καὶ Ἀριστόξενος [fr. 2 FHG II 272] τὰ πλείστα τῶν ἠθικῶν δογμάτων λαβεῖν τὸν Πυθαγόραν παρὰ Θεμιστοκλείας τῆς ἐν Δελφοῖς.

3. DIOG. LAERT. VIII, 8. Spune și Aristoxenos (fr. 15 Wehrli) că Pythagoras preluase majoritatea preceptelor etice de la Themistocleea, preoteasa din Delfi.

4. ISOOCR. Bus. 28 Πυθαγόρας ὁ Σάμιος ... ἀφικόμενος εἰς Αἴγυπτον καὶ μαθητὴς ἐκείνων [der Ägypter] γενόμενος τὴν τ' ἄλλην φιλοσοφίαν πρῶτος εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐκόμισε καὶ ρὰ περὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀγιστείας τὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιφανέστερον τῶν ἄλλων ἐσπούδασεν

ηγούμενος, εἰ καὶ μηδὲν αὐτῷ διὰ ταῦτα πλέον γίγνοιτο παρὰ τῶν θεῶν, ἀλλ' οὖν παρὰ γε τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τούτων μάλιστ' εὐδοκμήσειν. 29 ὅπερ αὐτῷ καὶ συνέβη. τοσοῦτον γὰρ εὐδοξίαι τοὺς ἄλλους ὑπερέβαλεν, ὥστε καὶ τοὺς νεωτέρους ἀπαντας ἐπιθυμεῖν αὐτοῦ μαθητὰς εἶναι, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἥδιον ὄρᾶν τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν ἐκείνῳ συγγιγνομένους ἢ τῶν οἰκείων ἐπιμελουμένους. καὶ τούτοις οὐχ οἷόν τ' ἀπιστεῖν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν τοὺς προσποιουμένους ἐκείνου μαθητὰς εἶναι μᾶλλον σιγῶντας θαυμάζουσιν ἢ τοὺς ἐπὶ τῷ λέγειν μεγίστην δόξαν ἔχοντας.

4. ISOCRATE, Busiris 28. Pythagoras din Samos ... sosind în Egipt și devenind acolo discipolul (egiptenilor), a introdus primul în Elada celelalte învățături ale filosofiei și preceptele referitoare la jertfe și la riturile care se săvârșesc în timpul ceremoniilor religioase, arătând mai mult zel decât toți ceilalți, deoarece socotea că deși n-ar câștiga nici un fel de foloase din partea zeilor, măcar printre oameni va dobândi cea mai mare faimă de pe urma unor asemenea strădanii. 29 Ceea ce, de fapt, i s-a chiar întâmplat. Căci într-atât i-a depășit prin bunul său renume pe ceilalți învățați, încât până și tinerii râvneau cu toții să devină discipolii săi, iar bătrânii își priveau copiii cu mai multă plăcere, ori de câte ori aceștia începeau să-l frecventeze, decât atunci când își vedeau de treburile casnice. Și nu este cu puțință să nu dăm crezare acestor fapte. Căci până în zilele noastre cei care trec drept discipolii lui sunt mai admirați în tăcerea lor¹⁵ decât cei care obțin gloria cea mai aleasă prin cuvântări.

5. DIOG. VIII 56 (O. A. II 156 b 6 Sauppe) Ἀλκιδάμας δ' ἐν τῷ Φυσικῷ [vgl. 31 A 1, 56] φησι ... τὸν δὲ [Empedokles] Ἀναξαγόρου διακοῦσαι καὶ Πυθαγόρου καὶ τοῦ μὲν τὴν σεμνότητα ζηλῶσαι τοῦ τε

βίου καὶ τοῦ σχήματος, τοῦ δὲ τὴν φυσιολογίαν. ARIST. Rhet. B 23. 1398 b 9 καὶ ὡς Ἀλκιδάμας [O. A. II 155 fr. 5. S.], ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσιν. Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον καίπερ βλάσφημον ὄντα τετιμήκασιν ... καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν.

5. DIOG. LAËRT. VIII, 56. Alkidamas, în tratatul său *Despre fizică*, ne informează... că (Empedocles) asculta ca discipol prelegerile lui Anaxagoras și pe ale lui Pythagoras, imitând cu râvnă seriozitatea vieții și a purtărilor acestuia, iar pe de altă parte doctrina celui dintâi despre natură. ARISTOTEL, *Retorica* II, 23. 1398 b 9. Și după cum ne spune Alkidamas, toți oamenii îi cinstesc pe înțelepți. În orice caz parienii l-au cinstit pe Archilochos, deși era un defăimător (...). Iar italicii l-au cinstit pe Pythagoras și cetățenii din Lampsakos i-au făcut îngropăciune cu onoruri lui Anaxagoras, deși era străin. Și până astăzi le mai arată încă cinstire.

6. DIOG. IX 38 δοκεῖ δέ (Demokrit), φησὶν ὁ Θρασύλος, ζηλωτῆς γεγονέναι τῶν Πυθαγορικῶν· ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ Πυθαγόρου μέμνηται θαυμάζων αὐτὸν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ συγγράμματι (nämlich Πυθαγόρης cap. 46 ; vgl. 68 A 33. B I 1). πάντα δὲ δοκεῖν παρὰ τούτου λαβεῖν καὶ αὐτοῦ δ' ἂν ἀκηκοέναι, εἰ μὴ τὰ τῶν χρόνων ἐμάχετο. πάντως μέντοι τῶν Πυθαγορικῶν τινος ἀκοῦσαι φησιν αὐτὸν Γλαῦκος ὁ Ῥηγῖνος κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους αὐτῷ γεγονώς. Porph. V. P. 3 Δοῦρις δ' ὁ Σάμιος ἐν δευτέρῳ τῶν ὥρων [FGrHist. 76 F 23 II 145] παῖδά τ' αὐτοῦ (des Pythagoras) ἀναγράφει Ἀρίμνηστον καὶ διδάσκαλόν φησι γενέσθαι Δημοκρίτου. τὸν δ' Ἀρίμνηστον κατελθόντ' ἀπὸ τῆς φυγῆς χαλκοῦν ἀνάθημα τῷ ἱερῷ τῆς Ἥρας ἀναθεῖναι τὴν διάμετρον ἔχον ἐγγὺς δύο πήχεων, οὗ ἐπίγραμμα ἦν ἐγγεγραμμένον τόδε·

Πυθαγόρεω φίλος υἱὸς Ἀρίμνηστός μ' ἀνέθηκε

πολλὰς ἐξευρὼν εἰνὶ λόγοις σοφίας.

τοῦτο δ' ἀνελόντα Σίμον πὸν ἁρμονικὸν καὶ τὸν κανόνα σφετερισάμενον
ἐξενεγκεῖν ὡς ἴδιον. εἶναι μὲν οὖν ἑπτὰ τὰς ἀναγεγραμμένας σοφίας,
διὰ δὲ τὴν μίαν, ἣν Σίμος ὑφείλετο, συναφανισθῆναι καὶ τὰς ἄλλας τὰς
ἐν τῷ ἀναθήματι γεγραμμένας.

6. DIOG. LAERT. IX, 38. <Democrit>, spune Thrasylos, a fost, pare se, un adept al pythagoricilor, ba chiar și amintește de Pythagoras, admirându-l într-o scriere cu același nume (intitulată *Pythagoras*, cf. Democrit, A, 33, B I, 1). S-ar părea că toate ideile le-ar fi luat de la el și, dacă nu s-ar împotrivi cronologia, ar putea fi socotit discipolul acestuia. În orice caz, Glaukos din Rhegion, care era un contemporan al său, spune că a fost instruit de unul dintre pythagorici. PORPHYRIOS, *Viața lui Pythagoras* 3 Iar Duris din Samos²⁴, în cartea a doua a scrierii sale intitulată *Anale* (FGrHist. 76, F, 23, II, 145) consemnează pe un fiu <al lui Pythagoras>, pe nume Arimnestos, și ne spune că a fost învățătorul lui Democrit. Arimnestos deci, întorcându-se din exil, consacră în templul Herei un dar votiv de aramă, cu un diametru de aproape doi coți. Și era gravată pe acest dar următoarea epigramă:

M-a consacrat Arimnestos, fiul iubit al lui Pythagoras,

Fiindcă el a izvodit multe <arte> înțelepte între proporțiile muzicale.

Acest dar votiv a fost furat de Simos, armonicianul, iar acesta, după ce și-a însușit formula monocordului, a dat-o în vileag ca și cum ar fi fost a lui proprie. Și erau consemnate în epigramă șapte arte (sau „raporturi înțelepte”), însă din cauza uneia singure, pe care o înlăturase Simos, au dispărut și celelalte înscrise pe darul votiv.

6a. PROCL. in Eucl. 65, 11 Fr. (după Eudem fr. 84; nach 11 A 11 ; vgl. 85 B 12) μετὰ δὲ τοῦτον (Thales) Μάμερκος ὁ Στησιχόρου τοῦ ποιητοῦ ἀδελφὸς ὡς ἐφασάμενος τῆς περὶ γεωμετρίαν σπουδῆς μνημονεύειαι ... ἐπὶ δὲ τούτοις Π. τὴν περὶ αὐτὴν φιλοσοφίαν εἰς σχῆμα παιδείας ἐλευθέρου μετέστησεν ἄνωθεν τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ἐπισκοπούμενος καὶ ἀύλως καὶ νοερῶς τὰ θεωρήματα διερευνώμενος, ὅς δὴ καὶ τὴν τῶν ἀνὰ λόγον πραγματείαν καὶ τὴν τῶν κοσμικῶν σχημάτων σύστασιν ἀνεῦρεν.

6 a. PROCLOS, *Comentarii la Euclid* 65, 11 Friedl. (din Eudemos fr. 84; după 11, A 11; cf. 85 B 12). După acesta (i.e. Thales), este amintit Mamercos, fratele poetului Stesichoros, ca unul care s-a apucat de studiul geometriei ... Adăugând la strădaniile acestora studiile sale, Pythagoras a transformat filosofia referitoare la geometrie, pentru a-i da configurația unei educații liberale, examinând principiile ei de bază, cercetând rațional și abstract teoremele acestei științe. El, de fapt, descoperise și teoria numerelor iraționale (sau a proporțiilor) și construcția figurilor cosmice.

7. ARISTOT. *Metaph.* A 5 986 a 29 καὶ γὰρ ἐγένετο τὴν ἡλικίαν Ἀλκμαίων <νέος> ἐπὶ γέροντι Πυθαγόρῃ. Aus des Aristoteles Buch *Περὶ τῶν Πυθαγορείων* (fr. 191 Rose) stammt die erste Aufzeichnung der Pythagoraslegende. Excerpt bei APOLLON mir. 6 τούτοις (Epimenides, Aristeeas, Hermotimos, Abaris, Pherekydes) δὲ ἐπιγενόμενος Πυθαγόρας Μνησάρχου υἱὸς τὸ μὲν πρῶτον διεπονεῖτο περὶ τὰ μαθήματα καὶ τοὺς ἀριθμούς, ὕστερον δὲ ποτε καὶ τῆς Φερεκύδου τερατοποιίας οὐκ ἀπέστη. καὶ γὰρ ἐν Μεταποντίῳ πλοίου εἰσερχομένου φορτίον ἔχοντος καὶ τῶν παρατυχόντων εὐχομένων σωστὸν κατελθεῖν διὰ τὸν φόρτον ἐφεσίῳτα τοῦτον εἶπετν ἑκρὸν τοίνυν φανήσεται ὑμῖν σῶμα ἄγον τὸ πλοτον τοῦτο [vgl. Andron. den

Theopomp ausschreibt nach Porphy. bei Eus. P. E. x 3, 6]. πάλιν δ' ἐν Καυλωνίαι, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης <προυσήμηνε τὴν λευκὴν ἄρκτον. καὶ ὁ αὐτὸς Ἀριστοτέλης> γράφων περὶ αὐτοῦ πολλά μὲν καὶ ἄλλα λέγει καὶ τὸν ἐν Τυρρηναίαι, φησίν, δάκνοντα θανάσιμον ὄφιν αὐτὸς δάκνων ἀπέκτεινεν'. καὶ τὴν γινομένην δὲ στάσιν τοῖς Πυθαγορείοις προειπεῖν. διὸ καὶ εἰς Μεταπόντιον ἀπῆρεν ὑπὸ μηδενὸς θεωρηθεῖς, καὶ ὑπὸ τοῦ Κάσσα ποταμοῦ διαβαίνων σὺν ἄλλοις ἤκουσε φωνὴν μεγάλην ὑπὲρ ἄνθρωπον· Ὑθαγόρα, χαῖρε'. τοὺς δὲ παρόντας περιδεεῖς γενέσθαι. ἐφάνη δὲ ποτε καὶ ἐν Κρότωνι καὶ ἐν Μεταποντίῳ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ. ἐν θεάτρῳ δὲ καθημένος ποτε ἐξανίστατο, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης, καὶ τὸν ἴδιον μηρὸν παρέφηνε τοῖς καθημένοις ὡς χρυσοῦν. AEL. V. H. II 26 ` Aristotelis (fr. 191) λέγει ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν τὸν Πυθαγόραν Ἀπόλλωνα Ὑπερβόρειον προσαγορεύεσθαι. IV 17 ἐδίδασκε Π. τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι κρειττόνων γεγένηται σπερμάτων ἢ κατὰ τὴν φύσιν τὴν θνητὴν. Folgen die oben I 98, 40 ff. berichteten Beweise. καὶ Μυλλίαν δὲ τὸν Κροτωνιάτην ὑπέμνησεν, ὅτι Μίδας ὁ Γορδίου ἐστὶν ὁ Φρύξ, καὶ τὸν αἰτὸν δὲ τὸν λευκὸν κατέψησεν ὑπομείναντα αὐτόν. IAMBL. V. P. 31 ἰστορεῖ δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Περὶ τῆς Πυθαγορικῆς φιλοσοφίας [fr. 192] διαίρεσίν τινα τοιάνδε ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς πάνυ ἀπορρήτοις διαφυλάττεσθαι· τοῦ λογικοῦ ζώου τὸ μὲν ἐστὶ θεός, τὸ δὲ ἄνθρωπος, τὸ δὲ οἶον Πυθαγόρας.

7. ARISTOTEL, *Metaph.* I(A), 5, 986 a 29. Se pare că și Alkmaion din Crotona și-a însușit această concepție, fie că a împrumutat acest fel de a vedea de la pythagorici, fie că discipolii lui Pythagoras au preluat teoria de la dânsul; căci tinerețea lui Alkmaion a coincis cu vremea când Pythagoras era bătrân. APOLLONIOS, *Mirabilia* 6 (Prima consemnare a legendei lui Pythagoras preluată sub formă de excerpt din cartea lui Aristotel, *Despre Pythagorei*, fr. 191 Rose). Venind după aceștia (după Epimenides, Aristeeas, Hermotimos, Abaris, Pherekydes), Pythagoras, fiul lui Mnesarchos s-a ostenit mai întâi cu științele –

îndeosebi cu învățătura despre numere. Iar mai târziu n-a fost străin nici de meșteșugurile lui Pherekydes referitoare la miracole. Căci odată, cum intra în rada Metapont-ului o navă încărcată cu mărfuri, în timp ce oamenii care se aflau de față se rugau să acosteze t e a f ă r ă din pricina încărcăturii, stând Pythagoras în fața lor le-a spus:

„În adevăr o să se arate că această navă duce trupul unui mort”.

Și apoi, iarăși, în Caulonia, <precum ne spune Aristotel, a tălmăcit semnele, prevestind ursoaica cea albă>. <Același filosof>, printre altele multe pe care le scrie despre el, menționează că “ în Etruria a ucis un șarpe cu mușcătură mortală, mușcându-l el însuși”. Și le-a mai prevestit pythagoricilor răscoala împotriva sectei. În urma răzvrătirii (Pythagoras) se îndepărtă, fugind din Metapont, fără să-l vadă nimeni. Și cum trecea prin vad, sub malul fluviului Kasa, dimpreună cu alții, auzi glas mare, mai presus de puterea unui om: “ Bucură-te, Pythagoras”. Iar cei de față s-au speriat foarte. Și odată se ivi în același timp, în aceeași zi și la aceeași oră, în Crotona și în Metapont. Iar altădată, când se afla la teatru, s-a ridicat brusc, precum relatează Aristotel, și alăsat să se arate, celor din preajmă, coapsa lui, care era de aur. AEL., *Varia Historia* II, 26.

Aristotel, (fr. 191) ne spune că Pythagoras era numit de către crotoniați Apollon Hyperboreanul. IV, 17. Pythagoras îi învață pe oameni că el s-a născut din sămânța unor făpturi mai puternice mai presus de firea cea muritoare.

(Urmează mărturiile din pasajul excerptat mai înainte cu privire la diferitele apariții minunate.)

Și lui Myllias crotoniatul îi aminti că este Midas frigianul, fiul lui Gordios și mângâie vulturul alb pe care l-a lăsat să se apropie de el.

IAMBlichos, *Viața lui Pythagoras* 31

Ne informează Aristotel, în cele scrise *Despre filosofia pythagorică*, precum că bărbații din secta lor păstrează printre cele mai secrete învățături următoarea diviziune: în alcătuirea ființei raționale o parte anume ființează ca divinitate, alta ca om și alta în felul lui Pythagoras.

8. CLEM. AL. Strom. I 62 (II 39, 17 St.) Πυθαγόρας μὲν οὖν Μνησάρχου Σάμιος, ὡς φησιν Ἰππόβοτος, ὡς δὲ Ἀριστόξενος ἐν τῷ Πυθαγόρου βίῳ [fr. I FHG II 272] καὶ Ἀρίσταρχος [Ἀριστοτέλης Preller, fr. 190 Rose] καὶ Θεόπομπος [FGrHist. 115 F 72 II 550] Τυρρηνὸς ἦν, ὡς δὲ Νεάνθης [FGrHist. 84 F 29 II 198] Σύριος ἢ Τύριος. ὥστε εἶναι κατὰ τοὺς πλείστους τὸν Πυθαγόραν βάρβαρον τὸ γένος. DIOG. VIII 1 ὡς Ἀριστόξενος, Τυρρηνὸς ἀπὸ μιᾶς τῶν νήσων ἃς ἔσχον Ἀθηναῖοι Τυρρηνοὺς ἐκβαλόντες [Lemnos, vgl. Neanthes b. Porph. V. P. 2]. DIOG. I 118 Ἀριστόξενος δ' ἐν τῷ Περὶ Πυθαγόρου καὶ τῶν γνωρίμων αὐτοῦ [A. O. fr. 3] φησι νοστήσαντα αὐτὸν [Pherekydes 7 A 1] ὑπὸ Πυθαγόρου ταφῆναι ἐν Δήλῳ. PORPHYR. V. P. 9 γεγονότα δ' ἐτῶν τεσσαράκοντά φησιν ὁ Ἀριστόξενος [A. O. fr. 4] καὶ ὀρῶντα τὴν τοῦ Πολυκράτους τυραννίδα συντονωτέραν οὔσαν, ὥστε καλῶς ἔχειν ἐλευθέρῳ ἀνδρὶ τὴν ἐπιστασίαν τε καὶ δεσποτείαν [μὴ] ὑπομένειν, οὕτως δὲ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἄπαρσιν ποιήσασθαι. THEOL. ARITHM. (aus Anatolios) p. 40 Asf Ἀνδροκύδης δὲ ὁ Πυθαγορικὸς ὁ Περὶ τῶν συμβόλων γράψας καὶ Εὐβουλίδης ὁ Πυθαγορικὸς καὶ Ἀριστόξενος καὶ Ἰππόβοτος καὶ Νεάνθης οἱ πρὸς κατὰ τὸν ἄνδρα ἀναγράψαντες σὺς ἔτεσι τὰς μετεμψυχώσεις τὰς αὐτῷ συμβεβηκυίας ἔφασαν γεγονέναι. μετὰ τοσαῦτα γοῦν ἔτι εἰς παλιγγενεσίαν ἐλθεῖν Πυθαγόραν καὶ ἀναζησάτωσαν μετὰ τὴν πρώτην ἀνακύκλωσιν καὶ ἐπάνοδον τοῦ ἀπὸ ἑξ ψυχογονικοῦ κύβου, τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ ἀποκαταστατικοῦ διὰ τὸ σφαιρικόν, ὡς δὲ καὶ ἄλλην διὰ τούτων ἀνάξῃσιν ἔσχε· ὧι καὶ συμφωνεῖ τὸ Εὐφύρβου τὴν ψυχὴν ἐσχηκῆναι κατὰ γε τοὺς χρόνους· φ γὰρ καὶ ἰδ' ἔτι ἔγγιστα ἀπὸ τῶν Τρωικῶν ἱστορεῖται μέχρι Ξενοφάνους τοῦ φυσικοῦ καὶ τῶν Ἀνακρέοντός τε καὶ Πολυκράτους χρόνων καὶ τῆς ὑπὸ Ἀρπάγου τοῦ Μήδου Ἰώνων πολιορκίας καὶ ἀναστάσεως, ἣν

Φωκείς φυγόντες Μασσαλίαν ὤικησαν· πᾶσι γὰρ τούτοις ὁμόχρονος ὁ Π. ὑπὸ Καμβύσου γοῦν ἱστορεῖται Αἴγυπτον ἐλόντος συνηχημαλωτίσθαι ἐκεῖ συνδιατρίβων τοῖς ἱερεῦσι, καὶ εἰς Βαβυλῶνα μετελθὼν τὰς Βαρβαρικὰς τελετὰς μνηθῆναι, ὅτε Καμβύσης τῇ Πολυκράτους μέχρι τυραννίδι συνεχρόνει, ἣν φεύγων εἰς Αἴγυπτον μετῆλθε Πυθαγόρας. δις οὖν ἀφαιρεθείσης τῆς περιόδου (τοῦτ' ἔστι δις τῶν σις ἐτῶν) λοιπὰ γίνεται τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ πβ. DIOG. VIII 4 τοῦτόν [Pythagoras] φησιν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς [fr. 37 Voss, v. i. a. s. 7 B 8] περὶ αὐτοῦ τὰδε λέγειν, ὡς εἴη ποτὲ γεγονῶς Αἰθαλίδης καὶ Ἑρμοῦ υἱὸς νομισθεῖν· τὸν δὲ Ἑρμῆν εἰπεῖν αὐτῷ ἐλέσθαι ὅ τι ἂν βούληται πλὴν ἀθανασίας. αἰτήσασθαι οὖν ζῶντα καὶ τελευτῶντα μνήμην ἔχειν τῶν συμβαινόντων. ἐν μὲν οὖν τῇ ζωῇ πάντων διαμνημονεῦσαι· ἐπεὶ δὲ ἀποθάνοι, τηρῆσαι τὴν αὐτὴν μνήμην. χρόνῳ δ' ὕστερον εἰς Εὐφορβον ἐλθεῖν καὶ ὑπὸ Μενέλεω τραπῆναι. ὁ δ' Εὐφορβος ἔλεγεν, ὡς Αἰθαλίδης ποτὲ γεγονόσι, καὶ ὅτι παρ' Ἑρμοῦ τὸ δῶρον λάβοι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς περιπόλησιν, ὡς περιεπολήθη καὶ εἰς ὅσα φυτὰ καὶ ζῶια παρεγένετο καὶ ὅσα ἢ ψυχὴ ἐν τῷ Ἄιδῃ ἔπαθε καὶ αἱ λοιπαὶ τίνα ὑπομένουσιν. (5) ἐπειδὴ δὲ Εὐφορβος ἀποθάνοι, μεταβῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς Ἑρμότιμον, ὃς καὶ αὐτὸς πίστιν θέλων δοῦναι ἐπανῆλθεν εἰς βραγχίδας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐπέδειξεν ἣν Μενέλαος ἀνέθηκεν ἀσπίδα (ἔφη γὰρ αὐτόν, ὅτ' ἀπέπλει ἐκ Τροίας, ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τὴν ἀσπίδα) διασσεσηπυῖαν ἤδη, μόνον δὲ διαμένον τὸ ἐλεφάντινον πρόσωπον. ἐπειδὴ δὲ Ἑρμότιμος ἀπέθανε, γενέσθαι Πύρρον τὸν Δῆλιον ἀλιέα· καὶ πάντα πάλιν μνημονεῦειν, πῶς πρόσθεν Αἰθαλίδης, εἴτ' Εὐφορβος, εἶτα Ἑρμότιμος, εἶτα Πύρρος γένοιτο. ἐπειδὴ δὲ Πύρρος ἀπέθανε, γενέσθαι Πυθαγόραν καὶ πάντων τῶν εἰρημένων μνησθαι. Pherekydes Lehrer des P. s. 7 A 1 - 7a.

8. CLEMENT DIN ALEXANDRIA, *Stromat.* I, 62 (II, 39, 17 St.). Pythagoras, fiul lui Mnesarchos, era deci din Samos, după cum spune Hippobotos; dar după cum ne informează Aristoxenos, în scrierea sa despre *Viața lui Pythagoras* (fr. 1 FHG II, 272), la fel

ca Aristarh (sau Aristotel — fr. 190 Rose) și Theopomp (FGrHist. 115, F, 72, II, 550) era etrusc. Însă după Neanthes (FGrHist. 84, F, 29, II, 198) era fie sirian, fie din Tyr. Astfel încât, după majoritatea autorilor, Pythagoras era de neam barbar. DIOG. LAERT. VIII, 1. Însă, potrivit lui Aristoxenos, era etrusc, de obârșie din una din insulele pe care le-au stăpânit atenienii, după ce izgoniseră pe etrusci (Lemnos — conf. Neanthes la PORPHYRIOS, *Viața lui Pythagoras* 2). DIOG. LAERT. I, 118. Însă în scrierea sa *Despre Pythagoras și discipolii săi*, Aristoxenos (fr. 3) afirmă că el (Pherekydes), murind, după ce fusese bolnav, a fost îngropat de Pythagoras la Delos. PORPHYRIOS, *Despre viața lui pythagoras* 9. Și ne mai spune Aristoxenos (cf. supra fr. 4) că fiind Pythagoras în vârstă de patruzeci de ani și văzând că tirania lui Polycrates se întărea peste măsură — astfel încât un bărbat liber nu mai putea suporta autoritatea de stat și despotismul ei — a ridicat ancora, îndreptându-se spre Italia.

THEOL. ARITHM., (din Anatolios) p. 40 Ast. Androkydes pythagoreicul, cel care a scris lucrarea *Despre simboluri*, Eubulides, tot un pythagoric, Aristoxenos, Hippobotos și Neanthes — care au consemnat elementele tradiției referitoare la acest bărbat — ne spune că metempsihozele întâmplătoare filosofului se petrecură în decurs de 216 ani. După ce a trecut acest număr de ani, Pythagoras ajunsese la *palingeneză* și a re trăit ca și cum, după cea dintâi rotație a ciclului și întoarcere a cubului numărului șase, psihogonic, (fiind acesta capabil de a reveni la poziția inițială în virtutea naturii sale sferice, prin asemenea potriviri, el ar fi obținut altă perioadă a vieții regenerate. Cu această mărturie concordă și afirmația că el căpătase într-o vreme sufletul lui Euphorbos. Efectiv, după cercetările istorice, sunt 514 ani de la evenimentele războiului troian până la epoca lui Xenofan filosoful naturii (fiziologul), a lui

Anacreon și a lui Polycrates, când s-a petrecut și răzvrătirea ionienilor asediați de Harpagos Medul, fugind atunci din această împresurare focleenii pribegi care întemeiază Massalia. Deci, Pythagoras era contemporan cu toți aceștia. Se mai povestește că după ce Cambyzes cucerise Egiptul, Pythagoras fusese luat prizonier acolo, pe când tocmai îi frecventa pe sacerdoți. Și mutându-se apoi la Babilon, a fost inițiat în misteriiile barbare la vremea când domnia lui Cambyzes coincidea cu tirania lui Polycrates, de care fugise filosoful și trecuse în Egipt. Dacă vom scăpa așadar de două ori numărul de ani al acestui ciclu (ceea ce înseamnă de două ori 216 ani), ne mai rămân 82 de ani pentru durata vieții sale. DIOG. LAERT. VIII, 4 Heraklides Ponticul (fr. 37 Voss, cf. și Pherekydes 7, B 8) ne spune că acesta (Pythagoras) povestea despre el următoarele: cum că ar fi de obârșie (prin naștere), un Aithalid și era socotit fiul lui Hermes. I-a spus deci Hermes să aleagă orice și-ar dori, în afară de nemurire. El atunci i-a cerut ca atât în timpul vieții, cât și după ce s-ar fi săvârșit, să poată păstra memoria celor întâmplate. Astfel, cât era încă în viață putea să-și aducă aminte de toate, iar după moarte la fel a păstrat aceeași amintire. Ceva mai târziu, sufletul lui a intrat în trupul lui Euphorbos, care a fost rănit de Menelau. Iar Euphorbos spunea că fusese cândva un Aithalid și că darul său îl primise de la Hermes. Povestea ciclului migrațiilor sale: cum se reîncarnase, în ce plante și în ce animale intrase, câte pătimise sufletul lui în Hades și toate întâmplările, câte le mai așteaptă pe celelalte suflete <în metempsihoză>.

(5) După ce a murit Euphorbos, sufletul lui s-a mutat în trupul lui Hermotimos, care, dorind și el să dea mărturie (că fusese însuși Euphorbos) s-a întors la Branhizi. Și mergând la sanctuarul lui Apollon, arătă acolo scutul consacrat de Menelau (căci, după cum spunea el, când plecase acest erou de la Troia, pentru a

naviga spre casă, își consacrase scutul lui Apollon). Iar acum era deja putred: rămăsese din acel scut numai îmbrăcămintea de fildeș. După ce a murit Hermotimos, a renăscut în persoana lui Pyrrhos, un pescar din Delos. Și din nou își amintea de toate: cum fusese mai înainte Aithalidul, apoi Euphorbos, apoi Hermotimos, pe urmă Pyrrhos. Iar după ce a murit Pyrrhos, se născu Pythagoras, care-și amintea de toate cele menționate aici. (Pentru P h e r e k y d e s, maestru al lui Pythagoras, vezi și 7A, 1-7 a DK).

8a. PORPHYR. V. Pyth. 18 ἐπεὶ δὲ τῆς Ἰταλίας ἐπέβη καὶ ἐν Κρότωνι ἐγένετο, φησιν ὁ Δικαίαρχος [fr. 20 FHG II 244], ὡς ἀνδρὸς ἀφικομένου πολυπλάνου τε καὶ περιττοῦ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ὑπὸ τῆς τύχης εὖ κεχορηγημένου (τὴν τε γὰρ ιδέαν εἶναι ἐλευθέριον καὶ μέγαν χάριν τε πλείστην καὶ κόσμον ἐπὶ τε τῆς φωνῆς καὶ τοῦ ἥθους καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἔχειν), οὕτως διθεῖναι τὴν Κροτωνιατῶν πόλιν, ὥστ' ἐπεὶ τὸ τῶν γερόντων ἀρχεῖον ἐνψυχαγωγῆσεν πολλὰ καὶ καλὰ διαλεχθεῖς, τοῖς νέοις πάλιν ἡβητικὰς ἐποίησατο παραινέσεις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κελευσθεῖς· μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς παισὶν ἐκ τῶν διδασκαλείων ἀθρόοις συνελθοῦσιν· εἴτα ταῖς γυναῖξι καὶ γυναικῶν σύλλογος αὐτῶι κατεσκευάσθη. (19) γενομένων δὲ τούτων μεγάλη περὶ αὐτοῦ ηὔξῃθη δόξα, καὶ πολλοὺς μὲν ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως ὁμιλητὰς οὐ μόνον ἀνδρας ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, ὧν μιᾶς γε Θεανοῦς καὶ διεβοήθη τοῦνομα, πολλοὺς δ' ἀπὸ τῆς σύνεγγυς βαρβάρου χώρας βασιλεῖς τε καὶ δυνάστας. ἃ μὲν οὖν ἔλεγε τοῖς συνοῦσιν, οὐδὲ εἰς ἔχει φράσαι βεβαίως· καὶ γὰρ οὐδ' ἡ τυχοῦσα ἦν παρ' αὐτοῖς σιωπή. μάλιστα μέντοι γνώριμα παρὰ πᾶσιν ἐγένετο πρῶτον μὲν ὡς ἀθάνατον εἶναί φησι τὴν ψυχὴν, εἴτα μεταβάλλουσιν εἰς ἄλλα γένη ζώων, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι κατὰ περιόδους τινὰς τὰ γενόμενά ποτε πάλιν γίνεται, νέον δ' οὐδὲν ἀπλῶς ἔστι καὶ ὅτι πάντα τὰ γινόμενα ἔμψυχα ὁμογενῆ δεῖ νομίζειν. φαίνεται γὰρ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ δόγματα πρῶτος κομίσαι ταῦτα Πυθαγόρας.

8 a. PORPHYRIOS, *Viața lui Pythagoras* 18. Ne spune Dikaiarchos (fr. 29 FHG II, 244), cum că ajungând Pythagoras în Italia și stabilindu-se la Crotona, se dovedise a fi un bărbat călătorit, foarte ales, bine înzestrat de soartă în privința fapturii sale: era înalt, avea înfățișarea unui om liber, cu totul fermecător, pe deplin armonios (prin voce, prin purtările lui, prin toate celelalte). Astfel de sentimente izbutise el să inspire cetății crotoniaților încât, după ce câștigase (prin "psychagogie") sufletele bătrânilor care alcătuiau sfatul, rostind multe și frumoase cuvântări, la îndemnul arhonților a mai compus și pentru tineri discursuri de îndreptare (*pareneze*), potrivite sufletelor adolescente, și apoi a cuvântat de asemenea pentru copii, care se strângeau de prin școli, în număr mare, și, tot la fel, vorbi pentru femei, care se adunaseră și ele ca să-l asculte. (19) Iar după ce se întâmplară acestea, faima învățăturii sale a crescut considerabil și a făcut mulți adepți, fie în această cetate –nu numai bărbați, ci și femei (numele uneia singure dintre ele, Theanó, căpătând pretutindeni răspândire), fie chiar în ținutul barbar învecinat, de unde veniră să-l asculte mulți regi și stăpânitori. Ce spunea discipolilor care intrau în relații cu dânsul nu ar putea nimeni să arate în mod sigur; căci în cercurile lor tăcerea nu rămânea la voia întâmplării. În orice caz dintre cele mai cunoscute de toți era învățătura potrivit căreia sufletul este, după cum spune el, nemuritor iar apoi trece în ate specii de viețuitoare. Pe lângă acestea mai susținea că cele întâmplare se vor întâmpla cândva iarăși, potrivit unor perioade ciclice, și că în mod nemijlocit nimic nu este nou; că toate faptele însuflețite trebuie să le considerăm ființe pe care le unește înrudirea. În mod evident aceste opinii Pythagoras le-a introdus cel dintâi în Elada.

9. – 6. περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ [Pythag.] οἱ πλείους τὰ μὲν τῶν μαθηματικῶν καλουμένων ἐπιστημῶν παρ' Αἰγυπτίων τε καὶ Χαλδαίων καὶ Φοινίκων φασὶν ἐκμαθεῖν· γεωμετρίας μὲν γὰρ ἐκ παλαιῶν χρόνων ἐπιμεληθῆναι Αἰγυπτίους, τὰ δὲ περὶ ἀριθμούς τε καὶ λογισμούς Φοίνικας, Χαλδαίους δὲ τὰ περὶ τὸν οὐρανὸν θεωρήματα· περὶ τὰς τῶν θεῶν ἀγιστείας καὶ τὰ λοιπὰ τῶν περὶ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων παρὰ τῶν Μάγων φασὶ διακοῦσαι τε καὶ λαβεῖν. καὶ ταῦτα μὲν σχεδὸν πολλοὺς ἐπιγινώσκειν διὰ τὸ γεγράφθαι ἐν ὑπομνήμασιν, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἦττον εἶναι γνώριμα· πλὴν τοσαύτη γε ἀγνείαι φησὶν Εὐδοξος ἐν τῇ ἐβδόμῃ τῆς Γ' ἡς περιόδου [fr. 36 Gisinger Stoice a VI 119] κερχῆσθαι καὶ τῇ περὶ τοὺς φόνους φυγῇ καὶ φονευόντων, ὥς μὴ μόνον τῶν ἐμψύχων ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ μαγείοις καὶ θηράτοσι μηδέποτε πλησιάζειν. STRAB. XV 716 (aus Onesikritos fr. 10 Müll.) εἰπόντος δ' [Kalanos] ὅτι καὶ Πυθαγόρας τοιαῦτα [Askese] λέγοι κελεύοι τε ἐμψύχων ἀπέχεσθαι κτλ. DIOG. VIII 20 θυσίαις τε ἐχρήτο ἀψύχοις, οἱ δὲ φασιν, ὅτι ἀλέκτορσι μόνον καὶ ἐρίφοις γαλαθηνοῖς καὶ τοῖς λεγομένοις ἀπαλίσαις, ἥκιστα δὲ ἀρνάσιν. ὁ γε μὴν Ἀριστόξενος [fr. 7 FHG II 273] πάντα μὲν τὰ ἄλλα συγξωρεῖν αὐτὸν ἐσθίειν ἔμψυχα, μόνον δ' ἀπέχεσθαι βοδὸς ἀροτῆρος καὶ κριοῦ. GELL. IV 11, 1 *opinio vetus falsa occupavit et convaluit Pythagoram philosophum non esitavisse ex animalibus, item abstinuisse fabulo quem Graeci κυάμον appellant*. 2. *ex hac opinione Callimachus poeta scripsit* (fr. 128) καὶ κυάμων ἄπο χειρὰς ἔχειν, ἀνιῶντος ἐδεστοῦ, κἀγώ, Πυθαγόρας ὥς ἐκέλευε, λέγω. 4. *Sed Aristoxenus musicus, vir litterarum veterum diligentissimus, Aristoteli philosophi auditor, in libro quem de Pythagora reliquit* (a. O.), *nullo saepius legumento Pythagoram dicit usum quam fabis, quoniam is cibus et subduceret sensim alvum et levigaret*. 5. *verba ipsa Aristoxeni* (fr. 7 FHG II 273) *subscripsi*· ΠΙ. δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασεν· λειαντικόν τε γὰρ εἶναι καὶ διαχωρητικόν· διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ. 6. *porculis quoque minusculis et haedis tenerioribus victitasse idem*

Aristoxenus refert. 7. quam rem videtur cognovisse e Xenophilo Pythagorico familiari suo et ex quibusdam aliis natu maioribus, qui ab aetate Pythagorae <haud tantum aberant> ... 12. Ἀριστοτέλης [fr. 194] δὲ μήτρας καὶ καρδίας καὶ ἀκαλήφης καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων ἀπέχεσθαι φησιν τοὺς Πυθαγορικούς, χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. Vgl. c. 52.

9. PORPHYR., *ibidem* 6. Despre învățătura lui (Pythagoras) cei mai mulți autori ne spun că elementele științelor numite *matematice* le-a învățat de la egipteni, chaldei și fenicieni. Căci egiptenii se ocupau de geometrie din vremuri străvechi; fenicienii cultivau știința despre numere și calcule iar chaldeii teoriile despre cer. Noțiunile cu privire la ceremoniile sacre închinat zeilor și celelalte practici aplicate în viață, ei ne spun că le-ar fi auzit și le-ar fi preluat de la magi. Și noțiunile de cult le cunosc destul de mulți, fiindcă sunt consemnate în scris, dar restul preceptelor sunt mai puțin cunoscute; în afară doar de mențiunea făcută la Eudoxos în cartea a șaptea din *Ocolul pământului* (fr. 36 G i s i n g e r, *Elemente* VI, 119), unde se spune că el dădea dovadă de o neprihănire atât de mare și de o repulsie atât de considerabilă pentru vărsarea de sânge și pentru cei care varsă sângele, încât nu numai că se abținea de la consumarea celor înșuflețite, dar nici măcar nu se apropia vreodată de bucătari sau de vânzători. STRABON XV, 716 (din Onesikritos, fr. 10 Müll.). ... Și spunea (Kalanos) că și Pythagoras vorbea despre asemenea lucruri (despre asceză) și recomanda abținerea de la consumarea celor înșuflețite...

DIOG. LAERT. VIII, 20. Și aducea ofrande numai din cele neînșuflețite; iar unii spun că folosea la jertfe doar cocoșii sau iezii neînțărcați și așa-numiții purcei de lapte, dar

nicidecum miei. Însă Aristoxenos (fr. 7, FHG II, 273) ne spune că el îngăduia să mănânci din toate celelalte animale, recomandând numai să te abții de la carnea boului care trage la jug și a berbecului. AULUS GELLUS, *Noaptele attice* IV, 11. 1. S-a răspândit și a căpătat crezare o veche părere greșită, potrivit căreia filosoful Pythagoras nu obișnuia să mănânce din carnea de animal. De asemenea că el se abținea să consume bobul⁷⁸ pe care grecii îl numesc *kyamos*. 2. Acordând crezare acestei opinii, poetul Callimachos (fr. 128) a scris:

*Să nu te-atingi de-a bobului grăunțe indigeste;
Cum îndemna Pythagoras, la fel zic eu!*

4. Dar muzicianul Aristoxenos (fr. 25 Wehrli), un bărbat foarte priceput în probleme de literatură veche, discipolul filosofiei lui Aristotel, în cartea pe care ne-a lăsat-o despre Pythagoras ne spune că filosoful de nici o altă legumă nu se folosea mai des decât de bob, fiindcă acest aliment golește pe nesimțite stomacul și-l ușurează. 5. Am copiat mai jos înseși cuvintele lui Aristoxenos (fr. 7, FHG II, 273): „Dintre toate legumele, Pythagoras cel mai mult aprecia bobul, deoarece ușura digestia și era laxativ; din această cauză îl folosea foarte des”. 6. Același Aristoxenos mai menționează că mânca de asemenea porci de lapte și carnea de ied fragedă. 7. Se pare că obținuse această informație de la Xenophilos, un pythagoric, prieten al său, și de la alți oameni dintre cei mai în vârstă, care nu se aflau prea departe de vremea lui Pythagoras <...> 12. Aristotel (fr. 194, citat de Plutarh, *Moralia* VII) ne informează că pythagoricii se abțineau să consume uterul și inima, iar dintre pești, urzica de mare și alte alimente de acest soi. Însă că ei mâncau din toate celelalte (conf. și DK 52).

10. PLAT. de rep. x 600 A ἀλλὰ δὴ εἰ μὴ δημοσῖαι, ἰδίαι τιςὶν ἡγεμῶν παιδείας αὐτὸς ζῶν λέγεται Ὅμηρος γενέσθαι, οἱ ἐκεῖνον ἡγάπων ἐπὶ συνουσίαι καὶ τοῖς ὑστέροις ὁδὸν τινα παρέδοσαν βίου Ὅμηρικὴν, ὥσπερ Πυθαγόρας αὐτὸς τε διαφερόντως ἐπὶ τούτῳ ἡγαπήθη, καὶ οἱ ὕστεροι ἔτι καὶ νῦν Πυθαγόρειον τρόπον ἐπονομάζοντες τοῦ βίου διαφανεῖς πῃ δοκοῦσιν εἶναι ἐν τοῖς ἄλλοις ; DIOG. VIII 45 ἤκμαζε δὲ (Pythagoras) καὶ κατα τὴν ἐξηκοστὴν ὀλυμπιάδα [540-537], καὶ αὐτοῦ τὸ σύστημα διέμενε μέχρι γενεῶν ἐννέα ἢ καὶ δέκα. 46. τελευταῖοι γὰρ ἐγένοντο τῶν Πυθαγορείων, οἷς καὶ Ἀριστόξενος [fr. 12 FHG II 275] εἶδε, Ξενοφίλος τε ὁ Χαλκιδεὺς ἀπὸ Θράκης καὶ Φάντων ὁ Φλιάσιος καὶ Ἐχεκράτης καὶ Διοκλῆς καὶ Πολύμναστος Φλιάσιοι καὶ αὐτοί. ἦσαν δ' ἄκροαταὶ Φιλολάου καὶ Εὐρύτου τῶν Ταραντίνων.

10. PLATON, *Statul X*, 600 A.

Așadar, nu se spune oare că Homer, în timpul vieții sale, chiar de n-a făcut-o public, măcar în particular a fost el însuși călăuza educației unor oameni care-l îndrăgeau pentru că li se îngăduia să-i stea în preajmă și care au lăsat urmașilor o anumită cale homerică de viață, tot așa cum Pythagoras era deosebit de îndrăgit el însuși pentru această menire și, până în zilele noastre, urmașii lui, care numesc " pythagoric " un anumit fel de viață, oare n-au ajuns ei cu totul deosebiți printre ceilalți oameni? DIOG. LAERT. VIII, 45 Era (Pythagoras) în floarea vârstei la vremea celei de-a 60-a olimpiade (540-537 î.e.n.); iar așezământul școlii sale a dăruit până într-a noua sau a zecea generație. 46. Ultimii pythagorei au fost cei pe care i-a mai apucat și Aristoxenos (fr. 12, FHG II, 275): Xenophilos din Chalkis-ul tracic, Phanton din Phlius, Echekrates, Diocles și Polymnastos tot din Phlius. Erau aceștia discipolii lui Philolaos și Eurytos, pythagorei din Tarent.

11. HIPPOL. Ref. I 2, 12 (Dox. 557) Διόδωρος δὲ ὁ Ἐρετριεὺς καὶ Ἀριστόξενος ὁ μουσικός φασὶν πρὸς Ζαράταν τὸν Χαλδαῖον ἐληλυθέναι Πυθαγόραν.

11. HIPPOLYTOS, *Refutatio* I, 2, 12 (D. 557).

Diodor din Eretria și Aristoxenos muzicianul (fr. 13 Wehrli) spun că Pythagoras a mers la Zarataș chaldeul (Zarathustra).

12. DIOG. VIII 14 καὶ πρῶτον [Pyth.] εἰς τοὺς Ἑλληνας μέτρα καὶ σταθμὰ εἰσηγήσασθαι, καθά φησιν Ἀριστόξενος ὁ μουσικός (fr. 10 FHG II 274). Porph. V. P. 22 προσήλθον δ' αὐτῷ, ὥς φησιν Ἀριστόξενος [fr. 5 FHG II 273], καὶ Λευκανοὶ καὶ Μεσσάπιοι καὶ Πευκέτιοι καὶ Ῥωμαῖοι. Vgl. Iambl. V. P. 241.

12. DIOG. LAERT. VIII, 14. Și cel dintâi (Pythagoras) ar fi introdus la greci unitățile de măsură (pentru lungime) și cele de greutate (unitățile ponderale), după cum afirmă Aristoxenos muzicianul (fr. 24 Wehrli). PORPHYRIOS, V. P. 22. Și au început să-l frecventeze lucanii, messapii, peuceții și romanii (cf. și IAMBL., V. P. 241).

13. PORPH. V. P. 4 ἄλλοι δ' ἐκ Θεανοῦς τῆς Πυθώνακτος τὸ γένος Κρήσης υἱὸν Τηλαυγῆ Πυθαγόρου ἀναγράφουσι καὶ θυγατέρα Μυῖαν [vgl. 58 A geg. End.], οἱ δὲ καὶ Ἀριγνώτην (ᾧν καὶ συγγράμματα Πυθαγόρεια σώζεσθαι). Τίμαιος [fr. 78 FHG I 211] δ' ἱστορεῖ τὴν Πυθαγόρου θυγατέρα καὶ παρθένον οὔσαν ἡγεῖσθαι τῶν παρθένων ἐν Κρότῳ καὶ γυναῖκα τῶν γυναικῶν. τὴν δ' οἰκίαν Δῆμητρος ἱερὸν ποιῆσαι τοὺς Κροτωνιάτας, τὸν δὲ στενωπὸν καλεῖν Μουσεῖον. Vgl. DIOG. VIII 15. Iambl. V. P. 170 γήμαντα δὲ τὴν γεννηθεῖσαν αὐτῷ θυγατέρα, μετὰ ταῦτα δὲ Μένωνι τῷ Κροτωνιάτῃ συνοικήσασαν, ἀγαγεῖν οὕτως ὥστε παρθένον μὲν οὔσαν ἡγεῖσθαι τῶν χορῶν, γυναῖκα δὲ γενομένην πρώτην προσιέναι τοῖς βωμοῖς· τοὺς δὲ Μεταποντίνους διὰ μνήμης ἔχοντας ἔτι τὸν Πυθαγόραν καὶ μετὰ τοὺς αὐτοῦ χρόνους τὴν μὲν οἰκίαν αὐτοῦ

Δήμητρος ἱερὸν τελέσαι, τὸν δὲ στενωπὸν Μουσεῖον. IUSTIN 20, 4 (aus Timaios) *Pythagoras cum annos viginti Crotonae egisset, Metapontum emigravit ibique decessit: cuius tanta admiratio fuit ut ex domo eius templum facerent*. V. Cic. d. fin. V, 2, 4. PAP. HERC. 1788 (Coll. alt. VIII fr. 4; Crönert *Kolotes u. Mened.* S 147 <ἐν δὲ Κρήτῃ κατελθὼν εἰς τὸ Ἰδαῖον ἄν<τ>ρον <...> καὶ τὰ περὶ θεῶν ... ἐν> ἀπορρήτοις <μαθὼν ἀπῆρεν> εἰς Κρότωνα <καὶ κατέστρεψεν ἐ>νενήκοντα <ἔτη βιοῦς καὶ ἐτά>φη ἐν Μετα<ποντίῳ [nām]. Pythagoras]).

13. PORPHYRIOS, *Vita P.* 4. Iar alții mai consemnează odraslele care i s-au născut din Theanó, fiica lui Pythonax după neam o cretană: Telauges al lui Pythagoras și o fiică, Myia. Iar după unii <ar mai fi fost și> Arignote (s-ar fi păstrat chiar de la ele scrieri pythagoreice). Timaios (FHG 566 F, 131) relatează în istoria lui, că ea, nefiind încă măritată, conducea corul fecioarelor din Crotona la vremea fecioriei, iar când s-a căsătorit – corul femeilor și că locuința <filosofului> au închinat-o crotoniații Demetrei, numind porticul ei “ locașul Muzelor”. (Compară de asemenea DIOG. LAERT. VIII, 15). IAMBLICHOS, *V. P.* 170. Spun oamenii că însuși Pythagoras nu era mai puțin admirat pentru buna sa rânduială familială decât pentru filosofie. Căci după ce se căsătorise, pe fiica lui ce i s-a născut, și care s-a măritat apoi cu Menon crotoniatul, a îndrumat-o în așa fel încât la vremea fecioriei conducea corurile. Și odată ce ajunse femeie măritată se apropia de altare cea dintâi. Iar cetățenii orașului Metapont păstrând vie amintirea lui Pythagoras chiar și în vremea ce urmă după anii vieții sale, sfînțindu-i casa au făcut din ea templul Demetrei, iar din portic *Museion*. IUSTINUS 20, 4 (*informație luată din Timaios*).

Pythagoras, după ce a petrecut douăzeci de ani la Crotona, emigră la Metapont și acolo se petrecu din viață. O admirație atât de mare l-a înconjurat în acel oraș, încât locuitorii au făcut din casa lui un templu (cf. Cicero, *De finibus* V, 2, 4). PAPYRUS HERCULANENSIS 1788 (Coll. alt. VIII fr. 4). Și mergând apoi în Creta, (Pythagoras) cercetă peștera muntelui Ida <...>, iar după ce învăță doctrina despre zei cuprinsă în preceptele secrete, plecă mai departe la Crotona. Muri după ce a trăit nouăzeci de ani și fu îngropat la Metapont.

14. DIOD. XII 9, 2 ff. (Ephoros ?) γενόμενος δὲ παρ' αὐτοῖς (Sybariten) δημαγωγὸς Τῆλυς καὶ κατηγορῶν τῶν μεγίστων ἀνδρῶν ἔπεισε τοὺς Συβαρίτας φυγαδεῦσαι τοὺς εὐπορωτάτους τῶν πολιτῶν πεντακοσίους καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν διμεῦσαι. (3) τῶν δὲ φυγάδων παρελθόντων εἰς Κρότωνα καὶ καταφυγόντων ἐπὶ τοὺς εἰς τὴν ἀγορὰν βωμοὺς, ὁ μὲν Τῆλυς ἐξέπεμψε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς Κροτωνιάτας, οἷς ἦν προστεταγμένον ἢ τοὺς φυγάδας ἐκδοῦναι ἢ πόλεμον προσδέχεσθαι. (4) συναχθείσης δὲ ἐκκλησίας καὶ προτεθείσης βουλῆς, πότερον χρὴ τοὺς ἰκέτας ἐκδοῦναι τοῖς Συβαρίταις ἢ πόλεμον ὑπομεῖναι πρὸς δυνατωτέρους, ἀπορουμένης τε τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ δήμου, τὸ μὲν πρῶτον ἔρρεπε ταῖς γνώμαις τὸ πλῆθος πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἰκετῶν διὰ τὸν πόλεμον. μετὰ δὲ ταῦτα Πυθαγόρου τοῦ φιλοσόφου συμβουλευσάντος σώζειν τοὺς ἰκέτας, μετέπεσον ταῖς γνώμαις καὶ τὸν πόλεμον ὑπὲρ τῆς τῶν ἰκετῶν σωτηρίας ἀνείλοντο. (5) στρατευσάντων δ' ἐπ' αὐτοὺς τῶν Συβαριτῶν τριάκοντα μυριάσιν ἀντετάχθησαν οἱ Κροτωνιάται δέκα μυριάσι Μίλωνος τοῦ ἀθλητοῦ ἡγουμένου καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ σώματος ὥμης πρώτου τρεψαμένου τοὺς καθ' αὐτὸν τεταγμένους. (6) ὁ γὰρ ἀνὴρ οὗτος ἐξάκις Ὀλύμπια νενικηκώς καὶ τὴν ἀλκὴν ἀκόλουθον ἔχων τῇ κατὰ τὸ σῶμα φύσει λέγεται πρὸς τὴν μάχην ἀπαντῆσαι κατεστεφανωμένος μὲν τοῖς Ὀλυμπικοῖς στεφάνοις, διεσκευασμένος δὲ εἰς Ἡρακλέους σκευὴν

λεοντῇ καὶ ῥοπάλῳ· αἵτιον δὲ γενόμενον τῆς νίκης θαυμασθῆναι παρὰ τοῖς πολίταις. (10, 1) τῶν δὲ Κροτωνιατῶν διὰ τὴν ὀργὴν ζῶγρεῖν μὲν μηδένα βουληθέντων, πάντας δὲ κατὰ τὴν φυγὴν τοὺς ὑποπεσόντας ἀποκτεινόντων οἱ πλείους κατεκόπησαν· τὴν δὲ πόλιν διήρπασαν καὶ παντελῶς ἔρημον ἐποίησαν [510]. Vgl. Iambl. V. P. 260 τοὺς τριάκοντα μυριάδων περὶ τὸν Τετράεντα [Τράεντα Bentley n. Diod. XII 22. 1] περιγενομένους.

14. DIODOR DIN SICILIA XII, 9. (Pasajul ar putea fi *preluat* <din Ephoros?> Istoricul prezintă situația geografică și economică a cetății Sybaris). (2) Ivindu-se la ei un conducător al mulțimilor (demagog) Telys, acuză în public pe cei mai de vază bărbați și convinge pe sybariți să exileze cinci sute de cetățeni foarte înstăriți și să le treacă averile în patrimoniul obștei. (3) Iar exilații ajungând la Crotona s-au refugiat lângă altarele din *agorá*. Telys a trimis atunci soli crotoniaților, pentru a le porunci să-i predea pe fugari, căci altminteri îi aștepta războiul. (4) Fiind convocată deci adunarea poporului pentru a se hotărî dacă fugarii trebuie predați celor din Sybaris sau de-ar fi cu putință să înfrunte cu război un dușman mai puternic, sfatul și poporul intraseră într-o mare încurcătură. Și mai întâi părerile mulțimii înclinau spre decizia de a preda pe suplicanți, de teama războiului. Însă, după aceea, când i-a sfătuit Pythagoras filosoful, să-i salveze pe suplicanți, poporul și-a mutat gândul și a decretat război pentru salvarea celor care ceruseră azil.

15. DIOG. II 46 τούτῳ [Sokrates] τις, καθά φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τρίτῳ Περὶ τοιητικῆς [fr. 75], ἐφιλονίκει Ἀντίλοχος Λήμιος καὶ Ἀντιφῶν ὁ περατοσκόπος [86 A 1. 5], ὡς Πυθαγόραι Κύλων [s. Z 17] καὶ Ὀνάτας [58 A].

15. DIOG. LAERT. II, 46. Îl dușmăneau în vreun fel și (pe Socrate) amatorii de gâlceavă, precum zice Aristotel în cartea a treia a *Poeticii*, un Antilochos din Lemnos și un Antiphon, tâlcuitor profetic de semne (86, A, 1. 5), la fel cum i-au fost dușmani lui Pythagoras – Kylon și Onatas.

16. IAMBL. V. P. 248 ff. ὅτι μὲν οὖν ἀπόντος Πυθαγόρου ἐγένετο ἡ ἐπιβουλὴ, πάντες συνομολογοῦσι, διαφέρονται δὲ περὶ τῆς τότε ἀποδημίας, οἱ μὲν πρὸς Φερεκύδην τὸν Σύριον, οἱ δὲ εἰς Μεταπόντιον λέγοντες ἀποδημηκέναι τὸν Πυθαγόραν. αἱ δὲ αἰτίαι τῆς ἐπιβουλῆς πλείονες λέγονται, μία μὲν ὑπὸ τῶν Κυλωνείων λεγομένων ἀνδρῶν τοιάδε γενομένη. Κύλων ἀνὴρ Κροτωνιάτης γένει μὲν καὶ δόξῃ καὶ πλούτῳ πρωτεύων τῶν πολιτῶν, ἄλλως δὲ χαλεπὸς τις καὶ βίαιος καὶ θορυβώδης καὶ τυραννικὸς τὸ ἦθος πᾶσαν προθυμίαν παρασχόμενος πρὸς τὸ κοινωνῆσαι τοῦ Πυθαγορείου βίου καὶ προσελθὼν πρὸς αὐτὸν τὸν Πυθαγόραν ἤδη πρεσβύτην ὄντα ἀπεδοκιμάσθη διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας. (249) γενομένου δὲ τούτου πόλεμον ἰσχυρὸν ἦρατο καὶ αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ πρὸς αὐτόν τε τὸν Πυθαγόραν καὶ τοὺς ἐταίρους, καὶ οὕτω σφοδρὰ τις ἐγένετο καὶ ἄκρατος ἡ φιλοτιμία αὐτοῦ τε τοῦ Κύλωνος καὶ τῶν μετ' ἐκείνου τεταγμένων, ὥστε διατεῖναι μέχρι τῶν τελευταίων Πυθαγορείων. ὁ μὲν οὖν Πυθαγόρας διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἀπῆλθεν εἰς τὸ Μεταπόντιον κακεῖ λέγεται καταστρέψαι τὸν βίον. οἱ δὲ Κυλώνειοι λεγόμενοι διετέλουν πρὸς Πυθαγορείους στασιάζοντες καὶ πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι δυσμένειαν. ἀλλ' ὅμως ἐπεκράτει μέχρι τινὸς ἡ τῶν Πυθαγορείων καλοκαγαθία καὶ ἡ τῶν πόλεων αὐτῶν βούλησις, ὥστε ὑπ' ἐκείνων οἰκονομεῖσθαι βούλεσθαι τὰ περὶ τὰς πολιτείας. τέλος δὲ εἰς τοσοῦτον ἐπεβούλευσαν τοῖς ἀνδράσιν, ὥστε ἐν τῇ Μίλωνος οἰκίᾳ ἐν Κρότωνι συνεδρευόντων τῶν Πυθαγορείων καὶ βουλευομένων περὶ πολιτικῶν πραγμάτων ὑφάψαντες τὴν οἰκίαν κατέκαυσαν τοὺς ἄνδρας πλὴν δυεῖν, Ἀρχίππου τε καὶ Λύσιδος· οὗτοι δὲ νεώτατοι ὄντες καὶ εὐρωστότατοι διεξέπαισαντο ἔξω πως. (250) γενομένου δὲ τούτου καὶ

λόγον οὐδένα ποιησαμένων τῶν πόλεων περὶ τοῦ συμβάντος πάθους ἐπαύσαντο τῆς ἐπιμελείας οἱ Πυθαγόρειοι. συνέβη δὲ τοῦτο δι' ἀμφοτέρας τὰς αἰτίας, διὰ τε τὴν ὀλιγωρίαν τῶν πόλεων (τοῦ τοιούτου γὰρ καὶ τηλικούτου γενομένου πάθους οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν ἐποιήσαντο) διὰ τε τὴν ἀπώλειαν τῶν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν. τῶν δὲ δύο τῶν περισωθέντων ἀμφοτέρων Ταραντίνων ὄντων ὁ μὲν Ἄρχιππος ἀνεχώρησεν εἰς Τάραντα, ὁ δὲ Λῦσις μισήσας τὴν ὀλιγωρίαν ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν Ἀχαΐαι διέτριβε τῇ Πελοποννησιακῇ, ἔπειτα εἰς Θήβας μετακίσατο σπουδῆς τινος γενομένης· οὐπερ ἐγένετο Ἐπαμεινώνδας ἀκροατῆς καὶ πατέρα τὸν Λῦσιν ἐκάλεσεν. ὧδε καὶ τὸν βίον κατέστρεψεν. (251) οἱ δὲ λοιποὶ τῶν Πυθαγορείων ἀθροισθέντες εἰς τὸ Ῥήγιον ἐκεῖ διέτριβον μετ' ἀλλήλων. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ τῶν πολιτευμάτων ἐπὶ τὸ χεῖρον προβαιόντων ἀπέστησαν τῆς Ἰταλίας πλην Ἀρχίππου τοῦ Ταραντίνου. ἦσαν δὲ οἱ σπουδαιότατοι Φάντων τε καὶ Ἐχεκράτης καὶ Πολύμναστος καὶ Διοκλῆς Φλιάσιοι, Ξενοφίλος δὲ Χαλκιδεὺς τῶν ἀπὸ Θράκης Χαλκιδέων. ἐφύλαξαν μὲν οὖν τὰ ἐξ ἀρχῆς ἦθη καὶ τὰ μαθήματα καίτοι ἐκλιπούσης τῆς αἰρέσεως, ἕως εὐγενῶς ἠφανίσθησαν. ταῦτα μὲν οὖν Ἀριστοξένος [fr. 11 FHG II 274] διηγείται. Νικόμαχος δὲ τὰ μὲν ἄλλα συνομολογεῖ τούτοις, παρὰ δὲ τὴν ἀποδημίαν Πυθαγόρου φησὶ γεγενῆσθαι τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην κτλ. [Vgl. 44 A 4 a § i c. 46]. PORPHYR. V. P. 56 Δικαίαρχος [fr. 31 FHG II 245] δὲ καὶ οἱ ἀκριβέστεροι καὶ τὸν Πυθαγόραν φασὶν παρῆναι τῇ ἐπιβουλῇ. POLYB. II 38, 10 ff. τὰ μὲν οὖν τῆς προαιρέσεως καὶ τὸ τῆς πολιτείας ἰδίωμα τὸ νῦν εἰρημένον καὶ πρότερον ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς... (39, 1) καθ' οὓς γὰρ καιροὺς ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τόποις κατὰ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα τότε προσαγορευομένην ἐνέπρησαν τὰ συνέδρια τῶν Πυθαγορείων, (2) μετὰ ταῦτα γινομένου κινήματος ὁλοσχεροῦς περὶ τὰς πολιτείας (ὅπερ εἰκός, ὥς ἂν τῶν πρώτων ἀνδρῶν ἐξ ἐκάστης πόλεως οὕτω παραλόγως διαφθαρέντων) (3) συνέβη τὰς κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους Ἑλληνικὰς πόλεις ἀναπλησθῆναι φόνου καὶ στάσεως καὶ παντοδαπῆς ταραχῆς. (4) ἐν οἷς καιροῖς, ἀπὸ τῶν πλείστων μερῶν

τῆς Ἑλλάδος πρεσβευόντων ἐπὶ τὰς διαλύσεις, Ἀχαιοῖς καὶ τῇ τούτων πίστει συνεχρήσαντο πρὸς τὴν τῶν παρόντων κακῶν ἐξαγωγήν.

16. IAMBL., V. P. 248 și urm. Precum că s-a urzit o conspirație, în vreme ce Pythagoras era plecat, toți autorii sunt de acord. Însă păreriile lor se deosebesc în ceea ce privește locul unde s-a călătorit, unii afirmând că s-a refugiat la Pherekydes din Syros, alții la Metapont. Referitor la împrejurările complotului, potrivit acestor spuse distingem mai multe cauze. Una din ele pune cele petrecute în seama bărbaților din partida lui Kylon. Iar întâmplările s-au desfășurat cam în felul acesta. Kylon era un bărbat din Crotona, cu faimă și avere, un cetățean de frunte. Altminteri însă era de nesuferit: om silnic, ce căuta gâlceavă, fire de tiran, își arătase toată străduința pentru a fi admis în comunitatea pythagoreică și venind chiar în preajma lui Pythagoras, el însuși de jabătrân, acesta l-a respins, dovedindu-l nepotrivit, din motivele arătate mai sus. (249) După ce s-a întâmplat acest incident, porniră un război amarnic – el și prietenii lui – împotriva lui Pythagoras și a tovarășilor săi. Într-atât de vajnică și de neîmpăcată invidie se aprinsese la Kylon și la cei rânduiți în jurul său încât avea să dureze până la cei din urmă pythagorei. Așadar, din această cauză Pythagoras a plecat la Metapont și acolo, zice-se, își află sfârșitul. Iar așa-numiții partizani ai lui Kylon își petreceau vremea urzind vrajba împotriva pythagoreilor și arătându-le în orice clipă dușmănie. Cu toate acestea, până la o vreme, se dovedise mai puternică frumusețea morală și vrednicia (*kalokagathia*) pythagoreilor, deopotrivă cu vrerea cetățitorilor înseși de a le încredința cârmuirea treburilor obștești. Dar, în cele din urmă, atât de mult uneltiră dușmanii împotriva bărbaților din acea sectă, încât într-o bună zi, când se așezară pythagoreii la sfat, pentru chestiuni politice, în casa lui Milon, la Crotona, dădură foc locuinței și îi arseră de vii pe cei

adunați acolo, în afară de Archippos și de Lysis, care au scăpat cu viață. Aceștia doi, fiind cei mai tineri și în putere, izbutiră cumva să-și croiască drum în afară. (250) Iar după cele petrecute, deoarece n-au făcut caz cetățile pentru năpasta care-i lovise, pythagoreii au încetat să le poarte de grijă. S-au nimerit așa lucrurile din două motive: pe de o parte, a fost de vină chiar nepăsarea cetățitor, căci deși se petrecuse o nenorocire atât de cumplită n-au luat nici o măsură, pe de alta, s-a ajuns aici din cauza pieirii bărbaților celor mai înzestrați pentru conducere. Dintre cei doi care scăpaseră teferi, amândoi tarentini, Archippos s-a retras în Tarent, iar Lysis, care nu s-a împăcat cu nepăsarea cetățenilor, se duse în Elada și acolo zăbovea în Achaia Peloponesului. Ulterior s-a mutat la Theba, unde s-a bucurat întrucâtva de trecere. Discipolul său a fost Epaminondas, care-l numea pe Lysis "tată". Acolo deci și-a făcut veacul până la moarte. (251) Restul pythagoreilor se adunară cu toții la Rhegion, unde-și petreceau zilele între ei. Dar, pe măsură ce a trecut timpul, rânduielele politice îndreptându-se doar spre mai rău, au început și ei să părăsească Italia, cu excepția lui Archippos (sau Archytas?) din Tarent. Cei mai vrednici dintre aceștia erau Phanton, Echekrates, Polymnastos și Diokles din Philus, Xenophilos din peninsula Chalcidica a Traciei. Au păzit aceștia normele de viață și principiile doctrinei primordiale, deși secta lor își încetase activitatea, trăind astfel până ce au dispărut cu noblețe. Toate acestea le povestește Aristoxenos (fr. 11, FHG II, 274). Nicomachos este de acord cu faptele înfățișate, relatarea sa deosebindu-se numai întru cât, după el, conspirația s-a petrecut după ce Pythagoras plecase în călătorie. PORPHYRIOS, V. P. 56. Dikaiarchos și alți autori care au dat dovadă de scrupulozitate mai mare, spun că Pythagoras se afla la Crotona când s-a urzit conspirația. POLYBIOS II, 38, 10 și

urm. Principiile de guvernare și acest specific al constituției despre care am vorbit acum existau și mai înainte la cetățenii din Achaia... (39) Căci, tocmai la vremea în care incendiaseră în acel ținut al Italiei numit Grecia Mare sediile pythagoreilor, iscându-se după aceea pretutindeni răskoale prin orașe (așa cum era de așteptat, fiindcă pieriseră din fiecare cetate pe neașteptate oameni de frunte), lucrurile ajunseseră până într-acolo încât cetățile grecești din partea locului erau pline de omoruri, de zavistie și de tot felul de tulburări. În asemenea împrejurări s-au trimis de pretutindeni din Elada soli care să readucă pacea, dar acestea pentru stârpirea razelor s-au bizuit pe acheeni și pe încrederea de care se bucurau ei <printre ceilalți greci>.

B) ÎNVĂȚĂȚURA, OPERA

17. PHILOD. de piet. p. 66, 4 b 3 Gomp. Πυθαγόρου δ' αὐτοῦ γε οὐδέν φασί τινες εἶναι τῶν ἀναφερομένων παρὰ <τὰ τρία ἐκεῖνα βιβλία?>. IAMBL. V. P. 199 (verm. aus Aristoxenos) θαυμάζεται δὲ καὶ τῆς φυλακῆς ἀκρίβεια· ἐν γὰρ τοσαύταις γενεαῖς ἐτῶν οὐδεὶς οὐθενὶ φαίνεται τῶν Πυθαγορείων ὑπομνημάτων περιτετευχῶς πρὸ τῆς Φιλολάου ἡλικίας, ἀλλ' οὗτος πρῶτος ἐξήνεγκε τὰ θρυλούμενα ταῦτα τρία βιβλία, ἃ λέγεται Δίων ὁ Συρακούσιος ἑκατὸν μινῶν πρίασθαι Πλάτωνος κελεύσαντος, εἰς πενίαν τινὰ μεγάλην τε καὶ ἰσχυρὰν ἀφικομένου τοῦ Φιλολάου, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦν ἀπὸ συγγενείας τῶν Πυθαγορείων, καὶ διὰ τοῦτο μετέλαβε τῶν βιβλίων. Vgl. 44 A 1 (cap. 85). c. 18, 4.

17. PHILODEM, *De pietate* p. 66, 4 b 3 Gomp. Unii spun că nu există nimic păstrat <în scris> de la Pythagoras el însuși, dintre operele care i se atribuie, în afară de <acele trei cărți?>. IAMBlichos, V. P. 199 (probabil din Aristoxenos). Se admiră strășnicia cu care au păzit <secretul scrierilor>. Căci de-a

lungul unei succesiuni de atâtea generații se vede clar că nimeni nu a dat peste comentariile pythagoreilor, mai înainte de epoca lui Philolaos. Ci numai acesta, primul, a scos la iveală cele trei cărți despre care se face atâta caz. Se spune că Dion din Syracusa le-ar fi cumpărat la îndemnul lui Platon, pentru o sută de mine, după ce Philolaos ajunsese într-o mare și cumplită sărăcie. Dar întrucât era el însuși rubedenie cu cineva din secta pythagoreilor intrase în stăpânirea cărților.

18. IOSEPH. c. Ap. I 163 αὐτοῦ [Pyth.] μὲν οὖν οὐδὲν ὁμολογεῖται σύγγραμμα, πολλοὶ δὲ τὰ περὶ αὐτὸν ἱστορήκασιν, καὶ τούτων ἐπισημώτατός ἐστιν Ἑρμιππος (vgl. 11 A 11. c. 19, 2). PLUT. Alex. fort. I 4 p. 328 οὐδὲ Πυθαγόρας ἔγραψεν οὐδὲν οὐδὲ Σωκράτης οὐδὲ Ἀρκεσίλαος οὔτε Καρνεάδης. GAL. de plac. Hipp. et Plat. 459 Müll. Ποσειδώνιος δὲ καὶ Πυθαγόραν φησὶν (näml. er habe bereits die Platonische Psychologie vertreten), αὐτοῦ μὲν τοῦ Πυθαγόρου συγγράμματος οὐδενὸς εἰς ἡμᾶς διασωζομένου, τεκμαιρόμενος δὲ ἐξ ὧν ἔνιοι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γεγράφασιν. Vgl. in Hipp. de nat. hom. XV 67 K.

18. IOSEPHUS FLAVIUS, *Contra Apionem* I, 163. Prin consens general se admite că nu există nici o scriere <păstrată direct de la Pythagoras>. Mulți au cercetat știrile transmise despre doctrina sa, iar printre aceștia cel mai însemnat este Hermippos (cf. 11, A, 11 c 19, 2 DK). PLUTARCH., *Alex. fort.* I, 4, p. 328. Pythagoras nu a scris nimic, precum nimic n-au scris nici Socrate, nici Archesilaos, nici Carneades. GALENUS, *De placitis Hippocratis et Platonis* 459 Müll. Poseidonios spune că și Pythagoras (ar fi elaborat deja o psihologie de tip platonice) <...> dar întrucât n-a fost salvată nici o scriere a sa care să ajungă până la noi, el face deducții, judecând astfel după lectura celor scrise de unii elevi ai aceluia.

19. DIOG. VIII 6 ἔνιοι μὲν οὖν Πυθαγόραν μὴδὲ ἓν καταλιπεῖν σύγγραμμά φασι (διαπαιζόντες. Ἡράκλειτος γοῦν ὁ φυσικὸς [22 B 129] μονονουχὶ κέκραγε καὶ φησι· Πυθαγόρης Μνησάρχου ἱστορίην ἥσκησεν ἀνθρώπων μάλιστα πάντων. καὶ ἐκλεξάμενος ταύτας τὰς συγγραφεὺς ἐποίησατο ἑαυτοῦ σοφίην, πολυμαθείην, κακοτεχνίην. οὕτω δ' εἶπεν, ἐπειδὴ περ ἐναρχόμενος ὁ Πυθαγόρας τοῦ Φυσικοῦ συγγράμματος λέγει ὥδε· οὐ μὰ τὸν ἄερα, τὸν ἀναπνέω, οὐ μὰ τὸ ὕδωρ, τὸ πῖνω, οὐ κοτ' οἶσω ψόγον περὶ τοῦ λόγου τοῦδε'. γέγραπται δὲ τῷ Πυθαγόρῳ συγγράμματα τρία, Παιδευτικόν, Πολιτικόν, Φυσικόν.) (7) τὸ δὲ φερόμενον ὡς Πυθαγόρου Λύσιδος ἐστὶ τοῦ Ταραντίνου Πυθαγορικοῦ φυγόντος εἰς Θήβας καὶ Ἐπαμεινόνδα καθηγησαμένου [vgl. C. 46]. φησὶ δ' Ἡρακλείδης ὁ τοῦ Σαραπίωνος ἐν τῇ Σωτίωνος ἐπιτομῇ [fr. 9 FHG III 169] γεγραμέναι αὐτὸν καὶ Περί τοῦ ὅλου ἐν ἔπεσιν, δεύτερον τὸν Ἰερὸν λόγον, οὗ ἡ ἀρχὴ ὦ νέοι, ἀλλὰ σέβεσθε μεθ' ἡσυχίας τάδε πάντα', τρίτον Περί ψυχῆς, τέταρτον Περί εὐσεβείας, πέμπτον Ἠλοθαλῇ τὸν Ἐπιχάρμου τοῦ Κώου πατέρα [vgl. 23 A 3. 8], ἕκτον Κρότωνα καὶ ἄλλους. τὸν δὲ Μυστικὸν λόγον Ἰππᾶσου φησὶν εἶναι, γεγραμμένον ἐπὶ διαβολῇ Πυθαγόρου [vgl. C. 18]. πολλὸς δὲ καὶ ὑπὸ Ἀστωνος τοῦ Κροτωνιάτου γραφέντας ἀνατεθῆναι Πυθαγόροι.

19. DIOG. LAERT. VIII, 6. Ci unii spun că Pythagoras nu a lăsat nici o lucrare scrisă. (Dar de fapt iau lucrurile în glumă. Căci, măcar Heraclit, filosoful naturii, mai că nu strigă <cu indignare> când spune: " Pythagoras, fiul lui Mnesarchos, arată râvnă pentru cercetare mai mult decât toți ceilalți oameni și, adunându-și aceste scrieri într-o culegere, și-a făurit din ele o înțelepciune proprie – o mulțime de cunoștințe, un rău meșteșug". S-a rostit astfel deoarece Pythagoras începe scrierea sa *Despre natură*¹¹⁶ în felul următor: " Nu! pe aerul pe care îl respir eu, pe apa ce o beau, nu voi răbda vreo

critică împotriva tratatului acesta". Au fost atribuite lui Pythagoras a treia lucrări: *Carte pentru educație, Despre politică, Cartea naturii*. (7) Iar ceea ce s-a transmis sub numele său, de fapt ne vine de la tarentinul Lysis, un pythagoric exilat la Theba, unde a fost învățătorul lui Epaminondas. Doar Herakleides, fiul lui Sarapion, ne spune în al său *Rezumat al operei lui Sotion* (fr. 9 FHG III, 169) că Pythagoras a mai scris o lucrare în hexametri *Despre Univers* și un al doilea poem, *Discursul sacru (Hieros logos)* – al cărui început sună astfel: „O, voi tineri, venerați cu tăcerea toate acestea!” – apoi a treia operă *Despre suflet*, a patra *Despre evlavie*, a cincea *Helothales* – titlurile fiind puse după numele pe care-l purta tatăl lui Epicharmos din Cos – a șasea, *Crotona* și altele încă. Cât privește *Discursul mistic* ne spune că este al lui Hippiasos, fiind scris pentru a-l calomnia pe Pythagoras. De altfel, multe opere scrise de Aston crotoniatul au fost atribuite lui Pythagoras.

20. – IX 23 (Parmenides) δοκεῖ πρῶτος πεφωρακέναι τὸν αὐτὸν εἶναι Ἕσπερον καὶ Φωσφόρον [28 A 1 cap. 23] ... , οἱ δὲ Πυθαγόραν.

20. DIOG. LAERT. IX, 23. (Parmenides), pare-se, a observat cel dintâi că *luceafărul de seară* și *cel de dimineață* sunt una și aceeași stea (28, A, 1, 23) <...>, iar alții atribuie lui Pythagoras această descoperire.

21. AĖT. II 1, 1 (D. 327, 8) Π. πρῶτος ὠνόμασε τὴν τῶν ὅλων περιοχὴν κ ὀ σ μ ο ν ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τάξεως.

21. AĖT. II, 1, 1. Pythagoras, cel dintâi, a numit cuprinderea tuturor lucrurilor k o s m o s, de pe urma rânduiei ce domnește în alcătuirea sa.

C) ELEMENTE ALE DOCTRINEI ANONIME A VECHIULUI
PYTHAGORISM

Secțiunea 58 B.

1α. DIOG. VIII 24 φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ταῖς τῶν Φιλοσόφων διαδοχαῖς [fr. 140 FHG III 240] καὶ ταῦτα εὐρηκέναι ἐν Πυθαγορικοῖς ὑπομνήμασιν· (25) ἀρχὴν μὲν τῶν ἀπάντων μονάδα, ἐκ δὲ τῆς μονάδος ἀόριστον δυνάδα ὡς ἂν ὕλην τῇ μονάδι αἰτίῳ ὄντι ὑποστῆναι, ἐκ δὲ τῆς μονάδος καὶ τῆς ἀορίστου δυνάδος τοὺς ἀριθμούς, ἐκ δὲ τῶν ἀριθμῶν τὰ σημεῖα, ἐκ δὲ τούτων τὰς γραμμὰς, ἐξ ὧν τὰ ἐπίπεδα σχήματα, ἐκ δὲ τῶν ἐπιπέδων τὰ στερεὰ σχήματα, ἐκ δὲ τούτων τὰ αἰσθητὰ σώματα, ὧν καὶ τὰ στοιχεῖα εἶναι τέτταρα, πῦρ, ὕδωρ, γῆν, ἀέρα, ἃ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι δι' ὅλων. καὶ γίνεσθαι ἐξ αὐτῶν κόσμον ἔμψυχον, νοερόν, σφαιροειδῆ, μέσῃν περιέχοντα τὴν γῆν καὶ αὐτὴν σφαιροειδῆ καὶ περιουκουμένην· (26) εἶναι δὲ καὶ ἀντίποδας καὶ τὰ ἡμῖν κάτω ἐκείνοις ἄνω. ἰσόμοιρά τε εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ φῶς καὶ σκότος καὶ θερμόν καὶ ψυχρόν καὶ ξηρόν καὶ ὑγρόν, ὧν κατ' ἐπικράτειαν θερμοῦ μὲν θέρος γίνεσθαι, ψυχροῦ δὲ χειμῶνα <ξηροῦ δ' ἔαρ καὶ ὑγροῦ φθινόπωρον>. ἐὰν δὲ ἰσομοιρῇ, τὰ κάλλιστα εἶναι τοῦ ἔτους, οὗ τὸ μὲν θάλλον ἔαρ ὑγιεινόν, τὸ δὲ φθίνον φθινόπωρον νοσερόν. ἀλλὰ καὶ τῆς ἡμέρας θάλλειν μὲν τὴν ἔω, φθίνειν δὲ τὴν ἐσπέραν, ὅθεν καὶ νοσερώτερον εἶναι. τὸν τε περὶ τὴν γῆν αἰθέρα ἄσειστον καὶ νοσερόν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα θνητά, τὸν δὲ ἀνωτάτω ἀεικίνητόν τε εἶναι καὶ καθαρὸν καὶ ὑγιᾶ, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἀθάνατα καὶ διὰ τοῦτο θεῖα. (27) ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας εἶναι θεοὺς· ἐπικρατεῖ γὰρ τὸ θερμόν ἐν αὐτοῖς, ὅπερ ἐστὶ ζωῆς αἷτιον. τὴν τε σελήνην λάμπεσθαι ὑφ' ἡλίου. καὶ ἀνθρώπῳ εἶναι πρὸς θεοὺς συγγένειαν κατὰ τὸ μετέχειν ἀνθρώπον θερμοῦ· διὸ καὶ προνοεῖσθαι τὸν θεὸν ἡμῶν. εἰμαρμένην τε τῶν ὅλων καὶ κατὰ μέρος αἰτίαν εἶναι τῆς διοικήσεως. διήκειν τε ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα διὰ τοῦ

αἰθέρος τοῦ τε ψυχροῦ καὶ παχέος (καλοῦσι δὲ τὸν μὲν ἀέρα ψυχρὸν αἰθέρα, τὴν δὲ θάλασσαν καὶ τὸ ὑγρὸν παχὺν αἰθέρα). ταύτην δὲ τὴν ἀκτῖνα καὶ εἰς βένθη δύεσθαι καὶ διὰ τοῦτο ζωοποιεῖν πάντα. (28) καὶ ζῆν μὲν πάντα ὅσα μετέχει τοῦ θερμοῦ (διὸ καὶ τὰ φυτὰ ζῶια εἶναι), ψυχὴν μέντοι μὴ ἔχειν πάντα. εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα αἰθέρος καὶ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ τῷ <τε> συμμετέχειν ψυχροῦ αἰθέρος διαφέρειν ψυχὴν ζωῆς. ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτήν, ἐπειδήπερ καὶ τὸ ἀφ' οὗπερ ἀπέσπασται ἀθάνατόν [τέ] ἐστι. τὰ δὲ ζῶια γεννᾶσθαι ἐξ ἀλλήλων ἀπὸ σπερμάτων, τὴν δὲ ἐκ γῆς γενεσὶν ἀδύνατον ὑφίστασθαι. τὸ δὲ σπέρμα εἶναι σταγόνα ἐγκεφάλου περιέχουσαν ἐν ἑαυτῇ θερμὸν ἀτμόν· ταύτης δὲ προσφερομένης τῇ μήτραι ἀπὸ μὲν τοῦ ἐγκεφάλου ἰχώρα καὶ ὑγρὸν καὶ αἷμα προῖεσθαι, ἐξ ὧν σάρκας τε καὶ νεῦρα καὶ ὅσῃα καὶ τρίχας καὶ τὸ ὅλον συνίστασθαι σῶμα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀτμοῦ ψυχὴν καὶ αἴσθησιν. (29) μορφοῦσθαι δὲ τὸ μὲν πρῶτον παγὲν ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα, κατὰ δὲ τοὺς τῆς ἀρμονίας λόγους ἐν ἑπτὰ ἢ ἐννέα ἢ δέκα τὸ πλεῖστον μῆσι τελειωθὲν ἀποκυΐσκεσθαι τὸ βρέφος. ἔχειν δὲ ἐν αὐτῷ πάντας τοὺς λόγους τῆς ζωῆς, ὧν εἰρομένων συνέχεσθαι κατὰ τοὺς ρῆς ἀρμονίας λόγους ἐκάστων ἐν πεταγμένοις καιροῖς ἐπιγινομένων. τὴν τε αἴσθησιν κοινῶς, καὶ κατ' εἶδος τὴν ὄρασιν, ἀτμόν τινα ἄγαν εἶναι θερμόν, καὶ διὰ τοῦτον λέγεται δι' ἀέρος ὄραν καὶ δι' ὕδατος· ἀντερείδεσθαι γὰρ τὸ θερμόν ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ, ἐπεὶ τοι, εἰ ψυχρὸς ἦν ὁ ἐν τοῖς ὅμμασιν ἀτμός, διειστήκει ἂν <οὐδὲν> πρὸς τὸν ὅμοιον ἀέρα· νῦν δὲ ἔστιν ἐν οἷς ἡλίου πύλας καλεῖ τοὺς ὀφθαλμούς· τὰ δ' αὐτὰ καὶ περὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων δογματίζει. (30) τὴν δ' ἀνθρώπου ψυχὴν διηρηθῆναι τριχῇ, εἰς τε νοῦν καὶ φρένας καὶ θυμόν. νοῦν μὲν οὖν καὶ θυμόν εἶναι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις, φρένας δὲ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ. εἶναι δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ καρδίας μέχρις ἐγκεφάλου, καὶ τὸ μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ μέρος αὐτῆς ὑπάρχειν θυμόν, φρένας δὲ καὶ νοῦν τὰ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. σταγόνας δ' εἶναι ἀπὸ τούτων τὰς αἰσθήσεις· καὶ τὸ μὲν φρόνιμον ἀθάνατον, τὰ δὲ λοιπὰ θνητά. τρέφεσθαι τε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ αἵματος· τοὺς δὲ λόγους ψυχῆς ἀνέμους εἶναι. ἄορατον δ' εἶναι αὐτήν

καὶ τοὺς λόγους, ἐπεὶ καὶ ὁ αἰθὴρ ἀόρατος. (31) δεσμά τε εἶναι τῆς ψυχῆς τὰς φλέβας καὶ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰ νεῦρα. ὅταν δ' ἰσχύῃ καὶ καθ' αὐτὴν γενομένη ἡρεμῇ, δεσμὰ γίγνεσθαι αὐτῆς τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα. ἐκριφθεῖσάν τε αὐτὴν ἐπὶ γῆς πλάζεσθαι ἐν τῷ ἀέρι ὁμοίαν τῷ σώματι. τὸν δὲ Ἑρμῆν ταμίαν εἶναι τῶν ψυχῶν καὶ διὰ τοῦτο Πομπέα λέγεσθαι καὶ Πυλαῖον καὶ Χθόνιον, ἐπειδὴ περ οὗτος καὶ εἰσπέμπει ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ ψυχὰς ἀπὸ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάττης· καὶ ἄγεσθαι τὰς μὲν καθαρὰς ἐπὶ τὸν ὕμιστον, τὰς δὲ ἀκαθάρτους μῆτε ἐκείναις πελάζειν μῆτε ἀλλήλαις, δεῖσθαι δ' ἐν ἀρρήκτοις δεσμοῖς ὑπὸ Ἑρινύων. (32) εἶναι τε πάντα τὸν ἀέρα ψυχῶν ἔμπλεων· καὶ τούτους τοὺς δαίμονας τε καὶ ἥρωας νομίζεσθαι καὶ ὑπὸ τούτων πέμπεσθαι ἀνθρώποις τοὺς τε ὀνείρους καὶ τὰ σημεῖα νόσου τε καὶ <ὑγείας, καὶ> οὐ μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ προβάτοις καὶ τοῖς ἄλλοις κτήνεσιν. εἷς τε τούτους γίγνεσθαι τοὺς τε καθαρμούς καὶ ἀποτροπιασμούς μαντικὴν τε πᾶσαν καὶ κληδόνας καὶ τὰ ὅμοια. μέγιστον δὲ φησὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι τὴν ψυχὴν πείσαι ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ἢ ἐπὶ τὸ κακόν. εὐδαίμονεῖν τε ἀνθρώπους, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται, μηδέποτε δὲ ἡρεμεῖν μηδὲ τὸν αὐτὸν ῥόον κρατεῖν. (33) ὄρκιον τε εἶναι τὸ δίκαιον, καὶ διὰ τοῦτο Δία ὄρκιον λέγεσθαι. τὴν τε ἄρετὴν ἀρμονίαν εἶναι καὶ τὴν ὑγίειαν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἅπαν καὶ τὸν θεόν· διὸ καὶ καθ' ἀρμονίαν συνεστάναι τὰ ὅλα. φιλίαν τε εἶναι ἐναρμόνιον ἰσότητα. τιμὰς θεοῖς δεῖν νομίζειν καὶ ἥρωσι μὴ τὰς ἴσας, ἀλλὰ θεοῖς μὲν αἰεὶ μετ' εὐφημίας λευχεμονοῦντας καὶ ἀγνεύοντας, ἥρωσι δὲ ἀπὸ μέσου ἡμέρας· τὴν δὲ ἀγνεῖαν εἶναι διὰ καθαρμῶν καὶ λουτρῶν καὶ περιρραντηρίων καὶ διὰ τοῦ αὐτὸν καθαρεύειν ἀπὸ τε κήδους καὶ λεχοῦς καὶ μιάσματος παντός, καὶ ἀπέχεσθαι βρωτῶν θνησειδίων τε κρεῶν καὶ τριγλῶν καὶ μελανούρων καὶ ὠίων καὶ τῶν ὠιοτόκων [ἢ ζώων] καὶ κυάμων καὶ τῶν ἄλλων ὧν παρακελεύονται καὶ οἱ τὰς τελετὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐπιτελοῦντες.

DIOG. LAERT. VIII, 24

Spune și Alexandros, în cartea sa *Succesiunile filosofilor*, că a găsit în comentariile pythagoreice următoarele învățături: (25) Principiul tuturor lucrurilor este *unitatea*, iar din această unitate provine *doimea* nedefinită, servind ca suport material unității care este cauza. Din unitate și din doimea nedefinită se trag numerele, din numere punctele, din puncte liniile, din linii figurile plane, din figurile plane figurile solide, din figurile solide corpurile sensibile ale căror elemente sunt patru la număr: focul, apa, pământul și aerul. Acestea se transformă și trec pe rând prin toate lucrurile. Astfel se naște din ele Universul (*Kosmos*) însuflețit, înzestrat cu rațiune, sferic și cuprinzând la mijloc pământul; de asemenea ceea ce la noi e jos, în dreptul antipozilor e sus. Se repartizează în mod egal în Univers lumina și întunericul, fierbințeala și frigul, uscăciunea și umezeala. Dintre acestea, dacă predomină căldura este vară, când biruie frigul e iarnă, predominând uscăciunea e primăvară, în sfârșit, biruind umezeala, e toamnă târzie. Dacă toate acestea se cumpănesc în mod egal, (echilibrându-se), avem cele mai bune perioade ale anului, dintre care primăvara înfloritoare este sănătoasă, iar pieirea o aduce toamna, purtătoare de boli. Tot la fel se petrece ziua: dă în floare dimineața și pierde odată cu întunericul. De unde și vremea din amurg e mai nesănătoasă. Aerul din jurul pământului este neclintit și aducător de boli. De aceea, tot ce se află în acest aer e muritor. Dar văzduhul cel mai de sus este mereu în mișcare, pur și sănătos; iar toate din cuprinsul lui sunt fără de moarte și, din această pricină, divine. (27) Soarele și luna dimpreună cu celelalte astre sunt zei; căci în ele predomină căldura, iar aceasta e cauza vieții. Luna e luminată de soare și omul se înrudește cu zeii,

întrucât are parte ca om de căldură; de aceea zeii priveghează pe oameni cu gândul. Destinul este cauza rânduiei tuturor lucrurilor și în parte <a fiecărui lucru>. Raza soarelui pătrunde prin „eter”, care este rece și dens (căci ei numesc aerul „eter rece”, iar marea și umezeala „eter dens”). Și această rază se cufundă până în adâncuri și astfel dă viață tuturor lucrurilor. (28) Deci toate câte au parte de căldură trăiesc; de aceea plantele sunt ființe vii, dar nu toate au suflet. Acesta este o frântură desprinsă din eter, formată și din căldură și din răceală, fiindcă participă și la eterul rece. Sufletul se deosebește de viață. El este nemuritor, întrucât e desprins din ceva de asemenea nemuritor. Ființele vii se zămislesc una din alta prin sămânță. Nașterea spontană din pământ nu există. Sămânța este un cheag picurat din creier și conține în el un suflu cald. Cheagul acesta, introdus în uter, aduce din creier un zer, umezeală și sânge, din care se formează carnea, nervii, oasele, părul și toate părțile corpului, pe când sufletul și simțirea se plămădesc din acel suflu. (29) După ce mai întâi se coagulează picătura, ea capătă formă în aproape patruzeci de zile și, potrivit legilor armoniei, copilul deplin dezvoltat e adus pe lume în șapte, nouă sau zece luni. Are în el toate proporțiile care alcătuiesc viața și acestea, legate într-o serie continuă, se țin laolaltă, potrivit rațiunilor armoniei, fiecare făcându-și apariția la intervale regulate. Senzația, în general, și vederea, în special, ar fi un suflu neobișnuit de cald. De aceea se spune că se vede prin aer și prin apă, fiindcă eterul cald este combătut cu cel rece. Căci de-ar fi fost rece suflul din organele văzului, nu și-ar fi păstrat întru nimic deosebirea, întâlnindu-se cu aerul asemănător. Există chiar pasaje în care Pythagoras numește ochii „porțile soarelui”. Părerile lui sunt aceleași în ceea ce privește auzul și celelalte simțuri. (30) Pythagoras mai spune că

sufletul omului se împarte în trei: rațiunea (*nous*), mintea (*phrenes*) și pasiunea (*thymos*). Rațiune și pasiune au și celelalte animale, dar minte numai omul. Principiul sufletului ființează din dreptul inimii și se întinde până la creier. Partea care se află în inimă este pasiunea, iar părțile care sălășluiesc în creier sunt mintea și rațiunea. Simțurile sunt stropii care picură din acestea. Elementul mental este nemuritor, iar toate celelalte muritoare. Sufletul se hrănește din sânge; facultățile sufletești sunt adieri ca de vânt, căci și sufletul și facultățile sale sunt nevăzute, de vreme ce și eterul e nevăzut. (31) Vinele, arterele și nervii alcătuiesc legăturile sufletului. Dar când sufletul prinde vigoare și stă în repaos, concentrat în sinea sa, atunci vorbele și actele devin legăturile sale. Expulzat pe pământ, el rătăcește prin aer, asemănător trupului. Hermes este vistiernicul sufletelor, fiind numit din această cauză „Însoțitorul”, „Portarul” și „Subpământeanul”. Căci el călăuzește sufletele desprinse de trupuri, atât pe uscat cât și pe mare. Pe cele curate le duce în tărâmul cel mai de sus, iar celor impure nu le îngăduie să se apropie între ele, ci sunt legate de către Erinyii cu lanțuri ce nu se pot frânge. (32) Tot văzduhul e plin de sufletele, ce se cheamă *daimoni* sau eroi, care trimit oamenilor visele, semnele de boală și de sănătate. Și nu le trimit numai oamenilor, ci de asemenea și oilor și tuturor vitelor; la ei (*daimonii*) se referă riturile de purificare și cele apotropaice, întreaga divinație, glasurile prevestitoare și toate celelalte de același fel. Iar o preocupare de frunte între cele omenești este să îndemni sufletul spre bine sau spre rău. Sunt fericiți oamenii când e sădit în făptura lor un suflet bun, dar acesta nu stă niciodată în repaos... și nu predomină mereu același curs. (33) Ceea ce este drept are putere de jurământ și de aceea lui Zeus i se spune „Zeus, (temei) al jurămintelor”. Iar virtutea este armonie, la fel ca sănătatea, la fel ca binele – sub orice formă

s-ar găsi – la fel ca divinitatea. Din această cauză toate sunt alcătuite potrivit legilor armoniei. Prietenia rezultă și ea dintr-un raport armonic al egalității. Nu trebuie acordate cinstiri egale zeilor și eroilor. Să venerăm totdeauna zeii cu tăcere religioasă, înveșmântați în alb și aducându-le prinos. Iar pentru eroi să ținem ceremonii numai de la miezul zilei încolo. Curățenia sufletească se obține prin purificări, prin băi rituale și lustrații, prin abluțiuni după o slujbă funebră, după ridicarea din patul nupțial, după orice atingere impură (*miasma*) și prin abținerea de la carnea animalelor moarte, de la roșioare, mreie de mare, ouă și animale ieșite din ouă, nemâncând bobul și practicând celelalte abțineri prescrise de cei care oficiază riturile de inițiere în slujbele sacre.

4. ARISTOT. *Metaph.* A 5. 985 b 23 ἐν δὲ τούτοις καὶ πρὸ τούτων (Leukippos und Demokritos) οἱ καλούμενοι Πυθαγόρειοι τῶν μαθημάτων ἀψάμενοι πρῶτοι ταῦτα προήγαγον, καὶ ἐντραφέντες ἐν αὐτοῖς τὰς τούτων ἀρχὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς ὠιήθησαν εἶναι πάντων. ἐπεὶ δὲ τούτων οἱ ἀριθμοὶ φύσει πρῶτοι, ἐν δὲ τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα πολλὰ τοῖς οὖσι καὶ γιγνομένοις, μᾶλλον ἢ ἐν πυρὶ καὶ γῇ καὶ ὕδατι, ὅτι τὸ μὲν τοιονδὶ τῶν ἀριθμῶν πάθος δικαιοσύνη, τὸ δὲ τοιονδὶ ψυχῇ καὶ νοῦς, ἕτερον δὲ καιρὸς καὶ τῶν ἄλλων ὡς εἰπεῖν ἕκαστον ὁμοίως, ἔτι δὲ τῶν ἀρμονιῶν ἐν ἀριθμοῖς ὁρῶντες τὰ πάθη καὶ τοὺς λόγους, ἐπεὶ δὴ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς ἐφαίνετο τὴν φύσιν ἀφωμοιωθῆαι πᾶσαν, οἱ δ' ἀριθμοὶ πάσης τῆς φύσεως πρῶτοι, τὰ τῶν ἀριθμῶν στοιχεῖα τῶν ὄντων στοιχεῖα πάντων ὑπέλαβον εἶναι, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀρμόϊαν εἶναι καὶ ἀριθμόν· καὶ ὅσα εἶχον ὁμολογούμενα δεικνύναι ἐν τε τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς ἀρμονίαις πρὸς τὰ τοῦ οὐρανοῦ πάθη καὶ μέρη καὶ πρὸς τὴν ὅλην διακόσμησιν, ταῦτα συνάγοντες ἐφήρμοτον. καὶν εἴ τί που διέλειπε, προσεγλίχοντο τοῦ συνειρομένην πᾶσαν αὐτοῖς εἶναι τὴν πραγματείαν. λέγω δ' οἶον, ἐπειδὴ τέλειον ἢ

δεκάς εἶναι δοκεῖ καὶ πᾶσαν περιειληφέναι τὴν τῶν ἀριθμῶν φύσιν, καὶ τὰ φερόμενα κατὰ τὸν οὐρανὸν δέκα μὲν εἶναι φασιν, ὄντων δὲ ἐννέα μόνον τῶν φανερῶν διὰ τοῦτο δεκάτην τὴν ἀντιχθονα ποιοῦσιν. διώρισται δὲ περὶ τούτων ἐν ἑτέροις ἡμῶν ἀκριβέστερον. ALEX. z. d. St. S 41, 1 λέγει δὲ περὶ τούτων καὶ ἐν τοῖς Περὶ οὐρανοῦ [s. 58 B 37] καὶ ἐν ταῖς τῶν Πυθαγορικῶν δόξαις ἀκριβέστερον. 75, 15 τῆς δὲ τάξεως τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ, ἣν ἐποιοῦντο τῶν ἀριθμῶν οἱ Πυθαγόρειοι, μνημονεύει ἐν τῷ δευτέρῳ Περὶ τῆς Πυθαγορικῶν δόξης. (ARISTOT.) M. Mor. A 1. 1182 a 11 πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν, οὐκ ὀρθῶς δέ· τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνάγων οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιεῖτο· οὐ γάρ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη ἀριθμὸς ἰσάκεις ἴσος. ARISTOT. Metaph. M 3. 1078 b 21 οἱ δὲ Πυθαγόρειοι πρότερον περὶ τινων ὀλίγων, ὧν τοὺς λόγους εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆπτον, οἷον τί ἐστι καιρὸς ἢ τὸ δίκαιον ἢ γάμος, ἐκεῖνος [Demokrit] δ' εὐλόγως ἐξήτει τὸ τί ἐστιν. Eth. Nic. E 8. 1132 b 21 δοκεῖ δὲ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἀπλῶς δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν· ὠρίζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλωι. Zur ἀρμονία κόσμου vgl. auch SEXT. adv. math. VII 95 ff.

ARISTOTEL, *Metaph.* I (A), 5, 985 b 23. Printre acești filosofi (și mai înainte chiar de ei), așa-numiții "pythagorei", care se îndeletniceau cu matematica, făcuseră cei dintâi să propășească studiile acestea și, întrucât erau educați în spiritul lor, au considerat că principiile matematicii sunt principii ale tuturor lucrurilor existente. Și cum în studiile matematice numerele ocupă, în mod natural, primul loc, iar lor li se părea că în numere contemplă multe asemănări cu lucrurile ce ființează <permanent> și cu cele aflate în devenire – mai multe decât ar fi găsit în elementele Foc, Pământ și Apă – deoarece pentru ei o anumită modificare a numerelor însemna "dreptatea", cutare însemna "sufletul" și rațiunea, cutare "prilejul potrivit" și așa mai departe – fiind exprimabilă numeric oricare altă stare a

lucrurilor – observând pe deasupra că și modificările de sunete și raporturile armoniei muzicale sunt exprimate prin numere, iar apoi celelalte lucruri arătându-și la fel toată firea lor printr-o asemănare ce ia chipul numerelor, aceste numere dovedindu-se cele dintâi principii ale întregii naturi, au ajuns la presupunerea că elementele numerelor sunt <implicit> elementele tuturor lucrurilor și cerul întreg este armonie și număr. Și câte alte potriviri se pricepeau să dea la iveală, pentru a raporta proprietățile numerelor și ale scării armonice atât la diferite attribute și părți ale cerului cât și la întocmirea Universului, adunându-le pe toate acestea laolaltă, le alcătuiră într-un sistem. Iar dacă se iveau o lacună undeva, râvneau cu tot dinadinsul să facă un adaos, pentru ca întreaga lor teorie să rămână bine încheagată. Așa de pildă, întrucât zece <decada> era considerat un număr perfect, care cuprinde natura întreagă a numerelor, ei afirmă că și corpurile ce se mișcă prin ceruri sunt zece, dar fiind numai nouă cele vizibile, din acest motiv ei nascocesc al zecelea corp, numit antihton ("Anti-pământ"). Despre aceste probleme am stabilit ce trebuie înțeles cu mai multă precizie în altă parte <...>. 986 a 15 (DK 58 B 5). Se vede așadar că și acești gânditori consideră numărul atât ca principiu, cât și ca materie pentru lucruri, modelând accidente suferite de acestea și stările lor permanente. Drept elemente ale numărului ei socot perechea și neperechea, iar dintre acestea primul este infinit, celălalt finit. Unitatea provine din amândouă elementele (căci este și pereche și nepereche), iar numărul din unitate. De altfel, după cum s-a spus, cerul întreg înseamnă pentru ei numere. Alții apoi, care fac parte din aceeași școală, spun că există zece principii, orânduite după înrudirea lor: finitul și infinitul, neperechea și perechea, unul și pluralitatea, dreapta și stânga, masculin și feminin, repaos și mișcare, plan (drept) și curb, lumină și întuneric, bun și rău, pătrat și oblong <...> Acest fel de a orândui principiile

l-a conceput pare-se și Alkmaion din Crotona, fie că el îl împrumutase de la gânditorii aceia, fie că și-au însușit ei concepția lui. Pythagoreii au arătat în mod lămurit câte și ce fel sunt aceste contrarii. (986 b) Așadar, putem lua din ambele doctrine ale acestora numai atâta: că opozițiile <grupurile de contrarii> sunt principii ale lucrurilor existente. Dar câte și de ce fel sunt aceste principii nu aflăm decât de la una din școli (a pythagoreilor de obediență strictă). Cum pot fi însă raportate la cauzele arătate principiile nu reiese în mod articulat din enunțarea lor. S-ar părea totuși că ei orânduiesc asemenea elemente în domeniul materiei, întrucât afirmă că substanța lucrurilor se compune și se plăsmuiește din acestea ca din părți ale lor imanente. Cele spuse până acum sunt suficiente ca să ne putem da seama de felul de a gândi al acestor filosofi vechi care au admis pluralitatea elementelor naturii. Există însă unii care au conceput Universul ca o natură unică, dar nu toți în același fel, nici ca frumusețe a gândirii, nici în ce privește natura lucrurilor. Dar pentru cercetarea cauzelor de care ne ocupăm aici, discuția privitoare la părerile lor nu are nici un rost. Căci nu procedează precum unii dintre filosofil naturii, care, după ce au stabilit că Ființa este *Unul*, o generează totodată din *Unitate*, ca dintr-o materie. Ci altfel spun ei: pe când filosofil naturii adaugă mișcarea, făcând să se nască astfel Universul, aceștia susțin că el este imobil. ARISTOTEL, *Magna Moralia* A (I), 1182 a 11. Cel dintâi Pythagorasse apucă să vorbească despre virtute. Dar nu <a enunțat> corect <conceptul>. Căci raportând la numere virtuțile nu făcea un studiu aplicabil virtuții fiindcă dreptatea nu este un număr pătrat. Cf. de asemenea *Eth. Nicom.* E(V), 8, 1132 b 21. Unora li se pare că *tratamentul retributiv* este în mod absolut d r e p t u l, așa cum au susținut pythagoreii. Fiindcă ei defineau simplu d r e p t u l ca fiind o *retribuire* proporțională cu altceva. ARISTOTEL, *Metaph.* XIII (M),

4, 1078 b 21. Socrate se ocupa cu studiul virtuților morale și căuta – cel dintâi – să dea definiții generale cu privire la ele. Căci dintre filosofii naturii numai Democrit atinsese puțin <un asemenea domeniu> și definise oarecum caldul și recele. Iar mai înainte, pythagoreii nu trataseră decât probleme referitoare la câteva lucruri, ale căror definiții le reduceau la numere, cum se întâmplă de pildă cu *oazia*, cu *dreptatea* sau cu *căsătoria*. Dar <Socrate> în chip firesc a căutat să afle ce ar fi esența.

6. ARISTOT. Eth. Nic. A 4. 1096 b 5 πιθανώτερον δ' εοίκασιν οἱ Πυθαγόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ, τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ τὸ ἕν.

ARISTOTEL, *Etica Nicomahică* A, 4, 1096 b 5. Pythagoreii se rostesc despre această problemă în mod mai convingător, așezând Unitatea („Unul”) în același rând cu cele bune înrudite primordial.

7. – Eth. Nic. B 5. 1106 b 29 τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου, ὥς οἱ Πυθαγόρειοι εἵκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου.

ARISTOTEL, *Et. Nic.* II, 5, 1106 b 29. Răul ține de *nemărginire* (infiniț sau „nelimitat”), așa cum presupuneau în reprezentările lor pythagoreii, pe câtă vreme binele ține de *finit*.

8. – Metaph. A 5. 987 a 9 μέχρι μὲν οὖν τῶν Ἰταλικῶν καὶ χωρὶς ἐκείνων μορυχώτερον εἰρήκασιν οἱ ἄλλοι περὶ αὐτῶν, πλὴν, ὥσπερ εἵπομεν, δυοῖν αἰτίαιιν τυγχάνουσι κεκρημένοι, καὶ τούτων τὴν ἐτέραν οἱ μὲν μίαν οἱ δὲ δύο ποιοῦσι, τὴν ὅθεν ἡ κίνησις· οἱ δὲ Πυθαγόρειοι δύο μὲν πᾶς ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρήκασι τρόπον, τοσοῦτον δὲ τροσεπέθεσαν, ὃ καὶ ἰδιὸν ἐστὶν αὐτῶν, ὅτι τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἕν οὐχ ἐτέρας

τινάς ωιήθησαν εἶναι φύσεις, οἷον πῦρ ἢ γῆν ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄπειρον καὶ αὐτὸ τὸ ἔν οὐσίαν εἶναι τούτων ὧν κατηγοροῦνται· διὸ καὶ ἀριθμὸν εἶναι τὴν οὐσίαν ἀπάντων. περὶ τε τούτων οὖν τοῦτον ἀπεφάνησαν τὸν τρόπον, καὶ περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἤρξαντο μὲν λέγειν καὶ ὀρίζεσθαι, λίαν δ' ἄπλῶς ἐπραγματεύθησαν. ὠρίζοντό τε γὰρ ἐπιπολαίως, καὶ ὦι πρώτῳ ὑπάρξειεν ὁ λεχθεὶς ὅρος, τοῦτ' εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἐνόμιζον, ὥσπερ εἴ τις οἴοιτο ταῦτ' εἶναι διπλάσιον καὶ τὴν δυάδα, διότι πρῶτον ὑπάρχει τοῖς δυσι τὸ διπλάσιον. ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶν ἴσως τὸ εἶναι διπλασίῳ καὶ δυάδι. εἰ δέ μή, πολλὰ τὸ ἔν ἐσται, ὃ κἀκείνοις συνέβαιεν. Vgl. ebend. B 5. 1002a 8.

ARISTOTEL, *Metaph.* I (A), 5, 987 a 9-17.

Până la filosofiitalici și (apoi, ulterior), lăsând deoparte pe aceștia, ceilalți filosofi au tratat cam neclar problema principiilor. Atâta doar, că și ei se folosesc, după cum am spus, numai de două cauze <în doctrina lor>. Iar pe aceea din care provine mișcarea, unii o consideră unică, alții dublă. Tot în același fel și pythagoreii au afirmat că există două principii. Dar, au adăugat – în aceasta constă particularitatea gândirii lor – că există Finitul (și Unitatea) și Infinitul (*apeiron*), pe care nu le-au considerat ca niște naturi aparte – cum ar fi Focul, Pământul sau altceva de același gen – ci însăși *n e m ā r g i n i r e a* (infinitul) și însăși *u n i t a t e a* sunt substanța lucrurilor, cărora li se adaugă ca predicat. De aceea numărul este substanța tuturor lucrurilor. Așa s-au rostit deci în problema care ne preocupă, începând să vorbească despre ceea ce există și să dea definiții. Dar au procedat foarte simplist în expunere, venind cu definiții superficiale. Astfel, de pildă, primul număr căruia i se potrivea o determinare dată de ei îl considerau substanța lucrului determinabil <cu care fusese pus în raport? Ca și cum ar socoti cineva că dublul și noțiunea de "doi" (dyada sau "doimea")

ar fi unul și același lucru, fiindcă noțiunea de dublu este inerentă mai întâi numărului doi. Dar nu este același lucru a fi dublu sau a fi doi. Altfel, Unul (unitatea) va fi pluralitate, ceea ce li s-a întâmplat chiar (pythagoreilor) acelora dezorientați de false reprezentări numerice.

9. – M 6. 1080b 16 καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δ' ἓνα, τὸν μαθηματικὸν [nāmlich ἀριθμόν], πλὴν οὐ κεχωρισμένον ἀλλ' ἐκ τούτου τὰς αἰσθητὰς οὐσίας συνεστάναι φασίν. τὸν γὰρ ὅλον οὐρανὸν κατασκευάζουσιν ἐξ ἀριθμῶν, πλὴν οὐ μοναδικῶν, ἀλλὰ τὰς μονάδας ὑπολαμβάνουσιν ἔχειν μέγεθος· ὅπως δὲ τὸ πρῶτον ἓν συνέστη ἔχον μέγεθος, ἀπορεῖν εἰκόασιν.

ARISTOTEL, *Metaph.* XIII (M), 6, 1080 b 16. Iar pythagoreii susțin și ei că singurul număr este cel matematic, numai că, <în doctrina lor> nu este separat de lucruri, ci substanțele sensibile sunt alcătuite din acesta. Construiesc *Universul* ("cerul") întreg din numere – dar nu din unități (*monades*) abstracte, – căci, așa cum presupun ei, unitățile au întindere (mărime spațială). Pe cât se pare nu găsesc o ieșire pentru a explica în ce fel s-a alcătuit *unul* primordial (*hen proton*) înzestrat cu mărime. Alt gânditor susține că numărul primordial ar fi unul ideal, iar alții că numărul ideal este identic cu cel matematic. Tot așa de împărțite sunt și părerile privitoare la lungimi, suprafețe și figuri solide. Unii socot mărimile matematice ca fiind deosebite de cele care vin după Idei. Dintre cei care susțin astfel de teorii, unii recunosc mărimile matematice, dar considerate numai sub raport matematic. Așa procedează cei care nu fac din numere idei și, de altfel, nici nu admit existența Ideilor. Alții admit mărimile matematice, dar nu le iau în sens matematic. Căci, după ei, nu orice mărime se divide în mărimi și nu orice fel de unități pot fi o dualitate (*dyas*). Așadar pleacă de la postulatul că numerele

se alcătuiesc din unități (*monadikoi arithmoi*) toți cei care afirmă că Unul este element și principiu al celor existente, în afară de pythagorei, care, după cum spuneam înainte, atribuie numerelor mărime.

10. ARISTOT. *Metaph.* M 8. 1083 b 8 ὁ δὲ τῶν Πυθαγορείων τρόπος τῇ μὲν ἐλάττους ἔχει δυσχερείας τῶν εἰρημένων, τῇ δὲ ἰδίας ἐτέρας. τὸ μὲν γὰρ μὴ χωριστὸν ποιεῖν τὸν ἀριθμὸν ἀφαιρεῖται πολλὰ τῶν ἀδυνάτων· τὸ δὲ τὰ σώματα ἐξ ἀριθμῶν εἶναι συγκεῖμενα, καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον εἶναι μαθηματικόν, ἀδύνατόν ἐστιν. οὕτε γὰρ ἄτομα μεγέθη λέγειν ἀληθές· εἴ θ' ὅτι μάλιστα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, οὐχ αἶ γε μονάδες μέγεθος ἔχουσιν. μέγεθος δ' ἐξ ἀδιαιρέτων συγκεῖσθαι πῶς δυνατόν; ἀλλὰ μὴν ὃ γ' ἀριθμητικὸς ἀριθμὸς μοναδικὸς ἐστιν. ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἀριθμὸν τὰ ὄντα λέγουσιν· τὰ γοῦν θεωρήματα προσάπτουσι τοῖς σώμασιν ὡς ἐξ ἐκείνων ὄντων τῶν ἀριθμῶν.

ARISTOTEL, *Metaph.* XIII, 8, 1083 b 8. Modalitatea de explicare din doctrina pythagoreilor într-o anumită privință comportă dificultăți mai mici decât cele menționate mai înainte, dar din alt punct de vedere implică dificultăți de natură diferite, care-i sunt proprii. Să concepi numărul ca fiind neseplat <de lucruri> suprimă multe din consecințele imposibile, însă, pe de altă parte, a considera corpurile compuse din numere, iar numărul acesta ca fiind cel matematic este ceva imposibil. Căci nu este adevărată afirmația că există mărimi spațiale indivizibile (*atoma*) și chiar dacă s-ar întâlni cât de multe mărimi de acest fel, măcar unitățile în mod cert nu au mărime. Cum ar fi atunci posibilă existența unei mărimi compuse din <elemente> indivizibile? Cel puțin numărul aritmetic, luat ca atare, implică unități abstracte. Dar pentru pythagorei numărul înseamnă lucruri

cu existență <reală>. Ei aplică deci enunțuri teoretice corpurilor, ca și cum ar fi alcătuite din acele numere.

11. –Α. 7. 1072b 30 ὅσοι δὲ ὑπολαμβάνουσιν, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Σπεύσιππος, τὸ κάλλιστον καὶ ἄριστον μὴ ἐν ἀρχῇ εἶναι, διὰ τὸ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων τὰς ἀρχὰς αἷτια μὲν εἶναι, τὸ δὲ καλὸν καὶ τέλειον ἐν τοῖς ἐκ τούτων, οὐκ ὀρθῶς οἴονται.

ARISTOTEL, *Metaph.* XII (A), 7, 1072 b 30. Cât privește pe aceia care socot precum și pythagoreii și Speusippos, că Frumosul cel mai presus și Binele suprem nu există în obârșia lucrurilor, întrucât principiile plantelor și animalelor sunt cauzele, dar Frumosul și Desăvârșitul se află în cele care derivă din aceste <principii>, ei nu-și formează o părere corectă <judecând astfel>.

12. –Α 6. 987 b 10 τὴν δὲ μέθεξιν τοῦνομα μόνον μετέβαλεν [Πλάτων]. οἱ μὲν γὰρ Πυθαγόρειοι μιμήσει τὰ ὄντα φασὶν εἶναι τῶν ἀριθμῶν, Πλάτων δὲ μεθέξει. τὴν μέντοι γε μέθεξιν ἢ τὴν μίμησιν ἥτις ἂν εἴη τῶν εἰδῶν, ἀφείσαν ἐν κοινῇ ζητεῖν.

ARISTOTEL, *Metaph.* I (A), 6, 987 b. Deoarece pythagoreii spun că lucrurile existente ființează prin imitarea <mimesis> numerelor, Platon <afirmă că există> prin participare, transformând doar termenul. Însă problema de a preciza ce ar fi *participarea* sau *imitarea* Ideilor au lăsat s-o cerceteze îndeobște altcineva.

13. –Α 6. 987b 22 τὸ μέντοι γε ἐν οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ἕτερόν γέ τι ὄν λέγεσθαι ἐν, παραπλησίως τοῖς Πυθαγορείοις ἔλεγε [Πλάτων] καὶ τὸ τοὺς ἀριθμοὺς αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας ὡσαύτως ἐκείνοις.

τὸ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀπείρου ὡς ἑνὸς δυάδα ποιῆσαι, τὸ δὲ ἄπειρον ἐκ μεγάλου καὶ μικροῦ, τοῦτ' ἴδιον· καὶ ἔτι ὁ μὲν τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ αἰσθητά, οἱ δ' ἀριθμοὺς εἶναί φασιν αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ τὰ μαθηματικὰ μεταξὺ τούτων οὐ τιθέασιν. τὸ μὲν οὖν τὸ ἓν καὶ τοὺς ἀριθμοὺς παρὰ τὰ πράγματα ποιῆσαι, καὶ μὴ ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ ἡ τῶν εἰδῶν εἰσαγωγή διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐγένετο σκέψιν (οἱ γὰρ πρότεροι διαλεκτικῆς οὐ μετεῖχον) κτλ.

ARISTOTEL, *Metaph.* I (A), 6, 987 b 22. Totuși el, (Platon), spune, potrivit-se aici cu pythagoreii, că Unul este substanța și că nu se dă predicatul „unu” pentru nimic altceva. La fel se apropie de pythagorei când spune că numerele sunt cauzele existenței reale a celorlalte lucruri. Dar este proprie doctrinei sale enunțarea potrivit căreia în loc să considere Infinitul (*apeiron*) o unitate, ia ca premisă *d y a d a* și construiește Infinitul din cele două entități: *M a r e l e* și *M i c u l*. De asemenea, el socotește că numerele au existență în sine, pe lângă lucrurile sensibile (separat de ele), pe când pythagoreii susțin că numere sunt lucrurile înseși și nu consideră obiectele matematice ca ceva intermediar între ideea de număr și acestea (lucrurile sensibile). Așadar la încheierea că *Unul* și *Numerele* ființează separat de lucruri, deci nu așa cum susțineau pythagoreii, el (Platon), ajunsese odată cu introducerea „Ideilor” în sistemul său, prin reflexia cuprinsă în raționamente logice, întrucât predecesorii săi nu recurgeau la dialectică.

14. THEOPHR. *Metaph.* 33 p. Xla 27 Usener (Ross-Fobes)
Πλάτων δὲ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι μακρὰν τὴν ἀπόστασιν ἐπι<νοήσαντες τῶν ἀρχῶν οἴονται τὸ ἓν> μιμεῖσθαι γ' ἐθέλειν ἅπαντα. καίτοι καθάπερ ἀντίθεσίν τινα ποιοῦσιν τῆς ἀορίστου δυάδος καὶ τοῦ ἑνός, ἐν ἧ καὶ τὸ

ἄπειρον καὶ τὸ ἄτακτον καὶ πᾶσα ὥς εἰπεῖν ἀμορφία καθ' αὐτήν. ὅλως οὐχ οἷόν τε ἄνευ ταύτης τὴν τοῦ ὅλου φύσιν [nämlich εἶναι], ἀλλ' οἷον ἰσομοιεῖν ἢ καὶ ὑπερέχειν τῆς ἐτέρας ἢ καὶ τὰς ἀρχὰς ἐναντίας. διὸ καὶ οὐδὲ τὸν θεόν, ὅσοι τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν ἀνάπτουσιν, δύνασθαι πάντ' εἰς τὸ ἄριστον ἄγειν, ἀλλ' εἶπερ, ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται.

TEOFRAST, *Metaph.* 33, p. XI a 27. Platon și pythagoreii, observând o mare distanță între principii <și domeniul realității>, consideră că toate lucrurile tind să imite (să refacă mimetic) Unu l. Oricum ar fi, ei concep un fel de antiteză între dualitate a nemărginită și unitate, <antiteză> în care intră atât nemărginirea (*apeiron*), cât și ceea ce ființează neorânduit (*ataktion*) și, ca să zicem așa, tot ceea ce este inform în sine. Fără această <opozitie antitetică> nu poate subzista natura în t r e g u l u i, ci este verosimil să credem că el echilibrează elementele, fie că predomină asupra celeilalte năzuințe <de dislocare a părților>, fie că se cumpănesc principiile contrare. Din această pricină nici chiar divinitatea (pentru cei care leagă cauza lucrurilor de divinitate) nu este în stare să le îndrume pe toate spre binele suprem, ci atunci când reușește, <aceasta> se întâmplă numai în măsura posibilului.

15. ΑἸΤ. Ι 3, 8 (D. 280) Πυθαγόρας Μνησάρχου Σάμιος πρῶτος φιλοσοφίαν τούτῳ τῷ ῥήματι προσαγορεύσας ἀρχὰς τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰς συμμετρίας τὰς ἐν τούτοις, ὥς καὶ ἀρμονίας καλεῖ, τὰ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων σύνθετα στοιχεῖα, καλούμενα δὲ γεωμετρικά. πάλιν δὲ τὴν μονάδα καὶ τὴν ἀόριστον δυάδα ἐν ταῖς ἀρχαῖς. σπεύδει δὲ αὐτῷ τῶν ἀρχῶν ἢ μὲν ἐπὶ τὸ ποιητικὸν αἵτιον καὶ εἰδικόν, ὅπερ ἐστὶ νοῦς ὁ θεός, ἢ δὲ ἐπὶ τὸ παθητικόν τε καὶ ὑλικόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὁρατὸς κόσμος. εἶναι δὲ τὴν φύσιν τοῦ ἀριθμοῦ δέκα. μέχρι γὰρ τῶν δέκα πάντες Ἕλληγνες, πάντες βάρβαροι ἀριθμοῦσιν, ἐφ' ἃ ἐλθόντες πάλιν ἀναποδοῦσιν ἐπὶ τὴν μονάδα. καὶ τῶν

δέκα πάλιν, φησίν, ἡ δύναμις ἐστὶν ἐν τοῖς τέσσαρσι καὶ τῇ τετράδι. τὸ δὲ αἴτιον· εἴ τις ἀπὸ τῆς μονάδας [ἀναποδῶν] κατὰ πρόσθεσιν τιθεῖ τούτους ἀριθμούς ἄχρι τῶν τεσσάρων προελθὼν ἐκπληρώσει τὸν <τῶν> δέκα ἀριθμόν· ἐὰν δὲ ὑπερβάλῃ τις τὸν τῆς τετράδος, καὶ τῶν δέκα ὑπερεκπεσεῖται· οἷον εἴ τις θεῖη ἓν καὶ δύο προσθεῖη καὶ τρία καὶ τοῦτοις τέσσαρα, τὸν τῶν δέκα ἐκπληρώσει ἀριθμόν. ὥστε ὁ ἀριθμὸς κατὰ μὲν μονάδα ἐν τοῖς δέκα, κατὰ δὲ δύναμιν ἐν τοῖς τέσσαρσι. διὸ καὶ ἐπεφθέγγοντο οἱ Πυθαγόρειοι ὡς μεγίστου ὄρκου ὄντος τῆς τετράδος [Pyth. vers. fr. 4 Nauck (hinter Iambl. V. P. p. 229)]·

οὐ μὰ τὸν ἀμετέρας κεφαλᾷ παραδόντα τετρακτὺν
παγὰν ἀενάου φύσεως ἰζωμιά τ' ἔχουσιν.

καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, φησίν, ἐκ τετράδος σύγκειται. εἶναι γὰρ νοῦν ἐπιστήμην δόξαν αἴσθησιν, ἐξ ὧν πᾶσα τέχνη καὶ ἐπιστήμη καὶ αὐτοὶ λογικοὶ ἐσμεν κτλ. Vgl. 44 A 13; THEO S. 97, 14 Hill ; SEXT. adv. math. VII 94ff. nebst Parallelstellen.

AĖT. I, 3, 8 (D. 280). Pythagoras, fiul lui Mnesarchos, de fel din Samos, primul care a denumit cu acest termen *φίλοσοφία*, <numind totodată> *πρίνυμμερλε* și *σμετρίε* din cuprinsul acestora, cărorale mai spune și *αρμονίε*, cele rezultate din acestea două fiind *ελεμεντελε* *εμπυσε* numite și *γεωμετρίε*. Distinge apoi *διαδανελιματά*. Pentru el unul dintre principii tinde în direcția unei cauze eficiente (*ποιητικόν αἶτιον*) și formative (*ειδικόν*), divinitatea identificându-se de aceea cu inteligența. Celălalt principiu tinde spre o realizare sensibilă în substanța materială, identificându-se cu lumea (*κόσμος*) vizibilă. Afirmă că decada e natura numărului, întrucât până la zece numără toți elenii, la fel ca toți barbarii și ajungând acolo se întorc iar înapoi la unitate. Mai spune de asemenea

că virtualitatea (*dynamis*) numărului zece se găsește în numărul patru și în *tetradă*. Pricina este următoarea: dacă cineva (pornind tocmai) de la unitate ar pune la rând toate numerele până la patru însumate unul după altul, înaintând va împlini numărul celor zece (unități). Dacă depășește numărul tetradei, va trece dincolo de zece. Acesta (zece) se obține numai dacă ia cineva pe u n u și adaugă pe d o i, la care mai pune pe t r e i, adăugând apoi acestora un p a t r u, până ce va împlini numărul z e c e. Așadar, sub raportul *monadei* (al unităților) numărul ființează în z e c e, dar sub raport virtual este cuprins în p a t r u. Din această cauză pythagoreii invocau t e t r a d a ca fiind cel mai mare jurământ (*Pyth. vers. fr. 4 Nauck; IAMBL., V. P., p. 229*).

Da! <Jur> pe cel ce-a dăruit seminției noastre t e t r a k t y s-ul
Număr ce cuprinde izvorul și rădăcina veșnic curgătoarei naturi.

Și sufletul nostru, spune el, se alcătuiește din tetradă. Deoarece el este i n t e l i g e n ț ă, ș t i i n ț ă, opinie (*doxa*) și simțire, iar noi înșine suntem înzestrați cu judecată discursivă (*logiko*), etc. etc.

(Compară 44 A, 13, DK; Theo S. 97, 14 Hill.; SEXTUSEMPIRICUS, *Adv. math.* VII, 94 și urm. cu multe alte locuri paralele).

16. (ARISTOT.) *Probl. 15, 3. 910 b 36 über die Dekas* ἡ ὅτι ἐν δέκα ἀναλογίαις πένταρες κυβικοὶ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦνται, ἐξ ὧν φασιν ἀριθμῶν οἱ Πυθαγόρειοι τὸ πᾶν συνεστάναι.

ARISTOTEL, *Probl. 15, 3. 910 b 36*.

(... Despre decadă...) sau că patru numere cubice se împlinesc în zece analogii (progresii) – numere din care pythagoreii spun că este alcătuit întregul (Univers).

17. ARISTOT. de caelo A 1. 268 a 10 καθάπερ γάρ φασι καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, τὸ πᾶν καὶ τὰ πάντα τοῖς τρισὶν ὄρισται· τελευτὴ γὰρ καὶ μέσον καὶ ἀρχὴ τὸν ἀριθμὸν ἔχει τὸν τοῦ παντὸς, ταῦτα δὲ τὸν τῆς τριάδος.

ARISTOTEL, *Despre cer* I (A), 1. 268 a 10.

După cum spun și pythagoreii, (*to pan*) și toate lucrurile (*ta panta*) sunt definite de cele trei <noțiuni>; căci s f â r ș i - t u l , m i j l o c u l ș i î n c e p u t u l a u n u m â r u l î n t r e g u l u i , a c e s t e a î n s ă <alcătuiesc> numărul t r i a d e i .

18. EUDEM. fr. 83 (Porph. z. Ptol. Harm. I 7 p. 115, 4 Dür.) ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Ἀριθμητικῆς ἱστορίας λέγων περὶ τῶν Πυθαγορείων ταυτὶ κατὰ λέξιν· ἔτι δὲ τοὺς τῶν τριῶν συμφωνιῶν λόγους τοῦ τε διὰ τεσσάρων καὶ τοῦ διὰ πέντε καὶ τοῦ διὰ πασῶν ὅτι συμβέβηκεν ἐν πρώτοις ὑπάρχειν τοῖς ἐννέα· β γὰρ καὶ γ καὶ δ γίνεται ἐννέα’.

EUDEMOS fr. 83 (din PORPHYRIOS, *Comentariu la Ptol. Harm.* I, 7, p. 115, 4 Dür.). În prima carte a *Istoriei aritmeticii*, vorbind despre pythagorei, spune cuvânt cu cuvânt cele ce urmează: “ raporturile celor trei consonanțe – cvartă, cvintă și “ d i a p a s o n ” (octava) – se găsesc în primele nouă numere. Căci 2 cu 3 și cu 4 fac 9.

19. PROCL. in Eucl. I 47 p. 426, 6 Fr. (ἐν τοῖς ὀρθογωνίοις τριγώνοις τὸ ἀπὸ τῆς τὴν ὀρθὴν γωνίαν ὑποτεϊνούσης πλευρᾶς τετράγωνον ἴσον ἐστὶ τοῖς ἀπὸ τῶν τὴν ὀρθὴν γωνίαν περιχουσῶν πλευρῶν τετραγώνοις) † τῶν μὲν ἱστορεῖν τὰ ἀρχαῖα βουλομένων ἀκούοντας τὸ θεώρημα τοῦτο εἰς Πυθαγόραν ἀναπεμπόντων ἔστιν εὑρεῖν καὶ βοηθεῖν λεγόντων αὐτὸν ἐπὶ τῇ εὔρεσει.

PROCLOS, *Comentarii la Euclid* I, 47, p. 426 6 Fr. În triumghiurile dreptunghice pătratul construit pe latura ce subîntinde unghiul drept (*hypotenusa*) este egal cu pătratele construite pe laturile care cuprind aceste unghiuri (catetele).

20. — in Eucl. I 44 p. 419, 15 (παρὰ τὴν δοθείσαν εὐθεῖαν τῷ δοθέντι τριγώνῳ ἴσον παραλληλόγραμμον παραβαλεῖν ἐν γωνίαι, ἣ ἐστὶν ἴση τῇ δοθείσῃ γωνίαι εὐθυγράμμῳ) ἔστι μὲν ἀρχαία, φασὶν οἱ περὶ τὸν Εὐδήμον [fr. 89 Speng.], καὶ τῆς τῶν Πυθαγορείων μούσης εὐρήματα ταῦτα ἢ τε παραβολὴ τῶν χωρίων καὶ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις.

PROCLOS, *ibidem* I, 44, p. 419, 15. A construi la o dreaptă dată un paralelogram egal unui triunghi dat, într-un unghi rectiliniu dat. Acestea, spun cei din școala lui Eudemos (fr. 89 Spengel), sunt vechi descoperiri ale muzei pythagoreilor și – la fel – dintre locurile geometrice, *parabola*, *hyperbola* și *elipsa*.

21. PROCL. in Euclid. I 32 p. 379, 2 (παντὸς τριγώνου μιᾶς τῶν πλευρῶν προσεκβληθείσης ἡ ἐκτὸς γωνία δυσὶ ταῖς ἐντὸς καὶ ἀπεναντίον ἴση ἐστὶ, καὶ αἱ ἐντὸς τοῦ τριγώνου τρεῖς γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖς ἴσαι εἰσὶν) Εὐδήμος δὲ ὁ Περιπατητικὸς [fr. 88 Speng.] εἰς τοὺς Πυθαγορείους ἀναπέμπει τὴν τοῦδε τοῦ θεωρήματος εὔρεσιν, ὅτι τρίγωνον ἅπαν δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς ἐντὸς γωνίας καὶ δεικνύει φησὶν αὐτοὺς οὕτω τὸ προκείμενον· ἔστω τρίγωνον τὸ $A B \Gamma$, καὶ ἦχθω διὰ τοῦ A τῇ $B \Gamma$ παράλληλος ἡ ΔE . ἐπεὶ οὖν παράλληλοί εἰσιν αἱ $B \Gamma$ ΔE , καὶ αἱ ἐναλλὰξ ἴσαι εἰσιν· ἴση ἄρα ἡ μὲν ὑπὸ $\Delta A B$ τῇ ὑπὸ $A B \Gamma$, ἡ δὲ ὑπὸ $E A \Gamma$ τῇ ὑπὸ $A \Gamma B$. κοινὴ προσκείσθω ἡ $\angle B A \Gamma$, αἱ ἄρα ὑπὸ $\Delta A B$ $B A \Gamma$ $\Gamma A E$, τουτέστιν αἱ ὑπὸ $\Delta A B$ $B A E$, τουτέστιν αἱ δύο ὀρθαὶ ἴσαι εἰσὶ ταῖς τοῦ $A B \Gamma$ τριγώνου τρισι γωνίαις. αἱ ἄρα τρεῖς τοῦ τριγώνου δύο ὀρθαῖς εἰσιν ἴσαι'.

PROCLOS, *ibidem* I, 32, p. 379, 2. Prelungindu-se o latură a oricărui triunghi dat, unghiul extern <care se formează astfel> este egal cu cele două unghiuri opuse, iar cele trei unghiuri interne ale triunghiului sunt egale cu două unghiuri drepte. Eudemos peripateticul (fr. 88 Speng.) atribuie descoperirea

teoremei acesteia pythagoreilor <enunțul potrivit căruia> orice triunghi are unghiurile interne egale cu două unghiuri drepte –și susține că ei demonstrează în felul acesta enunțul propus: fie triunghiul ABC, iar prin A să se ducă dreapta DE, paralelă cu latura BC. Deoarece dreptele BC și DE sunt paralele, unghiurile alterne interne sunt egale. Deci unghiul DAB este egal cu ABC, iar unghiul EAC este egal cu ACB. Fie unghiul BAC comun. Ca atare unghiurile DAB, BAC și CAE, adică cele cuprinse sub DAB, BAC, însumând două unghiuri drepte, sunt egale cu cele trei unghiuri ale triunghiului ABC. Deci toate trei unghiurile unui triunghi sunt egale cu două unghiuri drepte.

22. ARISTOT. *Metaphys. A 8. 989 b 29* οἱ μὲν οὖν καλούμενοι Πυθαγόρειοι ταῖς μὲν ἀρχαῖς καὶ τοῖς στοιχείοις ἐκτοπώτεροις χρώνται τῶν φυσιολόγων (τὸ δ' αἴτιον ὅτι παρέλαβον αὐτὰς οὐκ ἐξ αἰσθητῶν· τὰ γὰρ μαθηματικὰ τῶν ὄντων ἄνευ κινήσεως ἐστίν, ἔξω τῶν περὶ τὴν ἀστρολογίαν), διαλέγονται μέντοι καὶ πραγματεύονται περὶ φύσεως πάντα· γεννώσιν τε γὰρ τὸν οὐρανόν, καὶ περὶ τὰ τούτου μέρη καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα διατηροῦσι τὸ συμβαῖνον. καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ αἷτια εἰς ταῦτα καταναλίσκουσιν, ὡς ὁμολογοῦντες τοῖς ἄλλοις φυσιολόγοις ὅτι τό γε ὄν τοῦτ' ἐστὶν ὅσον αἰσθητόν ἐστι καὶ περιείληφεν ὁ καλούμενος οὐρανός. τὰς δ' αἰτίας καὶ τὰς ἀρχὰς, ὥσπερ εἵπομεν, ἱκανὰς λέγουσιν ἐπαναβῆναι καὶ ἐπὶ τὰ ἀνωτέρω τῶν ὄντων, καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς περὶ φύσεως λόγοις ἀρμοττοῦσας. ἐκ τίνος μέντοι τρόπου κίνησις ἔσται πέρατος καὶ ἀπείρου μόνον ὑποκειμένων καὶ περιττοῦ καὶ ἀρτίου, οὐθὲν λέγουσιν, ἢ πῶς δυνατόν ἄνευ κινήσεως καὶ μεταβολῆς γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν ἢ τὰ τῶν φερομένων ἔργα κατὰ τὸν οὐρανόν. ἔτι δὲ εἴτε δοίη τις αὐτοῖς ἐκ τούτων εἶναι τὸ μέγεθος εἴτε δειχθεῖη τοῦτο, ὅμως τίνα τρόπον ἔσται τὰ μὲν κοῦφα τὰ δὲ βάρος ἔχοντα τῶν σωμάτων; ἐξ ὧν γὰρ ὑποτίθενται καὶ λέγουσιν, οὐθὲν μᾶλλον περὶ τῶν μαθηματικῶν λέγουσι σωμάτων ἢ περὶ τῶν αἰσθητῶν διὸ περὶ πυρὸς ἢ γῆς ἢ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων σωμάτων

οὐδ' ὅτι οὖν εἰρήκασιν, ἄτε οὐθὲν περὶ τῶν αἰσθητῶν οἶμαι λέγοντες ἴδιον. ἔτι δὲ πῶς δεῖ λαβεῖν αἷτια μὲν εἶναι τὰ τοῦ ἀριθμοῦ πάθη καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ὄντων καὶ γιγνομένων καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ νῦν, ἀριθμὸν δ' ἄλλον μηθένα εἶναι παρὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐξ οὗ συνέστηκεν ὁ κόσμος; ὅταν γὰρ ἐν τωιδὶ μὲν τῷ μέρει δόξα καὶ <τόλμα, ἐν τωιδὶ δὲ> καιρὸς αὐτοῖς ᾗ, μικρὸν δὲ ἄνωθεν ἢ κάτωθεν ἀδικία καὶ κρίσις ἢ μίξις, ἀπόδειξιν δὲ λέγωσιν ὅτι τούτων ἕκαστόν ἀριθμὸς ἐστὶ, συμβαίνει δὲ κατὰ τοῦτον τὸν τόπον ἦδη πλῆθος εἶναι τῶν συνισταμένων μεγεθῶν διὰ τὸ τὰ πάθη ταῦτα ἀκολουθεῖν τοῖς τόποις ἐκάστοις, πότερον οὗτος ὁ αὐτός ἐστιν ἀριθμὸς ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὃν δεῖ λαβεῖν ὅτι τούτων ἕκαστόν ἐστιν, ἢ παρὰ τοῦτον ἄλλος; Vgl. N 3. 1090 a 20.

Metaph. I (A) 8, 989 b 29-990 a. Iar cei care se numesc pythagorei operează cu principii și elemente mai neobișnuite decât cele pe care le deosebeau primii filosofi ai naturii. Pricina unei asemenea situații se datorește faptului că au preluat principiile din afara domeniului sensibil, deoarece Obiectelor matematice le lipsește mișcarea (și fac excepție numai cele din domeniul astronomiei). Totuși, ei discută și studiază tot ceea ce se referă la natură. Într-adevăr, doctrina lor se ocupă de geneza Cerului și supun observației părțile sale: ce se întâmplă cu ele, ce acțiuni suferă și cum lucrează <părțile acestea constitutive>. Folosesc principiile și cauzele pentru a explica exclusiv asemenea fenomene, ca și cum ar fi de acord cu ceilalți filosofi ai naturii cum că există numai ceea ce cade sub simțuri și este cuprins de așa-numitul Cer. Dar aceste cauze și principii ei susțin, așa cum am spus, că sunt capabile să se ridice și până la lucrurile suprasensibile, fiind mai potrivite pentru explicarea lor decât pentru discursurile referitoare la natură ... Și apoi cum ar trebui să luăm drept o explicație coerentă ideea că modificările numărului, la fel cu numărul însuși, ar fi cauzele celor ce ființează și se întâmplă în ceruri, de la primele începuturi

până astăzi, fără să existe vreun alt număr în afară de acesta din care se alcătuieste Universul (*kosmos*)? Când potrivit învățaturii lor, într-o anumită regiune <a Universului> s-ar afla opinia și cutezanța, în alta ocazia (*Kairos*, momentul " critic" sau " oportun"), iar ceva mai sus, ori ceva mai jos, nedreptatea și despărțirea sau amestecul, dacă ne-ar demonstra configurația lor, spunând că fiecare din acestea este un număr și că se întâmplă să fie de pe acum în aceste locuri o pluralitate de mărimi compuse, deoarece însușirile numerice din alcătuirea lor merg împreună cu fiecare grup de locuri – <dacă lucrurile stau astfel>, atunci oare a c e s t n u m ă r aflător în cer este el același cu numărul pe care l-am luat drept <înfățișare particulară> pentru fiecare din cele <situate în Univers> sau mai există un altul în afară de acesta?

23. – Z 2. 1028 b 16 δοκεῖ δέ τισι τὰ τοῦ σώματος πέρατα, οἷον ἐπιφάνεια καὶ γραμμὴ καὶ στιγμή καὶ μονάς, εἶναι οὐσίαι, καὶ μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα καὶ τὸ στερεόν. ἔτι παρὰ τὰ αἰσθητὰ οἱ μὲν οὐκ οἴονται εἶναι οὐθὲν τοιοῦτον, οἱ δὲ πλείω καὶ μᾶλλον ὄντα αἰδία ὥσπερ Πλάτων τά τ' εἶδη κτλ.

ARISTOTEL, *Metaph.* VII (Z), 2. 1028 b 16. Unii sunt de părere că limitele corpurilor, adică suprafața, linia, punctul și unitatea – sunt substanțe și chiar într-un grad mai mare decât corpul sau volumul (" solidul").

24. – N 3. 1090 b 5 εἰσὶ δέ τινες οἱ ἐκ τοῦ πέρατα εἶναι καὶ ἔσχατα τὴν στιγμήν μὲν γραμμῆς, ταύτην δ' ἐπιπέδου, τοῦτο δὲ τοῦ στερεοῦ, οἴονται εἶναι ἀνάγκην τοιαύτας φύσεις εἶναι.

ARISTOTEL, *Metaph.* XIV (N), 3, 1090 b 5. Unii gânditori, pornind de la observația că punctul este limita și extremitatea liniei,

aceasta la rândul ei este limita suprafeței, iar suprafața este limita volumului (a corpului „solid”), consideră că trebuie să existe „ființe” (obiecte ale firii) de acest soi.

25. – Z 11. 1036 b 8 ἀποροῦσι τινες ἤδη καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου καὶ τοῦ τριγώνου, ὥς οὐ προσήκον γραμμαῖς ὀρίζεσθαι καὶ τῶι συνεχεῖ, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ὁμοίως λέγεσθαι ὥσανεὶ σάρκες ἢ ὅσῳ τοῦ ἀνθρώπου καὶ χαλκὸς καὶ λίθος τοῦ ἀνδριάντος. καὶ ἀνάγουσι πάντα εἰς τοὺς ἀριθμούς, καὶ γραμμῆς τὸν λόγον τὸν τῶν δύο εἶναί φασιν.

ARISTOTEL, *Metaph.* VII (Z) 11, 1036 b 8. Însă de vreme ce lucrul acesta pare a fi cu putință, doar că nu este limpede în ce cazuri anume, unii cugetători sunt nedumeriți chiar cu privire la cerc și la triunghi, socotind că nu se cuvine să le definim prin linii și prin continuu, ci trebuie să le considerăm așa cum se vorbește despre carnea și oasele unui om sau despre arama și piatra unei statui; ca atare pe toate le reduc la numere, afirmând că definiția liniei rezultă din noțiunea de *d o i*. Cât despre cei care susțin existența Ideilor, unii spun că *d y a d a* este linia în sine, alții spun că se suprapune Ideii de linie, căci <în opinia platonicienilor> la unele lucruri Ideea se confundă cu exemplarul concret în care se întruchipează ea (așa cum se întâmplă cu *d y a d a* și cu Ideea *d y a d e i*), dar această <suprapunere> nu este valabilă și pentru linie. De aici rezultă că o singură Idee va fi Ideea mai multor lucruri, care, în mod vădit, sub raportul speciei, rămân diferite (cum sunt *d y a d a* și Ideea *d y a d e i*). La rezultatul acesta ajung și pythagoreii. Mai urmează că putem concepe o singură Idee în sine a celorlalte Idei, ceea ce înseamnă că celelalte <înțeleșuri> nu ființează ca Idei și astfel toate lucrurile vor fi reduse la o singură unitate.

26. -N 3. 1091 a 13 οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι πότερον οὐ ποιοῦσιν ἢ ποιοῦσι γένεσιν, οὐθὲν δεῖ διστάζειν· φανερώς γὰρ λέγουσιν ὡς τοῦ ἐνὸς συσταθέντος, εἴτ' ἐξ ἐπιπέδων εἴτ' ἐκ χροιάς εἴτ' ἐκ σπέρματος εἴτ' ἐξ ὧν ἀποροῦσιν εἰπεῖν, εὐθύς τὸ ἔγγιστα τοῦ ἀπείρου ὅτι εἴλκετο καὶ ἐπεραίνετο ὑπὸ τοῦ πέρατος. ἀλλ' ἐπειδὴ κοσμοποιοῦσι καὶ φυσικῶς βούλονται λέγειν, δίκαιον αὐτοὺς ἐξετάζειν τῇ περὶ φύσεως, ἐκ δὲ τῆς νῦν ἀφείναι μεθόδου· ... τοῦ μὲν οὖν περιττοῦ γένεσιν οὐ φασιν, ὡς δῆλον ὅτι τοῦ ἄρτιου οὐσης γενέσεως.

ARISTOTEL, *Metaph.* XIV (N), 3, 1091 a 13. De asemenea este absurd să atribuim unor lucruri veșnice principiul generării. Sau, mai degrabă, este ceva imposibil. În privința opiniei pythagoreilor în această problemă – dacă atribuie sau nu celor veșnice generarea – nu trebuie să existe nici o îndoială. Căci ei ne spun limpede că după ce s-a format Unul, fie din planuri, fie dintr-o suprafață, fie din sământă sau din altele, pe care nu sunt capabili să le precizeze, îndată partea cea mai învecinată cu *nemărginirea* (*apeiron*, „infinitul”) începu să fie atrasă și hotărnicită de către *finit* (*peras*, „limita”).

28. ARISTOT. *Phys.* Γ 4. 203 a 1 πάντες γὰρ οἱ δοκοῦντες ἀξιολόγως ἦρθαι τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας πεποίηνται λόγον περὶ τοῦ ἀπείρου καὶ πάντες ὡς ἀρχήν τινα τιθέασι τῶν ὄντων, οἱ μὲν ὥσπερ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων καθ' αὐτό, οὐχ ὡς συμβεβηκὸς τινι ἐτέρῳ, ἀλλ' οὐσίαν αὐτὸ ὄν τὸ ἄπειρον. πλὴν οἱ μὲν Πυθαγόρειοι ἐν τοῖς αἰσθητοῖς (οὐ γὰρ χωριστὸν ποιοῦσιν τὸν ἀριθμόν), καὶ εἶναι τὸ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ ἄπειρον . . . καὶ οἱ μὲν τὸ ἄπειρον εἶναι τὸ ἄρτιον· τοῦτο γὰρ ἐναπολαμβανόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ περιττοῦ περαινόμενον παρέχειν τοῖς οὖσι τὴν ἀπειρίαν· σημεῖον δ' εἶναι τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν· περιτιθεμένων γὰρ τῶν γνωμόνων περὶ τὸ ἐν καὶ χωρὶς ὅπῃ μὲν ἄλλο ἀεὶ γίγνεσθαι τὸ εἶδος, ὅτῃ δὲ ἐν. Vgl. Plut. (?) Stob. *Ecl.* I pr. 10 p. 22, 16 W. τῇ μονάδι τῶν

ἐφεξῆς περισσῶν γνωμόνων περιτιθεμένων ὁ γινόμενος ἀεὶ τετράγωνός ἐστι· τῶν δὲ ἄρτιων ὁμοίως περιτιθεμένων ἐπερομήκεις καὶ ἄνισοι πάντες ἀποβαίνουσιν, ἴσος δὲ ἰσάκεις οὐδεὶς. SIMPL. Phys. (z. d. St.) 455, 20 οὔτοι [die Pythagoreer] τὸ ἄπειρον τὸν ἄρτιον ἀριθμὸν ἔλεγον διὰ τὸ πᾶν μὲν ἄρτιον, ὥς φασιν οἱ ἐξηγηταί, εἰς ἴσα διαιρεῖσθαι, τὸ δὲ εἰς ἴσα διαιρούμενον ἄπειρον κατὰ τὴν διχοτομίαν· ἢ γὰρ εἰς ἴσα καὶ ἡμίση διαίρεσις ἐπ' ἄπειρον· τὸ δὲ περιττὸν προστεθὲν περαίνει αὐτό· κωλύει γὰρ αὐτοῦ τὴν εἰς τὰ ἴσα διαίρεσιν ... δῆλον ὅτι οὐκ ἐπ' ἀριθμῶν ἀλλ' ἐπὶ μεγεθῶν λαμβάνουσι τὴν ἐπ' ἄπειρον τομήν.

ARISTOTEL, *Fizica* III (G), 4, 203 a 1 și urm. Toți cei care s-au învrednicit să fie menționați pentru opiniile lor în acest domeniu al filosofiei deschid o discuție despre infinit (*apeiron*) și cu toții iau drept premisă împréjurarea că este un principiu al celor existente. Iar unii, cum ar fi pythagoreii și Platon, consideră infinitul un principiu în sine, nu ca un accident pe lângă altceva, ci ca fiind el însuși o substanță. Numai că pythagoreii îl așază în rândul obiectelor sensibile (căci nu fac din număr o însușire separabilă) și susțin că ceea ce ființează în afara cerului este infinit <...> Iar unii afirmă că finitul este <elementul> pereche (par). Căci tocmai acest principiu par, dacă este inclus și delimitat de către <elementul> impar, conferă lucrurilor existente nemărginirea. O indicație în acest sens ne-o dă ceea ce se întâmplă cu numerele. Căci dacă punem de fiecare dată $g \ n \ o \ m \ o \ n \ i$ fie în jurul unității, fie în afara ei, în una din construcții obținem o figură mereu diferită, în cealaltă mereu aceeași <figură>. Platon însă consideră că există două infinituri: unul mare și unul mic.

Cf. și STOBALIOS, *Eclogae Physicae* (compilat probabil după Plutarh și Aetios – respectiv Celsus l., pr. 10, p. 22, 16) :

Gnomonii din numere impare adăugându-se pe rând unității, <prin acest procedeu> va rezulta mereu o figură *tetragonală*: iar adăugându-se la fel gnomonii cu număr par în jurul unității, toate figurile ies inegale, cu două dintre laturi de lungimi diferite, nici una neîncadrându-se în mod egal, cu laturi echidistante.

(Un comentariu analog și la SIMPLICIUS, *In Aristotelis Physica Commentaria* 455, 20 - referitor la pasajul aristotelic de mai sus) :

Aceștia (*pythagoreii*) numeau infinitul număr pereche, fiindcă – așa cum spun interpreții – “ orice <lucru> pereche (*par*) se divide în părți egale, iar ceea ce se împarte în raporturi egale este infinit în privința dichotomiei. Căci despărțirea în jumătăți egale tinde spre infinit, pe câtă vreme principiul impar, adăugându-se nemărginirii (infinite), împiedică diviziunea ei în părți egale”. În felul acesta ei raportează nemărginirea la paritate (la conceptul de număr pereche) în funcție de împărțirea ei în jumătăți. De unde reiese clar că ei nu iau secționarea la infinit sub forma unor raporturi între numere, ci se referă la mărimi. Însă Aristotel nu consideră de fel împărțirea în jumătăți drept un criteriu determinat pentru definirea infinitului.

29. –Γ 5. 204 a 29 κατὰ συμβεβηκὸς ἄρα ὑπάρχει τὸ ἄπειρον. ἀλλ' εἰ οὕτως, εἴρηται ὅτι οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸ λέγειν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐκεῖνο ὧι συμβέβηκεν, τὸν ἀέρα ἢ τὸ ἄρτιον. ὥστε ἀτόπως ἂν ἀποφαίνοντο οἱ λέγοντες οὕτως ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοί φασιν· ἅμα γὰρ οὐσίαν ποιοῦσι τὸ ἄπειρον καὶ μερίζουσιν.

ARISTOTEL, *Fizica* III (G), 204 a 29. Infinitul există deci ca atribut. Însă, dacă este astfel precum s-a spus, el nu poate fi numit principiu, ci numai acel lucru căruia infinitul îi este atribuit: cum ar fi aerul sau perechea (ceva par). Astfel încât se dovedește

absurdă părerea celor care sunt de acord cu pythagoreii. Căci ei fac din acest infinit o substanță și totodată îl divizează.

30. -Δ. 6. 213 b 22 εἶναι δ' ἔφασαν καὶ οἱ Πυθαγόρειοι κενόν, καὶ ἐπεισιέναι αὐτῷ τῷ οὐρανῷ ἐκ τοῦ ἀπείρου πνευμᾶ τε ὡς ἀναπνέοντι καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει τὰς φύσεις, ὡς ὄντος τοῦ κενοῦ χωρισμοῦ τινος τῶν ἐφεξῆς καὶ [τῆς] διορίσεως· καὶ τοῦτ' εἶναι πρῶτον ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· τὸ γὰρ κενόν διορίζειν τὴν φύσιν αὐτῶν. STOB. Ecl. I 18. I c (D. 316) nach der Aristotelesstelle ἐν δὲ τῷ Περὶ τῆς Πυθαγόρου φιλοσοφίας πρῶτῳ [fr. 201 Rose] γράφει τὸν μὲν οὐρανὸν εἶναι ἓνα, ἐπεισάγεσθαι δὲ ἐκ τοῦ ἀπείρου χρόνον τε καὶ πνοὴν καὶ τὸ κενόν, ὃ διορίζει ἐκάστων τὰς χώρας αἰεί. ARISTOT. de caelo B 2. 284 b 6 ὁ ἐπειδὴ δὲ τινές εἰσιν οἳ φασιν εἶναι τι δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν τοῦ οὐρανοῦ, καθάπερ οἱ καλούμενοι Πυθαγόρειοι (ἐκείνων γὰρ οὗτος ὁ λόγος ἐστίν) κτλ. SIMPL. z. d. St. 386, 20 τὸ γοῦν δεξιὸν καὶ ἄνω καὶ ἔμπροσθεν καὶ ἀγαθὸν ἐκάλουν, τὸ δὲ ἀριστερὸν καὶ κάτω καὶ ὀπίσθεν καὶ κακὸν ἔλεγον, ὡς αὐτὸς Ἀριστοτέλης ιστόρησεν ἐν τῇ τῶν Πυθαγορείοις ἀρεσκόντων συναγωγῇ [fr. 200 R.].

ARISTOTEL, *Fizica* IV, 6, 213 b 22. Pythagoreii, de asemenea, susțineau că există *vidul* și că intră în Univers (în „cer”), din nemărginire (*apeiron*), ca și cum l-ar absorbi cerul, ca un suflu. Vidul delimitează naturile lucrurilor, fiind un factor despărțitor și o delimitare a celor aflate în serie. Și această proprietate se găsește mai întâi în numere. Căci vidul delimitează („distinge”) natura lor. STOBALIOS, *Florilegiu* I, 18, I c. În prima carte a lucrării *Despre filosofia lui Pythagoras*, el scrie că Universul este *Unul* și că din nemărginire sunt aduse în cuprinsul său Timpul, Suflarea și Vidul, care delimitează totdeauna locurile <diferitelor serii de lucruri>. ARISTOTEL, *Despre cer* II (B), 2, 284 b 6. De vreme ce susțin unii, există ceva la dreapta și la stânga cerului, așa

cum afirmă cei numiți pythagorei (căci a lor este această enunțare) <...> SIMPLICIUS (în comentariu la acest pasaj) (386, 20). Așadar, ceea ce vine la dreapta, în sus și în față căpăta la ei denumirea de „bine”, iar ceea ce vine în jos și înapoi ziceau că este răul, precum ne informează însuși Aristotel (fr. 200 R.).

31. ARISTOT. de caelo B 2. 285 a 10 διὸ καὶ τῶν Πυθαγορείων ἄν τις θαυμάσειεν ὅτι δύο μόνας ταύτας ἀρχὰς ἔλεγον, τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν, τὰς δὲ τέτταρας [nämlich ἄνω, κάτω, ἔμπροσθεν, ὀπίσθεν] παρέλιπον οὐθὲν ἤττον κυρίας οὐσας. b 22 δῆλον τοίνυν ὅτι ὁ ἀφανὴς πόλος ἐστὶ τὸ ἄνω. καὶ οἱ μὲν ἐκεῖ οἰκοῦντες ἐν τῷ ἄνω εἰσὶν ἡμισφαίριωι καὶ πρὸς τοῖς δεξιόις, ἡμεῖς δ' ἐν τῷ κάτω καὶ πρὸς τοῖς ἀριστεροῖς, ἐναντίως ἢ ὥς οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν· ἐκεῖνοι γὰρ ἡμᾶς ἄνω τε ποιοῦσι καὶ ἐν δεξιῳί μέρει, τοὺς δ' ἐκεῖ κάτω καὶ ἐν τῷ ἀριστερῳί. SIMPL. Z. d. St. 392, 18 ὥς αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς συναγωγῆς τῶν Πυθαγορικῶν ἱστορεῖ, τοῦ ὅλου οὐρανοῦ τὸ μὲν ἄνω λέγουσιν εἶναι, τὸ δὲ κάτω, καὶ τὸ μὲν κάτω τοῦ οὐρανοῦ δεξιὸν εἶναι, τὸ δὲ ἄνω ἀριστερόν καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ κάτω [ἄνω verbessert Alexander richtig ebenda 392, 24] εἶναι.

ARISTOTEL, *Despre cer* 285 a 10. De aceea s-ar putea minuna cineva de pythagorei, fiindcă vorbesc doar despre aceste două principii și anume <ceea ce vine la> d r e a p t a și <ceea ce vine la> s t â n g a, dar au lăsat de o parte cele patru regiuni, – și anume: cerul de sus, cel de jos, cel din față și cel dindărăt, deși acestea nu sunt părți mai puțin însemnate. Este clar deci că polul invizibil este cel de sus. Iar <făpturile> ce locuiesc a c o l o se află în emisfera de sus și lângă cei de la dreapta, pe câtă vreme noi ne aflăm în emisfera de jos, lângă cei de la stânga; tocmai contrariul celor afirmate de pythagorei. Căci ei ne fac să locuim <regiunea de> sus și în partea dreaptă, iar pe cei de acolo îi situează în partea de jos și la stânga. SIMPLICIUS (în

comentariul la acest pasaj) Așa cum ne informează el însuși (i.e. Aristotel), în a doua carte a culegerii sale de *Opinii pythagoreice*, aceștia spun că există o parte de sus a cerului întreg și o parte de jos. Partea de jos a cerului este la dreapta, cea de sus fiind la stânga, iar noi suntem în regiunea de sus.

32. EUDEM. Phys. fr. 27 (Simpl. Ph. 431, 13 nach 47 A 23) τὸ δὲ ἀόριστον καλῶς ἐπὶ τὴν κίνησιν οἱ Πυθαγόρειοι καὶ ὁ Πλάτων ἐπιφέρουσιν (οὐ γὰρ δὴ ἄλλος γε οὐδεὶς περὶ αὐτῆς εἴρηκεν)· ἀλλὰ γὰρ ἀόριστα ἃ οὐκ ἔστι, καὶ τὸ ἀτελὲς δὴ καὶ τὸ μὴ ὄν γίνεται γάρ, γινόμενον δὲ οὐκ ἔστι.

EUDEMOS (apud SIMPLICIUS, Ph. 431, 13), fr. 27. Ceea ce este nedelimitat (*ariston*) pythagoreii și Platon îl pun în legătură – printr-o frumoasă asociație – cu mișcarea (căci nimeni altcineva nu a mai vorbit despre ea). Însă nedelimitate sunt cele care nu există (încă), așadar și nedesăvârșitul, la fel și ceea ce nu ființează; căci <toate acestea> “devin”, dar tocmai devenind nu există <încă>.

33. ARISTOT. Phys. Δ 10. 218 a 33 οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ ὅλου κίνησιν εἶναι φασιν [nämlich τὸν χρόνον], οἱ δὲ τὴν σφαῖραν αὐτὴν. AET. I 21, 1 (D. 318) Πυθαγόρας τὸν χρόνον τὴν σφαῖραν τοῦ περιέχοντος εἶναι.

ARISTOTEL, *Fizica* IV (D), 10, 218 a 35-218 b 20. Unii spun că timpul este mișcarea întregului (Univers), alții că este însăși sfera. AET. I, 21, 1 (D. 318). Pythagoras afirmă că timpul este sfera ce cuprinde (Universul).

34. EUDEM. Phys. B III fr. 51 (Simpl. Ph. 732, 26) ὁ δὲ αὐτὸς χρόνος πότερον γίνεται ὥσπερ ἔνιοι φασιν ἢ οὐ, ἀπορήσειεν ἄν τις ... εἰ δέ τις

πιστεύσειε τοῖς Πυθαγορείοις, ὥστε πάλιν τὰ αὐτὰ ἀριθμῶι, κἀγὼ μυθολογήσω τὸ ἀβδῖον ἔχων ὑμῖν καθημένοις οὕτω, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὁμοίως ἔξει, καὶ τὸν χρόνον εὖλογόν ἐστι τὸν αὐτὸν εἶναι. μιᾶς γὰρ καὶ τῆς αὐτῆς κινήσεως, ὁμοίως δὲ καὶ πολλῶν τῶν αὐτῶν τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ν καὶ ταυτόν, καὶ ὁ τούτων δὴ ἀριθμός· πάντα ἄρα τὰ αὐτά, ὥστε καὶ ὁ χρόνος.

EUDEMOS, fr. 51, apud Simplicius, *Phys.* 732, 26. Ar putea cineva să stea la îndoială dacă timpul în devenirea sa este același, cum susțin unii sau dacă nu <ar fi identic>, mai ales atunci când s-ar încrede în pythagorei. De s-ar nimeri în așa fel încât să revină (mereu) aceleași întâmplări după număr și eu atunci voi cuvânta din nou cu bagheta în mână pentru voi cei așezați la fel în jurul meu – cum sunteți acum – și celelalte vor fi asemenea, rânduite în același chip, toate așa cum se află în prezent și se va considera cu temei că t i m p u l e s t e același. Căci mișcarea fiind singură și aceeași, ceea ce vine mai înainte și ceea ce vine ulterior, din multe întâmplări identice, nu este decât unul și același lucru și există un număr al acestora. Toate deci sunt aceleași, astfel încât și timpul (este identic întru totul cu sine însuși).

35. ARISTOT. de caelo B 9. 290 b 12 φανερόν δ' ἐκ τούτων, ὅτι καὶ τὸ φάναι γίνεσθαι φερομένων [nämlich τῶν ἄστρον] ἁρμονίαν, ὡς συμφώνων γινόμενων τῶν ψόφων, κοινῶς μὲν εἴρηται καὶ περιττῶς ὑπὸ τῶν εἰπόντων, οὐ μὴν οὕτως ἔχει τάληθές. δοκεῖ γάρ τισιν ἀναγκαῖον εἶναι, τηλικούτων φερομένων σωμάτων γίνεσθαι ψόρον, ἐπεὶ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν οὔτε τοὺς ὄγκους ἐχόντων ἴσους οὔτε τοιούτωι τάχει φερομένων ἡλίου δὲ καὶ σελήνης, ἔτι τε τοσούτων τὸ πλῆθος ἄστρον καὶ τὸ μέγεθος φερομένων τῷ τάχει τοιαύτην φοράν, ἀδύνατον μὴ γίνεσθαι ψόρον ἀμήχανόν τινα τὸ μέγεθος. ὑποθέμενοι δὲ ταῦτα καὶ τὰς ταχυτήτας ἐκ

τῶν ἀποστάσεων ἔχειν τοὺς τῶν συμφωνιῶν λόγους, ἐναρμονιόν φασι γίνεσθαι τὴν φωνὴν φερομένων κύκλῳ τῶν ἀστρων. ἐπεὶ δ' ἄλογον ἐδόκει τὸ μὴ συνακούειν ἡμᾶς τῆς φωνῆς ταύτης, αἴτιον τούτου φασὶν εἶναι τὸ γιγνομένοις εὐθὺς ὑπάρχειν τὸν ψόφον, ὥστε μὴ διάδηλον εἶναι πρὸς τὴν ἐναντίαν σιγὴν· πρὸς ἄλληλα γὰρ φωνῆς καὶ σιγῆς εἶναι τὴν διάγνωσιν, ὥστε καθάπερ τοῖς χαλκοτύποις διὰ συνήθειαν οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ταὐτὸ συμβαίνειν. ALEX. *Metaphys.* 75, 15 τῆς δὲ τάξεως τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ, ἣν ἐποιοῦντο τῶν ἀριθμῶν οἱ Πυθαγόρειοι, μνημονεύει [Ar.] ἐν τῷ δευτέρῳ *Περὶ τῆς Πυθαγορικῶν δόξης* [fr. 202 Rose]. Über die τάξις ἀστέρων vgl. auch 58 B 22., ferner Eudem. fr. 95 (oben 12 A 19).

ARISTOTEL, *Despre cer* II (B) 9, 290 b 12. Din toate acestea reiese că teoria după care armonia se naște odată cu mișcările astrelor (orin ceruri), iscându-se sunetele în consonanță, deși a fost enunțată cu ingeniozitate și eleganță, nu este adevărată – așa cum stau lucrurile. Dar unora li se pare o necesitate să se producă sunetul când se rotesc atât de mari corpuri cerești, de vreme ce există și unul al corpurilor din regiunea noastră care nu au mase comparabile și nici nu se deplasează cu o repeziciune la fel de mare. Cu atât mai mult, rotindu-se cu asemenea iuțeală, soarele și luna, odată cu celelalte astre, atât de numeroase și atât de mari, este cu neputință să nu se iște o rumoare de o intensitate neînchipuită. Buzuindu-se pe acest raționament și socotind că vitezele corpurilor cerești, <deduse> din evaluarea distanțelor <acestora>, se află în aceleași raporturi cu intervalele de consonanță, ei spun că se produce un sunet armonios când se rotesc astrele pe orbita lor. Deoarece însă li se pare illogic să nu auzim în același timp tonalitățile armoniei, susțin pentru a lămuri cauza fenomenului,

cum că sunetul acesta se află în auzul nostru de îndată ce ne naștem, astfel încât nu poate fi deosebit de tăcere – fenomenul opus – de vreme ce sunetele și tăcerea se disting între ele numai prin contrastul care le opune. Ca atare, întocmai precum li se pare bronzarilor, de pe urma deprinderii cu zgomotul de ciocane, că nu se mai distinge tăcerea, la fel se întâmplă și cu oamenii. (Cf. de asemenea ALEXANDROS, *Comentariul la Metafizica lui Aristotel* (75, 15)):

Amintește Aristotel (fr. 202 Rose) în a doua carte “ Despre opiniile filosofilor pythagorei” de ordinea ce domnește în ceruri, pe care o întocmeau din numere.

(Referitor la “ ordinea” (*taxis*) cerească, vezi de asemenea teoria lui Eudemos, derivată din Anaximandros – 12, A, 19, DK)

36. AET. II 29, 4 (D. 360) τῶν Πυθαγορείων τινὲς κατὰ τὴν Ἀριστοτέλειον ἱστορίαν καὶ τὴν Φιλίππου τοῦ Ὀπουντίου ἀπόφασιν ἀνταυγεῖαι καὶ ἀντιφράζει τοτὲ μὲν τῆς γῆς, τοτὲ δὲ τῆς ἀντίχθονος [nämlich ἐκλείπει τὴν σελήνην]. τῶν δὲ νεωτέρων εἰσὶ τινες οἷς ἔδοξε κατ' ἐπινέμησιν φλογὸς κατὰ μικρὸν ἐξαπτομένης τεταγμένως ἕως ἂν τὴν τελείαν πανσέληνον ἀποδῶι, καὶ πάλιν ἀναλόγως μειουμένης μέχρι τῆς συνόδου, καθ' ἣν τελείως σβέννυται.

AET. II, 29, 4 (D. 360). Unii pythagorei – potrivit cercetării aristotelice și după cum declară Philippos din Opus – arătau că <eclipsa de lună> se întâmplă din cauza reflectării luminii și a interpușierii unui corp ceresc, acesta fiind o dată pământul și altă dată Anti-pământul. Dar, dintre cei mai recenți, unii susțin părerea potrivit căreia <fenomenul are loc> după cum se propagă focul <din lună>: se aprinde puțin câte puțin după o anumită rânduială, până ce ne dă strălucirea de lună plină, iar

apoi, în mod analogic, văpaia lui se micșorează până la conjuncția <corpurilor cerești>, când se stinge totul.

37. ARISTOT. de caelo B 13. 293 a 18 (vgl. 44 A 16. 17) τῶν πλείστων ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι λεγόντων [nämlich τὴν γῆν] ... ἐναντίας οἱ περὶ τὴν Ἰταλίαν, καλούμενοι δὲ Πυθαγόρειοι λέγουσιν· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ μέσου πῦρ εἶναι φασί, τὴν δὲ γῆν ν τῶν ἄστρον οὔσαν κύκλῳ φερομένην περὶ τὸ μέσον νύκτα τε καὶ ἡμέραν ποιεῖν. ἔτι δ' ἐναντίαν ἄλλην ταύτῃ κατασκευάζουσι γῆν, ἣν ἀντίχθονα ὄνομα καλοῦσιν, οὐ πρὸς τὰ φαινόμενα τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ζητοῦντες, ἀλλὰ πρὸς τινὰς λόγους καὶ δόξας αὐτῶν τὰ φαινόμενα προσέλκοντες καὶ πειρώμενοι συγκοσμεῖν. πολλοῖς δ' ἂν καὶ ἐτέροις συνδόξειε μὴ δεῖν τῇ γῇ τὴν τοῦ μέσου χώραν ἀποδιδόναι, τὸ πιστὸν οὐκ ἐκ τῶν φαινομένων ἀθροῦσιν ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῶν λόγων. τῷ γὰρ τιμιωτάτῳ οἶονται προσήκειν τὴν τιμιωτάτην ὑπάρχειν χώραν, εἶναι δὲ πῦρ μὲν γῆς τιμιώτερον, τὸ δὲ πέρας τῶν μεταξύ, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ μέσον πέρας. B 1 ἔτι δ' οἱ γε Πυθαγόρειοι καὶ διὰ τὸ μάλιστα προσήκειν φυλάττεσθαι τὸ κυριώτατον τοῦ παντός· τὸ δὲ μέσον εἶναι τοιοῦτον· ὁ Διὸς φυλακὴν ὀνομάζουσι, τὸ ταύτην ἔχον τὴν χώραν πῦρ, ὥσπερ τὸ μέσον ἀπλῶς λεγόμενον καὶ τὸ τοῦ μεγέθους μέσον καὶ τοῦ πράγματος ὄν μέσον καὶ τῆς φύσεως. καίτοι καθάπερ ἐν τοῖς ζώοις οὐ ταῦτόν τὸ τοῦ ζώου καὶ τοῦ σώματος μέσον, οὕτως ὑποληπτέον μᾶλλον καὶ περὶ τὸν ὅλον οὐρανόν. SIMPL. z.d. St. 511, 26 ἐν μὲν πᾶσι μέσῳ τοῦ παντός πῦρ εἶναι φασί, περὶ δὲ τὸ μέσον τὴν ἀντίχθονα φέρεσθαι φασί γῆν οὔσαν καὶ αὐτὴν, ἀντίχθονα δὲ καλουμένην διὰ τὸ ἐξ ἐναντίας τῇδε τῇ γῇ εἶναι, μετὰ δὲ τὴν ἀντίχθονα ἢ γῆ ἥδε φερομένη καὶ αὐτὴ περὶ τὸ μέσον, μετὰ δὲ τὴν γῆν ἢ σελήνην οὕτω γὰρ αὐτὸς ἐν τῷ Περὶ τῶν Πυθαγορικῶν ἱστορε [Arist. fr. 204 Rose] τὴν δὲ γῆν ὡς ἐν τῶν ἄστρον οὔσαν κινουμένην περὶ τὸ μέσον κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον σχέσιν νύκτα καὶ ἡμέραν ποιεῖν. ἡ δὲ ἀντίχθων κινουμένη περὶ τὸ μέσον καὶ ἐπομένη τῇ γῇ ταύτῃ οὐχ ὁράται 'υφ' ἡμῶν διὰ τὸ ἐπιπροσθεῖν ἡμῖν αἰεὶ τὸ τῆς γῆς σῶμα ... οἱ δὲ γνησιώτερον αὐτῶν μετασχόντες πῦρ μὲν ἐν τῷ

μέσωι λέγουσι τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τὴν ἐκ μέσου πᾶσαν τὴν γῆν ζωιογονοῦσαν καὶ τὸ ἀπεψυγμένον αὐτῆς ἀναθάλλουσιν· διὸ οἱ μὲν Ζηνὸς πύργον αὐτὸ καλοῦσιν, ὥς αὐτὸς ἐν τοῖς Πυθαγορικοῖς ἱστορήσεν, οἱ δὲ Διὸς φυλακὴν, ὥς ἐν τούτοις, οἱ δὲ Διὸς θρόνον, ὥς ἄλλοι φασίν. ἄστρον δὲ τὴν γῆν ἔλεγον ὥς ὄργανον καὶ αὐτὴν χρόνον· ἡμερῶν γάρ ἐστιν αὕτη καὶ νυκτῶν αἰτία· ἡμέραν μὲν γὰρ ποιεῖ τὸ πρὸς τῷ ἡλίῳ μέρος καταλαμπομένη, νύκτα δὲ κατὰ τὸν κῶνον τῆς γινομένης ἀπ' αὐτῆς σκιᾶς. ἀντίχθονα δὲ τὴν σελήνην ἐκάλουν οἱ Πυθαγόρειοι, ὥσπερ καὶ αἰθερίαν γῆν.

ARISTOTEL, *Despre cer* II (B), 13, 293 a 18. Pe câtă vreme cea mai mare parte a oamenilor spun că <pământul> este așezat în mijlocul universului <...>, filosofii din Italia, cei numiți pythagorei, susțin teoria contrară. Ei spun că în centru („la mijloc”) este focul, iar pământul fiind unul dintre aștri face <să se perinde> ziua și noaptea prin deplasarea sa circulară. Mai întocmesc <în teoria lor> și alt pământ, care se află în poziție opusă față de al nostru și îl numesc „Anti-pământ”, întrucât ei nu caută să pună de acord teoriile și cauzele cu fenomenele cerești, ci, mai degrabă, prin raportarea fenomenelor la unele teorii și opinii ale lor încearcă să le armonizeze cosmic, <acordându-le cu gândirea teoretică>. Numeroși alți <cercetători> nu ar fi totuși de aceeași părere, nevrând să dea pământului poziția centrală și neacordând crezare observării fenomenelor, ci mai degrabă sprijinindu-se pe cele deduse din teorii. Căci, așa cum socotesc ei, se cuvine lucrului cel mai prețuit locul cel mai de preț; iar focul este mai prețios decât pământul, la fel cum limita este mai prețioasă decât ceea ce se află în poziție intermediară. Or, marginea exterioară („circumferința”) și centrul („mijlocul”) sunt limite. Judecând astfel analogic, ei consideră că nu pământul se află în centrul sferei, ci mai degrabă focul. (b) Mai aduc încă

pythagoreii și alt argument, dedus din credința lor că cel mai de frunte loc al întregului Univers se cuvine să fie vegheat. Și acesta e tocmai centrul, pe care-l numesc " vegheea lui Zeus", un loc în care se află focul, termenul *centru* fiind folosit de ei în mod absolut, ca și cum centrul unei figuri geometrice ar fi totodată și al unui lucru din natură. Totuși, precum se întâmplă și la viețuitoare, la care năstere este același mijlocul trupului și centrul vieții, mai degrabă astfel trebuie să concepem cerul întreg <sub raportul ierarhiei părților>. SIMPLICIUS, *De caelo* 511, 26. În centrul Universului spun că este focul, iar în jurul centrului se rotește Anti-pământul, fiind el însuși un pământ și numindu-se astfel deoarece înțelege că ceva opus acestui pământ (al nostru). Iar după Anti-pământ vine pământul nostru, rotindu-se de asemenea în jurul centrului; după pământ vine luna. Căci așa ne înfățișează însuși <Aristotel> în lucrarea sa „Despre pythagoricieni” (Arist. fr. 204 Rose). Pământul, (arată el), fiind unul dintre astre, mișcându-se în jurul centrului, face să apară ziua și noaptea, în funcție de poziția sa față de soare. Iar Anti-pământul, cum se mișcă în jurul centrului pe urmele acestui pământ, nu este văzut de noi, fiindcă se interpune mereu vederii noastre massa pământului (care-i stă în cale)... Întemeindu-se așadar pe raționamentul că decada este numărul desăvârșit au vrut să aducă până la zece numărul corpurilor care gravitează în cerc. Astfel, zice filosoful, după ce au stabilit că sfera stelelor fixe ar fi una singură, iar planetele ar fi șapte, apoi venind pământul nostru, au împlinit decada cu Anti-pământul. Așa a expus însuși Aristotel doctrina pythagoreilor. Dar cei care se țineau în mod mai autentic de învățăturile sectei consideră focul, situat în mijlocul <întregului Univers> forța demiurgică dăătoare de viață care încălzește din centru părțile mai reci ale pământului. De aceea unii îl numesc " Turnul lui Zeus" – așa cum a consemnat însuși Aristotel în

(cartea) " Despre pythagoricieni" – iar alții " Veghea lui Zeus", cum spune filosoful în acest pasaj. În sfârșit, îl mai numesc unii " Tronul lui Zeus", așa cum ne informează alte izvoare. Și mai ziceau că pământul este un astru, întrucât trebuie socotit și el un instrument <de producere> a timpului: fiindcă tocmai *aceasta* este cauza care determină zilele și nopțile. Face (să răsară) ziua, fiind luminată regiunea care privește soarele; iar noaptea, se întinde după cum apare conul de umbră ce se desprinde în urma sa. Iar unii pythagorei dădeau numele de Anti-pământ lunii, tot așa cum i se mai spune pământului " cel eteric".

37a. ARISTOT. de caelo B 13. 293 b 18 ὅσοι μὲν μηδ' ἐπὶ τοῦ μέσου κεῖσθαι φασιν αὐτὴν [nämlich tήν γῆν], κινεῖσθαι κύκλῳ περὶ τὸ μέσον, οὐ μόνον δὲ ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίχθονα.

ARISTOTEL, *Despre cer* II (B), 13, 293 b 15. Așadar, despre poziția pământului unii au această părere, la fel în legătură cu repaosul sau mișcarea lui. Însă nu concep toți în același mod fenomenele. Ci <învățații aceia>, c âți afirmă că pământul este așezat în centrul Universului, susțin că se mișcă în cerc împrejurul centrului și nu numai acesta, dar și Anti-pământul, așa cum s-a spus mai înainte (cf. și ARISTOTEL, *Meteorol.* A, 8345 a 13).

37c. AĖT. III 1, 2 (D. 364) τῶν Πυθαγορείων οἱ μὲν ἔφασαν ἀστέρος εἶναι διάκαυσιν [die Milchstrasse] ἐκπεσόντος μὲν ἀπὸ τῆς ἰδίας ἑδρας, δι' οὗ δὲ περιέδραμε χωρίου κυκλοτερῶς αὐτὸ περιφλέξαντος ἐπὶ τοῦ κατὰ Φαέθοντα ἐμπρησμοῦ· οἱ δὲ τὸν ἥλιακὸν ταύτῃ φασὶ κατ' ἀρχὰς γεγονέναι δρόμον. τινὲς δὲ κατοπτρικὴν εἶναι φαντασίαν τοῦ ἡλίου τὰς αὐγὰς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνακλῶντος, ὅπερ καπὶ τῆς ἱριδος ἐπὶ τῶν νεφῶν συμβαίνει.

AËT. III, 1, 2 (D. 364). Unii dintre pythagorei au spus că <dâra lăsată de Calea Lactee> reprezintă combustia definitivă a unui astru, după ce ar fi căzut din așezarea sa. Iar locul pe unde s-a prăbușit mistuindu-se într-o mișcare circulară <păstrează dâra lui> în urma unei învăpăieri, precum a fost și arderea lui Paheton. Unii însă mai susțin că pe acolo trecuse la început cursul soarelui. Alții mai presupun în sfârșit că este o imagine provenită din reflectarea soarelui care-și frânge razele <...> de bolta cerească, întocmai ca în oglindă, așa cum arată și curcubeul, prin reflexia luminii solare pe norii cerești. (Cf. de asemenea fragm. 41, 10 DK din Oinopides –cu referirile din *Meteorol. A*, 8, 345 a 13).

38. ARISTOT. de caelo Γ 1. 300 a 14 τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ τοῖς ἐξ ἀριθμῶν συντιθεῖσι τὸν οὐρανόν· ἔνιοι γὰρ τὴν φύσιν ἐξ ἀριθμῶν συνιστᾶσιν, ὥσπερ τῶν Πυθαγορείων τινές. τὰ μὲν γὰρ φυσικὰ φαίνεται Βάρος ἔχοντα καὶ κουφότητα, τὰς δὲ μονάδας οὔτε σῶμα ποιεῖν οἷόν τε συντιθεμένους οὔτε βάρος ἔχειν.

ARISTOTEL, *Despre cer* III, 1, 300 a 14. Deci corpurile naturale comportă în mod evident greutate și ușurință, dar unitățile care ar fi compuse nu pot nici să alcătuiască un corp, nici să posede greutate.

39. – de anima A 3. 407 b 20 οἱ δὲ μόνον ἐπιχειροῦσι λέγειν ποῖόν τι ἡ ψυχὴ, περὶ δὲ τοῦ δεξομένου σώματος οὐθὲν ἔτι προσδιορίζουσιν, ὥσπερ ἐνδεχόμενον κατὰ τοὺς Πυθαγορικοὺς μύθους τὴν τυχοῦσαν ψυχὴν εἰς τὸ τυχόν ἐνδύεσθαι σῶμα.

ARISTOTEL, *De anima* I (A), 3, 407 b 20. Iar unii se încumetă numai să spună ce fel de lucru este sufletul, însă nu precizează deloc definițiile referitoare la trupul care-l primește. Ca și cum ar

fi cu putință, după miturile pythagoreice, ca orice suflet, la întâmplare, să intre în orice trup.

40. – A 2. 404 a 16 εἰκε δὲ καὶ τὸ παρὰ τῶν Πυθαγορείων λεγόμενον τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν· ἔφασαν γὰρ τινες αὐτῶν ψυχὴν εἶναι τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα, οἱ δὲ τὸ ταῦτα κινεῖν. περὶ δὲ τούτων εἴρηται, διότι συνεχῶς φαίνεται κινούμενα, κἂν ᾗ νηνεμία παντελής.

ARISTOTEL, *De anima* I (A), 2, 404 a, 16.

S-ar părea că și cele transmise prin spusele pythagoreilor conțin aceeași idee. Căci unii din școala lor spuneau că sufletul e alcătuit din firele unei pulberi împrăștiată prin văzduh; alții (afirmau) că este ceea ce pune în mișcare (pulberea). Vorbeau despre aceste ("fire") deoarece se vede neîndoios cum se mișcă neîncetat, chiar dacă vântul ar lipsi cu desăvârșire.

41. – Polit. Θ 5. 1340 b 18 διὸ πολλοὶ φασὶ τῶν σοφῶν οἱ μὲν ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν, οἱ δ' ἔχειν ἁρμονίαν. Vgl. de anima A 4. 407 b 27 (44 A 23).

– *Politica* VIII (B), 5, 1340 b 18. Din această cauză mulți înțelepți spun că sufletul este armonie iar alții că ar fi înzestrat cu armonie.

42. – de sens. 3. 439 a 30 τὸ γὰρ χρώμα ἢ ἐν τῷ πέρατί ἐστιν ἢ πέρας. διὸ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τὴν ἐπιφάνειαν χ ρ ο ι ἄ ν ἐκάλουν.

ARISTOTEL, *De sensu* 3, 439 a 30.

Iar culoarea ori este cuprinsă în limită (*peras*), ori este însăși limita. Din această cauză pythagoreii numeau *suprafata* "culoare".

43. – 5. 445 a 16 ὁ δὲ λόγουσί τινες τῶν Πυθαγορείων οὐκ ἐστὶν εὐλογον· τρέφεσθαι γὰρ φασὶν ἓνια ζῶια ταῖς ὁσμαῖς. Vgl. Diog. IX 43 und 68 A 28. 29.

ARISTOTEL, *De sensu* 5, 445 a 16. Ceea ce spun anumiți pythagorei nu este întemeiat rațional: susțin anume că unele viețuitoare se hrănesc doar cu mirosuri (cf. Diogenes Laërtios IX, 43 și Democrit 68 A, 28, 29, DK).

Secțiunea 58 C

2. PORPH. V. P. 41 ἔλεγε δὲ τινα καὶ μυστικῶι τρόπῳ συμβολικῶς, ἃ δὴ ἐπὶ πλέον Ἀριστοτέλης [fr. 196 Rose] ἀνέγραψεν, οἷον ὅτι τὴν θάλατταν μὲν ἐκάλει εἶναι δάκρυον, τὰς δὲ ἄρκτους Ῥέας χεῖρας, τὴν δὲ Πλειάδα Μουσῶν λύραν, τοὺς δὲ πλανήτας κύνας τῆς Περσεφόνης, τὸν δ' ἐκ χαλκοῦ κρουομένου γινόμενον ἦχον φωνὴν εἶναι τινος τῶν δαιμόνων ἐναπειλημμένην τῷ χαλκῷ. AEL. V. H. IV 17 ἔλεγε δὲ ἱερώτατον εἶναι τὸ τῆς μαλάχης φύλλον. ἔλεγε δὲ ὅτι πάντων σοφώτατον ὁ ἀριθμός, δεύτερος δὲ ὁ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα θέμενος. καὶ τὸν σεσμὸν ἐγενεαλόγει οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σύνοδον τῶν θεθεώτων, ἡ δὲ ἱρις ἔφασκεν ὡς αὐγὴ τοῦ ἡλίου ἐστὶ καὶ ὁ πολλάκις ἐμπύπτων τοῖς ὠσὶν ἦχος φωνὴ τῶν κρειττόνων.

PORPHYRIOS, V. P. 41. Rostea unele învățături într-o formă figurat-simbolică și mistică, iar pe acestea le-a consemnat pe larg Aristotel (fr. 196 Rose). De pildă, faptul că marea o numea lacrimă și constelația Urselor – „măinile Rheei”, iar Pleiadele se numeau “lira muzelor”, plantele “câinii Persephonei”, sunetul iscat de lovirea bronzului era un glas al unuia dintre *daimoni*, închis în aramă. AELIAN., *Varia Historia* IV, 17. Zicea că cel mai sfânt (lucru, dintre plante) este frunza de nalbă. Iar dintre toate numărul este cel mai înțelept lucru; în al doilea rând cel care a pus nume lucrurilor. Iar despre cutremur, stabilind obârșia (fenomenelor), obișnuia să spună că nu este altceva decât o întâlnire a celor care tocmai au murit; apoi că irisul (din alcătuirea) ochiului este lumina soarelui și răsunetul care se

repercutează în urechi de mai multe ori este un glas al <daimon-
ilor> mai puternic.

4. IAMBL. V. P. 82 - 86 ἔστι δὲ ἡ μὲν τῶν ἀκουσματικῶν φιλοσοφία Ἀκούσματα ἀναπόδεικτα καὶ ἄνευ λόγου, ὅτι οὕτως πρακτέον, καὶ τὰλλα, ὅσα παρ' ἐκείνου ἐρρέθη, ταῦτα πειρῶνται σιαφυλάττειν ὥς θεῖα δόγματα, αὐτοὶ δὲ παρ' αὐτῶν οὔτε λέγειν προσποιούνται οὔτε λεκτέον εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ὑπολαμβάνουσι τούτους ἔχειν βέλτιστα πρὸς φρόνησιν, οἵτινες πλεῖστα Ἀκούσματα ἔσχον. πάντα δὲ τὰ οὕτως <καλούμενα> Ἀκούσματα διήρηται εἰς τρία εἶδη· τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν τί ἐστι σημαίνει, τὰ δὲ τί μάλιστα, τὰ δὲ τί δεῖ πράττειν ἢ μὴ πράττειν. τὰ μὲν οὖν τί ἐστι τοιαῦτα, οἷον τί ἐστιν αἱ μακάρων νῆσοι; ἥλιος καὶ σελήνη. τί ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον; τετρακτὺς· ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁρμονία, ἐν ἣι αἱ Ξειρῆνες. τὰ δὲ τί μάλιστα, οἷον τί τὸ δικαιοτάτον; θῦειν. τί τὸ σοφώτατον; ἀριθμός, δεύτερον δὲ ὁ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα θέμενος. τί σοφώτατον τῶν παρ' ἡμῖν; ἱατρική. τί κάλλιστον; ἁρμονία. τί κράτιστον; γνώμη. τί ἄριστον; εὐδαιμονία. τί δὲ ἀληθέστατον λέγεται; ὅτι πονηροὶ οἱ ἄνθρωποι. διὸ καὶ ποιητὴν Ἰπποδάμαντά φασιν ἐπαινέσαι αὐτὸν τὸν Σαλαμίνιον, ὃς ἐποίησεν·

ὦ θεῖοι, πόθεν ἐστέ, πόθεν τοιοῖδ' ἐγένεσθε;

ἄνθρωποι, πόθεν ἐστέ, πόθεν κακοὶ ὧδ' ἐγένεσθε;

(83) ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἐστὶ τὰ τούτου τοῦ γένους Ἀκούσματα· ἕκαστον γὰρ τῶν τοιούτων μάλιστα τί ἐστίν. ἔστι δ' αὕτη ἡ αὕτη τῇ τῶν ἐπτὰ σοφιστῶν λεγομένη σοφία. καὶ γὰρ ἐκείνοι ἐζήτουν οὐ τί ἐστὶ τἀγαθόν, ἀλλὰ τί μάλιστα; οὐδὲ τί τὸ χαλεπόν, ἀλλὰ τί τὸ χαλεπώτατον; ὅτι τὸ αὐτὸν γινῶναί ἐστιν οὐδὲ τί τὸ ραίδιον, ἀλλὰ τί τὸ ῥαῖστον; ὅτι τὸ ἔθει χρῆσθαι. τῇ τοιαύτῃ γὰρ σοφίᾳ μετηκολουθηκέναι ἔοικε τὰ τοιαῦτα ἀκούσματα· πρότεροι γὰρ οὗτοι Πυθαγόρου ἐγένοντο. τὰ δὲ τί πρακτέον ἢ οὐ πρακτέον τῶν Ἀκουσμάτων τοιαῦτά ἐστίν, οἷον ὅτι δεῖ τεκνοποιεῖσθαι· δεῖ γὰρ ἀντικαταλιπεῖν τοὺς θεραπεύοντας τὸν θεόν· ἢ

ὅτι δεῖ τὸν δεξιὸν ὑποδεῖσθαι πρότερον, ἢ ὅτι οὐ δεῖ τὰς λεωφόρους βαδίζειν ὁδοὺς, οὐδὲ εἰς περιρραντήριον ἐμβάπτειν, οὐδὲ ἐν βαλανεΐῳ λούεσθαι. ἄδηλον γὰρ ἐν πᾶσι τούτοις, εἰ καθαρεύουσιν οἱ κοινωνοῦντες. (84) καὶ ἄλλα τάδε. φορτίον μὴ συγκαθαίρειν· οὐ γὰρ δεῖ αἷτιον γίνεσθαι τοῦ μὴ πονεῖν· συνανατιθέναι δέ. χρυσὸν ἐχούσῃ μὴ πλησιάζειν ἐπὶ τεκνοποιΐαι. μὴ λέγειν ἄνευ φωτός. σπένδειν τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ οὖς τῆς κύλικος οἰωνοῦ ἔνεκεν καὶ ὅπως μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πίνηται. ἐν δακτυλίῳ μὴ φέρειν σημεῖον θεοῦ εἰκόνα, ὅπως μὴ μιαίνηται· ἄγαλμα γάρ, ὅπερ δεῖ φρουρῆσαι ἐν τῷ οἴκῳ. γυναῖκα οὐ δεῖ διώκειν τὴν αὐτοῦ, ἰκέτις γάρ διὸ καὶ ἄφ' ἐστίας ἀγόμεθα, καὶ ἡ λῆψις διὰ δεξιᾶς. μηδὲ ἀλεκτρυόνα λευκὸν <θύειν>· ἰκέτης γὰρ <καὶ> ἱερὸς τοῦ Μηνός· διὸ καὶ σημαίνουσιν ὥραν. (85) καὶ συμβουλεύειν μηδὲν παρὰ τὸ βέλτιστον τῷ συμβουλευομένῳ· ἱερὸν γὰρ συμβουλή. ἀγαθὸν οἱ πόνοι, αἱ δὲ ἡδοναὶ ἐκ παντὸς τρόπου κακόν· ἐπὶ κολάσει γὰρ ἐλθόντας δεῖ κολασθῆναι. θύειν χρή ἀνυπόδητον καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ προσιέναι. εἰς ἱερὸν οὐ δεῖ ἐκτρέπεσθαι· οὐ γὰρ πάρεργον δεῖ ποιεῖσθαι τὸν θεόν. ὑπομένοντα καὶ ἔχοντα τραύματα ἐν τῷ ἔμπροσθεν τελευτῆσαι ἀγαθόν, ἐναντίως δὲ ἐναντίον. εἰς μόνα τῶν ζώων οὐκ εἰσέρχεται ἀνθρώπου ψυχῇ, οἷς θέμις ἐστὶ τυθῆναι· διὰ τοῦτο τῶν θυσίμων χρή ἐσθίειν μόνον (οἷς ἂν τὸ ἐσθίειν καθήκηι), ἄλλου δὲ μηδενὸς ζώου. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν Ἀκουσμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πλείστον ἔχοντα μῆκος περὶ τε θυσίας, καθ' ἐκάστους τοὺς καιροὺς πῶς χρή ποιεῖσθαι, τὰς τε ἄλλας *** καὶ περὶ μετοικήσεως τῆς ἐντεῦθεν, καὶ περὶ τὰς ταφὰς πῶς δεῖ καταθάπτεσθαι. (86) ἐπ' ἐνίων μὲν οὖν ἐπιλέγεται <τὸ διὰ> τί δεῖ, οἷον ὅτι δεῖ τεκνοποιεῖσθαι ἕνεκα τοῦ καταλιπεῖν ἕτερον ἀνθ' ἑαυτοῦ θεῶν θεραπευτήν· τοῖς δὲ οὐδεὶς λόγος πρόσεσσι. καὶ ἔνια μὲν τῶν ἐπιλεγόμενων δόξει προσπεφυκέναι ἀπαρτί, ἔνια δὲ πόρρω, οἷον περὶ τοῦ τὸν ἄρτον μὴ καταγνύναι, ὅτι πρὸς τὴν ἐν αἰδου κρίσιν οὐ συμφέρει. αἱ δὲ προστιθέμεναι εἰκοτολογίαὶ περὶ τῶν τοιούτων οὐκ εἰσὶ Πυθαγορικαί, ἀλλ' ἐνίων ἔξωθεν ἐπισοφιζομένων καὶ πειρωμένων προσάπτειν εἰκότα λόγον, οἷον καὶ περὶ τοῦ νῦν λεχθέντος, διὰ τί οὐ δεῖ καταγνύναι τὸν ἄρτον. οἱ μὲν γὰρ φασιν, ὅτι οὐ δεῖ τὸν

συνάγοντα διαλύειν· τὸ γὰρ ἀρχαῖον βαρβαρικῶς πάντες ἐπὶ ἓνα ἄρτον συνήμεσαν οἱ φίλοι· οἱ δ' ὅτι οὐ δεῖ οἰωνὸν ποιεῖσθαι τοιοῦτον ἀρχόμενον καταγύνντα καὶ συντρίβοντα.

IAMBlichos, *De vita pythagorica* (82-86). Filosofia sectei *acusmaticilor* este alcătuită din *acusmate* ("precepte de ascultare") nedemonstrabile și în afara unui *logos* (fără discursivitate), învățându-i pe oameni cum că *astfel* trebuie să acționeze și arătându-le de asemenea celelalte, câte se păstrau din spusa lui. Pe acestea încearcă să le respecte întocmai ca pe niște credințe divine, înșiși <adeptii> prefăcându-se că n-au venit de la ei spusele și trebuie rostite astfel, considerând înadins că din rândurile lor se poartă cu cea mai înaltă cumințenie numai aceia care au știut să țină cele mai multe *acusmate*. Deci toate cele care se cheamă „învățăturile de ascultare” (*akusmata*) se împart în trei specii: unele tâlcuiesc ce *este* (un anumit semn), altele ce *este mai presus*, altele ce *trebuie* să faci sau să nu faci. Deci se includ între acelea care te învață "ce este", pildele de acest fel: ce sunt Insulele Fericiților? (Tâlcul): Soarele și luna. Ce este oracolul din Delfi? *Tetraktys*-ul, cel care înseamnă tocmai armonie, în care se află și Sirenele. Apoi, dintre cele care sunt mai presus avem tâlcuri de felul acesta: care ar fi lucrul cel mai drept? Să oficiezi un ritual de jertfire. Cea mai înaltă înțelepciune? Numărul și în al doilea rând cel care a dat nume lucrurilor. Dar cea mai iscusită înțelepciune de la noi? Medicina. Cel mai frumos lucru? Armonia. Cel mai puternic lucru? Chibzuința (*gnome*). Cel mai bun? Fericirea (*eudaimonia*). Care ar fi spusa cea mai adevărată? Că oamenii sunt ticăloși. Din această cauză susțin că el însuși (Pythagoras) lăudase pe Hippodamos, poetul din Salamina (sau din Samos), care făcuse următoarele versuri:

O, divinități de unde sunteți? cum de-ați ajuns asemenea făpturi?

Oamni, voi de unde sunteți? cum ați ajuns așa de răi?

Acestea sunt *acusmatele* și cam de acest gen este învățătura lor. Căci fiecare din exemplele de acest fel semnifică ce este mai presus și această înțelepciune se identifică întocmai cu *sofia* celor șapte înțelepți. Căci și aceia nu căutau ce este *binele*, ci doar care ar fi cel mai presus (bine); la fel nu (se întrebau) ce este dificultatea, ci se întrebau: care ar fi lucrul cel mai dificil? (Răspuns) „Cunoașterea de sine” și nu se întrebau ce înseamnă un lucru lesnicios, ci anume: care ar fi cel mai lesnicios? „Să recurgi la deprindere”. O înțelepciune de acest fel urmau și *acusmatele* înfățișate. Căci asemenea cuvinte deveniseră cele dintâi (atribuite) lui Pythagoras. Cât privește acele *acusmate* referitoare la ce trebuie să faci și ce nu trebuie făcut, ele se înfățișează în felul acesta. De pildă “ trebuie să faci copii”, fiindcă trebuie să lași după tine slujitori ai divinității. Sau: “ trebuie să te încalți mai întâi cu dreptul”. Sau: nu se cade să umbli pe drumuri bătute de norod, nici să te speli cu apa dintr-un vas de lustrării sau să te scalzi în baia publică. Căci în toate aceste împrejurări nu se știe neîndoios dacă cei care se folosesc în comun (de apă sau de drumuri) păstrează curățenia. (84) Iată și alte *acusmate*. Să nu ajuți pe unul care descarcă povara. Fiindcă nu trebuie să fii tu cauza lipsei de trudă, ci se cade să pui umărul pentru a încărca povara. Să nu te apropii de o femeie care poartă aur, pentru a face copii cu ea. Să nu vorbești fără lumină. S-aduci zeilor libații (vârsând prinosul) în dreptul toartei vasului, pentru a fi de bun augur și ca să nu se bea din aceeași margine. Să nu porți chipul zeității însemnat pe inel, ca să nu se pângărească; căci este un odor

venerabil, care trebuie păstrat în casă. Nu trebuie să-ți prigonești cumva soția, căci este rugătoare (sacră); de aceea o aducem de la vatra căminului și este luată cu dreapta. De asemenea, să nu jertfești cocoșul alb, căci este rugător, consacrat Lunii; de aceea tocmai vestește ora. (85) Și să nu dai nici un sfat care nu ar fi doar spre binele celui sfătuit; căci este sacră sfătuirea. Sunt bune trudele, iar plăcerile de orice fel sunt un rău. Căci trebuie să fie mustrați (pedepsiți), cei care vin pentru pedeapsă. Descult trebuie s-aduci jertfă și să te apropii de cele sfinte. Nu trebuie să te întorci din drum când mergi la templu, fiindcă nu se cuvine să faci din zeitate o îndeletnicire lătrălnică. Este bine să sfârșești ca unul ce rabdă, primind rănile în față, iar dacă vei face altfel <soarta> îți va fi potrivnică. Sufletul omului nu intră în acele viețuitoare din care, după datină, se aduc jertfele. De aceea le este îngăduit să mănânce doar carnea unor animale de jertfă (<acelora> căroră li se cuvine să mănânce (carne)), dar să nu guste carnea nici unui alt animal. Așa sunt (lăsate) unele *acusmate*. Iar cele care au o cuprindere mai mare se referă la sacrificii: ocaziile în care trebuie făcute și toate celelalte (...). Se mai referă la strămutarea (sufletelor) din această lume și la îngropăciune -cum trebuie să te îngropi. (86) La unele precepte se adaugă *din ce cauză* trebuie <să procedezi într-un anumit fel>. Așa de pildă: că trebuie să faci copii, ca să lași în locul tău un alt slujitor al zeului. Dar pentru anumite precepte nu se mai dă nici o explicație. Și unele tălmăciri adăugate vor da impresia că se contopesc îndată cu fapta; altele ținesc mai departe, așa cum se întâmplă cu interdicția de a frânge pâinea, stipulată fiindcă n-ar fi de folos pentru judecata din Hades. Iar tălmăcirile adăugate pentru a se obține un sens verosimil în legătură cu asemenea precepte nu sunt pythagoreice, ci reprezintă sofismele unora care fac speculații

din afară și încearcă să adauge o explicație apropiată de adevăr, cum ar fi cea referitoare la interdicția formulată chiar acum (în cele de mai sus): de ce nu trebuie să frângem pâinea. Căci unii mai spun și altfel: a fost lăsată interdicția fiindcă cel care adună oamenii nu trebuie să "împrăștie" adunarea. Deoarece, în vechime, după obiceiul barbar, toți tovarășii <unei confrerii> se adunau în jurul unei singure pâini. Iar alții pretind că nu trebuie să facă un asemenea gest prevestitor cel care la început frânge pâinea și o fărâmițează împreună cu ceilalți. Iar dintre figurile solide Pythagoras considera că cea mai frumoasă este s f e r a, dintre suprafețele <plane> c e r c u l. Și bătrânețea poate fi asemuită cu cele care se află în scădere; dimpotrivă, tinerețea și creșterea formei, boala distrugerea ei. Despre sare zicea că trebuie pusă pe masă, pentru a ne aminti de ce este drept; fiindcă sarea conservă tot ceea ce primește și ia naștere din cele mai curate (elemente): soarele și marea. (36) Alexandros afirmă că toate acestea le-a găsit el în *Comentariile pythagoreice*, cele care urmează <mai departe> după ele, fiind aflate de Aristotel.

5. (ARISTOT.) Oec. A 4. 1344 a 8 πρῶτον μὲν οὖν νόμοι πρὸς γυναιῖκα καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖν· οὕτως γὰρ ἂν οὐδ' αὐτὸς ἀδικοῖτο. τοῦθ' ὑφηγεῖται δὲ [ὁ] καὶ ὁ κοινὸς νόμος, καθάπερ οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν, ὥσπερ ἰκέτιν καὶ ἄφ' ἐστίας ἡγμένην ὡς ἥκιστα δεῖν [δοκεῖν] ἀδικεῖν.

ARISTOTEL, *Tratat despre economie* I (A), 4, 1344 a 8.

Mai întâi deci sunt legile referitoare la soție și anume (principiul) de a nu-i face nedreptate, căci astfel nici bărbatul nu va fi îndreptățit el însuși. Acest (principiu) îl arată și legea statornicită îndeobște, precum afirmă pythagoreii: „ca o rugătoare, cum este cea condusă (în mod solemn) de la vatră, cât mai puțin trebuie nedreptățită soția.

6. IAMBL. Protr. 21 (p. 106, 18 Pist.) ἔστω δὲ τὰ φρασθησόμενα Σύμβολα ταῦτα· α. εἰς ἱερὸν ἀπιὼν προσκυνῆσαι, μηδὲν ἄλλο μεταξὺ βιωτικὸν μήτε λέγε μήτε πρᾶττε. β. ὁδοῦ πάρεργον οὔτε εἰσιτέον εἰς ἱερὸν οὔτε προσκυνητέον τὸ παράπαν, οὐδ' εἰ πρὸς ταῖς θύραις αὐταῖς παριῶν γένοιο. γ. ἀνυπόδητος θῦε καὶ προσκύνει. δ. τὰς λεωφόρους ὁδοὺς ἐκκλίνων διὰ τῶν ἀτραπῶν βάδιζε. ε. μελανούρου ἀπέχου· χθονίων γὰρ ἐστὶ θεῶν. ς. γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἐπόμενος. ζ. ἀνέμων πνεόντων τὴν Ἥχῳ προσκύνει. η. πῦρ μαχαίρῃ μὴ σκάλευε. θ. ὀξίδα ἀπὸ σεαυτοῦ ἀπόστρεφε πᾶσαν. ι. ἀνδρὶ ἐπανατιθεμένῳ μὲν φορτίον συνέπαιρε, μὴ συγκαθαίρει δὲ ἀποτιθεμένῳ. ια. εἰς μὲν ὑπόδησιν τὸν δεξιὸν πόδα προπάρεχε, εἰς δὲ ποδόνιπτρον τὸν εὐώνυμον. ιβ. περὶ Πυθαγορείων ἄνευ φωτὸς μὴ λάλει. ιγ. ζυγὸν μὴ ὑπέρβαινε. ιδ. ἀποδημῶν τῆς οἰκείας μὴ ἐπιστρέφου, Ἑρινύες γὰρ μετέρχονται. ιε. πρὸς ἥλιον τετραμμένος μὴ οὔρει. ις. δαιδίῳ θᾶκον μὴ ἀπόμασσε. ιζ. ἀλεκτρυόνα τρέφε μὲν, μὴ θῦε δέ. Μηνὶ γὰρ καὶ Ἥλίῳ καθιέρωται. ιη. ἐπὶ χοίνικι μὴ καθέζου. ιθ. γαμψώνυχον μηδὲν παράτρεφε. κ. ἐν ὁδῷ μὴ οἰκίζε. κα. χελιδόνα οἰκίαι μὴ δέχου. κβ. δακτύλιον μὴ φόρει. κγ. θεοῦ τύπον μὴ ἐπίγλυφε δακτυλίῳ. κδ. παρὰ λύχνον μὴ ἐσοπτρίζου. κε. περὶ θεῶν μηθὲν θαυμαστὸν ἀπίσται μηδὲ περὶ θείων δογμάτων. κς. ἀσχέτῳ γέλῳτι μὴ ἔχεσθαι. κζ. παρὰ θυσίαι μὴ ὀνυχίζου. κη. δεξιὰν μὴ παντὶ ῥαιδίῳς ἐμβαλλε. κθ. στρωμάτων ἀναστὰς συνέλισσε αὐτὰ καὶ τὸν τόπον συνστόρνυε. λ. καρδίαν μὴ τρῶγε. λα. ἐγκέφαλον μὴ ἔσθιε. λβ. ἀποκαρμάτων σῶν καὶ ἀπονυχισμάτων κατάπτυε. λγ. ἐρυθίνον μὴ προσλαμβάνου. λδ. χύτρας ἵχνος ἀπὸ σποδοῦ ἀφάνιζε. λε. χρυσὸν ἐχούσῃ μὴ πλησίαζε ἐπὶ τεκνοποιίαι. λς. τροπίμα τὸ σχῆμα καὶ βῆμα τοῦ 'σχῆμα καὶ τριώβολον'. λζ. κυάμιον ἀπέχου. λη. μολόχην ἐπιφύτευε μὲν, μὴ ἔσθιε δέ. λθ. ἐμψύχων ἀπέχου. (Andere Symbole bei Iambl. V. P. 109. 152-156. DIOG. VIII 17-19. Hippol. Ref. VI 25-27. S. zu I 462, 37).

IAMBlichOS, *Protrepticul* 21 (p. 106, 18 Pist.). Acestea să fie regulile (simbolurile) la care trebuie să cugetăm:

(1) Dacă ai ieșit pentru a merge într-un templu mai întâi să te închini și pe drum (între timp) să nu spui și să nu faci nimic din cele obișnuite în viața de fiecare zi.

(2) În timpul unei călătorii nu trebuie să intri într-un templu, nici să te închini defel, chiar de te-ai afla în trecere prin fața porților.

(3) S-aduci jertfele și să te închini desculț.

(4) Să te abați din largul drumurilor (mari) și să umbli pe cărării (înguste).

(5) Să te abții de (a mânca) din peștele cu coada neagră (*Oblata melanura*), căci este privegheat de zei htonieni.

(6) Urmează divinitățile și stăpânește-ți limba mai înainte de toate (celelalte).

(7) Să te închini venerând vuietul când suflă vânturile.

(8) Să nu zădărești focul cu o sabie.

(9) Îndepărtează de tine orice fel de substanță acidă.

(10) Dă o mână de ajutor unui om ce încarcă povara, dar nu ajuta pe cel care o pune jos.

(11) Când te încalți, leagă mai întâi sandala pe dreptul, iar la spălarea picioarelor începe cu stângul.

(12) Nu vorbi despre subiecte pythagoreice fără lumină.

(13) Să nu calci peste un jug.

(14) Când ai plecat de acasă (în călătorie) să nu privești înapoi, căci se iau Erinyile (Furiile) după tine.

(15) Nu urina cu fața spre soare.

(16) Să nu ștergi scaunul cu surcele de pin.

(17) Crește un cocoș, dar nu pentru sacrificii, căci este consacrat lunii și soarelui.

(18) Să nu te așezi pe banița <de grâne> (*choinix*).

- (19) Nu hrăni pe lângă tine o <pasăre> răpitoare.
- (20) La drum să nu spargi lemne.
- (21) Nu primi rîndunica sub streășina casei, ca să nu-și facă la tine cuib.
- (22) Să nu porți inel.
- (23) Nu grava pe un inel portretul unui zeu.
- (24) Să nu te uiți în oglindă la lumina opaițului.
- (25) Nu te arăta neîncrezător față de vreo minune zeiască sau când e vorba despre hotărârile divine.
- (26) Nu te lăsa cuprins de o veselie nestăpânită.
- (27) În timpul unui sacrificiu să nu-ți tai unghiile.
- (28) Să nu-ți dai dreapta oricui prea ușor.
- (29) Când te scoli din pat strânge așternutul și netezește locul (în care ai stat întins).
- (30) Nu mănca inimă de animal.
- (31) Nu mănca (de asemenea) creier.
- (32) Scuipă deasupra firelor tunse din părul tău și peste rămășițele unghiilor tale tăiate.
- (33) Să nu mănânci plătică.
- (34) Nu lăsa în cenușă vreo urmă întipărită de oală.
- (35) Nu te apropia pentru împreunare de o femeie care poartă vreo podoabă de aur.
- (36) Să prețuiești mai mult haina și tribuna oratorului mai degrabă decât haina și simbria de trei oboli.
- (37) Să te abții de la grăunțele de bob.
- (38) Sădește floarea de nalbă, dar ferește-te s-o mănânci.
- (39) Abține-te de a mănca din carnea făpturilor vii.

D) AUTORI DIN ȘCOALA VECHIULUI PYTHAGORISM

KERKOPS

CIC. de n. deor. 138,107 *Orpheum poetam docet Aristoteles* (fr. 7) *numquam fuisse et hoc Orphicum carmen Pythagorei ferunt cuiusdam fuisse Cercopis*. CLEM. Str. 1131 (1181,11 Stahl). Επιγένες δε εν τοις Περί της εις Όρφέα <άναφερομένης> ποιήσεως Κέρκωπος είναι λέγει του Πυθαγορείου την Εις Άιδου κατάβασιν και τον Ιερόν λόγον (ανγ. Σχηριπτεν δεσ Πιητηαγορασ, σ. 36 B 2), τον δε Πέπλον και τα Φυσικά Νροντίνου [χ. 17]. ΣΥΔ. σ.α. Όρφεύς. Ιερους λόγους εν ραψωιδίαις κδ. λέγονται δε είναι Θεογνήτου του Θεσσαλού, οί δε Κέρκωπος του Πυθαγορείου. DIOG. II 46 (s. tos, io ff.) και Κέρκωψ Ήσιόδωι ζώντι (nami. έφιλονικεί]. Wohl ein anderer, nämlich Kerkops von Milet, dem man, wie Hesiod, das Gedicht Aigimios zuschrieb; vgl. Kinkel Epic, Graec. frag. S. 82 ff., Rzach fr. 1902.

CICERO, *De natura deorum* I, 38, 107. Aristotel (fragm. 5) arat c n-a existat niciodată Orfeu și așa-numitul "Poem orfic"; martorii tradiției spun c-ar fi opera unui anumit Kerkops, pythagoreul. CLEM-ENT, *Stromat.* I, 131 (II, 81, 11 Stähl.). Epigenes, în cățile "Despre poezia care i se atribuie lui Orfeu", spune că aparțin lui Kerkops pythagoreul "Coborârea în Hades" și Discursul sacru", pe cât vreme "Peplos"-ul și "Fizica" sunt de Brontinos. SUDA, s.v. "Discursurile sacre în 24 de cânturi sunt atribuite lui Theognetes din Thesalia, după alții, îi aparțin lui Kerkops pythagoreul. DIOG. LAERT. II, 46. Și Kerkops a fost rival și contemporan cu Hesiod.

PETRON

PLUT. de defect. or. 22 p. 422 B τρεῖς καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν εἶναι (π. κόσμους) συντεταγμένους κατὰ σχῆμα τριγωνοειδές, οὗ πλευρὰν ἐκάστην ἐξήκοντα κόσμους ἔχειν. τριῶν δὲ τῶν λοιπῶν ἕκαστον ἰδρῦσθαι κατὰ γωνίαν, ἀππεσθαι δὲ τοὺς ἐφεξῆς ἀλλήλων ἀτρέμα περιόντας ὥσπερ ἐν χορείαι. 23 p. 422 D ἐλέγχει δ' αὐτὸν ὁ τῶν κόσμων ἀριθμὸς οὐκ ὦν Αἰγύπτιος οὐδὲ Ἰνδὸς ἀλλὰ Δωριεὺς ἀπὸ Σικελίας, ἀνδρὸς Ἱμεραίου τοῦνομα Πέτρωνος· αὐτοῦ μὲν ἐκείνου βιβλίδιον οὐκ ἀνέγνω οὐδὲ οἶδα διασωζόμενον, Ἴππυς δὲ ὁ Ῥηγῖνος, οὗ μέμνηται Φανίας ὁ Ἑρέσιος [fr. 22 FHG II 300], ἱστορεῖ δόξαν εἶναι ταύτην Πέτρωνος καὶ λόγον, ὡς ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα καὶ τρεῖς κόσμους ὄντας, ἀπτομένους δ' ἀλλήλων κατὰ στοιχεῖον, ὃ τι δὲ τοῦτ' ἔστι τὸ 'κατὰ στοιχεῖον ἀπτεσθαι', μὴ προσδιασαφῶν μηδ' ἄλλην τινὰ πιθανότητα προσάπτων.

PLUTARCH., *De defectu oraculorum* 22, p. 422 B. Spunea (străinul) că lunile nu sunt nenumărate, nici una sau cinci la număr, ci o sută optzeci și trei, dispuse în figura unui triumghi, cu șaizeci de lumi pe fiecare latură. Din restul de trei lumi mai este așezată câte una în dreptul fiecăruia unghi și se cuprind astfel într-un șir, una după cealaltă, rotindu-se liniștit ca în cercul horei.

(La începutul capitolului următor personajele dialogului se arată uimite de faptul că " străinul" are atâtea cunoștințe, ca și cum ar fi " furat de pretutindeni" opinii ale oamenilor și tot felul de teorii despre care aflase în rătăcirile sale. Existau de altfel indicii pentru a-l recunoaște ca grec " plin de muza culturii elenice".)

23. p. 422 D – Îl mai dovedeau (ca nebarbar, înzestrat cu înțelepciunea grecească și) noțiunile despre numărul lumilor, (o concepție) care nu vine din Egipt, nici de pe tărâmul Indiei, ci

este doriană, din Sicilia, fiind a unui om din Himera, numit Petron; n-am citit cărticica sa și nu știu dacă a fost salvată pentru posteritate. Dar Hippias din Rhegion, de care amintește Phantias din Eresos, ne atestă prin mărturia sa că această concepție ar fi aparținut lui Petron, la fel ca raționamentul cu privire la existența celor o sută optzeci și trei de lumi, dispuse în șir, una lângă alta. Ce ar fi „a dispune în șir” nu explică și nici nu adaugă vreo argumentare pentru a întări demonstrația cu temeiul convingerii.

BRO(N)TINOS

1. IAMBL. V. P. 267 p. 189, 5 Nauck Μεταποντῖνοι Βροντίνος κλτ. p. 194, 2 Θεανῶ γυνή τοῦ Μεταποντίνου Βροντίνου. 132 p. 96 πρὸς Δεινωνῶν γὰρ τὴν Βροντίνου γυναῖκα, τῶν Πυθαγορείων ἐνός, οὔσαν σοφὴν τε καὶ περιττὴν τὴν ψυχὴν, ἧς ἐστὶ καὶ τὸ καλὸν καὶ περιβόητον ῥῆμα τὸ τὴν γυναῖκα δεῖν θύειν αὐθημερὸν ἀνισταμένην ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός, ὃ τινες εἰς Θεανῶ ἀναφέρουσι, πρὸς δὴ ταύτην παρελθούσας τὰς τῶν Κροτωνιατῶν γυναῖκας παρακαλέσαι περὶ τοῦ συμπεῖσαι τὸν Πυθαγόραν διαλεχθῆναι περὶ τῆς πρὸς αὐτὰς σωφροσύνης τοῖς ἀνδράσιν αὐτῶν κτλ. DIOG. VIII 42 ἦν δὲ τῷ Πυθαγόρᾳ καὶ γυνή, Θεανῶ ὄνομα, Βροντίνου τοῦ Κροτωνιάτου θυγάτηρ· οἱ δέ, γυναῖκα μὲν εἶναι Βροντίνου, μαθήτριαν δὲ Πυθαγόρου, ἦν αὐτῷ καὶ θυγάτηρ Δαμῶ, ὡς φησι Λύσις ἐν ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Ἴππασον.

1. IAMBL., V. P. 267, p. 144, 1 Deubner <<Pythagorei>> din Metapont: *Brontinos* etc. (p. 146-147). Theanò, soția lui Brontinos din Metapont. (132 p. 75, 1). Se spune că soțiile cetățenilor din Crotona mergeau la Deinonò, soția lui Brontinos, unul dintre

pythagorei, femeie înțeleaptă și cu suflet ales – de la care a rămas vorba frumoasă, vestită în toate, cum că „femeia trebuie să aducă jertfă îndată ce se ridică de lângă bărbatul ei, când se arată dimineața”, cugetare atribuită de unii lui Theanò. Mergând așadar odată la ea nevestele crotoniaților, i-au cerut să le ajute, pentru a-l convinge pe Pythagoras să stea de vorbă cu bărbatjii lor despre buna-cuviință ce trebuie s-o păstreze față de ele...

2. DIOG. VIII 83 Alkmaion beginnt seine Schrift (24 B 1):
 Ἀλκμαίων Κροτωνιήτης τάδε ἔλεξε Πειρίθου υἱὸς Βροτίνωι καὶ Λέοντι καὶ Βαθύλλωι· περὶ τῶν ἀφανέων κτλ.

2. DIOG. LAERT. VIII, 83 (*începutul cărții* lui Alkmaion, redat la acest filosof, fr. 1, p. 393). Alkmaion din Crotona a spus acestea lui Brontinos. Leon și Batylos: despre cele nevăzute... etc. (DK 24 B 1).

3. –VIII 55 τὴν γὰρ περιφερομένην ὡς Τηλαύγου ἐπιστολήν, ὅτι τε μετέσχεν [Empedokles] Ἰππάσου καὶ Βροτίνου, μὴ εἶναι ἀξιόπιστον.

3. DIOG. LAERT. VIII, 55. Scrisoarea care circulă sub numele lui Telagues, unde se spune că <<Empedocles>> ar fi urmat învățătura lui Hippasos și a lui Brontinos, nu merită să i se dea crezare.

4. SUID. s.v. Ὀρφεύς [1 A 1] Πέπλον καὶ Δίκτυον· καὶ ταῦτα Ζωπύρου τοῦ Ἡρακλεώτου, οἱ δὲ Βροτίνου ... καὶ Φυσικά, ἃ Βροτίνου φασίν.
 CLEM. Str. I 131. (II 81, 13 St.) (vgl. I 106, 2) τὸν δὲ Πέπλον καὶ τὰ Φυσικά (Schriften des Orpheus) Βροτίνου.

4. SUDA (s.v. Orfeu)

„Peplul” și „Năvodul” și aceste scrieri sunt ale lui Zopyros din Herakleea. După alții sunt de Brontinos <<...>>. Iar *Fizica* se spune că este a lui Brontinos. CLEM., *Stromat.* I, 131 (II, 81, 13 Stäbl.). Însă „Peplul” și „Fizica” sunt de Brontinos (cf. Kerkops, p. 161).

5. IAMBL. d. comm. math. sc 8 p. 34, 20 Festa διόπερ· καὶ Βροτίνος ἐν τῷ Περὶ νοῦ καὶ διανοίας χωρίζων αὐτὰ ἀπ’ ἀλλήλων τάδε λέγει. Zitate aus der gefälschten Schrift auch Syrian. Metaph. p. 926 a 2 und öfters (Ps. Alex. Met. 821, 34 Hayd.) ; Stob. b. Phot. bibl. 114 a 29.

5. IAMBL., *De comm. math. sc.* 8, p. 34, 20 Festa. De aceea și Brontinos, intitulând cartea sa *Despre minte și despre gândire*, face o distincție între aceste două concepte.

HIPPASOS

VIAȚA

1. DIOG. VIII 84 Ἴππασος Μεταποντίνος καὶ αὐτὸς Πυθαγορικός. ἔφη δὲ χρόνον ὠρισμένον εἶναι τῆς τοῦ κόσμου μεταβολῆς καὶ πεπερασμένον εἶναι τὸ πᾶν καὶ ἀεικίνητον [aus Theophrast, vgl. n . 7).

φησὶ δ’ αὐτὸν Δημήτριος ἐν Ὀμενύμοις μηδὲν καταλιπεῖν σύγγραμμα. γεγόνασι δὲ Ἴππασοι δύο, οὗτός τε καὶ ἕτερος γεγραφὼς ἐν πέντε βιβλίοις Λακώνων πολιτείαν. ἦν δὲ καὶ αὐτὸς Λάκων.

1. DIOG. LAËRT. VIII, 84. Hippasos din Metapont, el însuși un pythagoric. Spunea că există un timp determinat al transformării

întregului Kosmos și că Universul este limitat și în perpetuă mișcare. (Informația derivată probabil din Teofrast – cf. mai departe fr. 7). Demetrios, în lucrarea intitulată *Omonimii*, spune că n-a lăsat nici o scriere. Au fost de fapt doi Hippiasos: acesta și un altul care a scris *Constituția laconienilor*, în cinci cărți. Era și el un laconian.

1a. SUID. s. v. Ἡράκλειτος [22 A 1a] ... τινὲς δὲ αὐτὸν ἔφασαν διακοῦσαι Ξενοφάνους καὶ Ἰππάσου τοῦ Πυθαγορείου.

1a. Lex. SUDA (s. v. Heraclit) <<...>> Spun anumiți autori că fusese un discipol al lui Xenofan și al lui Hippiasos, pythagoreul (cf. 22, A 1a DK).

2. IAMBL. V. Pyth. 267 p. 190, 11 N. Συβαρίται Μέτωπος, Ἰππασος κτλ.

81 [aus Nikomachos] δύο γὰρ ἦν γένη καὶ τῶν μεταχειριζομένων αὐτήν [Pythagoreische Philosophie], οἱ μὲν ἀκουσματικοί, οἱ δὲ μαθηματικοί. τούτων δὲ οἱ μὲν μαθηματικοὶ ὡμολογοῦντο Πυθαγόρειοι εἶναι ὑπὸ τῶν ἐτέρων, τοὺς δὲ ἀκουσματικοὺς οὗτοι οὐχ ὡμολόγουν, οὐδὲ τὴν πραγματείαν αὐτῶν εἶναι Πυθαγόρου, ἀλλ' Ἰππάσου· τὸν δὲ Ἰππασον οἱ μὲν Κροτωνιάτην φασίν, οἱ δὲ Μεταποντῖνον. Porph. V. P. 36 ὅσα γε μὴν τοῖς προσιοῦσι διελέγετο [Pythagoras], ἡ διεξοδικῶς ἡ συμβολικῶς παρῆναι. 37 διττῶν γὰρ ἦν αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας τὸ σχῆμα. καὶ τῶν προσόντων οἱ μὲν ἐκαλοῦντο μαθηματικοί, οἱ δ' ἀκουσματικοί. καὶ μαθηματικοὶ μὲν οἱ τὸν περιττότερον καὶ πρὸς ἀκρίβειαν διαπεπονημένον τῆς ἐπιστήμης λόγον ἐκμεμαθηκότες, ἀκουσματικοὶ δ' οἱ μόνος τὰς κεφαλαιώδεις ὑποθήκας τῶν γραμμάτων ἄνευ ἀκριβεστέρας διηγήσεως ἀκηκόοτες.

2. IAMBLICHOS, <I>V. P.<D> 267, p. 144, 20 Deubn. (*Catalogul pythagoricilor*). Sybariți: Metopos, Hippiasos etc.

IAMBL. 81 (din Nicomachos).

Căci erau două categorii de adepți care se îndeletniceau cu doctrina... (Urmează textul dat în PYTHAGORAS, *Elementele doctrinei anonime*, fr. 89).

PORPHYRIOS, <V. P.> 36-37. Învățăturile răspândite în dialogurile cu ascultătorii săi <<Pythagoras>> le formula fie pe larg, fie în vorbire simbolică. Existau două forme ale învățăturii lui : un grup de discipoli primea numele de "matematici", iar celălalt purta numele de „acusmatici”. „Matematicii” erau aceia care învățaseră o expunere amănunțită, pe larg și cu precizie, a cunoștințelor, „acusmaticii” fiind cei care ascultaseră numai preceptele grupate pe capitole, strânse pe scurt, fără expunerea lor mai precisă.

3. DIOG. VIII 7 (s. ob. I 105, 19) τὸν δὲ Μυστικὸν λόγον [des Pythagoras] Ἰππάσου φησὶ εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ διαβολῇ Πυθαγόρου.

3. DIOG. LAËRT. VIII, 7 (Heraklides Lembos) spune că *Discursul despre misterii* era de Hippiasos, care l-ar fi scris pentru defăimarea lui Pythagoras.

4. IAMBL. V. P. 88 und de c. math. sc. 25 περὶ δ' Ἰππάσου λέγουσιν, ὡς ἦν μὲν τῶν Πυθαγορείων, διὰ δὲ τὸ ἐξενεγκεῖν καὶ γράψασθαι πρῶτος σφαῖραν τὴν ἐκ τῶν δώδεκα πενταγώνων ἀπόλοιτο κατὰ θάλατταν ὡς ἀσεβήσας, δόξαν δὲ λάβοι ὡς εὐρών, εἶναι δὲ πάντα ἑκείνου τοῦ ἀνδρός'. προσαγορεύουσι γὰρ οὕτω τὸν Πυθαγόραν καὶ οὐ καλοῦσιν ὀνόματι. ἐπέδωκε δὲ τὰ μαθήματα, ἐπεὶ ἐξηνέχθησαν, <κατὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ πρῶτοι τῶν τότε μαθηματικῶν ἐνομίσθησαν> δισσοὶ προάγοντε μάλιστα Θεόδωρος τε ὁ Κυρηναῖος [C. 43] καὶ Ἰπποκράτης ὁ Χῖος [C. 42]. λέγουσι δὲ οἱ Πυθαγόρειοι ἐξηνέχθαι γεωμετρίαν οὕτως ἀποβαλεῖν τινα τὴν οὐσίαν τῶν Πυθαγορείων, ὡς δὲ τοῦτ' ἠτύχησε, δοθῆναι αὐτῷ χρηματίσασθαι ἀπὸ γεωμετρίας. V.P. 246 τὸν γοῦν πρῶτον ἐκφήναντα

τὴν τῆς συμμετρίας καὶ ἀσυμμετρίας φύσιν τοῖς ἀναξίοις μετέχειν τῶν λόγων οὕτως φασὶν ἀποστνηθῆναι, ὥς μὴ μόνον ἐκ τῆς κοινῆς συνουσίας καὶ διαίτης ἐξορισθῆναι, ἀλλὰ καὶ τάφον αὐτοῦ κατασκευασθῆναι ὥς δῆτα ἀποικομένου ἐκ τοῦ μετ' ἀνθρώπων βίου τοῦ ποτε ἐταίρου γενομένου. 247 οἱ δὲ φασὶ καὶ τὸ δαιμόνιον νεμεσῆσαι τοῖς ἐξώπορα τὰ Πυθαγόρου ποιησαμένοις. φθαρῆναι γὰρ ὥς ἀσεβήσαντα ἐν θαλάσσῃ τὸν δηλώσαντα τὴν τοῦ εἰκοσαγώνου σύστασιν, τοῦτο δ' ἦν ὀδοδεκάεδρον, ἓν τῶν πέντε λεγομένων στερεῶν σχημάτων, εἰς σφαῖραν ἐκτείνεσθαι. ἔνιοι δὲ τὸν περὶ τῆς ἀλογίας καὶ τῆς ἀσυμμετρίας ἐξειπόντα τοῦτο παθεῖν ἔλεξαν. CLEM. Strom. v 58 (II 364, 27 St.) φασὶ γοῦν Ἰππαρχον (sic) τὸν Πυθαγόρειον αἰτίαν ἔχοντα γράψασθαι τὰ τοῦ Πυθαγόρου σαφῶς ἐξελαθῆναι τῆς διατριβῆς καὶ στήλην ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι οἷα νεκρῶι.

4. IAMBL., V. P. 88, *De comun. math. sc.* 25

Despre Hippasos se povestește că fusese unul dintre pythagorei, însă fiindcă divulgase cel dintâi <<soluția în>> problema construcției unei sfere în care se înscriu douăsprezece pentagoane și-ar fi găsit pieirea în mare, ca unul care făptuise o fărâdelege (un sacrilegiu). Totuși, el a păstrat gloria acestei invenții, deși toate erau ale „acelui bărbat”. Căci astfel îl poreclesc ei pe Pythagoras și nu obișnuiesc să-i dea numele. El dăduse în vileag aceste învățături matematice care se răspândiseră în toată Elada și primii doi matematicieni dintre cei mai vestiți de atunci le-au dezvoltat în cel mai înalt grad: Theodoros din Cyrene și Hippocrates din Chios. Apoi pythagoreii mai spun că geometria a fost propagată în felul acesta: unul dintre pythagorei și pierduse avutul și din această cauză, pentru a-l despăgubi de necazul său, i-au acordat dreptul să-și obțină agonisita de pe urma geometriei.

– V. P. 246. Cel care a dezvăluit primul natura mărimilor comensurabile și a celor incommensurabile unor ascultători

nedemni de a se împărtăși din asemenea cunoștințe, se spune că și-ar fi atras un resentiment atât de mare, încât nu a fost numai exclus din comunitate și de la mesele obștei, dar i-a fost chiar durat un mormânt, ca și cum cel care fusese odată un tovarăș al celorlalți discipoli acum ar fi încetat cu adevărat să mai trăiască. (247) Alții spun că se mâniase chiar și divinitatea împotriva celor care divulgau învățăătura lui Pythagoras. Căci ar fi pierit ca un făptaș de sacrilegii omul care dezvăluise cum se înscrie în sferă *eikosagon*-ul, adică dodecaedrul, una din cele cinci figuri numite „solide”. Totuși, unii relatează același lucru despre omul care ar fi divulgat doctrina iraționalelor și a celor incomensurabile. CLEMENT, *Stromat.* V, 58 (II, 364, 27 St). Se povestește că pythagoreul Hipparchos (probabil eroare pentru Hippasos) ar fi fost exclus din comunitate și că i-au înălțat o stelă funerară, cum se obișnuiește pentru un mort.

5. IAMBL. V. P. 257 τὰ μὲν τοιαῦτα, καθάπερ τροεῖπον [CAP. 255], ἐπὶ τοσοῦτον ἐλύπει κοινῶς ἀπαντας ἐφ' ὅσον ἐάρων ἰδιάζοντας ἐν αὐτοῖς τοὺς συμπεπαιδευμένους ... ἀρχόντων δὲ τούτων [ἡ ἀμλ. τῶν συγγενῶν] τῆς διαστάσεως ἐτοίμως οἱ λοιποὶ προσέπιπτον εἰς τὴν ἔχθραν, καὶ λεγόντων ἐξ αὐτῶν τῶν χιλίων Ἰππάσου καὶ Διοδώρου καὶ Θεάγου ὑπὲρ τοῦ πάντας κοινωνεῖν τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ διδόναι τὰς εὐθύνας τοὺς ἄρχοντας ἐν τοῖς ἐκ πάντων λαχοῦσιν, ἐναντιουμένων δὲ τῶν Πυθαγορείων Ἀλκιμάχου καὶ Δεινάρχου καὶ Μέτωνος καὶ Δημοκίδους [C. 19] καὶ διακωλύοντων τὴν πάτριον πολιτείαν μὴ καταλύειν ἐκράτησαν οἱ τῷ πλήθει συνηγοροῦντες. μετὰ δὲ ταῦτα συνελθόντων τῶν πολλῶν διελόμενοι τὰς δημηγορίας κατηγόρουν τινὲς αὐτῶν ἐκ τῶν ῥητόρων, Κύλων καὶ Νίνων [aus der Erzählung des Apollonios].

5. IAMBL, V. P. 257 (Din Appolonios, *Mirabilia*). Lucrurile relatate mai înainte erau cu atât mai dureroase pentru obște, cu cât

vedeau toți că discipolii își dau viața în seama lor <<...>>. Odată ce au început părinții și rudele această răzvrătire, ceilalți (discipoli) au ajuns și ei să-și arate pe față dușmănia și, dintre aceștia, – care erau cam o mie la număr – Hippasos, Diodor și Theages, vorbind pentru ei, au început să susțină că toți puteau să ia parte la magistraturile publice și la adunări și că magistrații ar fi trebuit să dea seama pentru funcțiile lor în fața obștei celor aleși de întreg norodul prin tragere la sorți. Acestora li se împotriveau pythagoreii Alkimachos, Deinarchos, Neton și Demokedes, care susțineau că nu trebuia desființată constituția primită din strămoși. Au învins cei care se aflau de partea mulțimii. Atunci, fiind convocată o adunare a poporului, luară cuvântul doi oratori – și anume Kylon și Ninon, care au formulat acuzația împotriva sectei.

6. CAEL. Aurel. acut. pass. I 1 *aiunt Ippallum* (so) *Pythagoricum philosophum interrogatum quid ageret respondise: ' nondum nihil ; nondum quidem mihi invidetur'*

6. CAELIUS AURELIANUS, *Acut. pass I, 1*. Se povestește că i s-a pus lui Ippallus (Hippasos), filosof pythagoric, întrebarea " ce făcea". Iar el ar fi răspuns: " Nimica deocamdată; căci nu mă invidiază deocamdată nimeni".

ÎNVĂȚĂȚURA

7. ARIST. *Metaph. A 3. 984 a 7* "Ι. δὲ πῦρ ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος. SIMPL. *Phys. 23, 33* (D. 475; Theophr. *Phys. Opin. fr. 1*) "Ι. δὲ ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος [22 A 6] ἐν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον, ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ πυρὸς ποιοῦσι τὰ ὄντα πυκνῶσει καὶ μανῶσει καὶ διαλύουσι

πάλιν εἰς πῦρ ὡς ταύτης μιᾶς οὔσης φύσεως τῆς ὑποκειμένης. AĒT. I 5, 5 (D. 292) Ἵ. δὲ ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Βλύσωνος ὁ Ἐφέσιος ν εἶναι τὸ πᾶν ἀεικίνητον καὶ πεπερασμένον, ἀρχὴν δὲ τὸ πῦρ ἐσχηκέναι.

7. ARISTOTEL, *Metaph.* A 3, 984 a 7. Hippasos din Metapont și Heraclit din Efes <<iau drept principiu>> focul. SIMPLICIUS, *In Physicam* p. 23, 33 (din Teofrast). Hippasos din Metapont și Heraclit din Efes au admis și ei existența unui singur Univers care se află în mișcare și este limitat, dar au luat ca principiu focul și din foc ei generează lucrurile existente, prin condensare și prin rarefacție, iar apoi din nou le destramă în foc, acesta fiind după ei singurul substrat <<al devenirii tuturor lucrurilor din natură>>. AĒT. I, 5, 5 (D. 292) Hippasos din Metapont și Heraclit din Efes, fiul lui Blyson, au susținut că întregul Univers este unul, mereu în mișcare și limitat, iar principiul său este focul.

I. 3, 11, (D. 283) Heraclit și Hippasos din Metapont adoptă drept principiu al tuturor lucrurilor focul. Căci din foc, afirmă ei, iau naștere toate și toate sfârșesc în foc.

8. CLEM. Protr. 5, 64 S. 49, 3 Stählin τὸ πῦρ θεὸν ὑπειλήφατον Ἵ. I. τὴν ὁ Μεταποντῖνος καὶ ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος.

8. CLEMENT, *Protr.* 5, 64, p. 49, 3 (Stahl).

Au considerat o divinitate focul, atât Hippasos din Metapont, cât și Heraclit din Efes.

9. AĒT. IV 3, 4 (D. 388) Παρμενίδης καὶ Ἵ. καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη [nāml. τὴν ψυχὴν]. TERTULL. de anima 5 Hipparchus (so) et Heraclitus ex igni.

9. AËT. IV, 3, 4 (D. 388) Parmenides, Hippasos și Heraclit susțin că sufletul are natura focului. TERTULLIANUS, *De anima* 5 Hipparchos și Heraclit derivă sufletul din foc.

10. CLAUDIAN. MAM. de anim. II 7 *Hippon(so) Metapontinus ex eadem schola Pythagorae praemissis pro statu sententiae suae insolubilibus argumentis de anima sic pronuntiat ' I o n g e aliud anima, aliud corpus est, quae corpore et torpente vigetet caeco videtet mortu o v i v i t' , unde autem, hoc est quo principio, nescire se dicit* (wie n. 11 aus einer gefälschten neupyth. Schrift).

10. CLAUDIANUS MAMERTUS, *De anima* II, 7. Hippon din Metapont, care ține de aceeași școală a lui Pythagoras, după ce a înfățișat unele argumente de necombătut, pentru a demonstra părerile sale despre suflet, se rostește în felul următor: " Cu totul altceva este sufletul, altceva este trupul; deoarece sufletul, chiar și într-un trup amorțit are vlagă, chiar și în cel orb vede, chiar și în cel mort trăiește". Dar de unde vine <<raționamentul său>>, adică din ce principiu deduce astfel, spune că n-ar ști să arate.

11. IAMBL. de anima bei Stob. Ecl. I 49, 32 p. 364, 8 W. ἀλλὰ καὶ τοῦτον [nāml. τὸν ἀριθμὸν] ἀπλῶς μὲν οὕτως ἔναι τῶν Πυθαγορείων τῇ ψυχῇ συναρμόζουσιν. ὡς δ' αὐτοκίνητον Ξενοκράτης, ὡς δὲ λόγους περιέχουσιν <ψυχὴν?> Μοδέρατος ὁ Πυθαγόρειος, ὡς δὲ κριτικὸν κοσμοουργοῦ θεοῦ ὄργανον Ἰ. ὁ ἀκουσματικὸς τῶν Πυθαγορείων. IAMBL. Nicom. arithm. 10, 20 Pistelli οἱ δὲ περὶ Ἰππασσον ἀκουσματικοὶ ἀριθμὸν εἶπον παράδειγμα πρῶτον κοσμοποιίας καὶ πάλιν κριτικὸν κοσμοουργοῦ θεοῦ ὄργανον. Vgl. Syr. in Ar. metaph. 902 a 31 Us.

11. IAMBL., *De anima* (citat la Stob. *Ecl.* I, 49, 32, p. 364, 8 W). Unii dintre pythagorei fac să corespundă sufletul numărului în mod absolut (simplu). În schimb Xenocrates îl face să corespundă numărului întrucât se mișcă el însuși, iar pythagoricul Moderatus întrucât el conține raporturi armonice, iar Hippasos, un acusmatic dintre pythagorei <<îl consideră astfel>> întrucât este un instrument al judecății zeului creator al Universului. IAMBL., *In Nicom. arithm.* 10, 20 Pistelli. Acusmaticii din școala lui Hippasos numeau numărul " prima paradigmă a creației Universului". Și alteori „un instrument al judecății unui zeu creator al Universului”. SYRIANUS, *In Aristotelis metaph.* 1080 b 16 (p. 123, 7, Kroll). Hippasos și toți acusmaticii susțin neapărat că numărul este „instrumentul judecății zeului creator al Universului” și " paradigma creației".

12. SCHOL. PLAT. Phaed. 108 D Γλαύκου τέχνη] ἢ ἐπὶ τῶν μὴ ραιδίως κατεργαζομένων ἢ ἐπὶ τῶν πάνυ ἐπιμελῶς καὶ ἐντέχνως εἰργασμένων. "Ι. γὰρ τις κατεσκεύασε χαλκοῦς τέτταρας δίσκους οὕτως, ὥστε τὰς μὲν διαμέτρους αὐτῶν ἴσας ὑπάρχειν, τὸ δὲ τοῦ πρώτου δίσκου πάχος ἐπίτριτον μὲν εἶναι τοῦ δευτέρου, ἡμιόλιον δὲ τοῦ τρίτου, διπλάσιον δὲ τοῦ τετάρτου, κρουομένους δὲ τούτους ἐπιτελεῖν συμφωνίαν τινά. καὶ λέγεται Γλαῦκον ἰδόντα τοὺς ἐπὶ τῶν δίσκων φθόγγους πρῶτον ἐγχειρῆσαι δι' αὐτῶν χειρουργεῖν, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πραγματείας ἔτι καὶ νῦν λέγεσθαι τὴν καλουμένην Γλαύκου τέχνην. μέμνηται δὲ τούτου Ἀριστόξενος ἐν τῷ Περὶ τῆς μουσικῆς ἀκροάσεως [fr. 77 FHG II 288] καὶ Νικοκλῆς ἐν τῷ Περὶ θεωρίας (vgl. Zenob . II 91) . Vgl. Eus. c. Marc. XXIV 746 Migne ἕτερος δὲ τὴν ἐπ' ἄκρον μουσικῆς ἐμπειρίαν μαρτυρήσας τῷ Γλαύκῳ τοὺς κατασκευασθέντας ὑπ' αὐτοῦ δίσκους χαλκοῦς φησι τέτταρας πρὸς τὸ ἐμμελῆ τινα <διὰ> τῆς κρούσεως τὴν συμφωνίαν τῶν φθόγγων ἀποτελεῖν.

12. SCHOLIA AD PLATONEM, *Phaed.* 108 D (Despre expresia „meșteșugul lui Glaukos”).

Adică meșteșugul acelor lucrări ce nu pot fi executate ușor sau al migalei celor lucrate cu râvnă și cu măiestrie. <<Se spune astfel>> deoarece un anume Hippiasos confecționase patru discuri de bronz, în așa fel încât diametrele acestora să fie egale, dar grosimea celui dintâi o măsura față de al doilea cât un întreg și o treime, față de al treilea o dată și jumătate, față de al patrulea de două ori mai mare, iar în aceste condiții dacă erau lovite (discurile) făceau să răsunе de fiecare dată un acord muzical.

13. THEO SMYRN. p. 59, 4 Hill. ταύτας δὲ τὰς συμφωνίας οἱ μὲν ἀπὸ βαρῶν ἤξiou λαιμβάνειν, οἱ δὲ ἀπὸ μεγεθῶν οἱ δὲ ἀπὸ κινήσεων καὶ ἀριθμῶν οἱ δὲ ἀπὸ ἀγγείων [καὶ μεγεθῶν]. Λᾶσος δὲ ὁ Ἑρμιονεύς, ὡς φασι, καὶ οἱ περὶ τὸν Μεταποντῖνον Ἴππασον Πυθαγορικὸν ἄνδρα συνέπεσθαι τῶν κινήσεων τὰ τάχη καὶ τὰς βταδυτήτας δι' ὧν αἱ συμφωνίαι *** ἐν ἀριθμοῖς ἡγούμενος λόγους τοιούτους ἐλάμβανεν ἐπ' ἀγγείων· ἴσων γὰρ ὄντων καὶ ὁμοίων πάντων τῶν ἀγγείων τὸ μὲν κενὸν ἐάσας, τὸ δὲ ἡμισυ ὕγροῦ <πληρώσας> ἐψόφει ἐκατέρωι, καὶ αὐτῶι ἢ διὰ πασῶν ἀπεδίδοτο συμφωνία· θάτερον δὲ πάλιν τῶν ἀγγείων κενὸν ἐὼν εἰς θάτερον τῶν τεσσάρων μερῶν τὸ ἐν ἐνέχεε, καὶ κρούσαντι αὐτῶι ἢ διὰ τεσσάρων συμφωνία ἀπεδίδοτο, ἢ δὲ διὰ πέντε, <ὅτε> ἐν μέρος τῶν τριῶν συνεπλήρου οὔσης τῆς κενώσεως πρὸς τὴν ἐτέραν ἐν μὲν τῇ διὰ πασῶν ὡς β πρὸς ἐν, ἐν δὲ τῷ διὰ πέντε ὡς γ πρὸς β, ἐν δὲ τῷ διὰ τεσσάρων ὡς δ πρὸς γ.

13. THEO SMYRNAEUS, p. 59, 4 Hiller. Unii s-au gândit să obțină acorduri de acest fel prin raporturile de greutate (în cadrul experimentului de percuție); alții folosind, mărimi variabile, alții <<stabilind>> numere <<deduse>> din vibrații; alții prin obiecte concave. După cum se povestește, Lasos din Hermione și apoi

școala grupată în jurul lui Hippasos din Metapont, bărbat <<de obediență>> pythagoreică, urmează criteriul vibrațiilor lente sau rapide, —<<mișcări>> prin care se produc și consonanțele <<...>>. socotind așadar că asemenea raporturi se regăsesc în numere, luau vase (pentru experimentare). Deci, lucrând cu două vase de dimensiuni egale și cu aceeași formă, lăsau pe unul gol și umpleau pe celălalt până la jumătate cu apă. Lovindu-le pe amândouă obțineau acordul de octavă; apoi din nou, lăsând unul gol, umpleau numai a patra parte din celălalt și, lovindu-le, se producea un acord de cvartă; în sfârșit obțineau și acordul de cvintă, când umpleau numai a treia parte. Astfel răsunetul părților vide, comparat cu răsunetul celui alt vas dădea raportul 2 : 1 în consoanța (acordul) de octavă, 3 : 2 în consoanța de cvintă, 4 : 3 în consoanța de cvartă.

14. BOËTH. *Inst. mus.* II 10 (aus Nikomachos) *sed Ebulides* (vgl. I 99, 27) *atque Hipassus alium consonantiarum ordinem ponunt. aiunt enim multiplicatis augmenta superparticularitatis deminutioni rato ordine respondere. itaque non posse esse duplum praeter dimidium nec triplum praeter tertiam partem. quoniam igitur sit duplum, ex eo diapason consonantiam reddi, quoniam vero sit dimidium, ex eo quasi contrarium divisionem sesquialteram, id est diapente, effici proportionem. quibus mixtis, scilicet diapason ac diapente, triplicem procreari, quae utramque contineat symphoniam. sed rursus triplici partem tertiam contraria divisione partiri, ex qua rursus diatessaron symphonia nascetur. triplicem vero atque sesquitercium iunctos quadrupiam comparisonem proportionis efficere. unde fit, ut ex diapason ac diapente, quae est una consonantia, et diatessaron una concinentia coniungatur, quae in quadruplo consistens bis diapason nomen accipit. secundum hoc*

quoque hic ordo est: diapason, diapente, diapason ac

d i a p a n t e , d i a t e s a r o n . b i s d i a p a s o n .

14. BOETHIUS, *Inst. mus.* II, 19, p. 250 (din Nicomachos). Dar Eubulides și Hippasos stabilesc altă ordine a cunoștințelor. Ei pornesc de la principiul că orice augmentare adusă raportului de multiplicitate corespunde unei scăderi din seria " e p i m o r i c ă " (*superparticularitas*), în virtutea unei legi constante. Așa se face că nu poate să existe dublul fără să-i corespundă o jumătate, nici triplul fără să existe a treia parte. Deci, dacă raportul e dublu se obține acordul de octavă (sau " consonanța" d i a p a s o n 2 : 1); dacă luăm însă raportul înjumătățit –și anume inversul celui precedent (1:2) –se obține (ca relație " epimorică") un acord de cvintă (" consonanța *diapente*" 3 : 2). dacă se unesc acestea –respectiv octava și cvinta –se obține un raport proporțional triplu care conține ambele acorduri. Apoi iarăși a treia parte (" terța") rezultă dintr-o diviziune a proporției triple, dacă inversăm raportul (deci obținem 3 : 1, 1 : 3); de unde, la rândul său, se va naște acordul de cvartă (" consonanța" *diatesaron* 4 : 3). Unind mai departe proporția triplă și cvarta se formează raportul proporțional cvadruplu. Și astfel se face că în urma contopirii octavei și a cvintei –care formează deja împreună o singură consonanță –cu un acord adăugat, de cvartă, rezultă o singură potrivire de sunete care, constând ea însăși din raportul cvadruplu, primește denumirea de „dublă octavă" (4 : 1, bis diapason). Și astfel, potrivit chiar doctrinei lor, aceasta este ordinea: octavă (*diapason*), cvintă, (*diapente*), octavă și cvintă (*diapason* și *diapente*), cvartă dublă octavă (*bis diapason*).

15. IAMBL. in Nic. p. 109, 19 Pist. μόναι δὲ τὸ παλαιὸν τρεῖς ἦσαν μεσότητες ἐπὶ Πυθαγόρου καὶ τῶν κατ' αὐτὸν μαθηματικῶν, ἁ ρ ι θ μ η τ ι κ ῆ τε καὶ ἡ γ ε ω μ ε τ ρ ι κ ῆ καὶ ἡ ποτὲ μὲν ὑπεναντία λεγομένη τῇ τάξει τρίτη, ὑπὸ δὲ τῶν περὶ Ἀρχύταν[47 B 2] αὐθις καὶ Ἰππασον ἁρμονικὴ μετακληθεῖσα ... ἀλλαγέντος δὲ τοῦ ὀνόματος οἱ μετὰ ταῦτα περὶ Εὐδοξον μαθηματικοὶ ἄλλας τρεῖς προσανευρόντες μεσότητος τὴν τετάρτην ἰδίως ὑπεναντίαν ἐκάλεσαν, τὰς δὲ λοιπὰς δύο ἀπλῶς κατὰ τὴν τάξιν προσηγόρευσαν πέμπτην τε καὶ ἑκτὴν. Vgl. S. 113, 16. 116, 1 Pist.

15. IAMBL., *In Nicomachi Arithmetica* 100, 9 Pistelii. În vechime erau numai trei medietăți (medii proporționale), în vremea lui Pythagoras și a matematicienilor din școala sa: cea aritmetică, cea geometrică și a treia din această serie, numită pe atunci *subcontrarie*, dar desemnată ulterior cu denumirea de *medie armonică* de școlile lui Archytas și Hippasos <<...>>. După ce a fost schimbat astfel numele acesta, cei din epoca ulterioară – matematicienii din școala lui Eudoxos – descoperind alte trei medietăți au desemnat cu un termen propriu de „subcontrarie” (*opusă*) pe a patra, iar pe celelalte două le-au denumit pur și simplu, în ordinea în care veneau, „a cincea” și „a șasea”.

KALLIPHON ȘI DEMOKEDES

1. HERODOT. III 125 Πολυκράτης δὲ πάσης συμβουλῆς ἀλογήσας ἔπλεε παρὰ τὸν Ὀροίτεια ἅμα ἀγόμενος ἄλλους τε πολλοὺς τῶν ἐταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκῆδεα τὸν Καλλιφῶντος Κροτωνιήτην ἄνδρα ἱητρὸν τε ἐόντα καὶ τὴν τέχνην ἀσκέοντα ἄριστα τῶν κατ' ἑαυτόν. 129 τῇ δὲ δὴ ὀγδοῇ ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ [Dareios] φλαύρως οἶα δὴ παρακούσας τις

πρότερον ἔτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνίητεω Δημοκίδεος τὴν τέχνην ἐσαγγέλλει τῷ Δαρείῳ· ὁ δὲ ἄγειν μιν τὴν ταχίστην παρ' ἑωυτὸν ἐκέλευσε. τὸν δὲ ὡς ἐξεῦρον ἐν τοῖσι Ὀροῖτεω ἀνδραπόδοισι ὅκου δὴ ἀπημελημένον παρήγον ἐς μέσον ... 130 μετὰ δὲ ὡς οἱ ἐπέτρεψε Ἑλληνικοῖσι ἱήμασι χρεώμενος καὶ ἥπια μετὰ τὰ ἰσχυρὰ προσάγων ὕπνου τέ μιν λαγχάνειν ἐποίει καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγίεια μιν ἔοντα ἀπέδεξε οὐδαμὰ ἔτι ἐλπίζοντα ἀρτίπουν ἔσσεσθαι. δωρεῖται δὴ μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δαρείος πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεσι· ὁ δὲ μιν ἐπείρετο, εἴ οἱ διπλήσιον τὸ κακὸν ἐπίτηδες νέμει, ὅτι μιν ὑγίεια ἐποίησε. Die Gemahlinnen des Dareios beschenkten ihn darauf auf dessen Geheiß so reichlich, ὡς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιαλέων στατήρας ἐπόμενος ὁ οἰκέτης, τῷ οὐνομα ἦν Σκίτων (Quelle Herodots?), ἀνελέγετο καὶ οἱ χρῆμα πολλὸν τι χρυσοῦ συνελέχθη. 131 ὁ δὲ Δ. οὗτος ὧδε ἐκ Κρότωνος ἀπιγμένος Πολυκράτει ὠμίλησε. πατρὶ συνείχετο ἐν τῇ Κρότωνι ὀργὴν χαλεπῶι. τοῦτον ἐπεῖτε οὐκ ἐδύνατο φέρειν, ἀπολιπὼν οἶχετο ἐς Αἶγιναν. καταστάς δὲ ἐς ταύτην πρῶτῳ ἔτει ὑπερεβάλετο τοὺς ἄλλους ἱητρούς, ἀσκευὴς περ ἑὼν καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλῆια. καὶ μιν δευτέρῳ ἔτει ταλάντου Αἰγινῆται δημοσίῃ μισθοῦνται, τρίτῳ δὲ ἔτει Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνέων, τετάρτῳ δὲ ἔτει Πολυκράτης δυὼν ταλάντων. οὕτω μὲν ἀπῆκετο ἐς τὴν Σάμον καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἦκιστα Κροτωνιῆται ἱητροὶ εὐδοκίμησαν. ἐγένετο γὰρ ὦν τοῦτο ὅτε πρῶτοι μὲν Κροτωνιῆται ἱητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι, δεύτεροι δὲ Κυρηναῖοι. Heilung der Atossa (Brustgeschwür; vgl. Timaios unten n. 2a S. 112, 9). Flucht nach Tarent und Kroton 133 ff. 137 τοσόνδε μέντοι ἐνετείλατό σφι [den persischen Begleitern] Δ. ἀναγομένοισι, κελεύων εἰπεῖν σφας Δαρεῖαι, ὅτι ἀρμοσται τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δ. γυναῖκα· τοῦ γὰρ δὴ παλαιστέω Μίλωνος [s.C. 14, 12. 13. 15] ἦν οὐνομα πολλὸν παρὰ βασιλεί. κατὰ δὲ τοῦτό μοι δοκεῖ σπεῦσαι τὸν γάμον τοῦτον τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκίδης, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρείου ἑὼν καὶ ἐν τῇ ἑωυτοῦ δόκιμος. Demokedes in der Reihe der Pythagoreer, sein Tod durch Theages in Plataiai (Demos in Kroton?) nach

Apollonios IMABL. V. P. 257. 261 (s. ob. I 108, 34 ff.). Die Familie scheint weiter geblüht zu haben. Vgl. Inschr. aus Abydos Μουσείον κ. βιβλ. II 2. 3 (1878) Σ. 13 Δαμοκλήδης Βλόσωνος Κροτωνιάτης.

1. HERODOT III, 125 Polycrates, fără să mai țină seama de vreun sfat, se duse pe mare la Oroites, luând cu sine totodată și o mulțime de însoțitori, între care se afla și Demokedes, fiul lui Calliphon, un medic, bărbat priceput, care își exercita meseria mai bine decât toți ceilalți din vremea lui <<...>>

(129) ...Iar după câțva timp se întâmplă ca regele Darius, gonind la vânătoare, să-și sucească piciorul când a sărit de pe cal.

Și-a scrântit chiar atât de tare glezna, că osul ieșise din articulațiile lui. Socotind, așadar, că are în primul rând la îndemână egipteni, dintre aceia care treceau drept cunoscători de frunte în ale medicinei, se folosi mai întâi de priceperea lor. Dar aceștia se apucaseră să-i smucească piciorul și tratându-l astfel, cu violență, i au făcut mai mult rău. Vreme de șapte zile și de șapte nopți se chinui atunci Darius, covârșit de acele dureri; iar în a opta zi, cum o ducea foarte rău, cineva (din preajma lui) care auzise mai de mult vorbindu se la Sardes despre arta lui Demokedes din Crotona, i-a dat de știre regelui. Darius porunci să fie adus cât mai degrabă înaintea sa. Îl găsiră atunci printre sclavii lui Oroites și, așa cum se afla cu totul neîngrijit, a fost adus la curte în fața regelui, târându-și lanțurile cu obezile prinse de picioare, acoperit de zdrențe. (130) Înfățișându-se înaintea tuturor, Darius l-a întrebat dacă știa meșteșugul vindecării. Nu-i răspunde însă grecul, de teamă ca nu cumva, dându-se pe sine în vileag, să nu mai fie lăsat deloc să se întoarcă în Elada. S-a vădit cu toate acestea pentru Darius că omul se prefăcea cu meșteșug, deși

cunoștea <<medicina>>, și a poruncit celor care îl aduseseră să mai pună lângă el bice și țărugi pentru cazne. Atunci grecul dădu adevărul în vileag, spunând că nu știe cu de-amănuntul, dar că se pricepe întrucâtva la vindecări, fiindcă mai înainte avusese de-a face cu un medic. Drept care Darius i se încredință și Demokedes l-a tratat cu leacurile grecești: după remedii puternice, l-a administrat remedii liniștitoare, l-a făcut să-și redobândească somnul și în puțină vreme îl asigură că l-a revenit sănătatea, deși regele nu mai spera să mai fie vreodată cu piciorul zdravăn. De aceea Darius l-a răsplătit dăruindu-i două perechi de obezi de aur. Drept care l-a întrebat Demokedes dacă înadins îl răsplătește cu un rău îndoit de mare, fiindcă îl făcuse sănătos. Plăcându-i acest cuvânt lui Darius, l-a trimis de acolo, să meargă la soțiile sale. Și ducându-l acolo eunucii (împărătești), le-au spus femeilor că acesta este omul care salvase viața regelui.

(Medicul este răsplătit cu talgere pline cu aur, în cantități atât de mari că până și sluga sa, Skiton, adunând staterii ce se risipeau pe pământ, a strâns o avere în urma stăpânului său.)

(131) Demokedes, venit de la Crotona, a făcut cunoștință cu Polycrates în felul următor: trăise la Crotona cu tatăl său, om aspru și sever. Fiindcă nu a putut să-l mai rabde, părăsindu-l, s-a dus la Egina. După ce se stabili acolo, încă din primul an întrecu pe toți ceilalți medici, deși nu avea cu sine nici un fel de unealtă, lipsindu-i toate cele trebuincioase pentru arta medicală. În al doilea an totuși, egineții îl iau cu simbrie, să le fie medicul de obște, pentru un talant; în al treilea an îl cheamă atenienii, cu simbria de o sută de mine, iar în al patrulea Polycrates, plătindu-l cu doi talanți. Astfel deci ajunsese la Samos, și de la bărbatul acesta li s-a dus vestea cu deosebire medicilor din Crotona. Căci pe atunci, la vremea când se petreceau întâmplările cu

Demokedes, se spunea că medicii crotoniați erau cei dintâi de prin Elada, iar în al doilea rând veneau cei din Cyrene <<...>>.

(Se mai istorisește mai departe cum a fost vindecată soția lui Darius, Atossa, episod urmat, în capitolele 133 și urm., de relatarea fugii medicului în Tarent, apoi înapoi în Crotona, propria sa patrie.)

(137) Iar când ajunseră la larg <<perșii care fuseseră trimiși să-l aducă înapoi>>, le-a dat însărcinarea să-i spună lui Darius că el se însurase cu fata lui Milon; căci se bucura de multă prețuire la rege numele luptătorului acesta, Milon. Și, după cum cred eu, Demokedes tocmai înadins grăbise nunta, cheltuind pe deasupra o mulțime de bani, doar ca să-i arate lui Darius că și la el acasă era un om foarte vestit.

2. SUID. Δημοκίδης Καλλιφῶντος ἱερέως ἐν Κνίδῳ γενομένου Ἀσκληπιοῦ, Κροτωνιάτης ἰατρός, ὃς ἐν Αἰγίνῃ ἰάτρευσέ τε καὶ ἔγημε, καὶ Πολυκράτην τὸν Σάμου τύραννον ἰάτρευσεν ἐπὶ χρυσίου ταλάντοις δύο, καὶ ὑπὸ Δαρείου τοῦ Πέρσου μετεπέμφθη καὶ συνεγένετο αὐτῷ χρόνον ἱκανόν· ἔγραψεν ἱατρικὸν βιβλίον.

2. SUDA Demokedes, fiul lui Calliphon, preot al lui Asklepios la Cnidos. A fost medic la Egina, practicând acolo arta medicală, unde s-a și căsătorit. Apoi a fost medicul tiranului Polycrates, pentru o simbrie de doi talanți, și chemat fiind de către Darius, regele perșilor, a stat cu el, <<pentru îngrijiri>>, o vreme destul de îndelungată. A scris o carte de medicină.

2c. HIMER. cod. Neapol. (SchenkI *Herm.* 46, 1911, 426) φασὶ δὲ καὶ Δημοκέδην ἐκεῖνον τὸν Κροτωνιάτην, τὸν πρῶτον ἱατρικὴν Ἑλλάδα παρὰ βαρβάρους κομίσαντα, μετὰ Σοῦσα καὶ Μήδους παρὰ Πυθαγόραν φοιτήσαντα πλεόν τὸν ὄλβον τῆς ἐκείνου σοφίας ἢ τὰ βασίλεια θαυμάσαι χρήματα.

2 c. HIMER. cod Neapol. (Schenkl, "Hermes", 46, 1911, p. 426).

Se spune că și vestitul Demokedes din Crotona, care adusese cel dintâi la barbari medicina greacă, umblând la școala lui Pythagoras, după ce fusese la Susa și pe la mezi, intrând în cercul discipolilor lui Pythagoras, mai mult admiră bogăția înțelepciunii aceuia decât averile regelui.

3. STOB. Flor. 116, 45 M. Δημοκίδους. αὐξανομένου τοῦ σώματος συναύξονται <καὶ αἱ> φρένες, γηράσκοντος δὲ συγγηράσκουσι καὶ εἰς τὰ πρήγματα πάντα ἀμβλύνονται aus Herod. III 134 διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκίδεος ἡ Ἄτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε ... ἔνυν γὰρ ἂν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἰς ἡλικίην. αὐξομένῳ γὰρ τῷ σώματι ... πάντα ἀταμβλύνονται'. Vgl. Lucret. III 445 Diels.

3. STOB., Flor. IV, 50, 80. 81 (Hense). <<Doctrina lui>> Demokedes. Odată cu creșterea trupului, dimpreună sporesc și facultățile mintale, iar pe măsură ce îmbătrânește un trup ce îmbătrânește un trup omenesc, odată cu el îmbătrânește mintea și se tocesc facultățile pentru orice lucrare.

(Din HERODOT III, 134) Învățată de Demokedes, Atossa, în timp ce se afla în pat lângă Darius, rosti cam astfel de cuvinte: " ... Să te arăți acum vrednic printr-un lucru de ispravă, cât mai ești încă la vârsta tinerețelor; fiindcă mai târziu, odată cu creșterea trupului... se tocesc facultățile <<mintale>>. Cf. Lucretius III, 445.

PARM(EN)ISKOS

1. IAMBL. V. P. 267 Μεταποντῖνοι Βροντῖνος, Παρμίσκος [so die Hs.], Ὀρεστάδας, Λέων κτλ. Vgl. 58 A.

1. IAMBL., V. P. 267 (*Catalogul pythagoreilor*) Din Metapont: Brontinos, Parmenikos, Orestadas, Leon etc. (cf. DK 58 A)

2. DIOG. IX 20 δοκεῖ δὲ [Xenophanes, s. I 114, 10] πεπράσθαι ὑπὸ <*καὶ λελύσθαι ὑπὸ> τῶν Πυθαγορικῶν Παρμενίσκου καὶ Ὀρεστάδου.

2. Diog. LAËRT. IX, 20

Se pare că Xenofan (vezi DK 21 A) ar fi fost vândut <<și apoi răscumpărat>> de pythagoricii Parmeniskos și Orestadas.

3. ATHEN. XIV 614 A Παρμενίσκος (so die Hs.) δὲ ὁ Μεταποντῖνος, ὡς φησὶν Σῆμος ἐν ε Δηλιάδος [fr. 8 FHG IV 493], καὶ γένει καὶ πλούτῳ πρωτεύων εἰς Τροφωνίου καταβάς καὶ ἀνελθὼν οὐκ ἔτι γελᾶν ἐδύνατο. καὶ χρηστηριαζομένῳ περὶ τούτου ἡ Πυθία ἔφη

εἴρημι μ' ἀμφὶ γέλωτος, ἀμείλιχε, μειλίχιον·
δώσει σοι μήτηρ οἴκοι· τὴν ἐξοχα τίε.

ἐλπίζων δ' ἂν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα γελάσειν, ὡς <οἱ> οὐδὲν ἦν πλέον, οἰόμενος ἐξηπατῆσθαι ἔρχεταιί ποτε κατὰ τύχην εἰς Δῆλον· καὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν νῆσον θαυμάζων ἦλθεν καὶ εἰς τὸ Λητώιον, νομίζων τῆς Ἀπόλλωνος μητρὸς ἄλλαγμα τι θεωρήσειν ἀξιόλογον· ἰδὼν δ' αὐτὸ ξύλον ὃν ἄμορφον παραδόξως ἐγέλασεν. καὶ τὸν τοῦ θεοῦ χρησμὸν συμβαλὼν καὶ τῆς ἀρρωστίας ἀπαλλαγεῖς μεγαλωστὶ τὴν θεὸν ἐτίμησεν. Inventar des Artemistempels zu Delos IG XI 2, 161 B 17 p. 49 vgl. p. 54 κρατὴρ ἀργυροῦς, ὃν ἀνέθηκε Παρμίσκος, ὅλκην ΓΧΧΧΧΓΓΔΔ.

3. ATHEN. XIV, 614 A. Parmeniskos din Metapont, după cum povestește Semos în a cincea carte a *Deliadelorsale* (FHG 396

F 10), un cetățean de frunte, prin naștere și prin avere, după ce coborâse în peștera lui Trofonios și apoi venise înapoi de acolo, nu mai era în stare să râdă. Iar Pythia, consultată de el <<pentru acest betesug>>, se rosti astfel:

Mă-ntrebi de râsul cel dulce, tu văduvit de orice dulceață;
Maica ți-l va dăru, acasă: mai presus de toate s-o cinstești.

Întorcându-se la el în patrie, cu nădejdea să mai râdă cândva, deoarece nu se întâmplă după cum aștepta, crezu că fusese amăgit. Dar într-o bună zi, nimerindu-se la Delos dintr-un noroc anume... – și admirând toate cele aflătoare din ostrov, intră și în templul Latonei, socotind să vadă vreo statuie închinată maicii lui Apollon, vrednică de laudă. Dar cum zărise numai o bucată de lemn informă, izbucni pe neașteptate într-un hohot de râs. Înțelese atunci prevestirea zeului și dezvăluindu-se astfel de boala sa, închină rituri mărețe de cinstire zeiței.

INVENTARUL templului zeiței Artemis la Delos (I.G. XI, 2, 161 B 17, p. 49).

Un krater de argint, dar votiv închinat de Parmeniskos în greutate de 9572 drahme.

IKKOS

1. PLATO. Protag. 316 D ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημὶ μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν φοβουμένους τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι, τοὺς μὲν ποίησιν οἶον Ὅμηρόν τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δὲ αὐτὴν τελετάς τε καὶ χρησμοειδίας τοὺς ἀμφὶ τε Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον,

ένιους δέ τινας ἤσθημαι καὶ γυμναστικὴν οἶον Ἴκκος τε ὁ Ταραντῶνος καὶ ὁ νῦν ἔτι ὦν οὐδενὸς ἤττων σοφιστῆς Ἡρόδικος ὁ Σηλυμβριανός.

1. PLATON, *Protagoras* 316 D. Eu — în ceea ce mă privește — susțin că arta sofisticii e străveche; dar oamenii aceia din vechime care o mânuiau o ascuseră îndărătul unei aparente izvodite anume, temându-se de latura ei ticăloasă. Și unii au învăluit-o în straiile poeziei, cum se vede la Homer, Hesiod și Simonide, alții în rituri și oracole, ca la Orfeu, la Musaios și la urmașii lor. Iar alții, după cum am aflat eu, ar fi dat meșteșugului acesta forma gimnasticii, cum a făcut Ikkos din Tarent și cel care în zilele noastre nu este mai prejos decât nimeni, Herodicos din Selymbria.

2. —de legg. VIII 839. 840 ἄρ' οὖν οὐκ ἴσμεν τὸν Ταραντῖνον ἦικον ἀκοῇ διὰ τὸν Ὀλυμπιάσι τε ἀγῶνα καὶ τοὺς ἄλλους, ὥς διὰ φιλονικίαν καὶ τέχνην καὶ τὸ μετὰ τοῦ σαφρονεῖν ἀνδρεῖον ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένος, ὥς λόγος, οὔτε τινὸς πάποτε γυναικὸς ἦυατο οὐδ' αὖ παιδὸς ἐν ὅλῃ τῇ τῆς ἀσκήσεως ἀκμῇ; PAUS. VI 10, 5 Ἴ. δὲ ὁ Νικολαΐδα Ταραντίνος τόν τε Ὀλυμπικὸν στέφανον ἔσχεν ἐπὶ πεντάθλῳ καὶ ὕστερον γυμναστῆς ἄριστος λέγεται τῶν ἐρ' αὐτοῦ γενέσθαι. STEPH. Byz. s.v. Τάρας: Ἴ. ὁ ταραντίνος ἱατρὸς ἐπὶ τῆς οἷς (?) ὀλυμπιάδος μέμνηται ποῦτου καὶ Πλάτων ἐν Προπαγόραι. EUSTATH. z. Hom. p. 610, 28 (aus Steph. und d. Parömiencorpus) Ἴ. ὅπερ ἐστὶ κύριον ὄνομα σοφοῦ ἱατροῦ Πηγίνου ἐξ οὗ παροιμία 'τὸ δεῖπνον' Ἴκκου' διὰ τὸ εὐτελὲς τῆς ἐκείνου ζωῆς. Z. Dionys. Per. 376 ὅθεν Ἴ. ἦν ὁ Ταραντίνος ἱατρὸς, ὃς ἐπὶ βίου εὐτελείαι εἰς παροιμίαν κεῖται τὴν λέγουσαν ' Ἴκκου δεῖπνον' ἐπὶ πῶν ἀπερίτως δειπνούντων.

2. —Legi VIII, 839-840

Oare nu știm noi prea bine, din câte am auzit, că Ikkos din Tarent în timpul întrecerilor olimpice și la celelalte jocuri

atletice, fiind el plin de râvnă pentru victorii și pentru arta sa, dobândind pe deasupra și cuminenția odată cu bărbăția, sădite în sufletul său, nu se atingea de nici o femeie și de nici un bărbat, în tot răstimpul exercițiilor (de antrenament)? PAUS. VI, 10,5 Ikkos, fiul lui Nikolaides, din Tarent, obține coroana olimpică la pentatlon și, ulterior, deveni cel mai bun gimnast al vremii sale. STEPH. BYZ. (s.v. Taras) Ikkos din Tarent, medicul, a trăit cam în vremea olimpiadei a 77-a; de el amintește și Platon în *Protagoras*. EUSTATH., *ad Hom.* p. 610, 28. Ikkos este un nume propriu al unui medic înțelept din Rhegion, de unde vine rostirea „un prânz al lui Ikkos”, care a rămas de pe urma sobrietății felului său de trai.

– *ad Dionys*, Per. 376 (*Geogr. Graeci min.* II, p. 285)

De acolo era Ikkos, acel medic din Tarent, care, din cauza felului său sobru de trai, a rămas în acel proverb care glăsuiește despre „un prânz al lui Ikkos” referindu-se la cei care prânzesc fără nici un fel de prisosuri.

PARON

ARIST. Phys. D 13. 222b 17 οἱ μὲν σοφώτατον ἔλεγον (sc. τὸν χρόνον), ὁ δὲ Πυθαγόρειος Πάρων ἀμαθέστατον, ὅτι καὶ ἐπιλανθάνονται ἐν τούτῳ, λέγων ὀρθότερον. SIMPL. z.d. St. 754, 9 οὗτος δὲ ἔοικεν εἶναι, οὗ καὶ Εὐδημος [fr. 62 Sp.] ἀνωνύμως ἐμνήσθη λέγων ἐν Ὀλυμπίαι Σιμωνίδου τὸν χρόνον ἐπαινοῦντος ὡς σοφώτατον, εἴπερ ἐν αὐτῷ αἱ μαθήσεις γίνονται καὶ αἱ ἀναμνήσεις, παρόντα τινὰ τῶν εἰπεῖν ἴτι δέ, ὦ Σιμωνίδη, οὐκ ἐπιλανθανόμεθα μέντοι ἐν τῷ χρόνῳ; ’

ARISTOTEL, *Fizica* (IV), 13. 222 b 17. (Orice schimbare prin firea lucrurilor înseamnă desființare; cu timpul se generează totul și se distruge).

Unii au numit timpul " cel mai înțelept" (element), dar pythagoreul Paron, gândind mai corect, îi zicea " cel foarte neînvățat", fiindcă în desfășurarea lui oamenii uită. SIMPL. (comentariu la acest loc, 754,9). Acesta pare să fie cel amintit de Eudemos, fără să-i dea numele atunci când ne povestește cum se apucase, la Olympia, Simonide să laude timpul, ca fiind " cel mai înțelept, întrucât învățăturile și aducerile aminte se ivesc la timp", iar unul dintre cei care gândeau cu înțelepciune a exclamat: " Dar, Simonide, nu dăm, noi uitării <<toate>> la fel, în timp?"

MENESTOR

1. IAMBL. V. P. 267 p. 190, 11 N (58 A) Συβαρίται Μέτωπος, Ἰππασος, Πρόξενος, Εὐάνωρ, Λεάναξ, Μενέστωρ κτλ.

1. IAMBL., V.P. 267, p. 190, 11 N. (58 A) Sybaritii Metopos, Hippasos, Proxenos, Euanor, Leneax, Menestor etc..

2. THEOPR. H. pl. I 2, 3 τὸ μὲν οὖν ὑγρὸν φανερόν, ὃ δὴ καλοῦσιν τινες ἀπλῶς ἐν ἅπασιν ὁ π ὁ ν, ὥσπερ καὶ Μ., οἱ δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις μὲν ἀνωνύμως, ἐν δὲ τισιν ὁπὸν καὶ ἐν ἄλλοις δάκρυον.

2. TEOFRAST, *H. pl.* I, 2, 3. Umedul, așadar, este evident; unii îl numesc în toate ocaziile, simplu, *sevă*, cum obișnuiește Menestor, alții însă, în unele cazuri, îl semnalează fără a-l numi; în alte cazuri îi zic *sevă*, iar în altele, *lacrimă*.

3. – ν. 9, 6 πυρεΐα δὲ γίνεται μὲν ἐκ πολλῶν, ἄριστα δέ, ὥς φησι Μ., ἐκ κ ι τ τ ο υ· τάχιστα γὰρ καὶ πλεῖστον ἀναπνεῖ.

3. –V, 9, 6 Iasca provine din multe esențe de lemn, cea mai bună însă, cum spune Menestor, provine din lemn de iederă, pentru că se aprinde repede și ține foarte mult.

3α. –ν. 3, 4 θερμὸν δὲ καὶ κιττὸς καὶ δάφνη καὶ ὅλως ἐξ ὧν τὰ πυρεΐα γίνεται. Μ. δέ φησιν καὶ σ υ κ ἄ μ ι ν ο ν.

3.α. – V, 3, 4. Sunt de esență „caldă” și iedera și dafinul și, în general, toți arborii din care provine iasca. Menestor zice că și dudul.

4. –de caus. pl. I 17, 3 ἡ μὲν οὖν τῆς συκαμίνου [nāmī. αὔξησης] διὰ τοῦτο πρώϊος. ὥς δὲ Μ. φησίν, ἡ μὲν βλάστησις αὐτῆς ὀψία διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ τόπου, ἡ δὲ πέψις ταχεῖα διὰ τὴν ἀσθένειαν.

4. Caus. pl. I, 17, 3. Dezvoltarea dudului, din această cauză este timpurie. Iar după cum spune Menestor, creșterea lui întârzie, din cauza temperaturii reci a locului, dar coacerea fructelor este timpurie, datorită terenului slab.

5. – 21, 5 μία μὲν οὖν αἰτία λέγεται τῶν θερμῶν καὶ ψυχρῶν ἢ εἰς τὸ κάρπιμον ἀνάγουσα καὶ ἄκαρπον, ὥς τῶν μὲν θερμῶν καρπίμων ὄντων <τῶν δὲ ψυχρῶν ἀκάρπων>, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ζώων τῶν γονίμων καὶ ἀγόνων καὶ τῶν ζωιοτόκων καὶ ὠιοτόκων. ἔ τ έ ρ α δ' ἡ κατὰ τὰς χώρας, οἶον <θερμὰς ἤ> ψυχράς· τὰ γὰρ ἐναντία ἐν ταῖς ἐναντίαις δύνασθαι διαμένειν, τὰ μὲν θερμὰ ἐν ταῖς ψυχραῖς, τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν ταῖς θερμαῖς. οὕτω γὰρ εὐθὺς καὶ τὴν φύσιν γεννᾶν ὥς ὑπὸ μὲν τοῦ ὁμοίου φθειρομένων διὰ τὴν ὑπερβολήν, ὑπὸ δὲ τοῦ ἐναντίου σωιζομένων οἶον εὐκρασίας

τινὸς γινομένης· ὥσπερ καὶ Ἑμπεδοκλῆς [31 A 73] λέγει περὶ τῶν ζώων· τὰ γὰρ ὑπέρπυρα τὴν φύσιν ἄγειν εἰς τὸ ὑγρόν. δὲ ταύτῃ τῇ δόξῃ καὶ Μ. οὐ μόνον ἐπὶ (6) συνηκολούθηκε δὲ ταύτῃ δόξῃ καὶ Μ. οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν. θερμότατα γὰρ εἶναί φησι τὰ μάλιστα ἔνυγρὰ οἶον σχοῖνον, κάλαμον, κύπειρον· δι' ὃ καὶ ὑπὸ τῶν χειμῶνων οὐκ ἐκπῆγγυσθαι· καὶ τῶν ἄλλων ὅσα μάλιστα ἐν τοῖς ψυχροῖς δύνασθαι διαμένειν, οἶον ἐλάτην, πεύκην, κέδρον, ἄρκευθον, κιττόν. ἐπὶ τούτου γὰρ οὐδὲ τὴν χιόνα τῇ θερμότητι ἐπιμένειν. ἔτι δὲ σκολιὸν εἶναι διὰ τὴν ἐντεριώνην θερμὴν οὖσαν καὶ διαστρέφειν. (7) τ ρ ι τ η ν δ' αἰτίαν λέγει τοῦ πρωῒβλαστῆ καὶ πρωῒκαρπα εἶναι· φύσει γὰρ καὶ ὁ ὁπὸς αὐτοῖς ὦν θερμὸς καὶ βλαστάνειν πρωῒ ποιεῖ καὶ πέττειν τοὺς καρπούς. σημεῖον δὲ ποιεῖ καὶ τούτου τὸν κιττόν καὶ ἔτερ' ἄττα. τ ε τ ἄ ρ τ η δὲ ἡ τῶν ἀειφύλλων· διὰ γὰρ θερμότητα καὶ ταῦτα οἶεται διατηρεῖν, τὰ δὲ ἐνδείαι τούτου φυλλοβολεῖν. π ρ ο σ ε π ι λ έ γ ε ι δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ τοιαῦτα σημειούμενος, ὅτι τὰ πυρεῖα ἄριστα καὶ κάλλιστα ἐκπυροῦνται τὰ ἐκ τῶν ἐνύδρων ὡς τὰ ἔγγιστα τοῦ πυρὸς ὄντα τάχιστα ἐκπυρούμενα.

5. -21, 5. Una din cauzele provenite din cele calde și din cele reci se spune că este aceea care provoacă rodul sau lipsa de rod, pentru că cele calde sunt roditoare, iar cele reci, neroditoare, după cum și în cazul animalelor, unele sunt fecunde, altele sterpe, unele nasc pui vii, altele se înmulțesc prin ouă. A doua cauză este aceea care privește terenurile, de pildă cele calde sau cele reci, pentru că ființe de natură opusă pot trăi în terenuri potrivnice lor, astfel, cele calde în locuri reci, și cele reci în locuri calde. Căci așa le naște natura spontan, ca și când similarul le-ar distruge, din cauza excesului, și, dimpotrivă, ar fi salvate de contrariul lor, ca și cum în acest fel s-ar crea un echilibru. Așa spune și Empedocles (31, A, 73) în legătură cu animalele; cele care au în natura lor un surplus de foc tind spre umed. (6) Această părere a împărtășit-o și Menestor, nu numai în privința animalelor, ci și a plantelor. Căci plantele cele

mai "calde", zice el, sunt în special cele ce trăiesc în apă, ca, de pildă, stuful, trestia, căprișorul, din care cauză ele nu îngheață iarna; și cele ce îndeosebi pot trăi în frig sunt, printre altele, pinul, bradul, cedrul, ienuperul, iedera. Pe iedera nici zăpada nu se menține din cauza căldurii. Ea își strâmbă trunchiul din pricina naturii ei interioare, care este caldă și se încolăcește. (7) A treia cauză, zice el, este cea a înmuguririi și a coacerii timpurii, căci și seva, dacă este caldă de la natură, face să crească și să se coacă fructele devreme. Dovadă a acestui fapt, iedera și altele de acest fel. A patra cauză este cea a plantelor cu frunze permanente: căci tot din cauza căldurii, crede acesta unele plante își păstrează frunzele, iar altora, din lipsa căldurii, le cad. El mai adaugă la cele spuse până aci și următoarele observații, anume că iasca cea mai bună și care arde cel mai bine este cea provenită din esențe lemnoase acvatice, ca fiind cele mai apropiate de elementul foc.

6. THEOPHR. d. caus. pl. II 4, 3 ἡ δὲ π ί ε ρ α [năml. γῆ] πάμπαν οὐδενὶ συμφέρει φυτῶν· ξηραίνει γὰρ μᾶλλον τοῦ δέοντος, ὥσπερ καὶ Μ. φησί. τοιαύτην δ' εἶναι τὴν π λ υ ν τ ρ ί δ α, χρώμα δ' ὑπόλευκον. Vgl. a. O. II 4, 5.

6. TEOFR., *Caus. pl.* II, 4, 3. Iar (pământul) gras nu priește deloc nici unei plante, pentru că o usucă mai mult decât trebuie, după cum spune și Menestor. Așa este pământul alcalin, albicios la culoare.

7. -VI, 3, 5 καὶ ἔτι δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον αἱ διαφοραὶ [năml. τῶν χυμῶν]. διὸ καὶ οἱ ὁμογενεῖς πλείους οἶον ἀύστηροί, λιπαροί, πικροί, γλυκεῖς. ὅθεν καὶ οἱ π α λ α ι οὶ τ ῶ ν φ υ σ ι ο λ ό γ ω ν ἀπίρους ἐτίθεντο τοὺς χυμούς, ὥσπερ καὶ Μενέστωρ· ὅποια γὰρ ἂν τις ἡ μίξις καὶ ἡ σῆψις γένηται τοῦ ὑγροῦ ἐμφύτου, ποιοῦτον εἶναι καὶ τὸν χυμόν.

7. –VI, 3, 5. Mai sunt apoi și deosebirile mai mult sau mai puțin adânci ale sevelor. De aceea sevele de proveniență asemănătoare sunt mai numeroase, ca de pildă, cele acre, grase, amare, dulci. De aici și naturaliștii vechi ca Menestor, considerau că sevele sunt infinite, căci, așa cum va fi combinația și fermentația umorii din interiorul plantei, așa-i va fi și seva.

XUTHOS

ARISTOT. Phys. Δ 9. 216 b 22 εἰσὶ δὲ πνευε οἱ διὰ τοῦ μανοῦ καὶ πυκνοῦ οἶονται φανερόν εἶναι ὅτι ἔστι κενόν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ἔστι μανὸν καὶ πυκνόν, οὐδὲ συνιέναι καὶ πιλεῖσθαι οἷόν τε. εἰ δὲ τοῦτο μὴ εἴη, ἢ ὅλως κίνησις οὐκ ἔσται ἡ κ υ μ α ν ε ῖ τ ὀ ὅ λ ο ν, ὥσπερ ἔφη Ξοῦθος. SIMPL. z.d. St. 683, 24 Χ ὁ Πυθαγορικός, τοὺς αἰγαλοὺς ὑπερχεῖται. Vgl. IAMBL. V.P. 267 (c. 58 A) Κροτωνιάται ... Τίμαιος, Βούθος [Ξοῦθος ?] und 36 A 1 I 377, 17 (?).

ARIST., *Fizica* III, 9, 216 b 22. Unii cred că din „rar” și din „dens” reiese limpede <<faptul>> că există vid. Căci, dacă nu există „rar” și „dens”, nu e cu puțință ca <<lucrurile>> să se constituie prin strângerea și îngrămădirea la un loc <<a particulelor>>. Dacă n-ar fi așa ceva, atunci în general, nu va exista nmișcare, sau *întregul se va umfla*, cum spunea Xuthos. SIMPL., la acest loc St. 683, 24 Xuthos, pythagoreicul (zice că întregul) se va revărsa și se va extinde și mai mult, așa cum se revarsă marea peste țărături prin valuri. Cf. IAMBL., V.P. 267 (c. 58 A) Locuitori ai Crotonei... Timaios, Buthos (Xuthos?) V. și DK 36, A, I, 1, 377, 17 (?).

BOÏDAS

SCHOL. ARISTOPH. vulg. ad Nub. 96 πρῶτον μὲν γὰρ Δίφιλος [der Iambograph PLG II 504 Bergk] εἰς Βοῖδαν τὸν φιλόσοφον ὀλόκληρον συνέταξε ποίημα, δι' οὗ καὶ εἰς δουλείαν ἐρυπαίνεται ὁ φιλόσοφος. οὐ διὰ τοῦτο δὲ ἐχθρὸς ἦν. ἔπειτα Εὐπολῖς, εἰ καὶ δι' ὀλίγων ἐμνήσθη Σωκράτους, μᾶλλον ἢ Ἀριστοφάνης ἐν ὅλαις ταῖς Νεφέλαις αὐτοῦ καθήψατο.

SCHOL., ARISTOPH., vulg. ad. Nub., 96. Căci mai întâi Diphilos (iambograful PLG II, 504, Bergk) a compus la adresa filosofului Boïdas un poem întreg, în care filosoful era insultat de a fi căzut în sclavie. Dar, din această cauză, el nu era urât de lume. După aceea, Eupolis, chiar dacă în puține cuvinte a amintit de Socrate, s-a legat totuși de el mai mult decât <<a făcut-o>> Aristofan în toată comedia sa *Norii*.

HERAKLEITOS

A. VIAȚA ȘI ÎNVĂȚĂȚURA

VIAȚA

1. DIOG. IX 1-17 (1) Ἡράκλειτος Βλόσωνος ἦ, ὥς τινες, Ἡράκωντος Ἐφέσιος. οὗτος ἠκμαζε μὲν κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἐξηκοστὴν ὀλυμπιάδα [504- 501]. μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὄντιναοῦν καὶ ὑπερόπτης, ὥς καὶ ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δῆλον, ἐν ᾧ φησι 'πολυμαθίη . . . Ἐκαταῖον' [B 40]. εἶναι γὰρ ἔν τὸ σοφὸν ... πάντων' [B 41]. 'τόν' τε Ὅμηρον' ἔφασκεν ... ὁμοίως' [B 42]. (2) ἔλεγε δὲ καὶ ὕβριν ... πυκραιήν' [B 43] καὶ μάχεσθαι

... τείχεος' [B 44]. καθάπτεται δὲ καὶ τῶν ἑρεσίων ἐπὶ τῷ τὸν ἐταῖρον ἐκβαλεῖν Ἑρμόδωρον, ἐν οἷς φησιν· ἄξιον... μετ' ἄλλων' [B 121]. ἀξιούμενος δὲ καὶ νόμους θεῖναι πρὸς αὐτῶν ὑπερεῖδε διὰ τὸ ἤδη κεκρατῆσθαι τῇ πονηρᾷ πολιτείᾳ τὴν πόλιν. (3) ἀναχωρήσας δὲ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῶν παίδων ἡστραγάλιζεν· περιστάντων δ' αὐτὸν τῶν ἑφεσίων, 'τί, ὦ κάκιστοι, θαυμάζετε;' εἶπεν· ἥ οὐ κρεῖττον τοῦτο ποιεῖν ἢ μεθ' ὑμῶν πολιτεύεσθαι;' καὶ τέλος μισανθρωπήσας καὶ ἐκτατήσας ἐν τοῖς ὄρεσι διηιτᾶτο, πόας σιτούμενος καὶ βοτάνας. καὶ μέντοι καὶ διὰ τοῦτο περιτραπείς εἰς ὕδρον κατῆλθεν εἰς ἄστν καὶ τῶν ἱατρῶν αἰνιγματωδῶς ἐπυνθάνετο, εἰ δύναιντο ἐξ ἐπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι· τῶν δὲ μὴ συνέντων, αὐτὸν εἰς βούστασιν κατορύξας τῇ τῶν βολίτων ἀλέαι ἡλπισεν ἐξατμισθῆσθαι. οὐδὲν δὲ ἀνύων οὐδ' οὕτως ἐτελεύτα βιοὺς ἔτη ἐξήκοντα. (Folgt Epigramm des Laertios.). (4) Ἑρμιππος (FHG III 42 fr. 28) δὲ φησι λέγειν αὐτὸν τοῖς ἱατροῖς, εἴ τις δύναται τὰ ἔντερα κεινώσας <τὸ> ὑγρὸν ἐξεράσαι· ἀπειπόντων δὲ θεῖναι αὐτὸν εἰς τὸν ἥλιον καὶ κελεύειν τοὺς παῖδας βολίτοις καταπλάττειν· οὕτω δὲ κατατεινόμενον δευτεραῖον τελευτῆσαι καὶ θαφθῆναι ἐν τῇ ἀγορᾷ. Νεάνθης δ' ὁ Κυζικηνός (FGrHist. 84 F 25 II 197) φησι μὴ δυνηθέντα αὐτὸν ἀποσπάσαι τὰ βόλιτα μεῖναι καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν ἀγνοηθέντα κυνόβρωτον γενέσθαι. (5) γέγονε δὲ θαυμάσιος ἐκ παίδων, ὅτε καὶ νέος ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι, τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνώκεναι. ἤκουσέ τε οὐδενός, ἀλλ' αὐτὸν ἔφη διζήσασθαι [B 101] καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτοῦ. Σωτίων δὲ φησιν εἰρηκέναι τινὰς Ξενοφάνους αὐτὸν ἀκηκοέναι· λέγειν τε Ἀρίστωναν ἐν τῷ Περὶ Ἡρακλείτου καὶ τὸν ὕδρον αὐτὸν θεραπευθῆναι, ἀποθανεῖν δ' ἄλλῃ νόσῳ· τοῦτο δὲ καὶ Ἰππόβοτός φησι. τὸ δὲ φερόμενον αὐτοῦ βιβλίον ἐστὶ μὲν ἀπὸ τοῦ συνέχοντος Περὶ φύσεως, διήμιρται δὲ εἰς τρεῖς λόγους, εἷς τε τὸν περὶ τοῦ παντὸς καὶ πολιτικὸν καὶ θεολογικόν. (6) ἀνέθηκε δ' αὐτὸ εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν, ὥς μὲν τινες, ἐπιτηδεύσας ἀσαφέστερον γράψαι, ὅπως οἱ δυνάμενοι <μόνοι> προσίοιεν αὐτῷ καὶ μὴ ἐκ τοῦ δημῶδους εὐκαταφρόνητον ἦι. τοῦτον δὲ καὶ ὁ Τίμων [fr. 43 D.] ὑπογράφει λέγων· 'τοῖς δ' ἐνὶ κοκκυστῆς ὀχλολοίδορος Ἡράκλειτος αἰνικτῆς

άνόρουσε'. Θεόφραστος δέ φησιν ὑπὸ μελαγχολίας τὰ μὲν ἡμιτελῆ, τὰ δὲ ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντα γράψαι. σημεῖον δ' αὐτοῦ τῆς μεγαλοφροσύνης Ἀντισθένης φησὶν ἐν Διαδοχαῖς (FHG III 182*)· ἐκχωρῆσαι γὰρ τάδε λφῶι τῆς βασιλείας. τοσαύτην δὲ δόξαν ἔσχε τὸ σύγγραμμα, ὡς καὶ αἰρετιστὰς ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι τοὺς κληθέντας Ἡρακλειτεῖους.

(7) ἐδόκει δὲ αὐτῶι καθολικῶς μὲν τάδε· ἐκ πυρὸς τὰ πάντα συνετάναι καὶ εἰς τοῦτο ἀναλύεσθαι· πάντα δὲ γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην καὶ διὰ τῆς ἐναντιοτροπῆς ἡρμόσθαι τὰ ὄντα· καὶ πάντα ψυχῶν εἶναι καὶ δαιμόνων πλήρη. εἶρηκε δὲ καὶ περὶ τῶν ἐν κόσμῳ συνισταμένων πάντων παθῶν, ὅτι τε ὁ ἥλιός ἐστι τὸ μέγεθος οἷος φαίνεται. (Λέγεται δὲ καὶ· 'ψυχῆς ... ἔχει' [B 45]. τὴν τε οἴησιν ἱερὰν νόσον [B 46] ἔλεγε καὶ τὴν ὄρασιν ψεύδεσθαι. λαμπρῶς τε ἐνίστε ἐν τῷ συγγράμματι καὶ σαφῶς ἐκβάλλει, ὥστε καὶ τὸν νωθέστατον ραϊδίως γινῶναι καὶ διάρμα ψυχῆς λαβεῖν· ἢ τε βραχύτης καὶ τὸ βάρος τῆς ἐρμηνείας ἀσύγκριτον.) (8) καὶ τὰ ἐπὶ μέρους δὲ αὐτῶι ὧδ' ἔχει τῶν δογμάτων· πῦρ εἶναι στοιχεῖον καὶ πυρὸς ἀμοιβὴν τὰ πάντα [B 90], ἀραιῶσαι καὶ πυκνώσαι [τὰ] γινόμενα· σαφῶς δὲ οὐδὲν ἐκτίθεται. γίνεσθαι τε πάντα κατ' ἐναντιότητα καὶ εἶν τὰ ὅλα ποταμοῦ δίκην (vgl. B 12. 91), πεπεράνθαι τε τὸ πᾶν καὶ ἓνα εἶναι κόσμον· γεννᾶσθαι τε αὐτόν ἐκ πυρὸς καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατὰ τινας περιόδους ἐναλλάξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα· τοῦτο δὲ γίνεσθαι καθ' εἰμαρμένην. τῶν δὲ ἐναντίων τὸ μὲν ἐπὶ τὴν γένεσιν ἄγον καλεῖσθαι πόλεμον καὶ ἔριν [B 80], τὸ δ' ἐπὶ τὴν ἐκπύρωσιν ὁμολογίαν καὶ εἰρήνην, καὶ τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω, τὸν τε κόσμον γίνεσθαι κατ' αὐτήν. (9) πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεισθαι συνιστάμενόν τε γίνεσθαι ὕδωρ, πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ εἰς γῆν τρέπεσθαι· καὶ ταύτην ὁδὸν ἐπὶ τὸ κάτω εἶναι. πάλιν τε αὖ τὴν γῆν χειῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, ἐκ δὲ τούτου τὰ λοιπὰ, σχεδὸν πάντα ἐπὶ τὴν ἀναθυμίασιν ἀνάγων τὴν ἀπὸ τῆς θαλάττης· αὕτη δὲ ἐστὶν ἢ ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδός. γίνεσθαι δὲ ἀναθυμιάδες ἀπὸ τε γῆς καὶ θαλάττης, ἃς μὲν λαμπρὰς καὶ καθαρὰς, ἃς δὲ σκοτεινάς. αὔξεσθαι δὲ τὸ μὲν πῦρ ὑπὸ τῶν λαμπρῶν, τὸ δὲ ὑγρὸν ὑπὸ τῶν ἐτέρων. τὸ δὲ περιέχον ὁποῖόν ἐστιν οὐ δηλοῖ· εἶναι μέντοι ἐν αὐτῶι σκάφας ἐπεστραμμένας κατὰ

κοῖλον πρὸς ἡμᾶς, ἐν αἷς ἀθροιζομένας τὰς λαμπράς ἀναθυμιάσεις ἀποτελεῖν φλόγας, ἃς εἶναι τὰ ἄστρα. (10) λαμπροτάτην δὲ εἶναι τὴν τοῦ ἡλίου φλόγα καὶ θερμοτάτην. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἄστρα πλεῖον ἄπέχειν ἀπὸ γῆς καὶ διὰ τοῦτο ἦττον λάμπειν καὶ θάλλειν, τὴν δὲ σελήνην προσγειότεραν οὖσαν μὴ διὰ τοῦ καθαροῦ φέρεσθαι τόπου. τὸν μέντοι ἥλιον ἐν διαυγεί καὶ ἀμιγεῖ κεῖσθαι καὶ σύμμετρον ἄφ' ἡμῶν ἔχειν διάστημα· τοιγάρτοι μᾶλλον θερμαίνειν τε καὶ φωτίζειν. ἐκλείπειν τε ἥλιον καὶ σελήνην ἄνω στρεφομένων τῶν σκαφῶν· τοὺς τε κατὰ μῆνα τῆς σελήνης σχηματισμοὺς γίνεσθαι στρεφομένης ἐν αὐτῇ κατὰ μικρὸν τῆς σκάφης. ἡμέραν τε καὶ νύκτα γίνεσθαι καὶ μῆνας καὶ ὥρας ἐτείους καὶ ἐνιαυτοὺς ὑετούς τε καὶ πνεύματα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κατὰ τὰς διαφόρους ἀναθυμιάσεις. (11) τὴν μὲν γὰρ λαμπρὰν ἀναθυμίασιν φλογωθεῖσαν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἡλίου ἡμέραν ποιεῖν, τὴν δὲ ἐναντίαν ἐπικρατήσασαν νύκτα ἀποτελεῖν· καὶ ἐκ μὲν τοῦ λαμπροῦ τὸ θερμὸν αὐξόμενον θέρος ποιεῖν, ἐκ δὲ τοῦ σκοτεινοῦ τὸ ὑγρὸν πλεονάζον χειμῶνα ἀπεργάζεσθαι. ἀκολουθῶν δὲ τούτοις καὶ περὶ τῶν ἄλλων αἰτιολογεῖ. περὶ δὲ τῆς γῆς οὐδὲν ἀποφαίνεται ποία τίς ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν σκαφῶν. καὶ ταῦτα μὲν ἦν αὐτῷ τὰ δοκοῦντα.

τὰ δὲ περὶ Σωκράτους καὶ ὅσα ἐντυχὼν τῷ συγγράμματι εἶποι, κομίσαντος Εὐριπίδου, καθά φησιν Ἀρίστων, ἐν τῷ περὶ Σωκράτους εἰρήκαμεν (s. A 4). (12) (Σέλευκος μέντοι φησὶν ὁ γραμματικὸς (fēhlť FHG III 500) Κρότωνά τινα ἰστορεῖν ἐν τῷ Κατακολυμβητῇ Κράτητά τινα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα κομίσαι τὸ βιβλίον). καὶ εἰπεῖν Δηλίου τινὸς δεῖσθαι κολυμβητοῦ, ὃς οὐκ ἀποπνιγῆσεται ἐν αὐτῷ. ἐπιγράφουσι δὲ αὐτῷ οἱ μὲν Μούσας, οἱ δὲ Περὶ φύσεως, Διόδotos δὲ

ἀκριβὲς οἰάκισμα πρὸς στάθμην βίου,

ἄλλοι γνῶμον' ἡθῶν, τρόπου κόσμον ἓνα τῶν ξυμπάντων. φασὶ δ' αὐτὸν ἐρωτηθέντα, διὰ τί σιωπᾷ, φάναι ἔν' ὑμεῖς λαλῆτε'. ἐπόθησε δὲ αὐτοῦ καὶ Δαρεῖος μετασχεῖν καὶ ἔγραψεν ὧδε πρὸς αὐτόν. Folgt

cap.13-14 ein Brief des Dareios (attisch) und Heraklits Antwort (ionisch), die wie die übrigen sieben (Hercher Epistologr. 280 ff.) nach Diels den Abdruck nicht lohnen.

(15) τοιοῦτος μὲν ἀνὴρ καὶ πρὸς βασιλέα. Δημήτριος δέ φησιν ἐν τοῖς Ὀμιωνόμοις καὶ Ἀθηναίων αὐτὸν ὑπερφρονῆσαι, δόξαν ἔχοντα παμπλείστην, καταφρονούμενόν τε ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων ἐλέσθαι μᾶλλον τὰ οἰκεῖα. μέμνηται αὐτοῦ καὶ ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογία (FGrHist. 228 F 40 || 970). πλεῖστοί τέ εἰσιν ὅσοι ἐξηγῆνται αὐτοῦ πρὸ σύγγραμμα· καὶ γὰρ Ἀντισθένης καὶ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός (p. 88 Voss), Κλεάνθης τε καὶ Σφαῖρος ὁ Στωικός, πρὸς δὲ Πανσανίας ὁ κληθεὶς Ἡρακλειτιστής, Νικομήδης τε καὶ Διονύσιος· τῶν δὲ γραμματικῶν Διόδωτος, ὃς οὐ φησι περὶ φύσεως εἶναι τὸ σύγγραμμα, ἀλλὰ περὶ πολιτείας, τὰ δὲ περὶ φύσεως ἐν παραδείγματι εἶδει κεῖσθαι. (16) Ἰερώνυμος δέ φησι (fr. 23 Hiller) καὶ Σκυθῖνον τὸν τῶν Ἰάμβων ποιητὴν (vgl. C 3) ἐπιβαλέσθαι τὸν ἐκείνου λόγον διὰ μέτρου ἐκβάλλειν. πολλὰ τ' εἰς αὐτὸν ἐπιγράμματα φέρεται, ἀτὰρ δὴ καὶ τόδε (Anth. P. VII 128)·

Ἡράκλειτος ἐγὼ τί μ' ἄνω κάτω ἔλκετ' ἄμουςοι;
οὐχ ὑμῖν ἐπόνουν, τοῖς δ' ἔμ' ἐπισταμένους.
εἰς ἐμοὶ ἄνθρωπος τρισμύριοι, οἱ δ' ἀνάριθμοι
οὐδεῖς. ταῦτ' αὐδῶ καὶ παρὰ Φερφεφόνῃ.

καὶ ἄλλο τοιόνδε (Anth. P. IX 540)·

μὴ ταχὺς Ἡρακλείτου ἐπ' ὀμφαλὸν εἴλεε βύβλον
τοῦφεσίου· μάλα τοι δύσβατος ἀτραπιτός.
ὄρφνῃ καὶ σκότος ἐστὶν ἀλάμπετον· ἦν δέ σε μύστης
εἰσαγάγηι, φανεροῦ λαμπρότερ' ἡελίου.

(17) γεγόνασι δ' Ἡράκλειτοι πέντε· πρῶτος αὐτὸς οὗτος· δεύτερος ποιητὴς λυρικός, οὗ ἐστὶ τῶν δώδεκα θεῶν ἐγκώμιον· τρίτος ἐλεγείας ποιητὴς Ἀλικαρνασσεύς, εἰς ὃν Καλλίμαχος πεποίηκεν οὕτως· εἰπέ τις

... βαλεῖ' (epigr. 2 Wil.)· τέταρτος Λέσβιος ἱστορίαν γεγραφὼς
Μακεδονικὴν πέμπτος σπουδογέλοιος ἀπὸ κιθαρωιδίας μεταβεβηκὼς εἰς
τὸ εἶδος.

1. DIOG. LAERT. IX, 1-17. (1) Heraclit, fiul lui Blosson, sau, după unii, fiul lui Heracon, era din Efes. A atins vârsta maturității în cea de-a șaizeci și noua olimpiadă (540-501 î.e.n.). S-a dovedit plin de trufie și dispreț ca nimeni altul, după cum reiese și din scrierea sa în care spune: (urmează fragmentele 40, 41, 42, 43, 44). A muștrat pe efesieni, care-l exilasera pe prietenul său Hermodor, cu aceste cuvinte: (urmează fragmentul 121). Socotit demn de concetățenii săi să redacteze legi, n-a primit această cinste, deoarece orașul se afla încă dinainte vreme pradă unei constituții corupte. (3) Retrăgându-se la templul zeiței Artemis juca arșice cu copiii, când se văzu înconjurat de efesieni. " De ce vă minunați, oameni răi, le spuse, oare nu-i mai nimerit ce fac, decât să mă ocup de treburile obștești alături de voi?". În cele din urmă, plin de ură pentru semenii săi, se duse de unul singur în munți unde începu să-și petreacă viața hrănindu-se cu ierburi și cu rădăcini. Dar, cum după un astfel de trai s-a îmbolnăvit de hydropisie, coborî spre oraș și ispiti medicii prin enigma dacă sunt în stare dintr-un potop să facă uscat; doctorii însă nu l-au înțeles și atunci s-a înfundat într-un grajd cu nădejdea că prin căldura bălegarului apa se va evapora. Neizbutind nimic nici pe această cale, s-a sfârșit din viață în vârstă de șaizeci de ani (urmează epigrama lui Diogenes Laërtios despre moartea lui Heraclit). (4) Hermippos (FHG III, 42, fr. 28), pe de altă parte susține că Heraclit a întrebat medicii dacă cineva poate să-i scoată apa prin golirea intestinelor. Medicii au răspuns negativ. Atunci el se așeză la soare și porunci unor copii să-l acopere cu bălegar. Astfel întins la pământ s-a sfârșit în ziua următoare și a

fost înmormântat în Agora. Neanthes din Cyzic (FGrHist. 84, F, 25, II, 197) afirmă însă că în neputință de a împrăști singur bălegarul, Heraclit a rămas îngropat sub el, și – de nerecunoscut prin schimbarea ce o suferise – a fost sfâșiat de câini. (5) Încă din copilărie a stârnit mirare: ca adolescent, susținea că nu știe nimic, iar ca om matur că le știe temeinic pe toate. Nu a fost discipolul nimănui, ci pretindea că s-a certat pe sine însuși (fr. 101) și că toate le-a învățat de la sine însuși. Sotion, dimpotrivă, după unele mărturii, afirmă că Heraclit l-a audiat pe Xenofan, iar Ariston, în lucrarea sa, *Despre Heraclit*, susține că filosoful s-a vindecat de hydropisie și că a murit de o altă boală; așa zice și Hippobotos. Îi este atribuită o operă intitulată, după principalul ei conținut, *Despre natură*; ea se împarte în trei cărți: Despre univers, Politica și Teologia. (6) Heraclit a depus lucrarea în templul zeiței Artemis. După unii, el și-a dat toată osteneala s-o scrie cât mai obscur, cu intenția ca de conținutul ei să se apropie <<numai>> cei capabili – și ca nu cumva printr-un stil mai lesne de înțeles, să ajungă batjocura lumii. Și Timon îl descrie pe Heraclit (fr. 43 D) spunând: „printre ei s-a înălțat cu strigătul său pătrunzător cel ce a hulit mulțimea, enigmaticul Heraclit”. Teofrast atribuie melancoliei faptul că anumite lucruri le-a scris doar pe jumătate iar altele fără consecvență în gândire. Antisthenes citează o dovadă a generozității sufletești a lui Heraclit în lucrarea sa despre *Succesiuni* (FHG III, 182): filosoful a renunțat în favoarea fratelui său la funcția de basileu. Cartea lui s-a bucurat de o atare faimă încât după el s-a ivit o adevărată școală, așa-numiții „heraclitici”. (7) În linii mari, doctrina lui este următoarea: toate se alcătuiesc din foc și în foc se risipesc; toate se ivesc după voia soartei și cele ce există concordă prin preschimbarea în contrarii; totul e plin de duhuri și demoni. A vorbit de asemenea despre toate fenomenele câte se

petrec pe lume și a spus că soarele are întocmai mărimea câtă pare. (Cunoscut este și d i c t o n u l... (fr. 45). Numea opinia personală boala sacră (fr. 46) și vederea, înșelăciune. Câteodată, se exprimă limpede și pe înțeles, așa încât până și un cititor cu o minte mai puțin ascuțită îl înțelege cu ușurință, încercând un sentiment de înălțare sufletească. Concizia și tonul plin de gravitate al modului său de exprimare nu găsesc termen de comparație). (8) Iată acum care sunt învățăturile lui Heraclit luate pe categorii: focul este elementul primordial și toate rezultă din transformările focului (fr. 90), alcătuindu-se pe calea rarefierii și a condensării lui; în chip lămurit însă nu dă nici o explicație. Toate se nasc din opoziția contrariilor și în întregimea lor curg asemenea unui râu (cf. fr. 12, 91). Universul este limitat și lumea este una. Ea se naște din foc și iarăși cade pradă focului la intervale anumite; această alternanță se repetă în veci și se împlinește conform ursitei. Acea latură a contrariilor care provoacă geneza este numit „război” și „ceartă” (fr. 80) iar cealaltă, care provoacă incendiul universal, „concordie” și „pace”. Deplasarea este „calea care urcă și coboară” iar lumea se naște datorită mișcării. (9) Prin condensare focul trece spre starea lichidă iar când devine consistent, apare apa; când apa se solidifică, se transformă în pământ; aceasta este calea care coboară. Apoi, pământul începe iarăși să curgă și din pământ apare apa, iar din apă celelalte; (în acest fel) Heraclit reduce aproape toate la exhalăția care se desprinde de pe întinsul mării; aceasta este calea care urcă. Exhalățiile se ridică atât de pe suprafața pământului cât și a mării; unele sunt strălucitoare și transparente, altele însă sunt întunecate. Focul își mărește volumul din exhalățiile limpezi, iar umezeala din cele întunecate. Cât despre boltă cerului, care este natura ei, acest lucru nu-l lămurește. Totuși, (după Heraclit), pe boltă se află niște

bazine întoarse spre noi cu gura în jos, în care se strâng grămadă exalațiile strălucitoare și se produc flăcări; aceste bazine sunt astrele. (10) Flacăra soarelui este cea mai strălucitoare și cea mai fierbinte. Celelalte astre sunt mai îndepărtate de pământ și din această cauză luminează și încălzesc mai puțin. Luna, mai apropiată de pământ, nu se mișcă într-o zonă pură. Dimpotrivă, soarele se află într-o zonă transparentă și curată, iar distanța care-l separă de noi este tocmai cea nimerită; iată de ce încălzește și luminează ceva mai mult. Eclipsele de lună și de soare se produc prin răsturnarea cu gura în sus a bazinelor respective. Fazele lunii din fiecare lună rezultă din învârtirea treptată a bazinului ei în jurul lui însuși. Ziua și noaptea, lunile, anotimpurile și anii, ploile și vânturile, precum și alte fenomene asemănătoare, se nasc în conformitate cu diferitele exalații. (11) Când exalația strălucitoare se aprinde în cavitatea circulară a soarelui, se face ziua, când exalația potrivnică se dovedește mai puternică, se face noapte. Prin creșterea căldurii care se degajează din exalația strălucitoare ia naștere vara, iar când umiditatea provenită din exalația întunecoasă sporește, apare iarna. În chip asemănător explică el și cauzele altor fenomene. Despre pământ, în schimb, nu dă nici o lămurire cum este, și nici despre bazine. Acestea sunt părerile lui.

Cât despre Socrate și cele ce ar fi spus când a luat cunoștință de lucrarea lui Heraclit pe care i-a adus-o Euripide, după câte pretinde Ariston, am vorbit în pasajul referitor la Socrate (vezi A 4). (12) (Iată ce susține gramaticul Seleucos (lipsește FHG III, 500): un oarecare Croton, în lucrarea sa *Scufundătorul*, povestește că un anume Crates a adus pentru prima oară cartea lui Heraclit în Elada), adăugând că într-adevăr trebuie să fii un scufundător din Delos dacă nu vrei să te îneci în ea. Unii îi dau drept titlu *Muzele*, alții, *Despre natură*, în timp ce

Diodot o numește *Cârmă sigură pentru atingerea scopului în viață*. Alții o intitulează *Îndreptar al moravurilor*, iar alții, *Unica regulă de viață pentru toți*. Se spune că, fiind întrebat de ce tace, a răspuns: „ca să flecăriți voi”. Regele Darius a dorit din toată inima să stea de vorbă cu el și i-a scris astfel: (urmează scrisorile apocrife ale lui Darius și Heraclit). (15) Iată atitudinea luată de acest bărbat deosebit, față de un rege. Demetrios, în tratatul său *Despre omonime* mărturisește că filosoful arăta nepăsare chiar față de atenieni, printre care se bucura de un renume neobișnuit, și că, deși nu era prețuit de efesieni, prefera totuși meleagurile patriei sale. Și Demetrios din Phaleron amintește de Heraclit în *Apologia lui Socrate* (FGrHist, 228, F, 40, II, 970). Foarte numeroși sunt aceia care i-au comentat lucrarea: printre alții Antisthenes și Herakleides din Pont, Cleantes și Sphairos stoicul, apoi Pausanias, poreclit Heracliteanul; Nicomedes și Dionysios; dintre gramatici, Diodot, care susține că lucrarea lui Heraclit nu se ocupă cu probleme despre natură, ci cu probleme de politică, iar pasajele referitoare la natură se găsesc doar ca exemplificări. (16) Hieronymos pretinde (fr. 23 Hiller) că iambograful Skythinios a făcut încercarea să transpună în versuri doctrina lui Heraclit. Multe sunt epigramele care i-au fost adresate, între altele și următoarea (*Anthologia Palatina* VII, 128): „Eu sunt Heraclit; de ce, oameni nepricepuți în meșteșugul Muzelor, mă suciți în sus și în jos? Nu pentru voi trudit-am, ci pentru cei care mă înțeleg. Un singur om face pentru mine cât treizeci de mii iar mulțimile nesfârșite nu înseamnă nimic. Iată ce susțin cu tărie, fie și în fața Persephonei”. Citez și această epigramă (*Anthologia Palatina* IX, 540): „Nu te grăbi să desfășori în pripă cartea lui Heraclit din Efes, căci nespuse de grea este cărarea ce o ai de străbătut. N-ai să dai decât de obscuritate și de un întunerice în care nu licărește nici o lumină. Dacă însă te

conduce un inițiat, cartea devine mai luminoasă decât strălucirea soarelui”.

(17) Au existat cinci Heraclit. Primul este chiar acesta; al doilea, un poet liric de la care ne-a rămas un elogiu al celor doisprezece zei; al treilea, un poet elegiac din Halicarnas, pentru care Callimachos a compus această epigramă (epigr. 2 Wil.); al patrulea este un lesbian care a scris o istorie a Macedoniei; al cincilea, un umorist care a trecut la acest gen după ce a fost cithared.

1a. SUID· Ἡράκλειτος Βλόσωνος ἢ Βαύτωρος, οἱ δὲ Ἡρακῖνος, Ἐφέσιος, φιλόσοφος φυσικός, ὃς ἐπεκλήθη Σκοτεινός. οὗτος ἐμαθήτευσεν οὐδενὶ τῶν φιλοσόφων, φύσει δὲ καὶ ἐπιμελείαι ἡσκήθη. οὗτος ὑδρωπιάσας οὐκ ἐνεδίδου τοῖς ἰατροῖς ἥτις ἐβούλοντο θεραπεύειν αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς βολβίτῳ χρίσας ὅλον ἑαυτὸν εἶασε ξηρανθῆναι τοῦτο ὑπὸ τῷ ἡλίῳ, καὶ κείμενον αὐτὸν κύνες προσελθοῦσαι διέσπασαν. οἱ δὲ ἄμμῳ χλωσθέντα φασὶν ἀποθανεῖν. τινὲς δὲ αὐτὸν ἔφασαν διακοῦσαι Ξενοφάνους καὶ Ἰππάσου τοῦ Πυθαγορείου. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ξθ ὀλυμπιάδος [504- 1] ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου, καὶ ἔγραψε πολλὰ ποιητικῶς.

1 a. LEX. SUDA. Heraclit, fiul lui Bloson sau al lui Bautor, după unii, al lui Heracin, era un efesian, filosof al naturii (φυσικός) poreclit Obscurul. El n-a fost discipolul nici unuia dintre filosofi, ci singur a pătruns tainele învățăturii prin talentul și hărnicia sa neobosită. Îmbolnăvindu-se de hydropisie, nu s-a dat pe mâna doctorilor care voiau să-l vindece, așa cum credeau ei, ci, acoperindu-se în întregime cu gunoi, așteaptă ca gunoiul să se usuce la soare; pe când zăcea, câinii, care-i dădeau târcoale, l-au sfâșiat în bucăți. După o altă variantă ar fi murit sub nisipul pe care-l îngrămadise deasupra-i. Unii totuși spun că i-a audiat pe Xenofan și pe Hippasos pythagoricul. El a atins vârsta maturității în cea

de-a șaizeci și noua olimpiadă (504-501 î.e.n.) sub Darius, fiul lui Hystaspes, și a scris multe opere într-un stil poetic.

2. STRABO XIV 3 p. 632, 633 ἄρξαι δέ φησιν (Pherekydes FGrHist 3 F 155 I 99) Ἄνδροκλον τῆς τῶν Ἰωνῶν ἀποικίας, ὕστερον τῆς Αἰολικῆς, υἱὸν γνήσιον Κόδρου τοῦ Ἀθηνῶν βασιλέως, γενέσθαι δὲ τοῦτον Ἐφέσου κτίστην. διόπερ τὸ βασίλειον τῶν Ἰωνῶν ἐκεῖ συστήναι φασι, καὶ ἔτι νῦν οἱ ἐκ τοῦ γένους ὀνομάζονται βασιλεῖς ἔχοντές τινας τιμὰς, προεδρίαν τε ἐν ἀγῶσι καὶ πορφύραν ἐπίσημον τοῦ βασιλικοῦ γένους, σκίπωνα ἀντὶ σκῆπτρου, καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος. Vgl. I 141, 7.

2. STRABON XIV, 3, p. 632 (Pherekydes din Leros, FGrHist. 3, F, 155, I, 99) spune că Androclos, fiul legitim al lui Codros, regele atenienilor, a fost inițiatorul colonizării ionice, mai târzie decât cea eolică, și totodată ctitorul Efesului. Iată de ce se povestește că aici a fost întemeiat orașul de scaun al ionienilor; și astăzi încă coborâtorii din acest neam sunt numiți basilei și se bucură de anumite cinstiri, dreptul de proedrie la jocurile publice, haina muiată în purpură ca semn distinctiv al unui neam de basilei, un baston în loc de sceptru și dreptul de participare la sărbătorile zeiței Demeter din Eleusis.

3. CLEM. Strom. I 65 (II 41, 19 St.) Ἡ γὰρ ὁ Βλύσωνος Μελαγκόμαν τὸν τύραννον ἔπεισεν ἀποθέσθαι τὴν ἀρχήν. οὗτος βασιλέα Δαρεῖον παρακαλοῦντα ἤκειν εἰς Πέρσας ὑπερεῖδεν.

3. CLEMENS, *Stromat.* I, 65 (II, 41, 19 St.). Heraclit, fiul lui Blyson, l-a convins pe tiranul Melancomas să renunțe la conducere. Nu a luat în seamă invitația regelui Darius de a veni în Persia.

3a. STRABO. XIV 25 p. 642 ἄνδρες δ' ἀξιόλογοι γεγόνασιν ἐν

αὐτῇ [Ephesos] τῶν μὲν παλαιῶν Ἡ. τε ὁ Σκοτεινὸς καλούμενος καὶ Ἑρμόδωρος, περὶ οὗ ὁ αὐτὸς φησιν ἄξιον ... ἄλλων' [B 121]. δοκεῖ δ' οὗτος ὁ ἀνὴρ νόμους τινὰς Ῥωμαίοις συγγράψαι. PLIN. H. n. XXXIV 21 *fuit et Hermodori Ephesii* (năml. statua) *in comitio, legum quas decemviri scribebant interpretis, publice dicata.*

3 a. STRABON XIV, 25, p. 642. În acest oraș (Efesul) au trăit bărbaiți vestiți: printre cei din vechime se numără Heraclit cel Obscur precum și Hermodor, despre care același (Heraclit) spune: (urmează fr. 121). Acest Hermodor se pare că a întocmit unele legi pentru romani. PLINIUS, *Historia naturalis* XXXIV, 21. În locul unde se ținea adunarea poporului (*comitium*), se afla și o (statuie) a lui Hermodor – cel care a tălmăcit legile pe care le scriau decemvirii – ridicată pe cheltuiala publică.

3b. THEMIST. π. ἀρετῆς p. 40 (Rh. Mus. 27, 1872, 456 f.). Die Ephesier waren an Wohlleben und Vergnügen gewöhnt, als aber gegen sie Krieg sich erhob, versetze eine Umschliessung der Perser ihre Stadt in Belagerung. Sie aber vergnügten sich auch so nach ihrer Gewohnheit. Es fingen aber die Lebensmittel an in der Stadt zu mangeln. Als der Hunger stark auf ihnen lastete, versammelten sich die Städter, um zu beraten was zu tun sei, dass der Lebensunterhalt nicht fehle; aber zu raten, dass sie ihr Wohlleben einschränken müssten, wagte keiner. Als sie darüber alle versammelt waren, nahm ein Mann namens H. Gerstengrütze, mischte sie mit Wasser und ass sie unter ihnen sitzend, und dies war eine stillschweigende Lehre dem ganzen Volk. Es sagt die Geschichte, dass die Ephesier sofort ihre Zurechtweisung merkten und keiner anderen Zurechtweisung bedurften, sondern fortgingen, indem sie tatsächlich gesehen

hatten, dass sie etwas am Wohlleben mindern müssten, damit die Speise nicht abnehme. Als aber ihre Feinde hörten, dass sie gelernt hätten, ordnungsmässig zu leben, und die Mahlzeit nach des Herakleitos Rate hielten, brachen sie von der Stadt auf, und während sie Sieger waren durch die Waffen, räumten sie das Feld vor der Grütze des Herakleitos. PLUT. de garr. 17 p. 511 B οἱ δὲ συμβολικῶς ἄνευ φωνῆς ἃ δεῖ φράζοντες οὐκ ἐπαινοῦνται καὶ θαυμάζονται διαφερόντως; ὥς Ἡ. ἀξιούτων αὐτὸν τῶν πολιτῶν γνώμην τιν' εἰπεῖν περὶ ὁμονοίας, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ λαβὼν ψυχροῦ κύλικα καὶ τῶν ἀλφίτων ἐπιπάσας καὶ τῷ γλήχωνι κινήσας ἐκπιὼν ἀπῆλθεν, ἐνδειξάμενος αὐτοῖς, ὅτι τὸ τοῖς τυχοῦσιν ἀρκεῖσθαι καὶ μὴ δεῖσθαι τῶν πολυτελῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίαι διατηρεῖ τὰς πόλεις. Vgl. Schol. Hom. BT z. K 149.

3 b. THEMISTIOS, *Despre virtute* p. 40 ("Rh. Mus." 27, 1872, 456 și urm.). Efesienii erau obișnuiți să trăiască în belșug și desfătare, dar, când li s-a declarat război, orașul lor înconjurat de perși a fost adus în stare de asediu. Ei însă, după obiceiul lor, își duceau înainte viața de plăceri. Alimentele începură să lipsească în oraș. Când foamea îi încolți, locuitorii orașului se adunară la sfat ca să hotărască ce-i de făcut ca mijloacele de trai să nu le lipsească; dar nimeni nu îndrăzni să propună o îngrădire a bunului trai ce-l duceau. Pe când toți se găseau astfel întruniți, un om cu numele de Heraclit luă făină de orz, o amestecă cu apă, și, așezat în mijlocul lor, măncă terciul, dând astfel întregului popor, pe tăcute, o lecție. Povestea spune că efesienii au înțeles pe dată mustrarea și că nu a mai fost nevoie de alta; ei s-au răspândit pe la casele lor, pătrunși de adevărul că trebuiau să mai reducă ceva din bunul lor trai, dacă voiau ca hrana să nu le lipsească.

Când dușmanii lor auziră că au învățat să trăiască ordonat

și că își iau prânzul după sfatul lui Heraclit, s-au îndepărtat de oraș și, cu toate că erau învingători pe calea armelor, s-au retras în fața terciului lui Heraclit. PLUTARCH., *De garrulitate* 17, p. 511 B. Cei care prin simboluri exprimă ce au de spus, fără a scoate nici un cuvânt, nu sunt oare de laudat și de admirat în chip deosebit? Astfel, Heraclit, fiind rugat de concetățenii săi să formuleze o părere despre concordie, s-a urcat pe o tribună și a luat o cupă cu apă rece în care a scuturat făină de orz; apoi a amestecat conținutul cu un fir de busuioc, l-a băut și a plecat. Filosoful le-a dovedit limpede că faptul de a te mulțumi cu ce ai la îndemână și a nu duce dorul lucrurilor scumpe menține orașele în pace și concordie. Cf. SCHOL. *Homerice*, BT Ia *Iliada* X, 149.

OPERA

4. ARIST. *Rhet.* Γ 5. 1407 b 11 ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον καὶ εὐφραστον· ἔστιν δὲ τὸ αὐτό· ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι <ἔχουσιν, οἱ δ' ὀλίγοι> οὐκ ἔχουσιν οὐδ' ἂ μὴ ράϊδιον διαστίξαι ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι ἔργον διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι, ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον ἢ τῷ πρότερον, οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ 'τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίνονται' [B 1], ἄδηλον γὰρ τὸ αἰεὶ πρὸς ποτέρῳ <δεῖ> διαστίξαι. DEMETR. 192 τὸ δὲ σαφές ἐν πλείοσιν· πρῶτα μὲν ἐν τοῖς κυρίοις, ἔπειτα ἐν τοῖς συνδεδεμένοις· τὸ δὲ ἀσύνδετον καὶ διαλελυμένον ὅλον ἀσαφές πᾶν· ἄδηλος γὰρ ἡ ἐκάστου κώλου ἀρχὴ διὰ τὴν λύσιν, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου καὶ γὰρ ταῦτα σκοτεινὰ ποιεῖ τὸ πλεῖστον ἡ λύσις. DIOG. II 22 φασὶ δ' Εὐριπίδην αὐτῷ (Socrates) δόντα τὸ Ἡρακλείτου σύγγραμμα ἐρέσθαι 'τί δοκεῖ'; τὸν δὲ φάναι 'ἂ μὲν συνῆκα, γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ ἂ μὴ συνῆκα· πλὴν Δηλίου γέ τινος δεῖται κολυμβητοῦ'.

4. ARISTOTEL, *Rethorica* III, 5, 1407 b 11. Trebuie neapărat ca ceea ce scriem să se poată citi și rosti cu ușurință, ceea ce în fond este unul și același lucru. Această calitate <<o au>> textele cu multe cuvinte de legătură și nu apare (în textele cu puține cuvinte de legătură) și nici în cele în care punctuația este greu de stabilit, cum este, de pildă, opera lui Heraclit. A stabili punctuația la scrierile lui Heraclit e o adevărată trudă; n-ai cum să te lămurești căruia din cuvinte îi este atașat un altul, celui următor, sau celui din față? Iată, de exemplu, începutul operei sale: τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος, ἀεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται (fr. 1). Este cu totul neclar la care din cuvinte trebuie raportat adverbul ἀεὶ prin punctuație. DEMETRIOS, *De Elocutione* 192. Limpezimea expresiei se poate obține pe mai multe căi: mai întâi, dacă cuvintele își păstrează sensul lor propriu și apoi prin legăturile dintre cuvinte; stilul asyndetic și dezlânat este întru totul obscur; căci, întocmai ca în scrierile lui Heraclit, prin lipsa de legătură sintactică, nu se distinge care este începutul fiecărui membru dintr-o frază. Cel mai adesea, lipsa de legătură face ca frazele să fie obscure. DIOG. LAERT. II, 22: se spune că Euripide, înmânându-i lui (Socrate) opera lui Heraclit, l-a întrebat: „ce părere ai?” Iar Socrate a răspuns: „cele ce am înțeles sunt excelente; cred că la fel sunt și cele pe care nu le-am înțeles; afară dacă nu este nevoie de un scufundător din Delos” (ca să le înțelegi).

ÎNVĂȚĂȚURA

5. ARIST. *Metaph.* A 3. 984 a 7 (s. c. 18, 7 I 109, 5). SIMPL. *Phys.* 23, 33 (aus Theophr. *Phys. Opin.* fr. 1, D. 475) Ἰππασος δὲ ὁ Μεταποντίνος (C. 18, 7) καὶ Ἡ. ὁ Ἐφέσιος ἐν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον, ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχήν, καὶ ἐκ πυρὸς ποιοῦσι

τὰ ὄντα πυκνῶσει καὶ μανῶσει καὶ διαλύουσι πάλιν εἰς πῦρ, ὥς ταύτης μιᾶς οὔσης φύσεως τῆς ὑποκειμένης· πυρὸς γὰρ ἁμοιβὴν εἶναι φησιν Ἡ. πάντα. ποιεῖ δὲ καὶ τάξιν τινὰ καὶ χρόνον ὀρισμένον τῆς τοῦ κόσμου μεταβολῆς κατὰ τινὰ εἰμαρμένην ἀνάγκην. AET. I, 3, 11 (D. 283) Ἡ. καὶ Ἴππασος ὁ Μεταποντῖνος ἀρχὴν τῶν ἀπάντων τὸ πῦρ. ἐκ πυρὸς γὰρ τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾶν λέγουσι. τούτου δὲ κατασβεσθέντος κοσμοποιεῖσθαι τὰ πάντα· πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παχυμερέστατον αὐτὸ συσπυκνόμενον γῆ γίνεται, ἔπειτα ἀναχλωμένην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ πυρὸς φύσει ὕδωρ ἀποτελεῖσθαι, ἀναθυμιάμενον δὲ ἀέρα γίνεσθαι. πάλιν δὲ τὸν κόσμον καὶ τὰ σώματα πάντα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀναλοῦσθαι ἐν τῇ ἐκπυρώσει. Vgl. 5, 5, I 109, 10. GAL. de elem. sec. Hipp. I 4 (I 443 K. 23, I Helmr.) οἱ τε τὸ πῦρ [nämlich στοιχεῖον εἰπόντες] ὡσαύτως ἐκ τοῦ συνιδόν μὲν καὶ πυκνούμενον ἀέρα γίνεσθαι, παθὼν δ' ἔτι μᾶλλον τοῦτο καὶ σφοδρότερον πιληθὲν ὕδωρ, ἐπὶ πλεῖστον δὲ πυκνωθὲν γῆν ἀποτελεῖσθαι, συλλογίζονται καὶ αὐτοὶ τοῦτ' εἶναι τὸ στοιχεῖον.

5. ARISTOTEL, *Metaph.* I, 3, 984 a 7 (c. 18, 7, I, 109, 5). SIMPL., *Phys.* 23, 33 (din TEOFRAS, *Phys. Opin.*, fr. 1, D. 475). Hippasos din Metapont (c. 18, 7) și Heraclit din Efes, admit și ei existența unui principiu unic, mobil și limitat, dar consideră focul ca acest principiu și explică devenirea lucrurilor din foc prin condensare și rarefiere precum tot la foc le readuc prin descompunere, ca și când acest element din natură ar fi unicul care stă la baza devenirii. Heraclit afirmă că toate sunt un rezultat al transformării focului. El vorbește despre o anumită ordine și despre o perioadă limitată în transformarea lumii, conform hotărârilor de neînlăturat ale soartei. AET. I, 3, 11 (D. 283) Heraclit și Hippasos din metapont consideră focul ca principiu al tuturor lucrurilor; din foc, susțin ei, se nasc toate lucrurile și în foc se sfârșesc. Când focul se stinge, în lume se

alcătuiesc toate câte sunt; mai întâi, partea mai densă a focului, tot strângându-se laolaltă, devine pământ, apoi, când pământul se dilată, prin acțiunea focului, Heraclit spune că apare apa, iar din exhalările de pe suprafața apei se ivește aerul. Și iarăși lumea și toate corpurile cad pradă focului în incendiul universal. Cf. 5, 5, I, 109, 10. GALENOS, *De elem. sec. Hipp.* I, 4 (I, 443 K. 23 I Helmr.). Acei care (consideră focul un element primordial) – dacă admit că din strângerea și îngroșarea focului se naște aerul, că supus din ce în ce mai mult acestei acțiuni, cu o vigoare sporită, apare apa și că la cel mai înalt grad de îngroșare devine pământ – toți aceștia sunt de acord că focul este elementul (primordial).

6. PLAT. *Cratyl.* p. 402 A λέγει που Ἡράκλειτος ὅτι πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα λέγει ὡς δις ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης (vgl. B 91. 12). AET. I 23, 7 (D. 320) Ἡ. ἡρεμίαν μὲν καὶ στάσιν ἐκ τῶν ὅλων ἀνήρει· ἔστι γὰρ τοῦτο τῶν νεκρῶν κίνησιν δὲ τοῖς πᾶσιν ἀπεδίδου, αἰδίων μὲν τοῖς αἰδίοις, φθαρτὴν δὲ τοῖς φθαρτοῖς.

6. PLATON, *Cratylus* 402 A. Heraclit spune undeva că toate sunt trecătoare, că nimic nu rămâne, și asemănând existența unui fluviu care curge, susține că e cu neputință să te cufunzi de două ori în același fluviu. AET. I, 23, 7. (D. 320) Heraclit suprimă din Univers repausul și stabilitatea. Această stare este caracteristică numai morților. El atribuie tuturor lucrurilor mișcarea, eternă pentru cele eterne, pieritoare pentru cele care pier.

7. ARIST. *Metaph.* Γ 3. 1005 b 23 ἀδύνατον γὰρ ὄντινόν ταῦτὸν ὑπολαμβάνειν εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καθάπερ τινὲς οἴονται λέγειν Ἡράκλειτον.

7. ARISTOTEL, *Metaph.* III, 3, 1005 b 23. Este peste putință să admitem că același lucru există și nu există, așa cum unii cred că a susținut Heraclit.

8. AĖT. I 7. 22 (D. 303) Ἡ. τὸ περιοδικὸν πῦρ αἰδίων [nämlich εἶναι θεόν], εἰμαρμένην δὲ λόγον ἐκ τῆς ἐναντιοδρομίας δημιουργὸν τῶν ὄντων (vgl. I 141, 10). I, 27, 1 (D. 322 nach Theophrast) Ἡ. πάντα καθ' εἰμαρμένην, τὴν δὲ αὐτὴν ὑπάρχειν καὶ ἀνάγκην. 28, 1 (D. 323 nach Poseidonios) Ἡ. οὐσίαν εἰμαρμένης ἀπεραίνεται λόγον τὸν διὰ οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα. αὕτη δ' ἐστὶ τὸ αἰθέριον σῶμα, σπέρμα τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως καὶ περιόδου μέτρον τεταγμένης. Vgl. c. 18, 8.

8. AĖT. I, 7. 22 (D. 303) Heraclit pretinde că focul etern care revine la intervale fixe (este divinitatea), și că soarta este *logos*-ul, demiurgul lucrurilor apărute prin ciocnirea contrariilor (cf. I, 141, 10). I, 27, 1 (D. 322 după Teofrast). Heraclit afirmă că toate se petrec conform soartei care este unul și același lucru cu necesitatea. 28, 1 (D. 323 după Poseidonios) Heraclit demonstrează că esența ursitei este *logos*-ul care pătrunde substanța Universului. Ursita este un corp de natură eterică, sămânța genezei universale și măsura unei perioade stabilite. Cf. Hippasos, B 13.

9. ARIST. de part. anim. A 5. 645 a 17 καθάπερ Ἡ. λέγεται πρὸς τοὺς ξένους εἰπεῖν τοὺς βουλομένους ἐντυχεῖν αὐτῶι, οἱ ἐπειδὴ προσιόντες εἶδον αὐτὸν θερόμενον πρὸς τῶι ἰπνῶι ἔστησαν (ἐκέλευε γὰρ αὐτοὺς εἰσιέναι θαρροῦντας· εἶναι γὰρ καὶ ἐνταῦθα θεοῦς), οὕτω καὶ πρὸς τὴν ζήτησιν περὶ ἐκάστου τῶν ζώων προσιέναι δεῖ μὴ δυσωπούμενον, ὥς ἐν ἀπασιν ὄντος τινὸς φυσικοῦ καὶ καλοῦ.

9. ARISTOTEL, *De partibus animalium* I, 5, 645 a 17. După cum se povestește, Heraclit s-a adresat cu bunăvoință străinilor dornici să-l cunoască. Acești oameni, intrând în casă, s-au sfiit

să înainteze când l-au văzut încălzindu-se lângă cămin; (atunci el i-a poftit să se apropie fără teamă, spunând că și în acel loc se află zei); tot așa, în cercetarea fiecărei ființe, trebuie să procedezi fără șovăieli, ca și când în toate există o parte naturală și frumoasă.

10. PLATO Soph. 242 D Ἰάδες ... καὶ Σικελικαὶ τινες ... Μοῦσαι [Heraklit und Empedokles] ξυνενόησαν, ὅτι ... ἀσφαλέστατον ... λέγειν, ὥς τὸ ὄν πολλὰ τε καὶ ἓν ἔστιν, ἔχθραι δὲ καὶ φιλίαι συνέχεται. 'διαφερόμενον γὰρ ἀεὶ ξυμφέρεται', φασὶν αἱ συντονώτεραι τῶν Μουσῶν [B 10], αἱ δὲ μαλακώτεραι τὸ μὲν ἀεὶ ταῦθ' οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ τοτὲ μὲν εἶναι φασὶ τὸ τᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφροδίτης, τοτὲ δὲ πολλὰ καὶ πολέμιον αὐτὸ αὐτῷ διὰ Νεικός τι [31 B 17]. – ARIST. de caelo A 10. 279 b 12 γενόμενον μὲν οὖν ἅπαντες εἶναι φασιν [nämlich τὸν οὐρανόν], ἀλλὰ γενόμενον οἱ μὲν αἰδίδιον, οἱ δὲ φθαρτὶν ὥσπερ ὅτι οὖν ἄλλο τῶν φύσει συνισταμένων, οἱ δὲ ἐναλλάξ ὅτε μὲν οὕτως ὅτε δὲ ἄλλως ἔχειν φθειρόμενον καὶ τοῦτο ἀεὶ διατελεῖν οὕτως, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντίνος καὶ Ἡ. ὁ Ἐφέσιος. Phys. Γ 5. 205a 3 ὥσπερ Ἡ. φησιν ἅπαντα γίνεσθαι ποτε πῦρ. SIMPLIC. de Cael. 94,4 Heib. καὶ Ἡ. δὲ ποτὲ μὲν ἐκπυροῦσθαι λέγει τὸν κόσμον, ποτὲ δὲ ἐκ τοῦ πυρὸς συνίστασθαι πάλιν αὐτὸν κατὰ τινὰς χρόνου περιόδους ἐν οἷς φησὶ μέτρα ἀπτόμενος καὶ μέτρα σβεννύμενος [B 30]. ταύτης δὲ τῆς δόξης ὕστερον ἐγένοντο καὶ οἱ Στωικοί. Vgl. B 31. ΑἲΤ. II 1. 2 (D. 327) Ἡ... ἓνα τὸν κόσμον. 4, 3 (D. 331) Ἡ. οὐ κατὰ χρόνον εἶναι γενητὸν τὸν κόσμον, ἀλλὰ κατ' ἐπίνοιαν. 11, 4 (D. 340) Παρμενίδης Ἡ... πύρινον εἶναι τὸν οὐρανόν.

10. PLATON, <I>Sofistul</I> 242 D-E. Mai târziu,... anumite <I>Muze</I> ioniene și siciliene (Heraclit și Empedocles) s-au gândit că cel mai sigur e să îmbini cele două teze și să spui: existența este totodată multiplă și una, coeziunea fiindu-i asigurată prin ură și iubire, căci, susțin Muzele mai hotărâte,

„discordanțele întotdeauna se acordă”. Muzele mai șovăielnice se arată mai puțin riguroase cu privire la concepția că “acestea așa rămân pe vecie”; în alternanța pe care o admit, Universul este când unul și plin de iubire datorită Afroditei, când multiplu și vrăjmaș lui însuși prin acțiunea nu știu cărei vrajbe. ARISTOTEL, <I>*De cael.*<D> I, 10, 279 b 12. Toți afirmă că (cerul) s-a născut, însă unii (sunt de părere) că s-a născut ca ceva veșnic, iar alții ca ceva pieritor, întocmai ca orice alt lucru din cele alcătuite de natură. Alții, –cum ar fi, de pildă, Empedocles din Agrigent și Heraclit din Efes --susțin că cerul este supus pieirii la anumite intervale, fie într-un fel, fie în altul și că acest proces continuă veșnic. <I>*Phys.*<D> III, 5, 205 a 3. Așa cum susține Heraclit că la un moment dat toate devin foc. SIMPL., <I>*De caleo*<D> 94, 4 Heib. Și Heraclit spune că lumea, ba se aprinde în incendiul universal, ba se reconstituie iarăși din foc, după anumite perioade de timp, în care, zice el, “după măsură se aprinde și după măsură se stinge” (fr. 30). Ulterior, filosofii stoici și-au însușit această părere. Cf. fr. 31. AET. II, 1, 2. (D. 327). Heraclit (pretinde) că lumea este una. 4, 3 (D. 331) Heraclit (pretinde) că lumea nu s-a constituit după capriciul timpului, ci conform unui plan bine chibzuit. 11, 4 (D. 340) Parmenides și Heraclit (susțin) că cerul este alcătuit din foc.

11. –II, 13, 8 (D. 342) Παρμενίδης καὶ Ἡ. πλήματα πυρὸς τὰ ἄστρα. 17, 4 (D. 346) Ἡ. ... τρέφεσθαι τοὺς ἀστέρας ἐκ τῆς ἀπὸ γῆς ἀναθυμιάσεως.

11. AET. II, 13, 8 (D. 342) Parmenides și Heraclit susțin că astrele sunt îngrămădiri de foc. 17, 4 (D. 346) Heraclit (spune) că astrele se întrețin din exhalția care se desprinde de pe pământ.

12. – II 20, 16 (D. 351) Ἡ. ... ἀναμμα νοερὸν τὸ ἐκ θαλάττης εἶναι τὸν ἥλιον. – 22, 2 (D. 352) σκαφοειδῆ, ὑπόκυρτον. – 24, 3 (D. 354) (γίνεσθαι τὴν ἑκλειψιν) κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν, ὥστε τὸ μὲν κοῖλον ἄνω γίνεσθαι, τὸ δὲ κυρτὸν κάτω πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν. – 27, 2 (D. 358) Ἡ. σκαφοειδῆ (τὴν σελήνην). – 28, 6 (D. 359) Ἡ. ταῦτὸν πεπονθέναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην. σκαφοειδεῖς γὰρ ὄντας τοῖς σχήμασι τοὺς ἀστέρας, δεχομένους τὰς ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως αὐγὰς, φωτίζεσθαι πρὸς τὴν φαντασίαν, λαμπρότερον μὲν τὸν ἥλιον· ἐν καθαρωτέρῳ γὰρ ἄερί φέρεσθαι· τὴν δὲ σελήνην ἐν θολωτέρῳ διὰ τοῦτο καὶ ἁμαιοτέραν φαίνεσθαι. – 29, 3 Ἡ... (ἐκλείπειν τὴν σελήνην) κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν καὶ τὰς περικλίσεις.

12. AĖT. II, 20, 16 (D. 351) Heraclit spune că soarele este o făclie dotată cu rațiune; și că iese din mare. AET. II, 22, 2 (D. 352) Forma lui este aceea a unui bazin concav, puțin bombat. AET. II, 24, 3 (D. 354) Heraclit afirmă că (eclipsa se produce) atunci când corpul în formă de bazin se răsuțește în așa fel încât partea scobită se întoarce cu fața în sus, iar partea convexă cu fața în jos, expusă vederii noastre. AET. II, 27, 2 (D. 358) Heraclit spune că (luna) are forma unui bazin. AET. II, 28, 6 (D. 359) Heraclit afirmă că același lucru s-a întâmplat și cu soarele și cu luna. Aceste astre, având de fapt forma unor bazine, își primesc razele de la exhalția umedă și devin focare luminoase. Lumina soarelui este mai strălucitoare, căci acest astru se mișcă într-o zonă cu un aer mai tulbure, apare mai obscură. AET. II, 29, 3. Heraclit susține că (fazele lunii) sunt în raport cu învârtirea bazinului ei și cu înclinațiile ce le suferă.

13. AĖT. II 32, 3 (D. 364) Ἡ. ἐκ μυρίων ὀκτακοσίων ἐνιαυτῶν ἡλιακῶν (τὸν μέγαν ἐνιαυτὸν εἶναι). (Vgl. Censorin. 18, 10 *hic annus etiam*

heliacos a quibusdam dicitur, et ab aliis (Heraklit?) θεοῦ ἐνιαυτός ... (11) hunc Aristarchus putavit annorum vertentium II CCCCLXXXVIII ..., H. et Linus X DCCCC.

13. AET. II, 32, 3 (D. 364) După Heraclit (marele an) se compune din 10 800 de ani solari. Cf. CENSORINUS 18, 10, acest an este denumit de unii și heliac și de către alții (de Heraclit?) θεοῦ ἐνιαυτός (anul zeului)... (11) după evaluarea lui Aristarh, acest an este constituit din 1484 de ani solari ... după cea a lui Heraclit și Linus, din 10 800 de ani solari.

14. -III 3, 9 (D. 369) Ἡ. βροντὴν μὲν κατὰ συστροφὰς ἀνέμων καὶ νεφῶν καὶ ἐμπτώσεις πνευμάτων εἰς τὰ νέφη, ἀστραπὰς δὲ κατὰ τὰς τῶν θυμωμένων ἐξάψεις, πρηστῆρας δὲ κατὰ νεφῶν ἐμπρήσεις καὶ σβέσεις.

14. AET. III, 3, 9 (D. 369) Heraclit spune că tunetul se produce în urma aglomerării de curenți și de nori și a ciocnirii puternice între vânturi și nori; fulgerele, la rândul lor, sunt un rezultat al aprinderii exhalățiilor umede, iar perdelele de fulgere sunt provocate de aprinderea și stingerea norilor.

14 a. NICAND. Alex. 171 ff. (vgl. B 84)

καὶ τε σύ γ' ἀγλεύκην βάψαις ἰόντα θάλασσαν,
 ἦν τε καὶ ἀτμεύειν ἀνέμοις πόρεν Ἐννοσίγαιος
 σὺν πυρί. καὶ γὰρ δὴ τὸ πνοαῖς συνδράμνεται
 ἐχθραῖς

πῦρ μὲν αἰίζων καὶ ἀχύνετον ἔτρεσεν ὕδωρ
 ἀργέστας, καὶ ῥ' ἡ μὲν ἀκοσμήεσσα, φιλοργῆς

δεσπόζει νηῶν τε καὶ ἐμφθορέων αἰζηῶν,

ὔλη δ' ἐχθομένοιο πυρὸς κατὰ θεσμὸν ἀκούει.

Schol. ἀτμεύειν δὲ δουλεῦν, ὑποκεῖσθαι· ἀτμένες γὰρ οἱ δοῦλοι· ὅτι δὲ δουλεῖ ἡ θάλασσα καὶ τὸ πῦρ ἀνέμοις, κατὰ θεῖον νόμον δηλονότι, τοῦτο δὲ καὶ Ἡ. καὶ Μενεκράτης εἴρηκεν. ἀργέσταται : οἶονεὶ τοὺς ἀνέμους. ἀχύνετον δὲ τὸ πολύχυτον· τὸ γὰρ α ἐπιτατικόν ἐστίν. ἐκτίθεσθαι οὖν βούλεται διὰ τούτων καὶ Ἡ., ὅτι πάντα ἐναντία ἀλλήλοις ἐστὶ κατ' αὐτόν ... δεσπόζει νηῶν· τῇ γὰρ θαλάσσει ὑπόκειται τὰ πλοία, τῷ δὲ πυρὶ ἡ ὔλη. ἐμφθορέων δ' αἰζηῶν· τῶν ἐν θαλάσσει φθειρομένων.

14 a. NICANDROS, <I>Alexipharmaea<D> 171 și urm.: " Σὶ tu te-ai scāldat în apele sārâte ale mării de culoarea violetei, marea pe care Ennosigaios a hărăzit-o sã robească vânturilor împreună cu focul. Căci pe de o parte, prin suflările vrăjmașe, focul cel veșnic viu este potolit, iar apa nesfârșită se teme de vânturile care alungă norii; pe de alta însă, când uraganul dezlănțuit pe mare pune stăpânire pe corăbii și pe viețuitoarele care pier înecate, materia ascultă de legea focului distrugător". SCHOL. ἀτμεύειν înseamnă " a fi sclav", " a te supune"; ἀτμένες sunt sclavii; cã marea și focul, evident după o lege divinã, sunt robii vânturilor, acest lucru l-au spus și Heraclit și Menecrates. ... Așadar, în acest chip, și Heraclit vrea sã demonstreze cã, după cãte crede, toate lucrurile se opun (ἐναντία) în sine unul altuia; δεσπόζει νηῶν: corăbiile devin prada mării iar materia lemnoasă prada focului; ἐμφθορέων δ' αἰζηῶν : „cele ce pier în mare”.

15. ARIST. de anima A 2. 405 a 24 καὶ Ἡ. δὲ τὴν ἀρχὴν εἶναι φησι ψυχὴν (wie Diogenes 64 A 20), εἴπερ τὴν ἀναθυμίασιν [B 12], ἐξ ἧς τὰλλα συνίστησιν. MACROB. S. Scip. 14, 19 (animam) H. *physicus scintillam stellaris essentiae*. AET. IV 3, 12 (D. 389) Ἡ. τὴν μὲν τοῦ κόσμου ψυχὴν ἀναθυμίασιν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ὑγρῶν, τὴν δὲ ἐν τοῖς ζώοις ἀπὸ τῆς ἐκτὸς καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀναθυμιάσεως, ὁμογενῇ. Vgl. B 12. (Vgl. c. 18, 9).

15. ARISTOTEL, <I>De anima<D> I, 2, 405 a 24. Și Heraclit susține (ca și DIOGENES 64 A 20) că sufletul – în calitatea sa de exalație (fr. 12) din care se alcătuiesc toate celelalte – este principiul lucrurilor. MACROBIUS, <I>Somnium Scipionis<D> 14, 19 (Sufletul), după Heraclit, filosof al naturii (<I>physicus<D>), este o scânteie de esență stelară. AËT. IV, 3, 12 (D. 389). Heraclit pretinde că sufletul lumii reprezintă o e x h a l a ț i e a locurilor umede care se află într-însa, în timp ce, dimpotrivă, sufletul viețuitoarelor reprezintă o îmbinare a e x h a l a ț i e i care provine din exterior, cu cea care provine din interior, ultima identică cu prima. Cf. fr. 12. (Cf. Hippasos, 9).

16. SEXT. adv. math. VII 126 ff. (126) ὁ δὲ Ἡράκλειτος, ἐπεὶ πάλιν ἐδόκει δυσὶν ὀργανῶσθαι ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν, αἰσθήσει τε καὶ λόγῳ, τούτων τὴν <μὲν> αἰσθησὶν παραπλησίως τοῖς προειρημένοις φυσικοῖς, ἄπιστον εἶναι νενόμικεν, τὸν δὲ λόγον ὑποτίθεται κριτήριον. ἀλλὰ τὴν μὲν αἰσθησὶν ἐλέγχει λέγων κατὰ λέξιν ἑκατοῖ ... ἐχόντων [B 107], ὅπερ ἴσον ἦν τῷ βαρβάρῳ ἐστὶ ψυχῶν ταῖς ἀλόγοις αἰσθήσεσι πιστεύειν. (127) τὸν δὲ λόγον κριτὴν τῆς ἀληθείας ἀποφαίνεται οὐ τὸν ὅποιονδήποτε, ἀλλὰ τὸν κοινὸν καὶ θεῖον. τίς δ' ἐστὶν οὗτος, συντόμως ὑποδεικτέον· ἀρέσκει γὰρ τῷ φυσικῷ τὸ περιέχον ἡμῶς λογικόν τε ὃν καὶ φρενῆρες. (128) ἐμφαίνει δὲ τὸ τοιοῦτο πολὺ πρόσθεν · Ὅμηρος [σ 163] εἰπών·

τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἡμαρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

καὶ Ἀρχίλοχος [fr. 68 D.] δέ φησι τοὺς ἀνθρώπους τοιαῦτα φρονεῖν ὅποιον Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγει. εἴρηται δὲ καὶ τῷ Εὐριπίδῃ [Troad. 885] τὸ αὐτό·

ὅστις <ποτ'> εἶ σὺ δυστόπαστος εἰσιδεῖν
Ζεὺς, εἴτ' ἀνάγκη φύσεος εἴτε νοῦς βροτῶν,
ἐπευξάμην σε.

(129) τοῦτον οὖν τὸν θεῖον λόγον καθ' Ἡράκλειτον δι' ἀναπνοῆς σπάσαντες νοεροὶ γινόμεθα, καὶ ἐν μὲν ὕπνοις ληθαῖοι, κατὰ δὲ ἔγερσιν πάλιν ἔμφρονες· ἐν γὰρ τοῖς ὕπνοις μυσάντων τῶν αἰσθητικῶν πόρων χωρίζεται τῆς πρὸς τὸ περιέχον συμφυΐας ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς, μόνης τῆς κατὰ ἀναπνοὴν προσφύσεως σωιζομένης οἶονεϊ τινος ρίζης, χωρισθείς τε ἀποβάλλει ἢν πρότερον εἶχε μνημονικὴν δύναμιν· (130) ἐν δὲ ἐγρηγόρσει πάλιν διὰ τῶν αἰσθητικῶν πόρων ὥσπερ διὰ τινων θυρίδων προκύψας καὶ τῷ περιέχοντι συμβαλὼν λογικὴν ἐνδύεται δύναμιν. ὅνπερ οὖν τρόπον οἱ ἄνθρωποι πλησιάσαντες τῷ πυρὶ κατ' ἀλλοίωσιν διάπυροι γίνονται, χωρισθέντες δὲ σβέννυνται, οὕτω καὶ ἡ ἐπιξενωθεῖσα τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἀπὸ τοῦ περιέχοντος μοῖρα κατὰ μὲν τὸν χωρισμὸν σχεδὸν ἄλογος γίνεται, κατὰ δὲ τὴν διὰ τῶν πλείστων πόρων σύμφυσιν ὁμοιοειδὴς τῷ ὄλῳ καθίσταται. (131) τοῦτον δὴ τὸν κοινὸν λόγον καὶ θεῖον καὶ οὗ κατὰ μετοχὴν γινόμεθα λογικοί, κριτήριον ἀληθείας φησὶν ὁ Ἡ.· ὅθεν τὸ μὲν κοινῇ πᾶσι φαινόμενον, τοῦτ' εἶναι πιστόν (τῷ κοινῷ γὰρ καὶ θεῷ λόγῳ λαμβάνεται), τὸ δὲ τι μόνῳ προσπίπτον ἄπιστον ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐναντίαν αἰτίαν. (132) ἐναρχόμενος γοῦν τῶν Περὶ φύσεως ὁ προειρημένος ἀνὴρ καὶ τρόπον τινὰ δεικνὺς τὸ περιέχον φησὶ· 'λόγου ... ἐπιλανθάνονται' [B 1]. (133) διὰ τούτων γὰρ ῥητῶς παραστήσας ὅτι κατὰ μετοχὴν τοῦ θείου λόγου πάντα πράττομέν τε καὶ νοοῦμεν ὀλίγα προσδιελθὼν ἐπιφέρει 'διὸ ... φρόνησιν' [B 2]. ἡ δ' ἔστιν οὐκ ἄλλο τι ἀλλ' ἐξηγήσεις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὃ τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν, ἃ δὲ ἂν ιδιάσωμεν, ψευδόμεθα. (134) νῦν γὰρ ῥητότατα καὶ ἐν τούτοις τὸν κοινὸν λόγον κριτήριον ἀποφαίνεται, καὶ τὰ μὲν κοινῇ φησι φαινόμενα πιστὰ ὡς ἂν τῷ κοινῷ κρινόμενα λόγῳ, τὰ δὲ κατ' ἰδίαν ἐκάστῳ ψευδῇ. VIII 286 καὶ μὴν ῥητῶς ὁ Ἡ. φησι τὸ μὴ εἶναι λογικὸν τὸν ἄνθρωπον, μόνον δ' ὑπάρχειν φρενήρες τὸ περιέχον (s. VII 127). Danach APOLL. Tyan. Ep. 18 Ἡ. ὁ φυσικὸς ἄλογον εἶναι κατὰ φύσιν ἔφησε τὸν ἄνθρωπον (= Heracl. fr. 133 Byw.).

16. SEXTUS EMPIRICUS, <I>Adv. math.<D> VII, 126 și urm. (126). Heraclit, deoarece și el era convins că omul este înzestrat cu două organe pentru cunoașterea adevărului și anume simțurile și rațiunea (λόγος) din acestea două, întocmai ca și filosofii naturii (φυσικοί) despre care am vorbit mai sus (Empedocles și Democrit), a considerat senzația nedemnă de crezare, iar rațiunea (λόγος) a luat-o drept criteriu al adevărului. El merge până la respingerea senzației spunând textual: (urmează fr. 107) ceea ce înseamnă: „este caracteristica sufletelor barbare să se încreadă în simțurile lipsite de rațiune”. (127) Apoi, demonstrează că rațiunea (λόγος) este arbitrul adevărului, dar nu orice rațiune, ci numai cea comună tuturor, de esență divină. Acum trebuie să arătăm pe scurt ce reprezintă aceasta. Filosoful naturii (care a fost Heraclit) se străduiește să arate că tot ce ne înconjoară este pătruns de <I>logos<D> și de inteligență. (128) Dar Homer, cu mult înaintea lui, a arătat același lucru (<I>Odiseea<D> XVIII, 163) când a spus: „Mintea oamenilor care trăiesc pe acest pământ este întocmai cum o conduce tatăl oamenilor și al zellor, zi de zi.” Archilochos, la rândul lui (fr. 68 D.), spune că oamenii așa gândesc “ după cum le hărăzește Zeus de la o zi la alta”. Același lucru îl găsim exprimat și la Euripide (<I>Troada<D>. 885):

„Oricine-ai fi tu Zeus, greu de pătruns,
Fie necesitate a naturii, fie minte a muritorilor,
Către tine îmi înalț ruga”.

(129). După Heraclit, așadar, devenim inteligenți, dacă sorbim prin inspirație această rațiune divină; în vreme ce în somn ne pierdem memoria, la deșteptare devenim din nou pe deplin conștienți. Într-adevăr, în timpul somnului, căile prin care

percepem sunt închise, iar inteligența (voûς) care se află în noi este tăiată de contactul cu exteriorul; comparabilă cu o rădăcină, nu păstrează decât un singur fir de legătură cu exteriorul, prin mijlocirea respirației. Astfel separată, inteligența (ó voûς) își pierde capacitatea aducerii aminte pe care o avea mai înainte. (130) În cursul deșteptării, inteligența se strecoară iarăși prin căile simțurilor, așa cum ar pătrunde prin niște porțițe și, luând contact cu mediul înconjurător, își redobândește capacitatea de a raționa (λογικὴ δύναμις). În același chip în care cărbunii apropiați de foc devin incandescenti, ca urmare a schimbării suferite, și, dimpotrivă, se sting când sunt îndepărtați de foc, tot așa și acea parte a mediului înconjurător, găzduită în trupurile noastre, în condițiile unei separări, devine aproape neputincioasă să mai raționeze (ἄλογος); dar, contopindu-se (cu mediul înconjurător), prin nenumărate căi, devine identică cu " Totul". (131) Această rațiune comună tuturor și divină, din care, dacă ne împărtășim, suntem în stare să raționăm, este considerată de Heraclit drept criteriu al adevărului. De unde se poate concluda că ceea ce este evident pentru toți în comun este totodată și demn de încredere (căci ține de rațiunea comună și divină), iar ceea ce, din contra, i se pare unuia singur, nu merită crezare, pentru motivul opus. (132) Într-adevăr, filosoful pomenit de noi, la începutul lucrării sale, <Despre Natură>, după ce explică într-un anume fel mediul înconjurător, zice: (urmează fr. 1). (133) După ce a arătat prin aceste afirmații cât se poate de lămurit că noi săvârșim și cunoaștem totul prin participarea la rațiunea divină –puțin mai departe adaugă: (urmează fr. 2). Aceasta nu reprezintă altceva decât o explicație a chipului în care este guvernat universul. Prin urmare, în măsura în care participăm la acest proces prin mijlocirea memoriei, nu greșim; dimpotrivă, ne înșelăm în măsura

în care ne închistăm în opiniile noastre personale. (134) Așadar, prin aceste argumente, Heraclit demonstrează în modul cel mai convingător că rațiunea comună (ὁ κοινὸν λόγος) este singurul criteriu de urmat și că numai lucrurile care ni se înfățișează tuturor sunt demne de crezare, pentru că ele sunt trecute prin prisma rațiunii comune, în timp ce acele lucruri care apar fiecăruia în parte, sunt false. VIII, 286 Heraclit afirmă cu toată convingerea că la origine omul nu este înzestrat cu rațiune și că singur mediul înconjurător posedă capacitatea de a gândi.

17. AĖT. IV 7, 2 (D. 392) <'H. ἀφθαρτον εἶναι τὴν ψυχὴν> ἐξιούσαν γὰρ εἰς τὴν τοῦ παντὸς ψυχὴν ἀναχωρεῖν πρὸς τὸ ὁμογενές.

17. AĖT. IV, 7, 2 (D. 392) <<După Heraclit, sufletul este nepieritor>>; căci ieșind din noi și contopindu-se cu sufletul Universului, el se reîntoarce spre ceea ce s-a născut odată cu el.

18. -v. 23 (D. 434) Ἡ. καὶ οἱ Στωικοὶ ἄρχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς τελειότητος περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα, περὶ ἣν ὁ σπερματικὸς κινεῖται ὁρρός.

18. AĖT. V. 23 (D. 434) Heraclit și stoicii afirmă că omul începe să se desăvârșească abia spre paisprezece ani, atunci când sperma începe să devină activă.

19. (fr. 87 – 89 Byw.). PLUT. def. orac. 11. 415 E οἱ μὲν ἡβόντων ἀναγιγνώσκοντες [bei Hesiod. fr. 171, 2 Rz. 2] ἔτη τριάκοντα ποιοῦσι τὴν γ ε ν ε ἄ ν καθ' Ἡράκλειτον, ἐν ᾧ χρόνῳ γεννῶντα παρέχει τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον ὁ γεννήσας. Philo. fr. Harris (Cambr. 1886) p. 20 δυνατὸν ἐν τριακοστῷ ἔτει τὸν ἄνθρωπον πάμπαν γενέσθαι, ἡβᾶν μὲν περὶ τὴν τεσσερεσκαίδεκαετὴ ἡλικίαν, ἐν ἣ σπείρει, τὸ δὲ σπαρὲν ἐνιαυτοῦ γενόμενον πάλιν πεντεκαίδεκάτῳ ἔτει τὸ ὅμοιον ἑαυτῷ γεννᾶν. Vgl. CENSORIN.

17, 2 *saeculum est spatium vitae humanae longissimum partu et morte definitum. quare qui annos triginta saeculum putarunt multum videntur errasse. hoc enim tempus g e n e a n vocari Heraclitus auctor est, quia o r b i s a e t a t i s i n e o sit spatium; orbem autem vocat a e t a t i s, dum natura ab sementi humana ad sementim revertitur.* Missverstanden bei JOH. LYDUS de mens. III 14 ὅθεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ Ἡ. γενεάν τὸν μῆνα καλεῖ.

19. (fr. 87-89 Bywater) PLUTARCH., <I>*De defectu oraculorum* 11, 415 E. Cei care citesc lecțiunea „βόντων” (la Hesiod, fr. 171, 2 Rzach²) consideră o generație tot la treizeci de ani după cum susține și Heraclit; la această etate e posibil ca părintele să aibă un fiu capabil să procreeze. PHILO. fr. Harris (Cambridge, 1886), p. 20. La treizeci de ani este cu putință ca omul să fie bunic, ceea ce înseamnă că pubertatea începe cam pe la paisprezece ani, perioadă în care omul poate să procreeze, iar fătul care se naște după un an este, la rândul lui, în stare să genereze o ființă asemănătoare. Cf. CENSORINUS 17, 2. O generație echivalează cu cea mai lungă durată a vieții omenești, limitată de naștere și de moarte. În consecință, cei care au redus generația la o perioadă de treizeci de ani, se pare că greșesc adânc. O asemenea perioadă este denumită de Heraclit γενεά, deoarece ciclul vieții este cuprins în acest răstimp; el vorbește despre ciclul vieții (ținând seama de intervalul) în care natura omenească ajunge iarăși să procreeze. Pasaj neînțeleș de Ioannes Lydus, <I>*De mensibus*<D> III, 14: de unde, nu fără noimă, Heraclit numește luna o „generație”.

20. CHALCID. c. 251 p. 284, 10 Wrob. (wahrsch. aus dem Timaios comm. des Poseidonios.) *H. vero consentientibus Stoicis rationem nostram cum divina ratione conectit regente ac*

moderante mundana: propter inseparabilem comitatum consciam decreti rationabilis factam quiescentibus animis ope sensuum futura denuntiare. ex quo fieri, ut adpareant imagines ignotorum locorum simulacraque hominum tam viventium quam mortuorum. idemque adserit divinationis usum et praemoneri meritos instruentibus divinis potestatibus.

20. CHALCIDIUS, c. 251, p. 284, 10 Wrob. (probabil după <I>Comentarul la Timaios<D> al lui Poseidonios). Heraclit, ale cărui păreri sunt împărtășite de stoici, face o legătură între rațiunea noastră și rațiunea divină care diriguiește și guvernează cele ce se petrec pe lume: datorită acestei uniuni inseparabile, rațiunea noastră este în măsură să cunoască hotărârile rațiunii divine și, în somn, prin mijlocirea simțurilor, ea ne dezvăluie cele viitoare. De unde se întâmplă că în fața ochilor noștri apar imagini ale unor locuri necunoscute și figuri ale unor oameni vii sau morți. Același filosof apreciază arta divinației și admite că cei ce merită sunt preveniți de puterile divine care-i înștiințează.

21. CLEM. Strom. II 130 (II 184, 6 St.) Ἀναξαγόραν μὲν γὰρ τὸν Κλαζομένιον τὴν θεωρίαν φάναι τοῦ βίου τέλος εἶναι καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης ἐλευθερίαν λέγουσιν, Ἡράκλειτόν τε τὸν ἑφέσιον τὴν εὐαρέστησιν.

21. CLEMENS, <I>Stromat<D> II, 130 (II, 184, 6 St.). Anaxagoras din Klazomene afirmă că scopul vieții este meditația și libertatea care rezultă din contemplare, iar Heraclit din Efes, satisfacția.

22. (43 B.). EUDEM. Eth. H 1. 1235 a 25 καὶ Ἡ. ἐπιμαῖ τῷ ποιήσαντι ὥς ἔρις ἕκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο' [Σ 107]: οὐ γὰρ ἂν εἶναι ἁ ρ μ ο ν ί α ν μὴ ὄντος ὀξέος καὶ βαρέος οὐδὲ τὰ ζῶια ἄνευ θήλεος καὶ ἄρρενος ἐναντίων ὄντων. SIMPL. Cat. 412, 26 Kalbfl. fügt dem Homerverse zu οἰχήσεσθαι γὰρ φησι πάντα. NUMEN. fr. 16

Thedinga (bei Chalcid. c. 297) *Numerius laudat Heraclitum reprehendentem Homerum qui optaverit interitum ac vastitatem malis vitae, quod non intelligeret mundum sibi deleri placere, siquidem silva, quae malorum fons est, exterminaretur.* Vgl. Plut. de Iside 48 p. 370.

22. (fr. 43). ARISTOTEL, <I>Etica Eudemică<D> VII, 1, 1235 a 25. Heraclit critica pe autorul acestui stih: " așa ca lupta să piară și dintre zei și dintre oameni" (<I>Iliada<D> XVIII, 107); ar m o n i e n-ar exista dacă n-ar fi ascuțitul și gravul, și nici ființele vii fără opoziția între femelă și mascul. SIMPL., <I>Cat.<D> 412. 26 Kalbfl. apropie versul lui Homer de: " spune că toate vor trece". NUMENIOS, fr. 16 Thedinga (la Chalcidius, c. 297). Numenios îl laudă pe Heraclit că l-a criticat pe Homer. poetul dorea pieirea și distrugerea relelor din viață, neînțelegând că lumea s-ar distruge singură dacă materia, care este izvorul relelor, ar fi înlăturată. Cf. PLUTARCH., <I>de Iside<D> 48, p. 370.

23. (14 B.). POLYB. IV 40 οὐκ ἂν ἔτι πρέπον εἴη ποιηταῖς καὶ μυθογράφοις χρῆσθαι μάρτυσι περὶ τῶν ἀγνοουμένων, ὅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν περὶ τῶν πλείστων, ἀπίστους ἀμφισβητουμένων παρεχόμενοι βεβαιωτὰς κατὰ τὸν Ἡράκλειτον. Vgl. B 40. 42. 56. 57. 104.

23. (fr. 14). POLYBIOS IV, 40. N-ar trebui ca asupra lucrurilor pe care le ignorăm să ne sprijinim pe mărturiile poetilor și mitografilor – așa cum făceau înaintașii noștri în majoritatea cazurilor, aducând în problemele controversate, așa cum afirmă Heraclit, chezășia unor oameni în care nu poți avea încredere. Cf. fr. 40, 42, 56, 57, 104.

B. FRAGMENTE

Heraclit. Despre natură

1. SEXT. adv. math. VII 132 (Vgl. A 4. 16. B 51) τοῦ δὲ λόγου τοῦδ' ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἀπείροισιν εἰκόασι, πειρώμενοι καὶ ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων, ὁκοίων ἐγὼ διηγεῖμαι κατὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον καὶ φράζων ὅπως ἔχει. τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκωσπερ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται.

1. SEXTUS EMPIRICUS, *Adv. math.* VII, 132.

Oamenii se arată neputincioși să pătrundă sensul acestui *logos* care există dintotdeauna, fie înainte, fie de îndată ce au auzit despre el; deși toate se petrec pe potriua acestui *logos*, oamenii seamănă cu niște nepricepuți când fac pe pricepuții în asemenea cuvinte și lucruri ca acelea pe care le descriu eu, divizând fiecare lucru după natura lui și arătându-i alcătuirea. Dar ceilalți oameni nu-și dau seama de ceea ce fac atunci când sunt treji, întocmai cum uită de cele ce se întâmplă în somn.

2. SEXT. VII 133 (vgl. I 148, 26) διὸ δεῖ ἐπεσθαι τῷ <ξυνῶι, τουτέστι τῷ> κοινῶι· ξυνὸς γὰρ ὁ κοινός. τοῦ λόγου δ' ἐόντος ξυνοῦ ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὥς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν.

2. SEXTUS EMPIRICUS, *adv. math.* VII, 133. De aceea, datorită noastră este să ne orientăm după ceea ce este comun (ξυνός). Cu toate acestea, deși *logos*-ul este comun, cei mulți trăiesc ca și când ar avea doar gândirea (φρόνησις) lor proprie.

3. AĖT. II 21, 4 (D. 351, 20) (περὶ μεγέθους ἡλίου) εὖρος ποδὸς ἀνθρωπέιου.

3. AET. II, 21, 4. (relativ la mărimea soarelui): Iăŭimea unui picior omenesc.

4. ALBERTUS M. de veget. VI 401 p. 545 Meyer H dixit quod *Si felicitas esset in delectationibus corporis, boves felices diceremus, cum inveniant orobum ad comedendum.*

4. ALBERTUS MAGNUS, *De vegetatione* VI, 401, p. 545 (Meyer).

Dacă fericirea ar sta în desfătările trupului, am spune că boii sunt fericiți când găsesc să mănânce mazărice.

5. ARISTOCRITUS *Theosophia* 68 (Buresch *Klaros* S. 118), ORIG. c. CELS. VII 62 καθαίρονται δ' ἄλλωι αἵματι μαινόμενοι οἷον εἴ τις εἰς πηλὸν ἐμβὰς πηλῶι ἀπονίζοιτο. μαίνεσθαι δ' ἂν δοκοίη, εἴ τις αὐτὸν ἀνθεῶπων ἐπιφράσαιτο οὕτω ποιέοντα. καὶ τοῖς ἀγάλμασι δὲ τουτέοισιν εὐχονται, ὅκοῖον εἴ τις δόμοισι λεσχηνεύοιτο, οὗ τι γινώσκων θεοὺς οὐδ' ἥρωας οἵτινές εἰσι.

5. ARISTOCRITOS, *Theosophia* 68; ORIGENES, *Contra Celsum* VII, 62. Cei mânjiți de sânge se purifică cu alt sânge, întocmai cum cel coborât în mocirlă s-ar curăța cu noroi. Cine l-ar surprinde făcând așa ceva, l-ar socoti nebun. Și totuși, (oamenii) continuă să înalțe rugi acestor chipuri (de zei), întocmai cum cineva s-ar adresa pereților, fără să știe ce sunt în realitate zeii și eroii.

6. ARISTOTELES *Meteor.* B 2 355a 13 (vgl. 68 B 158) ὁ ἥλιος οὐ μόνον, καθάπερ ὁ Ἥ. φησι, νέος ἐφ' ἡμέρῃ ἐστίν, ἀλλ' ἀεὶ νέος συνεχῶς.

6. ARISTOTEL, *Meteorologica* II, 2, 355 a 13 (cf. Democrit B, 158). Soarele nu numai că „este în fiecare zi nou”, așa cum afirmă Heraclit, dar este mereu nou.

7. – de sensu 5. 443a 23 εἰ πάντα τὰ ὄντα καπνὸς γένοιτο, ῥῖνες ἂν διαγνοίεν.

7. ARISTOTEL, *De sensu* 5, 443 a 23.

Dacă toate câte sunt ar deveni fum, nările le-ar putea recunoaște.

8. –Eth. Nic. Θ 2 . 1155 b 4 Ἡ. τὸ ἀντίξουν συμφέρον καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν [καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι = B 80].

8. ARISTOTEL, *Etica Nicomahică* VIII, 2, 1155 b 4.

Cele opuse se acordă și din cele discordante rezultă cea mai frumoasă armonie (toate se nasc din luptă).

9. -- K 5. 1176 a 7 ἐτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ καὶ κυνὸς καὶ ἀνθρώπου, καθάπερ Ἡ. φησιν ὄνους σύρματ' ἂν ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν· ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφή ὄνοις.

9. ARISTOTEL, *Etica Nicomahică* K, 5, 1176 a 7.

Alta este plăcerea calului, alta a câinelui, alta a omului, așa cum afirmă și Heraclit, anume că „măgarii preferă paie față de aur”; căci pentru măgari nutrețul este mai de preț decât aurul.

10. (Arist.) de mundo 5. 396 b 7 ἴσως δὲ τῶν ἐναντίων ἢ φύσις γλίσχεται καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων· ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ καὶ οὐχ ἐκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον καὶ τὴν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, οὐ διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν· ζωγραφία μὲν γὰρ λευκῶν τε καὶ μελάνων ὤχρων τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκερασασμένη φύσεις τὰς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις ἀπετέλεσε συμφώνους, μουσικὴ δὲ ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς μακροὺς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μείξασα ἐν διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν, γραμματικὴ δὲ ἐκ φωνηέντων

καὶ ἀφώνων γραμμάτων κρᾶσιν ποιησαμένη τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεστήσατο. ταὐτὸ δὲ τοῦτο ἦν καὶ τὸ παρὰ τῷ σκοτεινῷ λεγόμενον Ἑρακλείτῳ· συνάψεις ὅλα καὶ οὐχ ὅλα, συμφερόμενον διαφερόμενον, συνᾶιδον διᾶιδον, καὶ ἐκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. Vgl. Plato Sophist. 242 D (A 10. 31 A 29).

10. PSEUDO-ARISTOTEL, *De mundo* 5, 396 b 7. Natura, la rândul ei, năzuiește spre contrarii; prin ele și nu prin cele asemănătoare, înfăptuiește ea concordanța; așa, de pildă, a împerecheat partea bărbătească cu cea femeiască și nu pe fiecare din ele cu partea de același sex: cea dintâi concordie a săvârșit-o prin unirea contrariilor, nu prin cele de același fel; pe cât se pare și arta, imitând natura, săvârșește acest lucru; pictura, prin amestecul culorilor alb-negru, glaben-roșu, dă la iveală tot felul de chipuri concordante cu modelele; muzica, contopind laolaltă pe diferite voci sunetele înalte cu cele joase, sunetele lungi cu cele scurte, realizează o unică armonie; arta scrisului, din îmbinarea vocalelor și a consoanelor și-a construit întreg meșteșugul pe acest procedeu. Aceeași idee era implicată și în spusele obscurului Heraclit: „conexiuni sunt întregul cu neîntregul, concordantul cu discordantul, consonanța cu disonanța; din toate unu și din unu toate” Cf. PLATON, *Sophist*. 242 D = EMPED. A 29.

11. (ARIST.) *de mundo* 6 p. 401 a 8 τῶν τε ζώων τά τε ἄγρια καὶ ἡμερα τά τε ἐν ἀέρι καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν ὕδατι βοσκομένα γίνεται τε καὶ ἀκμάζει καὶ φθείρεται τοῖς τοῦ θεοῦ πειθόμενα θεσμοῖς· πᾶν γὰρ ἐρπετὸν πληγῇ νέμεται, ὥς φησιν Ἑράκλειτος.

11. PSEUDO-ARISTOTEL, *De mundo* 6, p. 401 a 8. Animalele sălbatice cât și cele domestice, lighioanele care trăiesc în aer,

pe pământ și în apă se ivesc, cresc și pier după rânduielele divine. Căci „orice târâtoare este mânată spre hrană de bici”, așa cum se exprimă Heraclit.

12. ARIUS. DID. ap. Eus. P. E. XV 20 (D. 471, 1) Ζήνων τὴν ψυχὴν λέγει αἰσθητικὴν ἀναθυμίασιν, καθάπερ Ἡ.· βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιάμεναι νοεραὶ αἰεὶ γίνονται, εἵκασεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς λέγων οὕτως· ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιρρεῖ· καὶ ψυχαὶ δὲ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμῶνται (?) [vgl. B 49a. 91 und A 6. 15].

12. ARIUS DIDYMU, apud EUSEBIUM *Praeparatio Evangelica* XV, 20. Zenon pretinde, ca și Heraclit, că sufletul este o exhalatie dotată cu sensibilitate. Dornic să demonstreze că sufletele, reprezentând exhalatii, sunt întotdeauna înzestrate cu rațiune, le aseamănă unor râuri, spunând așa: „pe cei care coboară în aceleași râuri îi scaldă mereu alte și alte unde, iar sufletele sunt exhalatii ale umezelii” (?) (cf. B, 49 A 91 și A, 6, 15).

13. ATHEN. v. p. 178 F δεῖ γὰρ τὸν χαρίεντα μήτε ῥυπᾶν μήτε αὐχμεῖν μήτε β ο ρ β ό ρ ω ι χ α ί ρ ε ι ν καθ' Ἡράκλειτον. (Vgl. B 9). CLEM. Strom. I 2 (II 4, 3 St.) ὕες βορβόροι ἡδονται μᾶλλον ἢ καθαρῶι ὕδατι. (Vgl. B 37. 68 B 147. Plotin. I 1, 6. Aegypt. Ostrakon 12319 Wilamowitz *Berl. Sitz. Ber.* 1918, 743, 12).

13. ATHENAIOS, *Deipnosophistae* V, p. 178 F. Omul cu bun-simț nu trebuie să fie murdar, nici să miroase, nici „să se desfete în mocirlă”. CLEMENS, *Stromat.* I, 2. Porcii se desfată mai degrabă în mocirlă decât în apă curată (cf. B 37, DEM. B 147. Plotin I, 1, 6. Aegypt. Ostrakon 12319 Wilamowitz, *Berl. Sitz. Ber.* 1918, 743, 12).

14. CLEM. Protr. 22 (p. 16, 24 St.) τίσι δὴ μαντεύεται Ἡ. ὁ Ἐφέσιος; νυκτιπόλοις, μάγοις, βάκχοις, λήναις, μύσταις· τούτοις ἀπειλεῖ τὰ μετὰ θάνατον, τούτοις μαντεύεται τὸ πῦρ· τὰ γὰρ νομιζόμενα κατ' ἀνθρώπους μυστήρια ἀνιερωστὶ μυεῖνται.

14. CLEMENS, *Protrepticos* 22. Cui prorocește Heraclit din Efes? " Noctambulilor, magilor, participanților la bacchanalii, menadelor și inițiaților în misterii". Pe aceștia îi amenință cu pedeapsa după moarte, lor le prorocește focul; „căci la misterii, așa cum acestea au intrat în obiceiurile oamenilor, inițierea este practică în chip nelegiuit”.

15. -34 (p. 26, 6) εἰ μὴ γὰρ Διονύσῳ πομπὴν ἐποιοῦντο καὶ ὅμνεον ἄισμα αἰδοίοισιν, ἀναιδέστατα εἴργαστ' ἄν· ὡντὸς δὲ Αἰδῆς καὶ Διόνυσος, ὅτεωι μαίνονται καὶ ληναιζουσιν.

15. CLEMENS, *Protrepticos* 34.

Dacă (oamenii) n-ar ține procesiunea în cinstea lui Dionysos și nu acestuia i-ar înălța imnul închinat Phallos-ului, ar săvârși cea mai rușinoasă dintre fapte. Dar Hades este unul și același cu Dionysos, în cinstea căruia delirează ei și sărbătorească Leneenele!

16. CLEM. Paedag. II 99 (I 216, 28 St.) λήσεται μὲν γὰρ ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις, τὸ δὲ νοητὸν ἀδύνατόν ἐστιν, ἢ ὥς φησιν Ἡ.: τὸ μὴ δυνόν ποτε πῶς ἂν τις λάθοι;

16. CLEMENS, *Paedagogicos* II, 99 (I, 216, 28 St.). Unui om i-ar putea rămâne ascunsă lumina simțurilor, dar nicidecum cea a rațiunii, sau, așa cum afirmă Heraclit: " cum poate cineva să piardă din vedere ceea ce nu apune niciodată?"

17. – Strom. II 8 (II 117, 1 St). οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοί, ὁκόσοι ἐγκυρεῦσιν, οὐδὲ μαθόντες γινώσκουσιν, ἑωυτοῖσι δὲ δοκέουσι.

17. CLEMENS, *Stromat.* II, 8 (II, 117, 1 St.).

Mulți nu cugetă la asemenea lucruri, oricât s-ar ciocni de ele și, când deschid ochii asupra lor, nu le pătrund tâlcul, ci doar și le închipuie.

18. – II 17 (II 121, 24) εἰ μὴ ἔλπηται, ἀνέλπιστον οὐκ ἐξευρήσει, ἀνεξερεύνητον ἐὼν καὶ ἄπορον. (Vgl. B 27).

18. CLEMENS, *Stromat.* II, 17 (II, 121, 24). Dacă nu va trage nădejde, nu va descoperi ceea ce n-a nădăjduit, acest lucru fiind de negăsit și inaccesibil.

19. – II 24 (II 126, 5) ἀπίστους εἶναί τινας ἐπιστόφων Ἦ. φησιν· ἀκοῦσαι οὐκ ἐπιστάμενοι οὐδ' εἰπεῖν.

19. CLEMENS, *Stromat.* II, 24 (II, 126, 5).

Plin de dojană, Heraclit spune că pe unii nu trebuie să-i crezi: „aceștia nu sunt în stare nici să asculte, nici să vorbească”.

20. – III 14 (II 201, 23) Ἦ. γοῦν κακίζων φαίνεται τὴν γένεσιν, ἐπειδὴν φη· γενόμενοι ζῶειν ἐθέλουσι μόρους τ' ἔχειν, μᾶλλον δὲ ἀναπαύεσθαι, καὶ παιῖδας καταλείπουνι μόρους γενέσθαι.

20. CLEMENS, *Stromat.* III, 14 (II, 201, 23).

Pe cât se pare, Heraclit consideră nașterea drept o nenorocire atunci când spune: „odată născuți, oamenii vor să trăiască și să-și împlinească menirea morții sau, mai bine spus, să-și găsească odihna; și în urma lor lasă copii, meniți și ei morții”.

21. CLEM. Strom. III 21 (II 205, 7) οὐχὶ καὶ Ἡ. θάνατον τὴν γένεσιν καλεῖ ... ἐν οἷς φησι· θάνατός ἐστιν ὁκόσα ἐγερθέντες ὀρέομεν, ὁκόσα δὲ εὐδοντες ὕπνος.

21. CLEMENS, *Stromat.* III, 21 (II, 205, 7).

Oare Heraclit nu numește nașterea moarte ... în pasajul în care spune: „toate câte le vedem când suntem treji înseamnă moarte, iar câte ni se arată în timp ce dormim, somn?”

22. -IV 4 (II 249, 23) χρυσὸν γὰρ οἱ διζήμενοι γῆν πολλὴν ὀρύσσουσι καὶ εὐρίσκουσιν ὀλίγον.

22. CLEMENS, *Stromat.* IV, 4 (II, 249, 23). Căutătorii de aur sapă mult și găsesc puțin.

23. -10 (II 252, 25) Δίκης ὄνομα οὐκ ἂν ᾔιδεσαν, εἰ ταῦτα μὴ ᾔην.

23. CLEMENS, *Stromat.* IV, 10 (II, 252, 25). (Oamenii) n-ar cunoaște numele dreptății dacă n-ar exista aceste lucruri.

24. -16 (II 255, 30) ἀρηιφάτους θεοὶ τιμῶσι καὶ ἄνθρωποι.

24. CLEMENS, *Stromat.* IV, 16 (II, 255, 30). Pe cei căzuți în luptă îi cinstesc și zeii și oamenii.

25. -50 (II 271, 3) μόροι γὰρ μέζονες μέζονας μοίρας λαγχάνουσι.

25. CLEMENS, *Stromat.* IV, 50 (II, 271, 3). Cu cât moartea e mai glorioasă, cu atât e mai mare cinstirea.

26. – 143 (II 310, 21) ἄνθρωπος ἐν εὐφρόνῃ φάος ἀπτεται ἑαυτῷ [ἀποθανόντων] ἀποσβεσθεῖς ὄψεις, ζῶν δὲ ἅπτεται τεθνεώτος εὐδων, [ἀποσβεσθεῖς ὄψεις], ἐγρηγορῶς ἀπτεται εὐδοντος.

26. CLEMENS, *Stromat.* IV, 143 (II, 310, 21). Omul, atunci când închide ochii (când moare), își aprinde o candelă în noapte. În viață, când doarme (când închide ochii) atinge starea morții; treaz fiind, atinge starea celui ce doarme.

27. – 146 (II 312, 15) ἀνθρώπους μένει ἀποθανόντας ἄσσα οὐκ ἔλπονται οὐδὲ δοκέουσιν.

27. CLEMENS, *Stromat.* IV, 146 (II, 312, 15).

Pe oameni îi așteaptă după moarte lucruri la care nu trag nădejde și pe care nici nu și le închipuie.

28. – v. 9 (II 331, 20) δοκέοντα γὰρ ὁ δοκιμώτατος γινώσκει, φυλάσσει· καὶ μέντοι καὶ Δίκη καταλήγεται ψευδῶν τέκτονας καὶ μάρτυρας.

28. CLEMENS, *Stromat.* v, 9 (II, 331, 20).

Ceea ce constată și apără omul cel mai vrednic de crezare, nu-i decît părere personală; și totuși Dreptatea va pune mâna pe plâsmuitorii de minciuni și pe martorii lor.

29. – 60 (II 366, 11) (nach B 104) vgl. IV 50 (II 271, 17) αἰρεῦνται γὰρ ἐν ἀντὶ ἀπάντων οἱ ἄριστοι, κλέος ἀέναον θνητῶν· οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηνται ὅκωσπερ κτήνεα.

29. CLEMENS, *Stromat.* v, 60 (II, 366, 11) (după B 104) cf. IV, 50. Oamenii superiori preferă un singur lucru tuturor celorlalte: gloria

veșnică față de cele trecătoare; cei mulți, însă, se mulțumesc să se ghideze în întocmai ca vitele.

30. – 105 (II 396, 10) (Plut. d. anim. 5 p. 1014 A) κόσμον τόνδε, τὸν αὐτὸν ἀπάντων, οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν αἰεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται πῦρ αἰεζῶν, ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα.

30. CLEMENS, *Stromat.* v, 105 (II, 396, 10) (PLUT., d. anim. 5, p. 1014 A). Această lume, aceeași pentru toți, n-a făcut-o nici vreunul din zei, nici vreunul din oameni. Ea a fost întotdeauna, este și va fi un foc veșnic viu, care după măsură se aprinde și după măsură se stinge.

31. CLEM. Strom. v 105 (II 396, 13) (nach 30) ὅτι δὲ καὶ γενητὸν καὶ φθαρτὸν εἶναι ἐδογνάτιζεν, μηνύει τὰ ἐπιφερόμενα· πυρὸς τροπαὶ πρῶτον θάλασσα, θαλάσσης δὲ τὸ μὲν ἥμισυ γῆ, τὸ δὲ ἥμισυ πρηστήρ. δυνάμει γὰρ λέγει ὅτι τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ διοικούντος λόγου καὶ θεοῦ τὰ σύμπαντα δι' αἰέρος τρέπεται εἰς ὕγρον τὸ ὡς σπέρμα τῆς διακοσμήσεως, ὃ καλεῖ θάλασσαν, ἐκ δὲ τούτου αὖθις γίνεσθαι γῆ καὶ οὐρανὸς καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα. ὅπως δὲ πάλιν ἀναλαμβάνεται καὶ ἐκπυροῦται, σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ· [23] <γῆ> θάλασσα διαχέεται, καὶ μετρέεται εἰς τὸν αὐτὸν λόγον, ὁκοῖος πρόσθεν ἦν ἢ γενέσθαι γῆ.

31. CLEMENS, *Stromat.* v, 105 (II, 396, 13) (după 30). „Transformările focului: mai întâi mare, din mare, jumătate devine pământ, jumătate vârtej de foc”. Într-adevăr, el susține că focul, sub acțiunea logos-ului, divinitate care le gospodărește pe toate, este preschimbat, prin intermediul aerului, în apă, care e întocmai un germene al ordinii universale, și pe care Heraclit o numește mare. Din aceasta se ivesc iarăși pământul și cerul și tot ce se găsește între ele. El expune apoi lămurit felul în care are loc revenirea și incendiul universal: „(pământul) se împrăștie

devenind mare și, conform proporției /logos-ului, își menține măsura pe care o avea mai înainte de a fi devenit pământ”.

32. – 116 (II 404, 1) ἐν τὸ σοφὸν μοῦνον λέγεσθαι οὐκ καὶ ἐθέλει Ζητὸς ὄνομα.

32. CLEMENS, *Stromat.* v, 116 (II, 404, 1).

Unul, singurul înțelept, dorește și nu dorește să fie chemat cu numele de Zeus.

33. – νόμος καὶ βουλῇ πείθεσθαι ἐνός.

33. CLEMENS, *Stromat.* v, 116. Lege înseamnă și atunci când dai ascultare unui singur.

34. ... ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν εἰκόασι· φάτις αὐτοῖσιν μαρτυρεῖ παρεόντας ἀπεῖναι.

34. CLEMENS, *Stromat.* v, 116. Se arată lipsiți de înțelegere, chiar dacă ascultă, auzoma surzilor; după cum spune proverbul, deși sunt de față, se află departe.

35. – 141 (II 421, 4) χρὴ γὰρ εἶ μάλα πολλῶν ἱστορας φιλοσόφους ἄνδρας εἶναι καθ' Ἡράκλειτον.

35. CLEMENS, *Stromat.* v, 141 (II, 421, 4). După Heraclit, iubitorii de înțelepciune trebuie să se informeze asupra unei sumedenii de lucruri.

36. (68). – VI 16 (II 435, 25) ψυχῇσιν θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, ὕδατι δὲ θάνατος γῆν γενέσθαι, ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. [Vgl. B 76].

36. CLEMENS, *Stromat.* VI, 16 (II, 435, 25).

Pentru suflute, a deveni apă înseamnă moarte, iar pentru apă înseamnă moarte a deveni pământ. Apa, totuși, la naștere în pământ, iar sufletul din apă.

37. (53) COLUMELLA VIII 4 *si modo credimus Ephesio Heracleto qui ait sues caeno (vgl. B 13), cohortales aves pulvere vel cinere lavari.*

37. COLUMELLA VIII, 4. Dacă cumva dăm crezare lui Heraclit din Efes, „porcii se scaldă în noroi, păsările de curte în praf sau cenușă”.

38. (33) DIOG. I 23 (11 A 1 Thales) δοκεῖ δὲ κατὰ πινας πρῶτος ἀστρολογῆσαι ... μαρτυρεῖ δ' αὐτῷ καὶ Ἡ. καὶ Δημόκριτος.

38. DIOG. LAE. I, 23. După părerea unora, Thales a fost “ cel dintâi cercetător al astrelor”... în această privință stau mărturie afirmațiile lui Heraclit și Democrit.

39. (112). DIOG. I 88 ἐν Πριήνῃ Βίας ἐγένετο ὁ Τευτάμεω, οὗ πλείων λόγος ἢ τῶν ἄλλων. [Vgl. B 104].

39. DIOG. LAËRT. I, 88. Bias, fiul lui Teutames, s-a născut la Priene. Despre el s-a vorbit mai mult decât despre alții (cf. B 104).

40. (16) - IX 1 (s. A. 11140, 2 ; vgl. ATHEN. XIII 610 B) πολυμαθὴν νόον ἔχειν οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην αὐτίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον.

40. DIOG. LAËRT. IX, 1.

Mulțimea cunoștințelor nu te învață să ai minte; altfel i-ar fi învățat pe Hesiod și pe Pythagoras, de asemenea pe Xenofan și pe Hekataios.

41. (19). – (ref. la 40) εἶναι γὰρ ἐν τὸ σοφόν, ἐπίστασθαι γνώμην, ὅτῃ ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων.

41. DIOG. LAERT. IX, 1. Înțelepciunea este un singur lucru: să ai capacitatea de a cunoaște ceea ce cârmuiește toate (lucrurile) prin mijlocirea tuturor (lucrurilor).

42. (119). – τὸν τε Ὅμηρον ἔφασκεν ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ἀπίζεσθαι καὶ Ἀρχίλοχον ὁμοίως [vgl. A 22 B 56].

42. DIOG. LAERT. IX, 1.

(Heraclit)... spunea că Homer ar fi meritul să fie izgonit din întrecerile poetice și bătut cu vergile. La fel și Archilochos (cf. A 22, B 56).

43. (103). – 2 ὕβριν χρὴ σβεννύναι μᾶλλον ἢ πυρκαγῇν.

43. DIOG. LAERT. IX, 2. Depășirea conduitei cuvenite (ὕβρις) trebuie înăbușită mai degrabă decât un incendiu.

44. (100). – μάχεσθαι χρὴ τὸν δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου ὅκωσπερ τείχεος.

44. DIOG. LAERT. IX, 2. Poporul trebuie să lupte pentru legile (cetății) întocmai ca pentru zidurile (acesteia).

45. (71). – 7 ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο, πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν· οὕτω βαθύν λόγον ἔχει.

45. DIOG. LAËRT. IX, 7. Cercetând hotarele sufletului, n-ai putea să le găsești, oricare ar fi cărarea pe care ai merge. Atât de adânc *logos* are.

46. (132). – τήν τε οἴησιν ἱερὰν νόσον ἔλεγε καὶ τὴν ὄρασιν ψεύδεσθαι.

46. DIOG. LAËRT. IX, 7. (Heraclit) numea opinia personală boala sacră, iar vederea înșelăciune.

47. (48). – 73 μὴ εἰκῇ περὶ τῶν μεγίστων συμβαλλώμεθα.

47. DIOG. LAËRT. IX, 73. Să nu ne pronunțăm la întâmplare asupra lucrurilor însemnate.

48. (66). – ETYM. GEN. βίος: τῷ οὖν τόξῳ ὄνομα βίος, ἔργον δὲ θάνατος. [Vgl. C 2, 21].

48. *Etymologicum generale*: viață (βίος): numerele arcului este, așadar, viață (βίος), dar acțiunea sa înseamnă moarte (cf. C 2, 21).

49. (113). GALEN. de dign. puls. VIII 773 K. (SYMMACH. Ep. IX 115, THEOD. PRODR. Ep. p. 20) εἰς ἔμοι μύριοι, ἐὰν ἄριστος ᾦ. [Vgl. 68 B 98. 302 a].

49. GALENOS, *De dign. puls.* VIII, 733 K (SYMMACH *Ep.* IX, 115, THEODOROS PRODR. *Ep.* p. 20). Unul singur face în cohii mei cât zece mii, dacă este cel mai bun (cf. DEM. B 98 și 302 a = SENECA., *Epist.* 7, 10).

49 a (81). HERACLIT. Alleg. 24 (după 62) ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν, εἰμέν τε καὶ οὐκ εἶμεν. [Vgl. B 12].

49 a. HERACLEITOS, *Allegoriae* 24 (după 62) Coborâm și nu coborâm în aceleași ape curgătoare, suntem și nu suntem.

50 (1). HIPPOL. Refut. IX 9'H. μὲν οὖν φησιν εἶναι τὸ πᾶν διαιρετὸν ἀδιαίρετον, γενητὸν ἀγένητον, θνητὸν ἀθάνατον, λόγον αἰῶνα, πατέρα υἱόν, θεὸν δίκαιον· οὐκ ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῦ λόγου ἀκούσαντας ὁμολογεῖν σοφὸν ἔστιν ἓν πάντα εἶναι· ὁ Ἡ. φησι.

50. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 9.

Heraclit, așadar, spune că există întregul (τὸ πᾶν) divizat-nedivizat, născut-nenăscut, muritor-nemuritor, *logos*-veșnicie, tată-fiu, divinitate-dreptate. " Dându-mi nu mie ascultare, ci *logos*-ului, înțelept este să cădeți de acord că toate sunt una". Această o spune Heraclit.

51 (45; vgl. 56). HIPPOL. IX 9 (după B 50) καὶ ὅτι τοῦτο οὐκ ἴσασι πάντες οὐδὲ ὁμολογοῦσιν, ἐπιμέμφεται ᾧδὲ πως· οὐ ξυνιᾶσιν ὅκως διαφερόμενον ἑωυτῷ ὁμολογέει· παλίντροπος ἁρμονίη ὅκωσπερ τόξου καὶ λύρης. (Folgt. B 1.)

51. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 9 (după B 50).

Deoarece cu toții nu știu ce este acest lucru și nici nu cad de acord asupra lui, (Heraclit) îi mustră în felul următor: " ei nu înțeleg cum cele discordante se acordă; există o armonie a tensiunilor opuse ca de pildă la arc și la liră".

52. (79). – αἰὼν παῖς ἔστι παῖζων, πεσσεύων· παιδὸς ἢ βασιλῆης.

52. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 9.

Timpul este un copil care se joacă, mutând mereu pietrele de joc; este domnia unui copil.

53. (44). – Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι, πάντων δὲ βασιλεύς, καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους.

53. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 9.

Războiul este părintele tuturor, regele tuturor; datorită lui unii apar zei, alții oameni, pe unii îi face sclavi, pe alții liberi.

54. (47). – ἁρμονίη ἀφανὴς φανερῆς κρείττων.

54. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 9. Armonia invizibilă este mai puternică decât cea vizibilă.

55. (13). – ὅσων ὄψις ἀκοὴ μάθησις, ταῦτα ἐγὼ προτιμέω.

55. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 9. Eu prefer cele ce pot fi văzute, auzite, învățate.

56. (47 Anm.). – ἐξηπάτηνται, φησὶν, οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν φανερῶν παραπλησίως Ὅμηρῳ, ὃς ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων σοφώτερος πάντων. ἐκεῖνόν τε γὰρ παῖδες φθειῖρας κατακτείνοντες ἐξηπάτησαν εἰπόντες· ὅσα εἶδομεν καὶ ἐλάβομεν, ταῦτα ἀπολείπομεν, ὅσα δὲ οὔτε εἶδομεν οὔτ' ἐλάβομεν, ταῦτα φέρομεν.

56. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 9. (Heraclit) spune: oamenii se înșeală în privința cunoașterii lucrurilor vizibile, întocmai ca Homer care a fost cel mai înțelept dintre toți elenii. Căci și pe el l-au păcălit niște copii care-și omorau păduchii, atunci când i-au spus: ceea ce vedem și prindem, lășăm în urma noastră; ceea ce nu vedem și nu prindem, ducem cu noi.

57. (35). –IX 10 διδάσκαλος δὲ πλείστων Ἡσίοδος· τοῦτον ἐπίστανται πλείστα εἰδέναι, ὅστις ἡμέρην καὶ εὐφρόνην οὐκ ἐγίνωσκεν· ἔστι γὰρ ἓν. [V. B 106].

57. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 10. Învățătorul celor mai mulți rămâne Hesiod. Toți îl socot izvor de învățături, el care n-a înțeles ce înseamnă ziua și noaptea: doar sunt una (Cf. B 106).

58. (57, 58). – καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν [ἡ ἀμλ. ἓν ἐστίν]. οἱ γοῦν ἰατροί, φησὶν ὁ Ἡ., τέμνοντες, καίοντες, πάντῃ βασανίζοντες κακῶς τοὺς ἀρρωστούντας, ἐπαιτέονται μηδὲν ἄξιοι μισθὸν λαμβάνειν παρὰ τῶν ἀρρωστούντων, ταῦτ' ἀεργαζόμενοι, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς νόσους.

58. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 10. Binele și răul (sunt unul și același lucru). “ Medicii, prin urmare, spune Heraclit, când taie, ard și chinuiesc în chip și fel pe suferinzi, le mai cer și o răsplată, pe care însă nu o merită câtuși de puțin, căci săvârșesc aceeași operă ca și boala”.

59. (50). HIPPOL. IX, 10 γναφεῖω ὁδὸς εὐθεῖα καὶ σκολιή (ἡ τοῦ ὀργάνου τοῦ καλουμένου κοχλίου ἐν τῷ γναφεῖω περιστροφή εὐθεῖα καὶ σκολιή· ἄνω γὰρ ὁμοῦ καὶ κύκλῳ περιέρχεται) μία ἐστὶ, φησί, καὶ ἡ αὐτή.

59. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 10. „Calea șurubului de la piuă, totodată dreaptă și răsucită”, (învărtirea celui instrument de la piuă care se numește spirală este dreaptă și răsucită, căci concomitent se învâрте în sus și în cerc), este, după Heraclit, „una și aceeași”.

60. (69). –ὁδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ὡστή.

60. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 10.
Drumul în sus și în jos este unul și același.

61. (52). – θάλασσα ὕδωρ καθαρῶτατον καὶ μιαρῶτατον, ἰχθύσι μὲν πότιμον καὶ σωτήριον, ἀνθρώποις δὲ ἄποτον καὶ ὀλέθριον.

61. HIPOLLYTOS, *Refutationes* IX, 10. Marea: iată o apă foarte pură și foarte impură; bună de băut pentru pești, ea le asigură viața; de ne băut pentru oameni, ea îi ucide.

62. (67). – ἀθάνατοι θνητοί, θνητοὶ ἀθάνατοι, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεῶτες.

62. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 10. Nemuritori-muritori: muritori-nemuritori. Viața unora este moartea celorlalți, iar viața acestora – moartea celor dintâi.

63. (123). – λέγει δὲ καὶ σαρκὸς ἀνάστασιν ταύτης <τῆς> φανεράς, ἐν ἣι γεγενήμεθα, καὶ τὸν θεὸν οἶδε ταύτης τῆς ἀναστάσεως αἷτιον οὕτως λέγων· ἔνθα δ' ἐόντι ἐπανίστασθαι καὶ φύλακας γίνεσθαι ἐγερτὴ ζώντων καὶ νεκρῶν. λέγει δὲ καὶ τοῦ κόσμου κρίσιν καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ διὰ πυρὸς.

64 γίνεσθαι λέγων οὕτως· τὰ δὲ πάντα οἰακίζει Κεραυνόους [28], τουτέστι κατευθύνει, κεραυνὸν τὸ πῦρ λέγων τὸ αἰώνιον. λέγει δὲ καὶ φρόνιμον τοῦτο εἶναι τὸ πῦρ καὶ τῆς διοικήσεως τῶν

65 ὅλων αἷτιον· καλεῖ δὲ αὐτὸ χρησιμοσύνην καὶ κόρον [24]· χρησιμοσύνη δέ ἐστιν ἡ διακόσμησις κατ' αὐτόν, ἡ δὲ ἐκπύρωσις

66 κόρος. πάντα γάρ, φησί, τὸ πῦρ ἐπελθὼν κρινεῖ καὶ καταλήγεται [26].

63-64. HIPPOLYTIS, *Refutationes* IX, 10. (Heraclit) vorbește și despre o reînviere a cărnii, a cărnii pe care o vedem, în care ne-am născut, și știe că divinitatea este cauza acestei reînvieri, spunând așa: „s-au înălțat înaintea aceleia care se află acolo și au devenit paznici neadormiți ai celor vii și ai celor morți”. El adaugă că are loc o judecată a lumii și a tuturor lucrurilor din ea prin mijlocirea focului, spunând următoarele: „fulgerul le

cârmuiește, adică le diriguiește, prin fulger înțelegând focul veșnic". În continuare pretinde că acest foc este înzestrat cu inteligență, fiind cauza care gospodărește totul în lume.

65-66. Îl numește „lipsă și prisos”. Lipsa, după Heraclit, este formarea lumii, iar prisosul, incendiul universal. „Căci pe toate, afirmă el, focul, la venirea sa le va judeca și le va mistui”.

67 (36). ὁ θεὸς ἡμέρην εὐφρόνην, χειμῶν θέρος, πόλεμος εἰρήνην, κόρος λιμός (τάναντία ἀπαντα· οὗτος ὁ νοῦς), ἀλλοιοῦται δὲ ὅκωσπερ <πῦρ>, ὁπότεν συμμιγῆι θωμάσιν, ὀνομάζεται καθ' ἡδονὴν ἐκάστου.

67. HIPPOLYTOS, *Refutationes* IX, 10. Divinitatea este zi și noapte, iarnă-vară, război-pace, săturare-foame (toate acestea sunt contrarii; ea însă e spirit) dar își schimbă înfățișarea întocmai <<ca focul>> care, alimentat fiind cu mirodenii, este numit de fiecare dată după parfumul fiecăreia.

67 a (0). HISDOSUS Scholasticus ad Chalcid. Plat. Tim. (cod. Paris. 1. 8624 s. XII f. 2) *ita vitalis calor a sole procedens omnibus quae vivunt vitam subministrat. cui sententiae Heraclitus adquiescens optimam similitudinem dat de aranea ad animam, de tela araneae ad corpus. sic<ut> aranea, ait, stans in medio telae sentit, quam cito musca aliquem filum suum corrumpit itaque illuc celeriter currit quasi de fili persectione dolens, sic hominis anima aliqua parte corporis laesa illuc festine meat quasi impatiens laesionis corporis, cui firme et proportionaliter iuncta est.*

67 a. HISDOSUS, *Scholasticus ad Chalcid. PLATON, Timaios* (cod. Parisinus 1. 8624 s., XII, f. 2).

Căldura vitală pornind de la Soare dă viață tuturor ființelor. Heraclit, de acord cu această părere, observă o admirabilă asemănare între suflet și păianjen, între trup și pânza păianjenului. El spune: " întocmai cum păianjenul aflat în mijlocul pânzei simte

de îndată că o muscă i-a rupt unul din fire și, prin urmare, aleargă iute într-acolo parcă plin de părere de rău pentru firul rupt, tot așa și sufletul omului, dacă o parte a trupului este rănită, grăbește într-acolo, neliniștit oarecum de vătămarea trupului de care este legat în chip trainic și după o anumită măsură”.

68 (129). IAMBL. de myst. I 11 καὶ διὰ τοῦτο εἰκότως αὐτὰ ἄκεα Ἦ. προσεῖπεν ὥς ἐξακεσόμενα τὰ δεινὰ καὶ τὰς ψυχὰς ἐξάντεις ἀπεργαζόμενα τῶν ἐν τῇ γενέσει συμφορῶν.

68. Iamblichos, *De mysteriis* I, 11. De aceea, pe bună dreptate le numea Heraclit leacuri, deoarece aveau menirea să vestească de rele și să mântuiască sufletele de păcatele din naștere.

69 (128). –v. 15 θυσῶν τοίνυν τίθημι διττὰ εἶδη · τὰ μὲν τῶν ἀποκεκαθαρμένων παντάπασιν ἀνθρώπων, οἷα ἐφ’ ἐνὸς ἂν ποτε γένοιτο σπανίως, ὥς φησιν Ἦ., ἢ τινων ὀλίγων εὐαριθμήτων ἀνδρῶν τὰ δ’ ἔνυλα κτλ.

69. IAMBLICHOS, *De mysteriis* V, 15. Jertfele le clasifică în două categorii: unele săvârșite de oameni pe deplin purificați, cum se întâmplă aici și colo cu câte unul, așa cum spune Heraclit, sau de puține persoane, pe care le poți ușor număra.

70 (79 Anm.). –de anima (Stob. Ecl. II 1, 16) πόσων δὲ οὖν βέλτιον Ἦ. παίδων ἀθύρματα νενόμικεν εἶναι τὰ ἀνθρώπινα δοξάσματα.

70. IAMBLICHOS, *De anima* (STOB., *Ecl.* II, 1, 16). Cu cât mai bine a socotit Heraclit părerile omenești doar jocuri de copii”.

71. (73 Anm.). MARC. ANTON. IV. 46 (după 76) μεμνήσθαι δὲ καὶ τοῦ ἐπιλανθανομένου ἤι ἡ ὁδὸς ἄγει.

71. MARCUS AURELIUS IV, 46 (după 76). Trebuie să ne gândim și la „omul care uită unde duce drumul”.

72. (93). – ὦι μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγοι τῶι τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτοι διαφέρονται, καὶ οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται.

72. MARCUS AURELIUS IV, 46. Oamenii, deși sunt în neîntreruptă comunicare cu Logos-ul, care le gospodărește pe toate, se află în discordanță cu acesta, iar lucrurile de care se lovesc zilnic, le apar străine.

73 (94) – οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν· καὶ γὰρ καὶ τότε δοκοῦμεν ποεῖν καὶ λέγειν.

73. MARCUS AURELIUS IV, 46.

„Nu trebuie să ne purtăm și să vorbim ca cei ce dorm”; căci și atunci ni se pare că acționăm și vorbim.

74. (97 Anm.). – οὐ δεῖ <ὥς> παῖδας τοκεῶνων, τοῦτ' ἔστι κατὰ ψιλόν· καθότι παρελήφαμεν.

74. MARCUS AURELIUS IV, 46. Nu trebuie să ne purtăm <<ca>> niște „copii ai părinților noștri”, adică simplu spus, așa cum am apucat din familie.

75 (90) MARC. ANTON. VI 42 τοὺς καθεύδοντας οἶμαι ὁ Ἥ. ἐργάτας εἶναι λέγει καὶ συνεργοὺς τῶν ἐν τῶι κόσμῳ γινομένων.

75. MARCUS AURELIUS VI, 42.

Am impresia că Heraclit numește „pe cei ce dorm făuritorii și colaboratorii celor ce se petrec în lume”.

76 (25). MAXIM. TYR. XII 4 p. 489 (după B 60. 62) ζῆι πῦρ τὸν γῆς θάνατον καὶ ἄηρ ζῆι τὸν πυρὸς θάνατον, ὕδωρ ζῆι τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. PLUT. de E 18. 392 C πυρὸς θάνατος ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις. (Vgl. de primo. frig. 10. 949 A). MARC. IV 46 (Pentru B 71) ὅτι γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι καὶ ὕδατος θάνατος ἀέρα γενέσθαι καὶ ἀέρος πῦρ καὶ ἔμπαλιν.

76. MAXIMUS DIN TYR XII, 4, p. 489 (după B 60.62). Focul trăiește moartea pământului și aerul trăiește moartea focului; apa trăiește moartea aerului și pământul pe cea a apei. PLUTARCH., *De E apud Delphos* 18, 392 C.

Moartea focului; nașterea aerului; moartea aerului, nașterea apei (cf. *de primo frig.* 10. 949A). MARCUS AURELIUS IV, 46 (înainte de B 71). Moartea pământului înseamnă nașterea apei, moartea apei înseamnă ivirea aerului, (moartea) aerului înseamnă foc și invers.

77 (72). NUMEN. FR. 35 Thedinga (de Porphy. antr. nymph. 10) ὅθεν καὶ Ἡράκλειτον ψυχῇσι φάναι τέρψιν ἢ θάνατον ὑγρῇσι γενέσθαι. τέρψιν δὲ εἶναι αὐταῖς τὴν εἰς γένεσιν πτώσιν. ἀλλαχοῦ δὲ φάναι ζῆν ἡμᾶς τὸν ἐκείνων θάνατον καὶ ζῆν ἐκείνας τὸν ἡμέτερον θάνατον [B 62].

77. NUMENIOS, fr. 35 Thedinga (PORPHYRIOS, *De antro nympharum* 10). Heraclit spune că „pentru suflete înseamnă sau desfătare sau moarte să devină umede”. De desfătare au parte când se nasc. În altă parte Heraclit susține că „noi trăim moartea lor (a sufletelor) iar ele (sufletele) trăiesc moartea noastră”.

78 (96). ORIG. c. Cels. VI 12 (II 82, 23 Koetschau) (79. 80 după Celsus) ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον μὲν οὐκ ἔχει γνώμας, θεῖον δὲ ἔχει.

78. ORIGENES, *Contra Celsum* VI, 12. Convingerile nu țin de firea omenească, ci de cea divină.

79 (97). –(după 78) ἀνὴρ νήπιος ἤκουσε πρὸς δαίμονος ὁκώσπερ παῖς πρὸς ἀνδρός.

79. ORIGENES, *Contra Celsum* VI, 12 (după 78).

Față de divinitate omul matur apare a fi nevârstnic, așa ca un copil față de un om matur.

80 (62). –VI 42 (II 111, 11 Koetschau) εἰδέναι δὲ χρὴ τὸν πόλεμον ἑόντα ξυνόν, καὶ δίκην ἔριν, καὶ γινόμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ χρεών.

80. ORIGENES, *Contra Celsum* VI, 42. Trebuie să se știe că războiul este comun, că dreptatea este luptă și că toate se nasc din luptă și necesitate.

81 (vgl. 138). PHILODEM. Rhet. I C 57. 62. S 351. 354 Sudh. (aus d. Stoiker Diogenes) ἡ δὲ τῶν ῥητόρων εἰσαγωγή πάντα τὰ θεωρήματα πρὸς τοῦτ' ἔχει τείνοντα καὶ κατὰ τὸν Ἡράκλειτον κοπίδων ἐστὶν ἀρχηγός. SCHOL. in Eur. Hec. 131 κοπίδας τὰς λόγων τέχνας ἔλεγον ἄλλοι τε καὶ ὁ Τίμαιος οὕτως γράφων (FHG IV p. 640 b): ὥστε καὶ φαίνεσθαι μὴ τὸν Πυθαγόραν εὐρετὴν ὄντα τῶν ἀληθινῶν κοπίδων μηδὲ τὸν ὑφ' Ἡρακλείτου κατηγορούμενον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Ἡράκλειτον εἶναι τὸν ἀλαζονεύμενον'.

81. PHILODEMOS, *Rhetorica* I, c. 57, 62. Toate principiile învățaturii retorilor tind spre acest lucru și, după părerea lui Heraclit, această învățătură este „cea care îndrumă cuțitele de sacrificiu”. *Scholia* la EURIPIDE, *Hecuba* 131. printre alții, și Timaios (FHG Müller, IV, p. 640) numea tratatele de retorică „cuțite de sacrificiu”, scriind

următoarele: pe cât se pare nu Pythagoras a fost inventatorul adevăratelor cuțite de sacrificiu și nici cel acuzat de Heraclit, ci însuși Heraclit este un limbutor lăudăros.

82 (99). – PLATO. *Hipp. maior* 289A πηθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχροῦς ἀνθρώπων γένει συμβάλλειν.

82. PLATON, *Hippias Maior* 289A. Cea mai frumoasă maimuță, comparată cu omul, este urâtă.

83 (98). –B ἀνθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φανεῖται καὶ σοφίαι καὶ κάλλει καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν.

83. PLATON, *Hippias Maior* 289 B. Omul cel mai înțelept, comparat cu divinitatea, va părea o maimuță în privința înțelepciunii, frumuseții și în toate celelalte.

84 a (83). PLOTIN. *Enn.* IV 8, 1 (n. B. 60) μεταβάλλον ἀναπαύεται.

84 a. PLOTIN, *Enneade* IV, 8, 1.
Transformându-se, își află odihna.

84 b (82). – κάματος ἐστὶ τοῖς αὐτοῖς μοχθεῖν καὶ ἄρχεσθαι.

84 b. PLOTIN, *Enneade* IV, 8, 1. E un chin să trudești mereu și să dai ascultare acelorași (stăpâni).

85 (105). PLUT. *Coriol.* 22 θυμῷ μάχεσθαι χαλεπὸν ὃ γὰρ ἂν θέλῃ, ψυχῆς ὠνεῖται.

85. PLUTARCH, *Coriolanus* 22. E greu să lupți împotriva inimii, căci tot ce dorește se cumpără cu prețul sufletului.

86 (116). – 38 ἀλλὰ τῶν μὲν θείων τὰ πολλὰ, καθ' Ἡράκλειτον, ἀπιστίη διαφυγγάνει μὴ γινώσκεσθαι.

86. PLUTARCH, *Coriolanus* 22. Multe din cele divine, după Heraclit, scapă cunoașterii noastre din lipsă de credință.

87. (117). – de aud. 7 p. 41 Α βλάξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλεῖ.

87. PLUTARCH, *De audiendis poetis* 7, p. 41 A. Omului prostănac îi place să stea gură-cască la orice vorbă.

88. (78). – cons. ad Apoll. 10 p. 106 E ταὐτό τ' ἐνὶ ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ [τὸ] ἐγγρηγορὸς καὶ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κάκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα ταῦτα. [V. Sext. P. H. III 230].

88. PLUTARCH, *Consolatio ad Apollonium* 10, p. 106 E. Că unul și același lucru coexistă în noi: viața și moartea, veghea și somnul, tinerețea și bătrânețea; ultimele preschimbându-se, devin primele, iar primele, la rândul lor, printr-o nouă schimbare, devin ultimele (cf. SEXTUS, *P. H.* III, 230).

89. (95). – de superst. 3 p. 166. C ὁ Ἥ. φησι τοῖς ἐγγρηγορόσιν ἓνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι.

89. PLUTARCH, *De superstitione* 3, p. 166 C. Heraclit spune că, „pentru oamenii treji, există o singură lume, comună tuturor”; dar că în somn fiecare se îndreaptă spre propria lui lume.

90. (22). - de E 8 p. 388 E πυρός τε ἀνταμοιβή τὰ πάντα καὶ πῦρ ἀπάντων ὥκωσπερ χρυσοῦ χρήματα καὶ χρημάτων χρυσός.

90. PLUTARCH, *De E apud Delphos* 8, p. 388 E.

Toate se preschimbă în egală măsură cu focul și focul cu toate – așa cum mărfurile se schimbă pe aur și aurul pe mărfuri.

91 (41. 40). - 18 p. 392 B ποταμῶι γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δις τῷ αὐτῷ καθ' Ἡράκλειτον [v. Plat. Cratyl. 402 A = 22 A 6. Aristot. Metaph. Γ 5. 1010 a 12 c. 65, 4. - 22 B 12. 49a] οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δις ἀψασθαι κατὰ ἕξιν <τῆς αὐτῆς> ἀλλ' ὁξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει (μᾶλλον δὲ οὐδὲ πάλιν οὐδ' ὕστερον, ἀλλ' ἅμα συνίσταται καὶ ἀπολείπει) καὶ πρόσεισι καὶ ἄπεισι.

91. PLUTARCH., *De E apud Delphos* 18, p. 392 B. Nu ne putem scufunda de două ori în același râu, după Heraclit (cf. PLATON, *Cratylus* 402 A; ARISTOTEL, *Metaph.* III, 5, 1010 A, 12, c. 65, 4) și nici atinge de două ori substanța pieritoare într-o stare identică <<cu sine însăși>>; ci, prin avântul și prin iuțea transformării, ea se dispersează și iarăși se comprimă (mai precis zis, nici din nou, nici mai târziu, ci concomitent se strânge și se relaxează), se apropie și se îndepărtează.

92. (12). PLUT. de Pyth. or. 6. p. 397 A Οὐχ ὁραῖς . . . ὅσῃν χάριν ἔχει τὰ Σαπφικὰ μέλη, κηλοῦντα καὶ καταθέλγοντα τοὺς ἀκροωμένους; Σίβυλλα δὲ μαινομένῳ στόματι καθ' Ἡράκλειτον ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεόν.

92. PLUTARCH, *De Pythiae oraculis* 6, p. 397 A. Nu vezi cât farmec au poemele săfice, care încântă și transportă pe ascultători? După Heraclit, „Sibyla, prin gura ei delirantă,

profețește lucruri care nu provoacă râsul, neînfrumusețate de podoabe ori de miresme, iar prin vocea ei, atârnată de zeu, străbare o mie de ani”.

93. (11). – 18 p. 404 D ὁ ἄναξ, οὐ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς, οὔτε λέγει οὔτε κρύπτεται ἀλλὰ σημαίνει.

93. PLUTARCH., *De Pythiae oraculis* 21, p. 404 D. Stăpân, al cărui oracol se află la Delfi, nici nu vorbește, nici nu tănuiește nimic, ci se exprimă numai prin semne.

94. (29). - de exil. 11 p. 604 A Ἥλιος γὰρ οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή, Ἑρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν.

94. PLUTARCH., *De exilio*, 11, p. 604 A. Soarele nu-și va depăși măsura; altfel Erinyile, ajutoarele dreptății, l-ar descoperi.

95. (108). – Sympos. III pr. 1 p. 644 F ἀμαθίην γὰρ ἄμεινον κρύπτειν, ἔργον δὲ ἐν ἀνέσει καὶ παρ’ οἶνον. STOB. Flor. I 175 κρύπτειν ἀμαθίην κρέσσον ἢ ἐς τὸ μέσον φέρειν.

95. PLUTARCH, *Symposion* III, p. 1 644 F. E mai bine să-ți ascunzi slăbiciunea minții. Dar e greu (să te controlezi) când nu te supraveghezi sau bei un pahar de vin. STOBAIOS, *Florilegium* I, 175. Este preferabil să-ți ascunzi nepriceperea, decât să o dezvălui în ochii tuturor.

96. (85). – IV 4, 3. p. 669A νέκυες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι.

96. PLUTARCH, *Symposion* IV, 4, 3, p. 669 A.

Cadavrele ar trebui aruncate mai repede decât gunoiul.

97. (115). – an seni resp. 7 p. 787 C κύνες γὰρ καταβαύζουσιν ὧν ἂν μή γινώσκωσι.

97. PLUTARCH, *An seni republica gerenda sit* 7, p. 787 C. Câinii latră la cei pe care nu-i cunosc.

98. (38). – fac. lun. 28 p. 943 E αἱ ψυχαὶ ὁσμῶνται καθ' Ἄιδην.

98. PLUTARCH, *De facie in orbe lunae* 28, p. 943 E. Sufletele în Hades simt mirosurile.

99. (31). – aqu. et ign. comp. 7 p. 957 A ; vgl. de fort. 3 98 C εἰ μὴ ἥλιος ἦν, ἔνεκα τῶν ἄλλων ἄστρων εὐφρόνη ἂν ἦν.

99. PLUTARCH, *Aquae et ignis comparatio* 7, p. 957 A (cf. *De fort.* 3, p. 98 C). Dacă n-ar exista Soarele ar fi noapte, cu toată existența celorlalți aștri.

100. (34). – Qu. Plat. 8, 4 p. 1007 D ... περιόδους · ὧν ὁ ἥλιος ἐπιστάτης ὧν καὶ σκοπὸς ὀρίζειν καὶ βραβεύειν καὶ ἀναδεικνύναι καὶ ἀναφαίνειν μεραβολὰς καὶ ὥρας αἱ πάντα φέρουσι καθ' Ἡράκλειτον κτλ.

100. PLUTARCH, *QUAESTIONES PLATONICAE* 8, 4, p. 1007 D. Soarele, stăpân și supraveghetor al perioadelor ciclice ale timpului, delimitează, diriguiește, pune în evidență și indică schimbările lor, precum și anotimpurile “ care aduc toate”.

101. (80). – adv. Colot. 20. 1118 C ἐδιζησάμην ἐμεωυτόν.

101. PLUTARCH, *Adversus Coloten* 20, 1118 C. M-am căutat pe mine însumi.

101 a. (15). POLYB. XII 27 δυνεῖν γὰρ ὄντων κατὰ φύσιν ὥσανεῖ πινων ὀργάνων ἡμῖν, οἷς πάντα πυνθανόμεθα καὶ πολυπραγμονοῦμεν, ἀκοῆς καὶ ὁράσεως, ἀληθινωτέρας δ' οὔσης οὐ μικρῶι τῆς ὁράσεως κατὰ τὸν Ἡράκλειτον ὀφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὧτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες.

101 a. POLYBIOS XII, 27. Ochii sunt martori mai siguri decât urechile.

102. (61). PORPHYR. Δ 4 (I 69, 6 Schr.) τῶι μὲν θεῶι καλὰ πάντα καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια, ἄνθρωποι δὲ ἅ μ' ἄν ἄδικα ὑπελήφασιν ἅ δὲ δίκαια.

102. PORPHYRIOS, *Quaestiones Homericae*, la *Iliada* IV, 4.

Pentru divinitate, toate sunt frumoase, bune și drepte; oamenii însă consideră că unele sunt drepte, altele nedrepte.

103. (70). PORPHYR. X 200 (I 190 Schr.) ξυνὸν γὰρ ἀρχὴ καὶ πέρας ἐπὶ κύκλου περιφερείας [vgl. I 164, 3, 187, 23 f.].

103. PORPHYRIOS, *Quaestiones Homericae*, la *Iliada* XIV, 200.

Tot unul este începutul și sfârșitul unei circumferințe.

104. (111 a). PROCL. in Alc. I p. 525, 21 (1864) τίς γὰρ αὐτῶν νόος ἢ φρήν ; δῆμων ἀοιδοῖσι πείθονται καὶ διδασκάλῳ χρεῖωνται ὁμίλῳ οὐκ εἰδότες ὅτι οἱ πολλοὶ κακοί, ὀλίγοι δὲ ἀγαθοί' [vgl. Bías c. 10 a 3 §].

104. PROCLOS, *In Alcibiadem* I, p. 525, 21. Care e de fapt rațiunea și mintea lor? Dau ascultare aezilor populari, iar ca dascăl își iau mulțimea, fără să știe că cei mulți sunt răi și puțini sunt oameni buni.

105. (119 Anm.) SCHOL. HOM. AT pînă la Σ 251 (Ἔκτορι δ' ἦεν ἑταῖρος, [nāmī. Πουλυδάμας], ἱῆι δ' ἐν νυκτὶ γέγοντο). Ἡ. ἐντεῦθεν

ἄστρολόγον φησὶ τὸν Ὅμηρον καὶ ἐν οἷς φησι ἰμοῖραν δ' οὐ πινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν' κτλ.

105. Scholia Homerica, A T la *Illiada* XVIII, 251.

„Era tovarășul lui Hector, căci se născuseră în aceeași noapte”. După acest vers și după acel pasaj în care afirmă: „nici unul dintre oameni, spun eu, nu a scăpat de soarta ce-i este hărăzită”, Heraclit îl numește pe Homer un astrolog. Și în cele ce spune: „afirm că nici un muritor n-a scăpat de soarta ce-l așteaptă”.

106. (120). PLUT. Camill. 19 περὶ δ' ἡμερῶν ἀποφράδων εἴτε χρὴ τίθεσθαι τινας εἴτε ὀρθῶς Ἡράκλειτος ἐπέπληξεν Ἡσιόδωι τὰς μὲν ἀγαθὰς ποιουμένωι, τὰς δὲ φαύλας [Opp. 765ff.], ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας ἀπάσης μίαν οὔσαν, ἐτέρωθι διηπόρηται (vgl. B 40. 57). SENECA Ep. 12, 7 *unus dies par omni est*.

106. PLUTARCH, *Camillus* 19. Heraclit îl reproșă lui Hesiod,, pentru care anumite zile sunt bune iar altele rele, “ faptul de a ignora că natura oricărei zile este una și aceeași”. SENECA, *Epistole* 12, 7. *Fiecare zi este la fel cu toate celelalte*.

107. (4). SEXT. EMP. VII 126 κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων [vgl. A 16 I 147, 30 ff. ; B 101a].

107. SEXTUS EMPIRICUS VII, 126. Ochii și urechile sunt răi martori pentru oamenii care au suflete barbare.

108. (18). STOB. Flor. I 174 Hense Ἡρακλείτου. ὁκόσων λόγους ἤκουσα, οὐδεὶς ἀφικνεῖται ἐς τοῦτο, ὥστε γινώσκειν ὅτι σοφὸν ἐστὶ πάντων κεχωρισμένον.

108. STOBAIOS, *Florilegium* I, 174. Dintre toți câți le-am ascultat cuvântul, nici unul nu a ajuns să înțeleagă că înțelepciunea este ceva separat de toate.

109. (108) = B 95.

109. (În ultimele ediții Diels-Kranz acest fragment a fost atașat la fr. 95).

110. (104 a). – 176 ἀνθρώποις γίνεσθαι ὁκόσα θέλουσιν οὐκ ἄμεινον [vgl. B 85].

111. (104b). – 177 νοῦσος ὑγείην ἐποίησεν ἡδὺ καὶ ἀγαθόν, λιμὸς κόρον, κάματος ἀνάπανσιν.

110 – 111. STOBAIOS, *Florilegium*, I, 176-177.

Pentru oameni nu e cel mai bun lucru să li se împlinească toate dorințele. Boala face ca sănătatea să fie dulce și plăcută, foamea (face așijderea) săturarea, iar osteneala odihna.

112. (107). STOB. Flor. I 178 σωφρονεῖν ἀρετὴ μεγίστη, καὶ σοφίη ἀληθὲς λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαίοντας.

112. STOBAIOS, *Florilegium* I, 178. O judecată sănătoasă este cea mai mare virtute iar înțelepciune înseamnă ca în vorbă și în faptă să te conformezi adevărului, dând ascultare naturii lucrurilor.

113. (91). – 179 ξυνόν ἐστι πᾶσι τὸ φρονεῖν.

113. STOBAIOS, *Florilegium* I, 179. O judecată sănătoasă este comună tuturor.

114. (91b). 179 ξὺν νόμῳ λέγοντας ἰσχυρίζεσθαι χρὴ τῷ ξυνῳ πάντων, ὅκωσπερ νόμῳ πόλις, καὶ πολὺ ἰσχυροτέρως. τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπειοι νόμοι ὑπὸ ἐνὸς τοῦ θείου· κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον ὁκόσον ἐθέλει καὶ ἐξαρκεῖ πᾶσι καὶ περιγίνεται.

114. STOBAIOS, *Florilegium* I, 179. Cei care doresc să vorbească în mod rațional trebuie să se sprijine pe ceea ce este comun tuturor (lucrurilor), așa cum se sprijină cetatea pe lege, ba chiar în chip și mai temeinic; într-adevăr, toate legile omenești se nutresc din unica lege divină, căci aceasta are atâta putere cât vrea să aibă și ajunge pentru toți, fără să se epuizeze vreodată.

115. (0). – 180 α ψυχῆς ἐστὶ λόγος ἑαυτὸν αὖξων.

115. STOBAIOS, *Florilegium* I, 180 A. Logos-ul este propriu sufletului; el se sporește pe sine însuși.

116. (106). – ν ὁ ἀνθρώποισι πᾶσι μέτεστι γινώσκειν ἑωυτοὺς καὶ σωφρονεῖν.

116. STOBAIOS, *Florilegium* V, 6. Fiecare om este în stare să se cunoască pe sine însuși și să aibă o dreaptă judecată.

117. (73). – 7 ἀνὴρ ὁκόταν μεθυσθῇ, ἄγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνήβου σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαίων ὅκη βαίνει, ὑγρὴν τὴν ψυχὴν ἔχων. [vgl. B 71 ?].

117. STOBAIOS, *Florilegium* V, 7. Un bărbat, când se îmbată, este condus de un copil nevârstnic; el se clatină și nu observă încotro merge, deoarece sufletul îi este umed (cf. B 71?).

118. (74-76). – 8 αὐγὴ ξερὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη oder vielmehr : αὕη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.

118. STOBAIOS, *Florilegium* V, 8.

Sufletul uscat este cel mai înțelept și cel mai bun.

119. (121). IV 40, 23 Ἡ. ἔφη ὡς ἦθος ἀνθρώπων δαίμων.

119. STOBAIOS, *Florilegium* IV, 40, 23.

Heraclit spune: caracterul este demonul omului.

120. (30). STRABO. I 6 p. 3 βέλτιον δ' Ἡ. καὶ ὁμηρικωτέρως ὁμοίως ἀντὶ τοῦ ἀρκτικοῦ τὴν ἄρκτον ὀνομάζων· ἥοις καὶ ἐσπέρας τέρματα ἡ ἄρκτος καὶ ἀντίον τῆς ἄρκτου οὖρος αἰθρίου Διός. ὁ γὰρ ἀρκτικός ἐστὶ δύσεως καὶ ἀνατολῆς ὅρος, οὐχ ἡ ἄρκτος.

120. STRABON, *Geografia* I, 6, p. 3. Mai bine Heraclit și, de asemenea, mai aproape de stilul homeric, când numește (constelația) în loc de „Arctică”, „Ursa”. „Granița dintre dimineață și seară este Ursa și, în fața Ursei, piatra de hotar a sculptorului Zeus”; căci constelația „Arctică”, de fapt, este piatra despărțitoare între apus și răsărit, nu „Ursa”.

121. (114). STRABO XIV 25 p. 642; DIOG. IX 2 (s. I 140, 5) ἄξιον ἑφεσίοις ἡβηδὸν ἀπάξασθαι πᾶσι καὶ τοῖς ἀνέροισιν τὴν πόλιν καταλιπεῖν, οἵτινες Ἑρμόδωρον ἄνδρα ἐαυτῶν ὀνήιστον ἐξέβαλον φάντες· ἡμέων μὴδὲ εἰς ὀνήιστος ἔστω, εἰ δὲ μή, ἄλλη τε καὶ μετ' ἄλλων.

121. STRABON, *Geografia* XIV, 25, p. 642; DIOG. LAERT. IX, 2. Bine ar face efesienii dacă s-ar spânzura cu toții și ar încredința cetatea în mâinile celor nevârstnici, ei, care l-au izgonit pe Hermodoros, cel mai vrednic din mijlocul lor, spunând: „printre

noi să nu fie unul cel mai vrednic, iar dacă este, să plece unde o ști și să se adune cu alții”.

122. (9). SUID. s. v. ἀγχιβατεῖν și ἀμφισβατεῖν: ἀγχιβασίην Ἡράκλειτος.

122. LEXICONUL SUDA <cuvântul> ἀγχιβατεῖν și ἀμφισβατεῖν: „Apropiere”.

123.. (10). THEMIST. Or. 5 p. 69 φύσις δὲ καθ’ Ἡράκλειτον κρύπτεσθαι φιλεῖ.

123. THEMISTIOS, *Orationes* 5, 69. După Heraclit, naturii (lucrurilor) îi place să rămână ascunsă.

124. (46 Anm.). THEOPHR. *Metaphys.* 15 p. 7 a 10 Usen. ἄλογον δὲ κάκεῖνο δόξειεν ἄν, εἰ ὁ μὲν ὅλος οὐρανὸς καὶ ἕκαστα τῶν μερῶν ἅπαντ’ ἐν τάξει καὶ λόγῳ, καὶ μορφαῖς καὶ δυνάμεσιν καὶ περιόδοις, ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς μὴθὲν τοιοῦτον, ἀλλ’ ὥσπερ σάρμα εἰκὴ κεχυμένων ὁ κάλλιστος, φησὶν Ἡράκλειτος, [ὁ] κόσμος.

124. TEOFRAS, *Metaph.* 15, 7 A, 10 Usener. Ar putea părea irațională și această idee, anume că întreg cerul și toate părțile considerate laolaltă se află rânduite după ordine și *logos*, după forme, potențe și cicluri, în vreme ce la început nu exista nimic asemănător, ci așa cum se exprimă Heraclit, “ cea mai frumoasă lume este ca o grămadă aruncată la întâmplare”.

125. (84). – de vertig. 9 καὶ ὁ κυκεὼν δίσταται <μὴ> κινούμενος.

125. TEOFRAS, *De vertiginibus* 9. Până și ciceonul se descompune dacă nu e agitat.

125a. (0). TZETZES ad Aristoph. *Plut.* 88 (Ambr., Paris.) τυφλὸν δὲ τὸν Πλούτον ποιεῖ ὥς οὐκ ἀρετῆς, κακίας δὲ παραιτίου. ὅθεν καὶ Ἡ. ὁ Ἐφέσιος ἀρώμενος Ἐφεσίοις, οὐκ ἐπευχόμενος· μὴ ἐπιλίποι ὑμᾶς πλούτος, ἔφη, Ἐφέσιοι, ἵν' ἐξελέγχοισθε πονηρευόμενοι.

125 a. TZETZES, la ARISTOFAN, *Plut.* 88 (Ambrosianus. Parisinus). Pe Plutos îl face orb, fără legătură cu virtutea, ținând de răutatea complice. De aici și Heraclit din Efes, prelucrându-i pe efesieni, nu rugându-se de ei, le zise: " De nu v-ar părăsi nicicând bogăția, efesieni, ca să se dovedească cât de răi sunteți".

126. (39). –schol. ad. exeg. II p. 126 Herm. τὰ ψυχρὰ θέρεται, θερμὸν ψύχεται, ὑγρὸν αὐαίνεται, καρφαλέον νοτίζεται.

126. TZETZES, *Scholia ad exegesis* II, p. 126 Herm. Ce este rece se încălzește, ce este cald se răcește, ce este umed se usucă, ce este uscat se umezește.

FRAGMENTE ÎNDOIELNICE.

TEXTE INCERTE, FALSE SAU FALSIFICATE

126a. (0). ANATOL. de decade p. 36 Heiberg (*Annales d' histoire*. Congrès de Paris 1901. 5. section) κατὰ λόγον δὲ ὥρεων συμβάλλεται ἑβδομάς κατὰ σελήνην, διαιρεῖται δὲ κατὰ τὰς ἄρκτους, ἀθανάτου Μνήμης σημείω.

126a. ANATOLIOS, *De decade* p. 36 Heiberg. Potrivit *logos*-ului anotimpurilor, câtimea de șapte este socotită după fazele lunii, este delimitată după poziția Urselor, ambele constelații (fiind) semne ale amintirii nemuritoare.

129. (17). DIOG. VIII ὁ Πυθαγόρης Μνησάρχου ἱστορίην ἡσκησεν ἀνθρώπων μάλιστα πάντων καὶ ἐκλεξάμενος ταύτας τὰς συγγραφεὺς ἐποίησατο ἑαυτοῦ σοφίην, πολυμαθίην, κακοτεξνίην.

129. DIOG. LAËRT. VIII, 6. Pythagoras, fiul lui Mnesarchos, cel mai asiduu cercetător dintre toți oamenii, după ce și-a însușit cu chibzuială aceste scrieri, și-a întocmit propria lui doctrină; grămadă de cunoștințe: înșelătorie meșteșugită.

130. (0). GNOMOL. Monac. lat. I 19 (Caecil. Balb. Wölfflin p. 18) *non convenit ridiculum esse ita, ut ridiculus ipse videaris. Heraclitus dixit.*

130. *Gnomologia Monacalis Latina* I, 19.

„Nu e bine să fii atât de glumeț, încât să devii ridicol”, a zis Heraclit.

131. (134). –Paris. ed. Sterb. ὁ δέ γε Ἡ. ἔλεγε τὴν οἴησιν προκοπῆς ἐγκοπήν.

131. *Gnomologia Parisina* (Sternbach), 209. Heraclit a spus că înfumurarea este o piedică pentru mersul înainte.

132. (0). –Vatic. 743 n. 312 Sternb. τιμαὶ θεοῦς καὶ ἀνθρώπους καταδουλοῦνται.

132. *Gnomologium Vaticanum* (Sternbach), 312. Onorurile înrobesc pe zei și pe oameni.

133. (0). –313 ἄνθρωποι κακοὶ ἀληθινῶν ἀντίδικοι.

133. *Gnomologium Vaticanum* (Sternbach), 313. Oamenii răi sunt adversarii iubitorilor de adevăr.

126b. (0). ANONYM. IN PLAT. Theaet. (Berl. Klassikert. 2) 71, 12 la p. 152 E (23 A 6) Ἐπίχαρμος ὁ <ὁμιλή>σας τοῖς Πυθα<γορείοις> ἄλλα <έ>τινα ἐ<πινενόη>κεν δ<ειν>ὰ τ<όν> τε περὶ το>ῦ αὐξο<μ>ένου λόγου>. ἐφοδ<εύει> δὲ κατὰ τὸ <Ἡρα<κλείτου> ἄλλως ἄ<λλο> αἰεὶ αὐξ<ε>ται πρὸς ὃ <ἂν> ἢ ἐ<λλι>πές'. εἰ οὖν <μηδεῖς> <παύ<ε>ται <φ>έων καὶ ἄ<λ>λ<α>τ<ων> <τὸ> εἶδος, αἰ> οὐσία ἄλλ<ο>τε ἄλλ<α> γίνονται <κατὰ> συν<ε>χῇ ῥύσιν.

126 b. ANONYMOS, la PLATON, *Theait.* 71, 12, la 152 E. Epimarchos... cercetează acest domeniu urmând spusele lui Heraclit: „mereu una crește într-un fel, alta în alt fel, fiecare după cum simte nevoia. Dat fiind că nimeni nu se oprește în evoluție și își schimbă mereu înfățișarea, și substanța devine mereu alta, într-o curgere fără de sfârșit”.

127. (0). ARISTOCRITUS Theos. 69 (pînă la B 5) ὁ αὐτὸς πρὸς Αἰγυπτίους ἔφη· εἰ θεοὶ εἰσιν, ἵνα τί θρηνεῖτε αὐτούς; εἰ δὲ θρηνεῖτε αὐτούς, μηκέτι τούτους ἡγεῖσθε θεούς.

127. ARISTOCRITOS, *Theosophia* 69 (după B 5). Același (Heraclit) spunea egiptenilor: “ dacă există zei, pentru ce-i plângeți? Iar de-i plângeți, atunci nu-i mai socotiți zei!”

128. (0). – 74 ὅτι ὁ Ἡράκλειτος ὁρῶν τούς Ἕλληνας γέρα τοῖς δαίμοσιν ἀπονέμοντας εἶπεν· δαιμόνων ἀγάλμασιν εὐχονται οὐκ ἀκούουσιν, ὥσπερ ἀκούειν, οὐκ ἀποδιδούσιν, ὥσπερ οὐκ ἀπαιτοῖεν.

128. ARISTOCRITOS, *Theosophia* 74. Heraclit, văzându-i pe greci cum împărțeau prinoase demonilor, a spus: „înalță rugi statuilor de daimoni care nu aud, ca și când ar putea auzi, care nu dau nimic <<ca și când ar putea da>>, <<care nu cer nimic, ca și când>> ar putea cere”.

134. (135). – 314 τὴν παιδείαν ἕτερον ἥλιον εἶναι τοῖς πεπαιδευμένοις.

134. *Gnomologium Vaticanum* (Sternbach), 314. Educația este, pentru cei care au primit-o, ca un al doilea soare.

135. (137). – 315 συντομωτάτην ὁδὸν ἔλεγεν εἰς εὐδοξίαν τὸ γενέσθαι ἀγαθόν.

135. *Gnomologium Vaticanum* (Sternbach), 315. (Heraclit) spunea că cel mai scurt drum spre renume este acela al bunătății.

136. (0). SCHOL. EPICTET. BODL. p. LXXI Scheukl Σχηενκλ Ἡρακλείτου ψυχὰ ἄρηφατοι καθερώτεραι (δεξι) ἢ ἐνὶ νοῦσις.

136. *Schol. EPICTET.*, Bodl., p. LXXI (Schenkl). Sufletele celor căzuți pe câmpul de luptă sunt mai pure decât ale celor doborâți de boală.

137. (63). STOB. Ecl. I 5, 15 p. 78. 11 (după Aët. I 27 I s. 22 A 8) γράφει γοῦν ἔστι γὰρ εἰμαρμένα πάντως ...

137. STOBAIOS, *Eclogae* I, 5, 15, p. 78, 11. (Heraclit) scrie: negreșit, există hotărâri ale soartei ...

138. (0). COD. PARIS. 1630 s. XIV f. 191^r Ἡρακλείτου φιλοσόφου κατὰ τοῦ βίου. Ποίην τις βιότοιο τάμοι τρίβον κτλ. = Anth. Pal. IX 359. Stob. Fl. 98, 57 = Posidipp. Ep. 21 p. 79 Schott.

138. (0) *Cod. Parisinus*, 1630, XIV, f. 191: Despre viața filosofului Heraclit: = *Anthologia Palatina* IX, 359. STOBAIOS IV, 34, 57 = Poseidippus, *Epigr.* 21, p. 79 Schott.

139. (0). CATAL. CODD. ASTROL. GRAEC. IV 32 VII 106
 Ἡρακλείτου φιλοσόφου. Ἐπειδὴ φασὶ τινες εἰς ἀρχὰς κεῖσθαι τὰ ἄστρα
 ... μέχρις οὗ ἐθέλει ὁ ποιήσας αὐτόν.

139. (0) *Catal. Codd. Astrol. Graec.* IV, 32, VII, 106: *Lucrarea filosofului Heraclit Despre originea stelelor.* „Deoarece unii spun că la origini se află stelele ... până când vrea cel ce le-a făurit”.

PARMENIDES

A. VIAȚA ȘI ÎNVĂȚĂȚURA

VIAȚA

1. DIOGENES IX 21-23. (21) Ξενοφάνους δὲ διήκουσε Παρμενίδης Πύρητος Ἐλεάτης (τοῦτον Θεόφραστος ἐν τῇ Ἐπιτομῇ (Phys. Opin. fr. 6a. D. 482, 14) Ἀναξιμάνδρου φησὶν ἀκούσαι). ὅμως δ' οὖν ἀκούσας καὶ Ξενοφάνους οὐκ ἠκολούθησεν αὐτῷ. ἐκοινώνησε δὲ καὶ Ἀμεινία Διοχαίτα τῷ Πυθαγορικῷ, ὡς ἔφη Σωτίων, ἀνδρὶ πένητι μὲν, καλῷ δὲ καὶ ἀγαθῷ. ὦι καὶ μᾶλλον ἠκολούθησε καὶ ἀποθανόντος ἡρώιον ἰδρύσατο γένους τε ὑπάρχων λαμπροῦ καὶ πλούτου, καὶ ὑπ' Ἀμεινίου, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ Ξενοφάνους εἰς ἡσυχίαν προειράπη. πρῶτος δὲ οὗτος τὴν γῆν ἀπέβαινε σφαιροειδῇ καὶ ἐν μέσῳ κεῖσθαι. δύο τε εἶναι στοιχεῖα, πῦρ καὶ γῆν, καὶ τὸ μὲν δημιουργοῦ τάξιν ἔχειν, τὴν δὲ ὕλης. (22) γένεσιν τε ἀνθρώπων ἐξ ἡλίου πρῶτον γενέσθαι αὐτὸν (?) δὲ ὑπάρχειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν, ἐξ ὧν τὰ πάντα συνεστάναι. καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν ταῦτόν εἶναι, καθὰ μέμνηται καὶ Θεόφραστος ἐν τοῖς Φυσικοῖς [fr. 6 a. D. 483, 2], πάντων σχεδὸν ἐκτιθέμενος τὰ δόγματα. δισσήν τε ἔφη τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μὲν κατὰ ἀλήθειαν, τὴν δὲ κατὰ δόξαν. διὸ καὶ φησί που· ἔχρεώ

ἀληθής' [B1, 28-30]. καὶ αὐτὸς δὲ διὰ ποιημάτων φιλοσοφεῖ, καθάπερ Ἡσίοδος τε καὶ Ξενοφάνης καὶ Ἐμπεδοκλῆς. κριτήριον δὲ τὸν λόγον εἶπε· τάς τε αἰσθήσεις μὴ ἀκριβεῖς ὑπάρχειν. φησὶ γοῦν· 'μηδέ ... ἔλεγχον' [B1, 34 – 36].

(23) διὸ καὶ περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ Τίμων [fr. 44 D.]

Παρμενίδου τε βίην μεγαλόφρονος οὐ πολύδοξον,

ὅς ' ἀπὸ φαντασίου ἀπάτης ἀνενείκατο νώσεις.

εἰς τοῦτον καὶ Πλάτων τὸν διάλογον γέγραφε 'Παρμενίδην' ἐπιγράψας 'ἡ περὶ ἰδεῶν'. ἤκμαζε δὲ κατὰ τὴν ἐνάτην καὶ ἐξηκοστὴν ὀλυμπιάδα [504 – 501]. καὶ δοκεῖ πρῶτος πεφωρακέναι τὸν αὐτὸν εἶναι Ἔσπερον καὶ Φωσφόρον, ὥς φησι Φαβωρίνος ἐν πέμπτῳ Ἀπομνημονευμάτων (οἱ δὲ Πυθαγόραν). Καλλίμαχος δὲ φησὶ μὴ εἶναι αὐτοῦ τὸ ποίημα. λέγεται δὲ καὶ νόμους θεῖναι τοῖς πολίταις, ὥς φησι Σπεύσιππος ἐν τῷ Περὶ φιλοσόφων. καὶ πρῶτος ἐρωτῆσαι τὸν Ἀχιλλέα λόγον, ὥς Φαβωρίνος ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίᾳ [fr. 14 FHG III 579]. γέγονε δὲ καὶ ἕτερος Παρμενίδης, ἥτωρ τεχνογράφος.

1. DIOG. LAËRT. IX 21-23 (21) Auditor al lui Xenofan a fost Parmenides, fiul lui Pyres, din Elea (Teofrast, în *Prescurtare* (= *Phys. Opin.* fr. 6a, D. 482, 14), pretinde că l-ar fi ascultat pe Anaximandros). Dar și de l-a ascultat pe Xenofan, învățătura nu i-a urmat-o. După spusa lui Sotion, a fost prieten cu Ameinias, fiul lui Diochaites, pythagoricul, om sărac, dar distins. De aceea i-a și urmat învățătura și, după moarte, i-a ridicat o capelă, -de neamul lui fiind nobil și bogat. Către viața contemplativă s-a îndreptat sub înrăurirea lui Ameinias, nu a lui Xenofan.

Parmenides, cel dintâi, a arătat că pământul e sferic și așezat în mijlocul Universului; că elementele primordiale sunt două — focul și pământul — și că unul îndeplinește funcțiunea de creator, iar celălalt de materie; (22) că dintru început, oamenii s-au născut din nămol și că în ei se întălnesc caldul și recele, din care

toate sunt alcătuite. (Mai spunea iarăși) că sufletul și inteligența sunt unul și același lucru, cum amintește și Teofrast în cărțile-i de *Fizică* (fr. 6 a. D. 483, 2), unde înșiră mai mult sau mai puțin părerile tuturor. Despre filosofie zicea că e de două feluri: una, după adevăr, alta, după părere. De aceea și spune undeva: "trebuie să te pătrunzi..." (B 1, 28-30). El însuși își înfățișează învățătura în versuri, ca Hesiod și Xenofan și Empedocles. Criteriul adevărului era pentru el rațiunea; despre senzații zicea că-s înșelătoare. Chiar și spune: „nici deprindere..." (B 7, 3-5).

(23) De aceea și Timon zice despre el (fr. 44 D.):

Tăria singuratică a lui Parmenides cel cu gânduri mărețe, care a abătut cugetele de la înșelăciunea închipuirilor.

În cinstea lui a scris și Platon dialogul intitulat *Parmenides* sau *Despre idei*. Înflorește către cea de-a 60-a olimpiadă (504-501 î.e.n.). Pare să fi fost cel dintâi care a observat că luceafărul de zi și luceafărul de seară sunt unul și același, după spusele lui Favorinus în cartea a V-a a *Memorabilelor*; alții cred că Pythagoras, dar Callimachos pretinde că poemul n-ar fi de el. Se mai zice că ar fi dat și legi concetățenilor săi, după afirmația lui Speusippos în cartea *Despre filosofi*, și că cel dintâi ar fi pus în discuție raționamentul lui Achille, cum spune Favorinus în *Istoria Generală* (fr. 14, FGH III, 579). A mai fost și un alt Parmenides, retor, care a scris lucrări de specialitate.

2. SUIDAS Παρμενίδης Πύρριτος Ἐλεάτης φιλόσοφος, μαθητὴς γεγωνῶς Ξενοφάνους τοῦ Κολοφωνίου, ὡς δὲ Θεόφραστος Ἀναξιμάνδρου τοῦ Μιλησίου. αὐτοῦ δὲ διάδοχοι ἐγένοντο Ἐμπεδοκλῆς τε ὁ καὶ φιλόσοφος καὶ ἱατρὸς καὶ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης. ἔγραψε δὲ φυσιολογίαν δι' ἐπῶν καὶ ἄλλα τινὰ καταλογάδην, ὧν μέμνηται Πλάτων (Soph. 237 A vgl. B 7) (aus Diog. abges. vom Schlußatz, dessen erster Teil wohl aus Lobon vgl. fr. 18 Crön.).

2. LEX. SUDA Parmenides, fiul lui Pyres, filosof eleat, elev al lui Xenofan din Colofon; după Teofrast, al lui Anaximandros din Milet. A avut ca elevi pe Empedocles, filosof și medic, și pe Zenon din Elea. A scris despre natură, în versuri, și alte lucrări în proză, amintite de Platon (*Soph.* 237 A. Comp. B 7).

3. DIOG. II 3 Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος, ἤκουσεν Ἀναξιμάνδρου, ἔνιοι δὲ καὶ Παρμενίδου φασὶν ἀκοῦσαι αὐτόν (vgl. A I 1 217, 23).

3. DIOG. LAËRT. II, 3. Anaximenes din Milet, fiul lui Eurystatos, auditor al lui Anaximandros; unii pretind că l-ar fi ascultat și pe Parmenides.

4. IAMBLICHUS V. Pyth. 166 (aus Nikomachos) καὶ περὶ τῶν φυσικῶν ὅσοι τινὰ μνεῖαν πεποίηται, πρῶτον Ἐμπεδοκλέα καὶ Παρμενίδην τὸν Ἐλεάτην προφερόμενοι τυγχάνουσιν (um den Einfluss des Pythagoras auf die Kultur Italiens zu erweisen). PROCLUS in Parm. I p. 619, 4 (Cous. Par. 1864) ταύτης δ' οὖν ὅπερ εἵπομεν τῆς ἐορτῆς οὔσης ἀφίκοντο Παρμενίδης καὶ Ζήνων Ἀθήναζε, διδάσκαλος μὲν ὁ Π. ὢν μαθητῆς δ' ὁ Ζήνων. Ἐλεᾶται δ' ἄμφω καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πυθαγορικοῦ διδασκαλείου μεταλαβόντε, καθάπερ που καὶ Νικόμαχος ἱστόρησεν. PHOT. Bibl. c. 249 (VITA Pyth.) p. 439 a 36 Ζήνωνα καὶ Παρμενίδην τοὺς Ἐλεάτας· καὶ οὗτοι δὲ τῆς Πυθαγορείου ἦσαν διατριβῆς.

4. IAMBLICHOS, *Vita Pyth.* 166 (din Nicomachos) ... căți vorbesc în vreun fel de științele naturii sunt de acord să pomenească în primul rând pe Empedocles și pe Parmenides eleatul. PROCLOS, *in Parmen.* I, p. 619, 4 (Cousin, Paris, 1864). În timpul sărbătorii de care a fost vorba au sosit la Atena Parmenides și Zenon – unul învățător, altul învățăcel – amândoi

eleați, și nu numai atât, dar și membri ai școlii pythagorice, cum o spune undeva Nicomachos. PHOTIOS, *Bibl.*, c. 249 (*Vita Pyth.*) p. 439a 36 ... pe eleații Zenon și Parmenides: și aceștia adepți ai învățăturii pythagorice.

5. PLATO. *Theaet.* 183 E Π. δέ μοι (Sokrateas) φαίνεται τὸ τοῦ Ὀμήρου αἰδοῖός τέ μοι εἶναι ἅμα δεινός τε· συνπροσέμειξα γὰρ δὴ τῷ ἀνδρὶ πάνυ νέος πάνυ πρεσβύτη καὶ μοι ἐφάνη βάθος τι ἔχειν παντάπασι γενναῖον. *Sophist.* 217 C δι' ἐρωτήσεων, οἷόν ποτε καὶ Παρμενίδη χρωμένω καὶ διεξιόντι λόγους παγκάλους παρεγενόμην ἐγὼ νέος ὢν ἐκείνου μάλα δὴ τότε ὄντος πρεσβύτου. *PARM.* 127 A ἔφη δὲ δὴ ὁ Ἀντιφῶν λέγειν τὸν Πυθόδωρον ὅτι ἀφίκοντό ποτε εἰς Παναθήναια τὰ μεγάλα Ζήνων τε καὶ Π. τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ μάλα δὴ πρεσβύτην εἶναι σφόδρα πολίον, καλὸν δὲ κάγαθόν τὴν ὄψιν περὶ ἔτη μάλιστα πέντε καὶ ἐξήκοντα· Ζήνωνα δὲ ἐγγὺς ἐτῶν τετταράκοντα τότε εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. καταλύειν δὲ αὐτοὺς ἔφη παρὰ τῷ Πυθόδωρῳ ἐκτὸς τείχους ἐν Κεραμεικῷ· οἱ δὴ καὶ ἀφικέσθαι τὸν τε Σωκράτη καὶ ἄλλους τινὰς μετ' αὐτοῦ πολλοὺς, ἐπιθυμοῦντας ἀκοῦσαι τῶν τοῦ Ζήωνος γραμμάτων· τότε γὰρ αὐτὰ πρῶτον ὑπ' ἐκείνων κοιμισθῆναι· Σωκράτη δὲ εἶναι τότε σφόδρα νέον [vgl. *Procl. z.d. St.* 684, 21]. Dagegen : *ATHEN.* XI 505 F Παρμενίδη μὲν γὰρ καὶ ἔλθειν εἰς λόγους τὸν τοῦ Πλάτωνος Σωκράτην μόλις ἢ ἡλικία συγχωρεῖ, οὐχ ὥς καὶ τοιοῦτους εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαι λόγους, τὸ δὲ πάντων σχετλιώτατον καὶ <ψευδέστατον> τὸ εἰπεῖν οὐδεμιᾶς κατεπειγούσης χρείας ὅτι παιδικὰ γεγόνοι τοῦ Παρμενίδου Ζήνων ὁ πολίτης αὐτοῦ. (*MACROB. Sat.* I 1, 5). *DIOG.* IX 25 Ζήνων Ἐλεάτης. τοῦτον Ἀπολλόδωρός φησιν εἶναι ἐν Χρονικοῖς [*FGrHist.* 244 F 30 II 1028] [Πύρητος τὸν δὲ Παρμενίδην] φύσει μὲν Τελευταγόρου, θέσει δὲ Παρμενίδου ... ὁ δὲ Ζήνων διακήκοε Παρμενίδου καὶ γέγονεν αὐτοῦ παιδικά.

5. PLATON, *Theaet.* 183 E. Mie (vorbește Socrate), Parmenides îmi apare, cum zice Homer, totodată venerabil și temut; am

putut într-adevăr să-l cunosc – când eram tânăr tare, iar el tare bătrân – și mi s-a părut înzestrat cu o profunzime cu totul neobișnuită. *Sophist.* 217 C. Pe calea întrebărilor, de care se slujea și Parmenides în frumoasele-i demonstrații, cum am avut prilejul să văd într-o vreme când eram tânăr, iar el foarte bătrân. *Parm.* 127 A. Zicea dar Antiphon că Pythodoros ar fi povestit cum au venit odată, la sărbătoarea Marilor Panatenee, Zenon și Parmenides; Parmenides, destul de bătrân și cărunț tare, – dar distins la înfățișare, – cam vreo șaiszeci și cinci de ani; Zenon, care atunci se apropia de patruzeci, bine făcut și plăcut la vedere: se zicea de el că ar fi fost iubitul lui Parmenides. Spunea că au tras la Pythodoros, dincolo de ziduri, în părțile Ceramicului. Acolo au venit Socrate și, cu el, alții mulți, doritori să ia cunoștință de scrisesele lui Zenon, atunci pentru întâia oară aduse la Atena; Socrate ar fi fost pe vremea aceea foarte tânăr (cf. com. lui Procl. la acest loc, p. 684, 21). ATHEN. XI, 505 F. Abia dacă vârsta îngăduie ca platonicele Socrate să fi stat de vorbă cu Parmenides, necum să fi ascultat ori purtat cu el discuții ca acelea. Ce e însă mai grav și mai neadevărat decât toate e când, fără nici o nevoie, pretinde că Zenon, concetățeanul lui Parmenides, ar fi fost iubitul acestuia. (MACROB., *Sat.* I, 1, 5). DIOG. LAERT. IX, 25. Zenon din Elea. Despre acesta, în *Cronicasa* (FGH Hist. 244 F, 30, II, 1028). Apollodoros pretinde că ar fi fost fecior al lui Teleutagoras, adoptat de Parmenides ... Zenon a urmat învățătura lui Parmenides și a fost iubitul lui.

6. ARISTOT. *Metaph.* A 5 986 b 22 ὁ γὰρ Π. τούτου λέγεται γενέσθαι μαθητής [des Xenophanes; vgl. 21 A 30].

6. ARISTOTEL, *Metaph.* A 5, 986 b 22. Se zice că Parmenides ar fi fost elevul acestuia (al lui Xenofan; cf. Xenof., fr. A 30).

7. ALEX. in Metaphys. A 3 984 b 3 p. 31, 7 Hayd. περὶ Παρμενίδου καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ Θεόφραστος ἐν τῷ πρώτῳ Περί τῶν φυσικῶν [fr. 6 D. 482, 5] οὕτως λέγει· 'τούτῳ δὲ ἐπιγενόμενος Π. Πύρριτος ὁ Ἐλεάτης' (λέγει δὲ [καὶ] Ξενοφάνην) 'ἐπ' ἀμφοτέρας ἦλθε τὰς ὁδοὺς. καὶ γὰρ ὡς αἰδιὸν ἐστὶ τὸ πᾶν ἀποφαίνεται καὶ γένεσιν ἀποδιδόναι πειράται τῶν ὄντων, οὐχ ὁμοίως περὶ ἀμφοτέρων δοξάζων, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν μὲν ἔν τὸ πᾶν καὶ ἀγένητον καὶ σφαιροειδὲς ὑπολαμβάνων, κατὰ δόξαν δὲ τῶν πολλῶν εἰς τὸ γένεσιν ἀποδοῦναι τῶν φαινομένων δύο ποιῶν τὰς ἀρχάς, πῦρ καὶ γῆν, τὸ μὲν ὡς ὕλιν τὸ δὲ ὡς αἶτιον καὶ ποιούν.' SIMPL. Phys. 22, 27 ... Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον, τὸν Παρμενίδου διδάσκαλον (aus Theophr.).

7. ALEX., *In Metaph.* A 3, 984 b 3, p. 31, 7 Hayd. Despre Parmenides și doctrina sa, Teofrast scrie și el în prima din cărțile *Desore natură* (fr. 6 D. 482, 5): „venit în urma lui (e vorba de *Xenofan*), Parmenides, fiul lui Pyres, eleatul, a umblat pe amândouă aceste căi. Într-adevăr, nuse mulțumește să susțină că Totul e veșnic, dar încearcă să dea și un început celor existente, firește considerând problema din puncte de vedere diferite: potrivit adevărului, susținând că Totul e Unu, increat și sferic, potrivit părerii celor mulți, admitând două principii susceptibile să explice originea fenomenelor, – focul și pământul, – unul ca materie, altul ca pricină și agent”. SIMPL., *Phys.* 22, 27... Xenofan din Colofon, învățătorul lui Parmenides (după Teofrast).

8. SIMPL. Phys. 28, 4 (Theophr. Phys. Opin. fr. 8. D. 483, 11) Λεύκιππος δὲ ὁ Ἐλεάτης ἢ Μιλήσιος (ἀμφοτέρως γὰρ λέγεται περὶ αὐτοῦ) κοινωνήσας Παρμενίδῃ τῆς φιλοσοφίας οὐ τὴν αὐτὴν ἐβάδισε Παρμενίδῃ καὶ Ξενοφάνει περὶ τῶν ὄντων ὁδόν, ἀλλ' ὡς δοκεῖ τὴν ἐναντίαν. ἐκείνων γὰρ ἓν καὶ ἀκίνητον καὶ ἀγένητον καὶ πεπερασμένον ποιούντων τὸ πᾶν

καὶ τὸ μὴ ὄν μηδὲ ζητεῖν συγχωρούντων οὗτος ἄπειρα καὶ ἀεὶ κινούμενα ὑπέθετο στοιχεῖα τὰς ἀτόμους.

8. SIMPL., *Phys.* 28, 4 (Theophr., *Phys. Opin.* fr. 8, D. 483, 11). Leucippos eleatul sau milesianul (informațiile despre el sunt în amândouă felurile), măcar că s-a împărtășit din învățătura lui Parmenides, n-a urmat în metafizică calea acestuia și pe a lui Xenofan, ci, pe cât se pare, o cale opusă. Într-adevăr, câtă vreme cei doi gândeau că Totul e Unu, nemișcat, increat și mărginit, și erau de acord că neființa nu poate fi nici măcar obiect de cercetare, el postula existența atomilor, elemente infinite la număr și în veșnică mișcare.

9. DIOG. VIII 55 ὁ δὲ Θεόφραστος [*Phys. Op.* fr. 3 D. 477] Παρμενίδου φησὶ ζηλωτὴν αὐτὸν (Empedokles) γενέσθαι καὶ μιμητὴν ἐν τοῖς ποιήμασιν· καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἐν ἔπεσι τὸν περὶ φύσεως ἐξενεγκεῖν λόγον.

9. DIOG. LAËRT. VIII, 55. Teofrast (*Phys. Op.*, fr. 3 D. 477) spune despre el (e vorba de Empedocles) că ar fi fost emul al lui Parmenides și imitator al acestuia în compunerile lui poetice; se știe, într-adevăr, că și el și-a expus în versuri învățătura despre natură.

10. SIMPL. *Phys.* 25, 19 Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντίνος οὐ πολὺ κατόπιν τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονώς. Παρμενίδου δὲ ζηλωτῆς καὶ πλησιαστῆς καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν Πυθαγορείων (aus Theophr. vgl. n. 9).

10. SIMPL., *Phys.* 25, 19. Empedocles din Agrigent, care a trăit nu mult după Anaxagoras, a fost emulul și apropiatul lui Parmenides, și încă și mai mult al pythagoreilor (din Teofrast, cf. fr. 9).

11. EUSEB. Chron. a) Hieron. Ἐμπεδοκλῆς καὶ Π. φυσικοὶ φιλόσοφοι ἐγνωρίζοντο z. J. Abr. 1561 ; arm. Ol. 81, 1 (456). b) τότε καὶ Δημόκριτος Ἀβδηρίτης φυσικὸς φιλόσοφος ἐγνωρίζετο καὶ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντίνος Ζήνων τε καὶ Π. οἱ φιλόσοφοι καὶ Ἱπποκράτης Κῶιος arm. Hier. z. J. Abr. 1581 (436). Vgl. CHRONIC. HENZEN. (Inscr. Sic. et It. (IG XIV) 1297, 30) zwischen Xerxes und d. Peloponn. Krieg ; Zahl unkenntlich : ἀφ' οὗ Σωκράτης ὁ φιλόσοφος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Π. καὶ Ζήνων ἔτη ...

11. EUSEB., Chron.: a) Hieronymos. Empedocles și Parmenides, filosofi ai naturii, ajung la notorietate (*la anul de la Abraham 1561: versiunea armeană olimpiada 81, 1* (456 î.e.n.)): b) în vremea aceea se fac cunoscuți Democrit din Abdera, filosof naturalist, apoi filosofii Empedocles din Agrigent, Zenon și Parmenides și Hippocrates din Chios (*Hieronym vers. arm. la anul de la Abraham 1581 (436 î.e.n.)*). Cf. CHRONIC. HENZEN (*Inscr. Siciliae et Italiae* (IG XIV) 1297, 30), între Xerxes și războiul peloponesiac; anul nu se poate citi: de când au trăit filosoful Socrate și Heraclit din Efes și Anaxagoras și Parmenides și Zenon, ani ...

12. STRABO VI 1. p. 252 κάμψαντι δ' ἄλλος συνεχῆς κόλπος, ἐν ᾧ πόλεις, ἦν οἱ μὲν κτίσαντες Φωκαεῖς Ὑέλην, οἱ δὲ Ἑλλήν ἀπὸ κρήνης πνός, οἱ δὲ νῦν Ἠλεάν ὀνομάζουσιν, ἐξ ἧς Π. καὶ Ζήνων ἐγένοντο ἄνδρες Πυθαγόρειοι. δοκεῖ δέ μοι καὶ δι' ἐκείνους καὶ ἔτι πρότερον εὐνομηθῆναι (vgl. A 1 I 218, 18). PLUTARCH . adv. Col. 32 p. 1126 A Π. δὲ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα διεκόσμησε νόμοις ἀρίστοις, ὥστε τὰς ἀρχὰς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐξορκοῦν τοὺς πολίτας ἐμμενεῖν τοῖς Παρμενίδου νόμοις.

12. STRABON VI, 1. p. 252. După ce cotești, urmează îndată un alt golf cu un oraș căruia faceenii, care l-au întemeiat, îi zic

lele, alții Ele, după numele unui izvor, iar contemporanii Elea, de unde sunt de fel pythagoricii Parmenides și Zenon. Mulțumită lor, și chiar și înainte, orașul pare să fi fost bine cărmuit (cf. A 1). PLUTARCH., *Adv. Col.* 32 p. 1126 A. Parmenides și-a rânduit patria cu legi atât de bune, încât până la o vreme, în fiecare an, cetățenii jurau să păstreze legile lui Parmenides.

Poezia (cf. fr. A 1, 2)

13. DIOG. I 16 αἱ δὲ [sc. κατέλιπον] ἀνὰ ἓν σύγγραμμα· Μέλισσος, Π., Ἀναξαγόρας.

13. DIOG. LAERT. I, 16. Alții (*au lăsat după ei*) câte o singură operă: Melissos, Parmenides, Anaxagoras.

14. SIMPL. de caelo 556, 25 ἡ ὅτι Περὶ φύσεως ἐπέγραφον τὰ συγγράμματα καὶ Μέλισσος καὶ Π. ... καὶ μέντοι οὐ περὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν φυσικῶν ἐν αὐτοῖς τοῖς συγγράμμασι διελέγοντο καὶ διὰ τοῦτο ἴσως οὐ παρητιοῦντο Περὶ φύσεως ἐπιγράφειν.

14. SIMPL., *De caelo* 556, 25 ... sau pentru că și Melissos și Parmenides și-au intitulat operele *Despre natură* ... Totuși, în aceste opere, n-au tratat numai despre lucrurile supranaturale, ci și despre cele din natură, motiv pentru care poate nici n-au șovăit să le intituleze *Despre natură*.

15. PLUTARCH. quomodo adul. poet. aud. deb. 2 p. 16 C τὰ δ' Ἐμπεδοκλέους ἔπη καὶ Παρμενίδου καὶ Θηριακὰ Νικάνδρου καὶ Γνωμολογίαι Θεόγνιδος λόγοι εἰσὶ κεχρημένοι παρὰ ποιητικῆς ὥσπερ ὄχημα τὸν ὄγκον καὶ τὸ μέτρον, ἵνα τὸ πλεόν διαφύγῃσιν. (Vgl. 11 B 11 80, 10).

15. PLUTARCH., *Quomodo adul. poet. aud. deb.* 2, p. 16 C. Poemele lui Empedocles și Parmenides, ori *Cartea Fiarelora* lui Nikandros, ori *Poveștele* lui Theognis sunt compuneri ce împrumută de la poezie metrul și gravitatea, pentru a evita exprimarea în proză (cf. Plut., *De Pythiae oraculis* 15, 402 E).

16. –de audiendo 13 p. 45 A μέμψαιτο δ' ἄν τις Ἀρχιλόχου μὲν τὴν ὑπόθεσιν, Παρμενίδου δὲ τὴν στιχοποιάν, Φωκυλίδου δὲ τὴν εὐτέλειαν, Εὐριπίδου δὲ τὴν λαλίαν, Σοφοκλέους δὲ τὴν ἀνωμαλίαν. Vgl. 21 A 25f. (I 116, 13 ff).

16. PLUTARCH., *De audiendo* 13, p. 45 A. Lui Archilochos i s-ar putea imputa subiectul, lui Parmenides versificația, lui Phokylides vulgaritatea, lui Euripide prolixitatea, lui Sofocle inegalitatea... (Cf. Xenof., fr. A 25).

17. –PROCL. in Tim. I 345, 12 Diehl ὁ δέ γε Π. καίτοι διὰ ποίησιν ἀσαφὲς ὦν ὅμως καὶ αὐτὸς ταῦτα ἐνδεικνύμενός φησιν.

17. PROCL., *In Tim.* I, 345, 12 Diehl. Parmenides, cu toate că obscur din pricina întrebuintării versului, susține și el aceleași lucruri ...

18. – in Parm. I p. 665, 17 αὐτὸς ὁ Π. ἐν τῇ ποιήσει καίτοι δι' αὐτὸ δῆπου τὸ ποιητικὸν εἶδος χρῆσθαι μεταφοραῖς ὀνομάτων καὶ σχήμασι καὶ τροπαῖς ὀφείλων ὅμως τὸ ἀκαλλώπιστον καὶ ἰσχνὸν καὶ καθαρὸν εἶδος τῆς ἀπαγγελίας ἡσπάσατο. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἐν τοῖς τοιούτοις (zitiert werden B 8, 25. 5. 44. 45) καὶ πᾶν ὅ τι ἄλλο τοιοῦτον ὥστε μᾶλλον πεζὸν εἶναι δοκεῖν ἢ ποιητικὸν <τὸν> λόγον.

18. PROCL., *Parm.* I, p. 665, 17 ... Parmenides însuși în poemul lui. Deși obligat de forma poetică adoptată să întrebuinteze metafore,

figuri de stil și „tropi”, și-a ales totuși un mod de expunere neîmpodobit, simplu și pur. Dovadă următoarele pasaje (*se citează* B 8, 25.5.44.45) și oricare altul la fel; așa că expunerea e mai curând a unei compuneri în proză decât a unei poezii.

19. SIMPL. Phys. 36, 25 ἐπειδὴ δὲ καὶ Ἀριστοτέλους ἐλέγχοντος ἀκουσόμεθα τὰς τῶν προτέρων φιλοσόφων δόξας καὶ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Πλάτων τοῦτο φαίνεται ποιῶν καὶ πρὸ ἀμφοῖν ὃ τε Π. καὶ Ξενοφάνης, ἰστέον ὅτι τῶν ἐπιπολαιότερον ἀκροωμένων οὗτοι κηδόμενοι τὸ φαινόμενον ἄτοπον ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν διελέγχουσιν, αἰνιγματωδῶς εἰωθότων τῶν παλαιῶν τὰς ἑαυτῶν ἀποφαίνεσθαι γνώμας.

19. SIMPL., Phys. 36, 25. De vreme ce vom avea prilejul să-l ascultăm pe Aristotel respingând doctrinele primilor filosofi, lucru pe care înaintea lui pare să-l fi făcut Platon și, înaintea amândurora, Parmenides și Xenofan, trebuie avut în vedere că, de dragul unor ascultători superficiali, aceștia resping ceea ce pare absurd în teoriile înaintașilor, știut fiind că cei vechi obișnuiau să-și expună învățătura în chip enigmatic.

20. – 146, 29 εἰ δ' εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκωι τὸ ἐν ὄνῃ φησι [B 8, 43], μὴ θαυμάσης· διὰ γὰρ τὴν ποίησιν καὶ μυθικοῦ τινος παράπτεται πλάσματος. τί οὖν διέφερε τοῦτο εἰπεῖν ἢ ὡς Ὅρχεὺς (fr. 70, 2 Kern) εἶπεν ὥεὸν ἀργύφειον; MENANDER (richtiger GENETHLIOS) Rhet. I 2, 2 φυσικοὶ [sc. ὕμνοι] δὲ ὁποῖους οἱ περὶ Παρμενίδην καὶ Ἐμπεδοκλέα ἐποίησαν (vgl. 31 A 23). Ebend. I 5, 2 εἰσὶν δὲ τοιοῦτοι, ὅταν Ἀπόλλωνος ὕμνον λέγοντες ἥλιον αὐτὸν εἶναι φάσκωμεν καὶ περὶ τοῦ ἡλίου τῆς φύσεως διαλεγώμεθα καὶ περὶ Ἥρας ὅτι ἀήρ, καὶ Ζεὺς τὸ θερμόν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ὕμνοι φυσιολογικοί. καὶ χρῶνται δὲ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ Π. τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἀκριβῶς ... Π. μὲν γὰρ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐξηγοῦνται, Πλάτων δὲ ἐν βραχυτάτοις ἀναμνησκει.

20. SIMPL., *Phys.* 146, 29. Dacă despre ființa unică zice că e „asemenea masei bine rotunjite a sferei” (B 8 43) nu-i cazul să ne mirăm: forma poetică îl face să folosească și câte o imagine mitică. E poate vreo deosebire între a te exprima astfel sau a vorbi ca Orfeu (fr. 70, 2 Kern) de „oul imaculat”? – MENANDER (mai curând GENETHLIOS), *Rhet.* I, 2, 2 (*cânturi*) despre natură, ca acele compuse de Parmenides, Empedocles și cei din preajma lor. *Ibid.* I, 5, 2 (*cânturi*) de felul acesta avem atunci când, înălțând un imn lui Apollon, zicem de el că e soarele și vorbim de natura soarelui; sau despre Hera, că e aerul, sau de Zeus că e dogoarea. Asemenea cânturi țin de știința naturii. De modul acesta de exprimare se slujesc mai ales Parmenides și Empedocles ... Căci Parmenides și Empedocles răstălmăcesc, Platon amintește în câteva cuvinte.

21. – 144, 25 καὶ εἴ ται μὴ δοκῶ γλίσχδος, ἡδέως ἂν τὰ περὶ τοῦ ἐνὸς ὄντος ἔπη τοῦ Παρμενίδου μηδὲ πολλὰ ὄντα τοῖσδε τοῖς ὑπομνήμασι παραγράψαιμι διὰ τε τὴν πίστιν τῶν ὑπ’ ἐμοῦ λεγομένων καὶ διὰ τὴν σπάνιν τοῦ Παρμενιδείου συγγράμματος.

21. SIMPL., *Phys.* 144, 25. De nu m-aș teme să apar pisălog, bucuros aș reproduce, între aceste însemnări, versurile nu prea numeroase ale lui Parmenides despre Ființa unică, atât pentru întărirea celro spuse de mine, cât și pentru raritatea operei parmenidiene.

ÎNVĂȚĂȚURA (cf. fr. A 1, 7, 8)

PHILOP. in *Phys.* 65, 23 Vit. φασὶ δὲ γεγράφθαι αὐτῷ (Aristoteles) ἰδία βιβλίον πρὸς τὴν Παρμενίδου δόξαν.

PHILOP., *In Phys.* 65, 23 Vit. Se zice că acesta (Aristotel) ar fi scris o carte despre doctrina lui Parmenides.

22. (PLUT.) *Strom.* 5 (Eus. P. E. I 8, 5 D. 580) Π. δὲ ὁ Ἐλεάτης, ἐταῖρος Ξενοφάνους, ἅμα μὲν καὶ τῶν τούτου δοξῶν ἀντεποιήσατο, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἐναντίαν ἐνεχείρησεν στάσιν. αἰδίων μὲν γὰρ τὸ πᾶν καὶ ἀκίνητον ἀποφαίνεται [καὶ] κατὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν εἶναι γὰρ αὐτὸ ἴδιον μουνγενές τε ... ἀγένητον [B 8, 4]. γένεσιν δὲ τῶν καθ' ὑπόληψιν ψευδῇ δοκούντων εἶναι. καὶ τὰς αἰσθήσεις ἐκβάλλει ἐκ τῆς ἀληθείας. φησὶ δὲ ὅτι εἴ τι παρὰ τὸ ὄν ὑπάρχει, τοῦτο οὐκ ἔστιν ὄν· τὸ δὲ μὴ ὄν ἐν τοῖς ὅλοις οὐκ ἔστιν. οὕτως οὖν τὸ ὄν ἀγένητον ἀπολείπει· λέγει δὲ τὴν γῆν τοῦ πυκνοῦ καταρρυέντος [ἄερος] γεγονέναι (AUS Theophr. *Phys. Opin.* wie im folgenden n. 23. 28 ff.).

22. PLUT., *Stromat.* 5 (EUS., P. E. I, 8, 5, D. 580). Parmenides eleatul, tovarăș al lui Xenofan, pe de o parte și-a însușit învătăturile acestuia, pe de alta a susținut și o atitudine contrară. Arată, într-adevăr, că, după adevărata fire a lucrurilor, Totul e veșnic și nemiscat. "Unu, singur existent ... și increat" (B 8, 4) și că devenirea ar fi de domeniul celor ce par a exista după o falsă credință. Excluse senzațiile din domeniul adevărului. Pretinde că, dacă mai există ceva afară de ființă, nu poate fi ființă, și că neființa e cu totul inexistentă. În felul acesta ajunge să proclame ființa ca increată. Mai spune apoi că pământul ar fi luat naștere pe urma precipitării elementului dens (din Theophr., *Phys. Opin.*, ca mai jos, fr. 23, 28 și urm.).

23. HIPPOL. Ref. I 11 (D. 564 W. 16) (1) καὶ γὰρ καὶ Π. ἐν μὲν τὸ πᾶν ὑποτίθεται αἰδιδίον τε καὶ ἀγένητον καὶ σφαιροειδές – οὐδ' αὐτὸς ἐκφεύγων τὴν τῶν πολλῶν δόξαν πῦρ λέγων καὶ χῆν τὰς τοῦ παντὸς ἀρχάς, τὴν μὲν γῆν ὡς ὕλην τὸ δὲ πῦρ ὡς αἷτιον καὶ ποιοῦν. τὸν κόσμον

ἔφη φθείρεσθαι, ὦι δὲ τρόπῳ, οὐκ εἶπεν. (2) ὁ αὐτὸς δὲ εἶπεν αἰδίων εἶναι τὸ πᾶν καὶ οὐ γενόμενον καὶ σφαιροειδὲς καὶ ὅμοιον, οὐκ ἔχον δὲ τόπον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἀκίνητον καὶ πεπερασμένον.

23. HIPPOL., *Ref.* I, 11 (D. 564 W. 16). (1) Doar și Parmenides afirmă despre Tot că ar fi Unu, veșnic, nenăscut și sferic, fără să se abată de la părerea celor mulți, potrivit căreia focul și pământul sunt principiile a tot ce există – pământul materie, iar focul cauză și agent. Mai zicea că lumea e sortită pieirii; n-a lămurit însă în ce chip. (2) Tot el a spus că Totul e veșnic, increat, sferic și omogen – lipsit de spațiu înlăuntrul-i, – apoi nemișcat și mărginit.

24. ARIST. *Metaph.* A 5 986 b 18 Π. μὲν γὰρ ἔοικε τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἐνὸς ἀπτεσθαι κτλ. (vgl. I 121, 13). b 27 Π. δὲ μᾶλλον βλέπων ἔοικέ που λέγειν. παρὰ γὰρ τὸ ὄν τὸ μὴ ὄν οὐδὲν ἀξιῶν εἶναι, ἐξ ἀνάγκης ἐν οἷεται εἶναι τὸ ὄν καὶ ἄλλο οὐδέν ... ἀναγκαζόμενος δ' ἀκολουθεῖν τοῖς φαινομένους καὶ τὸ ἐν μὲν κατὰ τὸν λόγον, πλείω δὲ κατὰ τὴν αἴσθησιν ὑπολαμβάνων εἶναι, δύο τὰς αἰτίας καὶ δύο τὰς ἀρχὰς πάλιν τίθησι, θερμὸν καὶ ψυχρόν, οἶον τῦρ καὶ γῆν λέγων. τούτων δὲ κατὰ μὲν τὸ ὄν τὸ θερμὸν τάττει, θάτερον δὲ κατὰ τὸ μὴ ὄν [vgl. Alex. z. d. St. p. 45, 2]. Γ 5. 1010a 1 περὶ τῶν ὄντων μὲν τὴν ἀλήθειαν ἐσκόπουν, τὰ δ' ὄντα ὑπέλαβον εἶναι τὰ αἰσθητὰ μόνον.

24. ARISTOTEL, *Metaph.* A, 5, 986 b 18. Parmenides pare să fi ajuns la concepția unității potrivit rațiunii. – b 27... Parmenides pare a vorbi cu o viziune oarecum mai limpede a lucrurilor. Într-adevăr, pornind de la ideea că – în afara ființei – neființa nu-i nimic, ajunge să creadă în chip necesar că ființa e una și altceva nimic ... Constrâns să țină însă seamă de aparențe și să admită că unitatea există după rațiune, iar pluralitatea după

datele simțurilor, e adus să susțină existența a două cauze și a două principii, caldul și recele, –cum s-ar zice focul și pământul. Din acestea, caldul îl pune în rândul ființei, pe celălalt în rândul neființei. G, 5, 1010 a 1. Aceștia căutau adevărul în privința celor existente, dar ca existente admiteau numai pe cele sensibile.

25. ARISTOT. de caelo Γ 1. 298 b 14 οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ὅλως ἀνεῖλον γένεσιν καὶ φθοράν· οὐθὲν γὰρ οὔτε γίγνεσθαι φασιν οὔτε φθείρεσθαι τῶν ὄντων, ἀλλὰ μόνον δοκεῖν ἡμῖν, οἷον οἱ περὶ Μέλισσόν τε καὶ Παρμενίδην, οὓς εἰ καὶ τᾶλλα λέγουσι καλῶς, ἀλλ' οὐ φυσικῶς γε δεῖ νομίσαι λέγειν· τὸ γὰρ εἶναι ἅττα τῶν ὄντων ἀγέννητα καὶ ὅλως ἀκίνητα μᾶλλον ἐστὶν ἐτέρας καὶ προτέρας ἢ τῆς φυσικῆς σκέψεως. ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὸ μηδὲν μὲν ἄλλο παρὰ τὴν τῶν αἰσθητῶν οὐσίαν ὑπολαμβάνειν εἶναι, τοιαύτας δὲ τινὰς νοῆσαι πρῶτοι φύσεις. εἴπερ ἔσται τις γνῶσις ἢ φρόνησις, οὕτω μετήνεγκαν ἐπὶ ταῦτα τοὺς ἐκείθεν λόγους.

25. ARISTOTEL, *De caelo* G, 1, 298 b 14. Dintre ei, unii tăgăduiesc cu totul nașterea și pieirea; susțin, într-adevăr, că, din câte există, nimic nu se naște și nimic nu piere, –ci numai ni se pare, –cum fac adepții lui Melissos și ai lui Parmenides, care, de și vorbesc cu rost în alte privințe, n-o fac, trebuie să credem, ca naturaliști, de vreme ce a pretinde că unele ființe ar fi nenăscute și cu totul nemișcate ține de o mentalitate alta decât a naturalistului și anterioară ei. *De gen. et corr.* A, 8, 325 a 13. Pornind de la un fel de judecată ce nu ține seamă de senzație și o disprețuiește, cu convingerea că cea care trebuie urmată e rațiunea, unii (filosofi) susțin că Totul e Unu, nemișcat și nemărginit, –pentru că o margine s-ar mărgini cu vidul. În felul acesta, și pentru astfel de considerații, s-au exprimat unii despre adevăr.

Și, nici vorbă, potrivit desfășurării raționamentului, lucrurile ar putea părea așa; ținând însă seamă de lucruri, a crede astfel e aproape o nebunie. (Philopon în acest punct, 157, 27: „mustră pe adepții lui Parmenides pentru că socoteau că nu trebuie ținut seamă câtuși de puțin de evidența lucrurilor, ci numai de înălțuirea argumentelor”).

26. PLATO *Theaet.* 181 A εὐν δὲ οἱ τοῦ ὅλου στασιῶται ἀληθέστερα λέγειν δοκῶσι, φευξόμεθα παρ' αὐτοὺς ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀκίνητα κινούντων. SEXT. adv. math. X 46 μὴ εἶναι δὲ [sc. τὴν κίνησιν] οἱ περὶ Παρμενίδην καὶ Μέλισσον, οὓς ὁ Ἀριστοτέλης (in einem seiner Dialoge mit Anspielung auf die Platonische Stelle) ἑστασιώτας τε καὶ ἀφυσικούς' κέκληκεν, στασιώτας μὲν ἀπὸ τῆς στάσεως, ἀφυσικούς δὲ ὅτι ἀρχὴν κινήσεώς ἐστιν ἡ φύσις, ἣν ἀνεῖλον φάμενοι μηδὲν κινεῖσθαι.

26. PLATON, *Theaet.* 181 A. Iar de ni se va părea că e mai mult adevăr în spusele celor pentru care Totul stă în loc, vom trece de partea lor, părăsind pe cei ce pun în mișcare până și lucrurile nemișcate. SEXT., *Adv. math.* X, 46. Pretind că nu există (mișcare) adepții lui Parmenides și ai lui Melissos, pe care Aristotel (*într-unul din dialogii săi, referindu-se la pasajul abia citat din „Theaitetos”*) îi numește στασιώτας și ἀφυσικούς: στασιώτας de la στάσις (“oprire în loc”), ἀφυσικούς de la faptul că începutul mișcării e natura (φύσις) împotriva căreia s-au ridicat pretinzând că nimic nu se mișcă.

27. ARIST. *Phys.* Γ 6, 207a 9 οὕτω γὰρ ὀρίζομεθα τὸ ὅλον, οὐ μὴδὲν ἄπεστιν οἶον ἄνθρωπον ὅλον ἢ κιβωτόν. ὥσπερ δὲ τὸ καθ' ἕκαστον οὕτω καὶ τὸ κυρίως οἶον τὸ ὅλον οὐ μὴδὲν ἐστιν ἔξω οὐ δ' ἐστὶν ἀπουσία ἔξω, οὐ πᾶν ὅ τι ἂν ἀπῆλ. ὅλον δὲ καὶ τέλειον ἢ τὸ αὐτὸ πᾶμπαν ἢ σύνεγγυς τὴν φύσιν ἐστίν. τέλειον δ' οὐδὲν μὴ ἔχον τέλος· τὸ δὲ τέλος

πέρας. διὸ βέλτιον οἰητέον Παρμενίδην Μελίσσου εἰρηκέναι· ὁ μὲν γὰρ τὸ ἄπειρον ὅλον φησίν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι ἔσσις ὅθεν ἴσσοπαλές' (B 8, 44).

27. ARISTOTEL, *Phys.* Γ, 6, 207a 9. Într-adevăr, așa se definește totul: ceva din care nimic nu lipsește, cum ar fi un om întreg sau o ladă întreagă. Și anume atât când e vorba de obiecte particulare, cât și în înțelesul absolut al cuvântului: acel "tot", bunăoară, în afară de care nu există nimic; căci lucrul din care ceva există de-sine-stătător nu-i tot, orice ar fi acest ceva. „Tot”, iarăși, și „complet” sunt ori unul și același lucru, ori foarte apropiate ca înțeles. Într-adevăr, nimic nu-i complet, ce nu-i sfârșit; iar sfârșit însemnează margine. Iată de ce trebuie să credem că Parmenides a grăit mai bine decât Melissos: pentru aceasta nemărginitul e una cu totul, pentru celălalt totul e mărginit, "deopotrivă cumpănit față de mijloc" (B 8, 44).

28. SIMPL. *Phys.* 115, 11 τὸν Παρμενίδου λόγον, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἱστορεῖ, ὁ μὲν Θεόφραστος οὕτως ἐκτίθεται ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Φυσικῆς ἱστορίας [Phys. Op. 7. D. 483] 'τὸ παρὰ τὸ ὄν οὐκ ὄν· τὸ οὐκ ὄν οὐδέν· ἐν ἄρα τὸ ὄν', Εὐδήμος δὲ οὕτως 'τὸ παρὰ τὸ ὄν οὐκ ὄν, ἀλλὰ καὶ μοναχῶς λέγεται τὸ ὄν· ἐν ἄρα τὸ ὄν'. τοῦτο δὲ εἰ μὲν ἀλλαχοῦ που γέγραφεν οὕτως σαφῶς Εὐδήμος, οὐκ ἔχω λέγειν· ἐν δὲ τοῖς Φυσικοῖς (fr. 11 Sp.) περὶ Παρμενίδου τάδε γράφει, ἐξ ὧν ἴσως συναγαγεῖν τὸ εἰρημένον δυνατόν· Π. δὲ οὐ φαίνεται δεικνύειν ὅτι ἐν τὸ ὄν, οὐδὲ εἴ τις αὐτῷ συγχωρήσειε μοναχῶς λέγεσθαι τὸ ὄν, εἰ μὴ τὸ ἐν τῷ τί κατηγορούμενον ἐκάστου ὥσπερ τῶν ἀνθρώπων ὁ ἄνθρωπος. καὶ ἀποδιδόμενων τῶν λόγων καθ' ἕκαστον ἐνυπάρξει ὁ τοῦ ὄντος λόγος ἐν ἅπασιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὥσπερ καὶ ὁ τοῦ ζώου ἐν τοῖς ζώοις. ὥσπερ δὲ εἰ πάντα εἶη τὰ ὄντα καλὰ καὶ μὴ ἐν εἶη λαβεῖν ὃ οὐκ ἔστι καλόν, καλὰ μὲν ἔσται πάντα, οὐ μὴν ἐν γε τὸ καλὸν ἀλλὰ πολλὰ (τὸ μὲν γὰρ χρῶμα καλὸν ἔσται τὸ δὲ ἐπιτήδευμα

τὸ δὲ ὅτιδήποτε), οὕτω δὴ καὶ ὄντα μὲν πάντα ἔσται, ἀλλ' οὐχ ἐν οὐδὲ τὸ αὐτό· ἕτερον μὲν γάρ τὸ ὕδωρ, ἄλλο δὲ τὸ πῦρ. Παρμενίδου μὲν οὖν <οὐκ ἂν> ἀγασθεῖη τις ἀναξιοπίστοις ἀκολουθήσαντος λόγοις καὶ ὑπὸ τοιούτων ἀπατηθέντος, ὃ οὐπω τότε διεσαφεῖτο (οὔτε γὰρ τὸ πολλαχῶς ἔλεγεν οὐδείς, ἀλλὰ Πλάτων πρῶτος τὸ δισσὸν εἰσήγαγεν, οὔτε τὸ καθ' αὐτὸ καὶ κατὰ συμβεβηκός): φαίνεται τε ὑπὸ τούτων διαψευσθῆναι. ταῦτα δὲ ἐκ τῶν λόγων καὶ ἐκ τῶν ἀντιλογιῶν ἐθεωρήθη καὶ τὸ συλλογίζεσθαι· οὐ γὰρ συνεχωρεῖτο, εἰ μὴ φαίνοιτο ἀναγκαῖον. οἱ δὲ πρότερον ἀναποδείκτως ἀπεφαίνοντο'.

28. SIMPL., *Phys.* 115, 11 După spusa lui Alexandros, raționamentul lui Parmenides e redat de Teofrast în această formă, în cea dintâi carte a *Istoriei Naturale* (*Phys. op.* 7, D. 483): „ce-i afară de ființă e neființă; neființa nu e nimic, ființa e dar una”; iar de Eudemos: “ ce-i afară de ființă e neființă, despre ființă se vorbește la singular, ființa e dar una”. Dacă Eudemos a scris lucrul acesta lămurit în vreun loc, n-aș putea spune; în *Fizică* (fr. 11 Sp.) scrie însă despre Parmenides cele ce urmează, din care ar fi poate cu putință să se scoată formula amintită: „Parmenides nu pare a fi dovedit că ființa e una, --chiar admitând cu el că despre ființă se vorbește la singular, – ci numai că unic e ceea ce se spune despre fiecare lucru sub raportul naturii lui: bunăoară, în cazul oamenilor, omul. Astfel, dacă am considera predicatul fiecărui lucru în parte, am găsi că una și aceeași e în toate ideea ființei, așa cum, la animale, una și aceeași e ideea de animal. După cum, prin urmare, dacă toate ființele ar fi frumoase și nu s-ar găsi nimic care să nu fie frumos, s-ar chema că frumoase sunt toate, dar nu și că frumosul e unu, ci multiplu (putând fi frumoasă o culoare, o deprindere sau orice altceva), tot astfel despre lucrurile toate se va putea spune că au ființă, dar nu una și aceeași ființă: căci una e apa și alta e focul. Că

Parmenides a urmat un raționament nevrednic de crezare și s-a lăsat amăgit de el, nimeni nu trebuie să se mire, câtă vreme lucrurile acestea nu erau încă bine lămurite (nu se ajunsese să se vorbească de pluralitate, –Platon fiind cel dintâi care a introdus ideea dualității, –nici de esență, nici de accident): tocmai ceea ce pare să-l fi indus în eroare. Asemenea probleme, ca și arta raționamentului, au ajuns a fi gândite teoretic abia după multe afirmații și contraziceri: nimeni, într-adevăr, n-ar mai fi admis ceva care, logic, nu i s-ar fi părut necesar. Cei vechi, în schimb, afirmau fără să și dovedească”.

29. AĖT. I 24, 1 (D. 320) Π. καὶ Μέλισσος ἀνήιρουν γένεσιν καὶ φθορὰν διὰ τὸ νομίζειν τὸ πᾶν ἀκίνητον.

29. AĖT. I, 24, 1 (D. 320). Parmenides și Melissos suprimau nașterea și pieirea, întrucât credeau că totul e nemișcat.

30. AMMON. de interpr. p. 133, 16 Busse πρῶτον μὲν γάρ, ὥς ὁ Τίμαιος [p. 27 C] ἡμᾶς ἐδίδαξε καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης θεολογῶν ἀποφαίνεται καὶ πρὸ τούτων ὁ Π., οὐχ ὁ παρὰ Πλάτωνι μόνον [p. 137 A], ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν τοῖς οἰκείοις ἔπεσιν, οὐδὲν ἔστι παρὰ τοῖς θεοῖς οὔτε παρελθὺς οὔτε μέλλον, εἴ γε τούτων μὲν ἑκάτερον οὐκ ὄν, τὸ μὲν οὐκέτι τὸ δὲ οὐπω, καὶ τὸ μὲν μεταβεβληκὸς τὸ δὲ πεφυκὸς μεταβάλλειν, τὰ δὲ τοιαῦτα τοῖς ὄντως οὔσι καὶ μεταβολὴν οὐδὲ κατ' ἐπίνοιαν ἐπιδεχομένοις προσαρμόττειν ἀμήχανον.

30. AMMON., *De interpr.*, p. 138, 16 Busse. În primul rând, așa cum ne-a învățat *Timaios* (p. 27 C) și cum arată și Aristotel, vorbind despre divinitate, iar înaintea tuturor Parmenides, – nu numai al lui Platon (p. 137 A), dar și acel al propriilor sale versuri,

– nu există pentru zei trecut și viitor, de vreme ce nici unul din acestea n-are ființă (unul nu mai e, altul nu-i încă; unul e schimbare săvârșită, altul ce va să vie): ceea ce face că asemenea concepte nu se potrivesc celor ce există cu adevărat și nu admit nici măcar ideea unei schimbări.

31. AËT. I 7, 26 (D. 303) Π. τὸ ἀκίνητον καὶ πεπερασμένον σφαιροειδές [sc. θεὸν εἶναι].

31. AËT. I 7, 26 (D. 303) Parmenides zice că sfera nemișcată și nemărginită (e *divinitatea*).

32. –I, 25, 3 (D. 321) Π. καὶ Δημόκριτος πάντα κατ' ἀνάγκην τὴν αὐτὴν δὲ εἶναι εἰμαρμένην καὶ δίκην καὶ πρόνοιαν καὶ κοσμοποιόν.

32. AËT. I, 25, 3 (D. 321) Parmenides și Democrit fac să decurgă totul potrivit necesității: aceasta e pentru ei și soartă și dreptate și providență și făcătoare a Universului.

33. CLEM. Protr. 5, 64 (I 49, 2 St.) Π. δὲ ὁ Ἐλεάτης θεοὺς εἰσηγήσατο πῦρ καὶ γῆν.

33. CLEM., Protr. 5, 64 (I, 49, 2 St.). Parmenides eleatul a introdus ca zei focul și pământul.

34. PLUT. adv. Colot. 13 p. 1114D ὁ δ' [Parm.] ἀναιρεῖ μὲν οὐδετέραν φύσιν [sc. τῶν νοητῶν καὶ δοξαστῶν], ἑκατέραι δ' ἀποδιδούς τὸ προσήκον εἰς μὲν τὴν τοῦ ἐνὸς καὶ ὄντος ιδέαν τίθεται τὸ νοητόν, ὃν μὲν ὡς αἰδίων καὶ ἄφθαρτον, ἓν δ' ὁμοιότητι πρὸς αὐτὸ καὶ τῷ μὴ δέχεσθαι διαφορὰν προσαγορεύσας, εἰς δὲ τὴν ἄτακτον καὶ φερομένην τὸ αἰσθητόν, ὧν καὶ κριτήριον ἰδεῖν ἔστιν ἡμὲν ... ἦτορ' [B 1, 29] τοῦ νοητοῦ καὶ κατὰ ταυτὰ ἔχοντος ὡσαύτως ἀπτόμενον ἡδὲ ... ἀληθές' [B 1, 30] διὰ τὸ παντοδαπὰς

μεταβολὰς καὶ πάθη καὶ ἀνομοιότητας δεχομένοις ὁμιλεῖν πράγμασι. SIMPL. Phys. 39, 10 δοξαστὸν οὖν καὶ ἀπατηλὸν τοῦτον καλεῖ τὸν λόγον οὐχ ὡς ψευδῇ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τῆς νοητῆς ἀληθείας εἰς τὸ φαινόμενον καὶ δοκοῦν τὸ αἰσθητὸν ἐκπεπωκότα. Ebend. p. 25., 15 καὶ τῶν πεπεραμένως (SC. ἀρχὰς λεγόντων) οἱ μὲν δύο, ὡς Π. ἐν τοῖς πρὸς δόξαν, πῦρ καὶ γῆν ἢ μᾶλλον φῶς καὶ σκότος.

34. PLUT., *Adv. Colot.* 13, p. 1114D. Acesta (Parmenides) nu tăgăduiește nici una din cele două naturi (a lucrurilor inteligibile și a celor părelnice), ci, dând fiecăreia ce i se cuvine, pune inteligibilul în ideea unității și a ființei (ființă, întrucât veșnică și nepieritoare; una, din pricina identității cu sine și pentru că nu suferă variații), iar sensibilul în aceea a dezordinii și a mișcării. Un criteriu al adevărului acestora se poate vedea în versul: " nezdruncinatul suflet al binerotunjitelui Adevăr" (B 1, 29), care privește inteligibilul și, totodată, și " păreriile muritorilor, în care nu-i credință adevărată" (B 1, 30), din pricina atingerii cu lucruri ce încearcă tot soiul de schimbări, de suferințe și de nepotriviri. SIMPL., *Phys.* 39, 10. Raționamentul acesta îl numește " părelnic" și înșelător, ca unul ce n-ar fi cutotul mincinos, ci numai căzut din domeniul adevărului inteligibil în acel al sensibilului, aparent și supus părerii. SIMPL., *Phys.* 25, 15. Din cei ce socot că (elementele) ar fi mărginite la număr unii pomenesc două, ca Parmenides, când vorbește despre părere: focul și pământul sau, mai bine zis, lumina și întunericul.

35. ARIST. de gen. et corr. B 3. 330 b 13 οἱ δ' εὐθὺς δύο ποιοῦντες ὥσπερ Π. πῦρ καὶ γῆν, τὰ μεταξὺ μείγματα ποιοῦσι τούτων οἶον ἄερα καὶ ὕδωρ. B 9. 336 a 3 ἐπειδὴ γὰρ πέφυκεν, ὥς φασι, τὸ μὲν θερμὸν διακρίνειν τὸ δὲ ψυχρὸν συνιστάναι καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τὸ μὲν ποιεῖν τὸ δὲ πάσχειν, ἐκ τούτων λέγουσι καὶ διὰ τούτων ἅπαντα τᾶλλα γίγνεσθαι καὶ φθείρεσθαι. CIC. Ac. II 37, 118 P. *ignem qui*

moveat, terram quae ab eo formetur (aus Theophr. Phys. Opin.; vgl. 28 A 23).

35. ARISTOTEL, *De gen. et corr.* B 3, 330 b 13. Cei ce nu se sfiesc să susțină existența a două principii, ca Parmenides focul și pământul, consideră elementele intermediare ca amestecuri ale acestora, cum ar fi aerul și apa. – V 9, 336 a 3. De vreme ce, așa cum pretind ei, caldul are darul să despartă și recele să unească, iar din celelalte unul e activ și altul pasiv, ajung să afirme că din acestea și prin acestea se nasc și pier toate celelalte. CIC., *Acad.* II, 37, 118. Pentru Parmenides, focul determină mișcarea, iar pământul e creat de el... (după Teofr. *Phys. Op.*: cf. 28 A 23).

36. AĖT. II 1, 2 (D. 327) Π., Μέλισσος ... ἓνα τὸν κόσμον. 4, 11 (D. 332) Ξενοφάνης, Π., Μέλισσος ἀγέννητον καὶ αἰδίων καὶ ἄφθαρτον τὸν κόσμον.

36. AĖT. II, 1, 2 (D. 327) Parmenides și Melissos *pretind* că Universul e unul. 4, 11 (D. 332) Xenofan, Parmenides, Melissos susțin că Universul e nenăscut, veșnic și nepieritor.

37. – II 7, 1 (D. 335; vgl. 28 B 12) Π. στεφάνας εἶναι περιπεπλεγμένας, ἐπαλλήλους, τὴν μὲν ἐκ τοῦ ἀραιοῦ, τὴν δὲ ἐκ τοῦ πυκνοῦ μικτὰς δὲ ἄλλας ἐκ φωτὸς καὶ σκότους μεταξύ τούτων. καὶ τὸ περιέχον δὲ πάσας τείχους δίκην στερεὸν ὑπάρχειν, ὑφ' ᾧ πυρώδης στεφάνη, καὶ τὸ μεσαίτατον πασῶν στερεόν, περὶ ᾧ πάλιν πυρώδης [SC. στεφάνη]. τῶν δὲ συμμιγῶν τὴν μεσαιτάτην ἀπάσαις <ἀρχήν> τε καὶ <αἰτίαν> κινήσεως καὶ γενέσεως ὑπάρχειν, ἦντινα καὶ δαίμονα κυβερνήτην (vgl. B 12, 3] καὶ κληιδούχον [B 1, 14] ἐπονομάζει δίκην τε καὶ Ἀνάγκην [B 8, 30; 10, 6]. καὶ τῆς μὲν γῆς ἀπόκρισιν εἶναι τὸν ἄερα διὰ τὴν βαιορέραν αὐτῆς ἐξατμισθέντα

πίλησιν, τοῦ δὲ πυρὸς ἀναπνοὴν τὸν ἥλιον καὶ τὸν γαλαξίαν [vgl. B 11, 2] κύκλον. συμμιγῇ δ' ἐξ ἀμφοῖν εἶναι τὴν σελήνην, τοῦ τ' ἀέρος καὶ τοῦ πυρός. περιστάντος δ' ἀνωτάτω πάντων τοῦ αἰθέρος ὑπ' αὐτῷ τὸ πυρῶδες ὑποταγῆναι τοῦθ' ὅπερ κεκλήκαμεν οὐρανόν, ὑφ' οἷ ἤδη τὰ περίγεια. CIC. de nat. deor. I 11, 28 *nam P. quidem commenticium quiddam: coronae simile efficit (σφαῖραν appellat), continentem ardorum <et> lucis orbem qui cingit caelum, quem appellat deum ; in quo neque figuram divinam neque sensum quisquam suspicari potest. multaue eiusdem <modi> monstra : quippe qui Bellum, qui Discordiam, qui Cupiditatem (B 13) ceteraque generis eiusdem ad deum revocat, quae vel morbo vel somno vel oblivione vel vetustate delentur; eademque de sideribus, quae reprehensa in alio iam in hoc omittantur.*

37. AËT. II, 7, 1 (D. 335; cf. 28 B 12). Parmenides zice că ar exista coroane concentrice dispune alternativ, una de element rar, alta de element des; printre ele, altele formate dintr-un amestec de lumină și întuneric. Ceea ce le cuprinde pe toate, în chip de zid, e solid, având dedesubt o coroană de foc. Dintre cununile făcute din amestec, cea mai din mijloc e pentru toate <<începutul>> și <<cauza>> mișcării și a nașterii: de aceea o și cheamă „divinitate cârmuitoare” (cf. B 12, 3) și „păstrătoare a cheilor” (B I, 14), Dreptate și Necesitate (B 8, 30; 10, 6). Mai spune că aerul ar fi o secreteție a pământului, emanată din pricina unei apăsări mai puternice decât el, și că soarele și Calea Laptelui ar fi exhalatii ale focului (B 11, 2). La rândul ei, luna e un amestec al acestor două elemente, aerul și focul. Dedesubtul eterului, care ocupă locul cel mai înalt, e așezată regiunea de foc căreia i s-a zis „cer”; sub aceasta, ceea ce împresoară pământul. CIC., *De nat. deor.* I, 11, 28... barem Parmenides, ceva pe de-a-ntregul născocit: un brâu de foc asemenea unei

cununi (îi și zice στεφάνη) și un cerc de lumină ce încinge cerul, căruia îi dă numele de „zeu” (*deus*) închipuire în care nu se poate descoperi nici vreun chip divin, nici vreo noimă. Apoi alte asemenea ciudățenii, ca unul pentru care Războiul, Dihonia, Dragostea (B 13) și altele de același soi au ceva comun cu divinitatea, – porniri pe care le șterg fie boala, fie somnul, fie uitarea, fie vremea. Observații de același fel ar fi de făcut și despre stele; cum însă asemenea critici am mai ridicat în legătură cu alt filosof, le las acum la o parte.

38. –II 11, 4 (D. 340) Π., Ἡράκλειτος, Στράτων, Ζήνων πύρινον εἶναι τὸν οὐρανόν. Vgl. 11, 1 oben I 93, 23.

38. AĖT. II, 11, 4 (D. 340) Parmenides, Heraclit, Straton și Zenon spun că cerul ar fi de foc.

39. –II 13, 8 (D. 342) Π. καὶ Ἡράκλειτος πλήματα πυρὸς τὰ ἄστρα.

39. AĖT. II, 13, 8 (D. 342) Parmenides și Heraclit spun că stelele ar fi (*masse de*) foc condensat.

40. ANONYM. BYZANT. ed. Treu p. 52, 19 (*Isag. in Arat.* II 14 p. 318, 15 Maass) καὶ τῶν μὲν ἀπλανῶν τῶν σὺν τῷ παντὶ περιηγένων τὰ μὲν ἀκατονόμαστα ἡμῖν καὶ ἀπερίληπτα, ὥς καὶ Π. ὁ φυσικὸς εἶρηκε, τὰ δὲ κατωνομασμένα ἕως ἑκτοῦ μεγέθους χίλιά εἰσι κατὰ Ἄρατον.

40. ANONYM. BYZANT., ed. Treu p. 52, 19 (*Isag. in Arat.* II, 14, p. 318, 15 Maass). Dintre stelele fixe, ce se învârtesc cu tot Universul, unele, cum a spus și Parmenides naturalistul, n-au nume

și nici nu pot fi cunoscute de noi; cele ce au nume, până la mărimea a șasea, sunt în număr de o mie, după Aratos.

40 a. – II 15, 4 (D. 345) Π. πρῶτον μὲν τάττει τὸν Ἑῶιον, τὸν αὐτὸν δὲ νομιζόμενον ὑπ' αὐτοῦ καὶ Ἑσπερον, ἐν τῷ αἰθέρι· μεθ' ὃν τὸν ἥλιον, ὑφ' ᾧ τοὺς ἐν τῷ πυρώδει ἀστέρας, ὅπερ οὐρανὸν καλεῖ [B 10, 5]. DIOG. VIII 14 (Pythagoras) πρῶτόν τε Ἑσπερον καὶ Φωσφόρον τὸν αὐτὸν εἶπειν, ὡς φησι Παρμενίδης. Vgl. A 1 cap. 23 (I 218, 16).

40a. AĖT. II, 15, 4 (D. 345) În eter, Parmenides situează în primul rând Luceafărul de dimineață (*Heoos*), care pentru el e tot una cu Luceafărul de seară (*Hesperos*): pe urmă soarele, sub care situează stelele, în zona de foc pe care o numește cer (B 10,5). DIOG. LAĖRT. VIII, 15. Cum spune Parmenides, (Pythagoras) a fost cel dintâi care a susținut că Luceafărul de seară și Luceafărul de dimineață sunt unul și același (cf. A 1, 23).

41. – II 20, 8 (D. 349) Π. καὶ Μητρόδωρος πύρινον ὑπάρχειν τὸν ἥλιον.

41. AĖT. II, 20, 8 (D. 349) Parmenides și Metrodoros zic că soarele ar fi de foc.

42. – II 25, 3 (D. 356) Π. πυρίνην [sc. εἶναι τὴν σελένην]. 26, 3 (D. 357) Π. ἴσην τῷ ἡλίῳ [sc. εἶναι τὴν σελήνην] καὶ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ φωτίζεται. 28, 5 (D. 358) Θαλῆς πρῶτος ἔφη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι. Πυθαγόρας, Παρμ... ὁμοίως. Vgl. B 21.

42. AĖT. II, 25, 3 (D. 356) Parmenides zice că (*luna ar fi*) de foc. – 26, 2 (D. 357) Parmenides zice că (*luna*) e egală cu soarele și luminată de el. – 28, 5 (D. 358) Thales cel dintâi a spus că (*luna*) e luminată de soare. La fel Pythagoras și Parmenides (cf. B 21).

43. –II 20, 8 a (D. 349) Π. τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἐκ τοῦ γαλαξίου κόκλου ἀποκριθῆναι, τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀραιότερου μίγματος ὃ δὴ θερμόν, τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ πυκνοτέρου ὅπερ ψυχρόν.

43. AĖT. II, 20, 8 a (D. 349) Parmenides susține că soarele și luna s-ar fi desprins din Calea Laptelui: unul din amestecul mai rar, care e caldul, cealaltă dintr-un amestec mai dens, recele.

43a. –III 1, 4 (D. 365. Milchstrasse) Π. τὸ τοῦ πυκνοῦ καὶ τοῦ ἀραιοῦ μίγμα γαλακτοειδὲς ἀποτελέσαι χρῶμα.

43a. AĖT. III, 1, 4 (D. 365 Calea Lactee) După Parmenides, amestecul densului cu rarul ar da o culoare asemenea laptelui.

44. DIOG. VIII 48 (Pythagoras) ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν οὐρανὸν πρῶτον ὀνομάσαι κόσμον καὶ τὴν γῆν στρογγύλην, ὥς δὲ Θεόφραστος (Phys. Opin. 17) Παρμενίδην, ὥς δὲ Ζήνων Ἡσίοδον. Vgl. A 1 I 218, 1. AĖT. III 15, 7 (D. 380) Π., Δημόκριτος διὰ τὸ πανταχόθεν ἴσον ἀφεστῶσαν [ἡ ἀπὸ τῆς γῆς] μένειν ἐπὶ τῆς ἰσορροπίας οὐκ ἔχουσαν αἰτίαν δι' ἣν δεῦρο μᾶλλον ἢ ἐκεῖσε ῥέψειεν ἂν διὰ τοῦτο μόνον μὲν κραδαίνεσθαι, μὴ κινεῖσθαι δέ. ANATOL. p. 30 Heib. πρὸς τοῦτοις ἔλεγον (Pythagoreer) περὶ τὸ μέσον τῶν τεσσάρων στοιχείων κεῖσθαι τινα ἐναδικὸν διάπυρον κύβον, οὗ τὴν μεσότητα τῆς θέσεως καὶ Ὅμηρον εἰδέναι λέγοντα 'τόσσον ἔνερθ' Ἀΐδαο ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης' [Θ 16]. εἰκόασι δὲ κατὰ γε τοῦτο κατηκολουθηκέναι τοῖς Πυθαγορικοῖς οἳ τε περὶ Ἐμπεδοκλέα καὶ Παρμενίδην καὶ σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τῶν πάλαι σοφῶν, φάμενοι τὴν μοναδικὴν φύσιν ἐστίας τρόπον ἐν μέσῳ ἰδρῦσθαι καὶ διὰ τὸ ἰσόρροπον φυλάσσειν τὴν αὐτὴν ἔδραν [daraus THEOL. ARITHM. p. 6 de Falco].

44. DIOG. LAERT. VIII, 48 (Pythagoras) a fost și cel ce a dat mai întâi cerului numele de *kosmos* și a susținut că pământul e rotund; după Teofrast (*Phys. Op.* 17), meritul acesta ar fi al lui Parmenides;

după Zenon, al lui Hesiod. (cf. fr. A 1, *supra*, p. 214). AET. III, 15, 7 (D. 380) Parmenides și Democrit spun că pământul – depărtat, cum e, din toate părțile în aceeași măsură – rămâne în echilibru, neavând motiv să se plece într-o parte mai mult decât în alta; aceasya e și pricina pentru care se clatină, dar nu se mișcă din loc. ANATOL., p. 30 Heib. În plus, mai afirmau (pythagoricii) că în mijlocul celor patru elemente s-ar găsi, izolat, un cub de foc, a cărui așezare centrală pare a o fi cunoscut și Homer, când zice: „atât de departe sub Hades, cât e cerul de pământ” (Il. VIII, 16). În privința aceasta, de părerea pythagoricilor par să fi fost și adepții lui Empedocles și ai lui Parmenides, și cei mai mulți din înțelepții vechi, când susțin că natura monadică ar fi așezată în mijloc, ca vatra într-o casă, și că-și păstrează locul mulțumită echilibrului (cf. THEOL. ARITHM., p. 6 de Falco).

44a. STRABO I 94 φησὶ δὴ ὁ Ποσειδώνιος τῆς εἰς πέντε ζώνας διαιρέσεως ἀρχηγὸν γενέσθαι Παρμενίδην, ἀλλ' ἐκείνον μὲν σχεδὸν τι διπλασίαν ἀποφαίνειν τὸ πλάτος τὴν διακεκαυμένην [τῆς μεταξὺ τῶν τροπικῶν] ὑπερπίπτουσαν ἑκατέρων τῶν τροπικῶν εἰς τὸ ἐκτὸς καὶ πρὸς ταῖς εὐκράτοις. Daraus Achill. Isag. 31. (67, 27 M.) AET. III 11, 4 (Dox. 377 a 8) Π. πρῶτος ἀφώρισε τῆς γῆς τοὺς οἰκουμένους τόπους ὑπὸ ταῖς δυσὶ ζώναις ταῖς τροπικαῖς.

44a. STRABON I, 94 Poseidonios afirmă că autorul împărțirii în cinci zone e Parmenides, dar că acesta atribuie zonei toride o lărgime aproximativ dublă, depășind amândouă tropicele în exterior și spre zonele temperate. Cf. ACHILL., *Isag.* 31 (67, 27 Maass). AET. III, 11, 4 (D. 377 a 8) Parmenides cel dintâi a fixat zonele locuite ale pământului sub cele două cercuri ale tropicelor.

45. MACROB. S. Sc. I 14, 20 *Parmenides ex terra et igne* (sc. animam esse). AET. IV 3, 4 (D. 388) Π. δὲ καὶ Ἰππασος πυρώδη. 5, 5

(D. 391) Π. ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι τὸ ἡγεμονικόν. 5, 12 (D. 392) Π. καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Δημόκριτος ταῦτόν νοῦν καὶ ψυχὴν, καθ' οὗς οὐδὲν ἂν εἴη ζῶιον ἄλογον κυρίως.

45. MACROB., *Somn. Scip.* I, 14, 20 Parmenides (*spune că sufletul e alcătuit*) din pământ și foc. AET. IV, 3, 4 (D. 228) Parmenides și Hippasos (*au susținut că sufletul e*) de foc. +IV, 5, 5 (D. 391) Parmenides (*afirmă*) că facultatea conducătoare își are locul în întreg pieptul. – IV, 5, 12 (D. 392) Parmenides și Empedocles și Democrit spun că inteligența și sufletul sunt tot una; după ei, nu există animal cu totul irațional.

46. THEOPHR. de sensu I ff. (D. 499) περὶ δ' αἰσθήσεως αἱ μὲν πολλαὶ καὶ καθόλου δόξαι δύο εἰσιν· οἱ μὲν γὰρ τῷ ὁμοίῳ ποιοῦσιν, οἱ δὲ τῷ ἐναντίῳ. Π. μὲν καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Πλάτων τῷ ὁμοίῳ, οἱ δὲ περὶ Ἀναξαγόραν καὶ Ἡράκλειτον τῷ ἐναντίῳ. (3) Π. μὲν γὰρ ὅλως οὐδὲν ἀφώρικεν ἀλλὰ μόνον, ὅτι δυοῖν ὄντοιν στοιχείον κατὰ τὸ ὑπερβάλλον ἐστὶν ἡ γνῶσις. ἐὰν γὰρ ὑπεραίρηι τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρόν, ἄλλην γίνεσθαι τὴν διάνοιαν, βελτίῳ δὲ καὶ καθαρωτέρῳ τὴν διὰ τὸ θερμόν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταύτην δεῖσθαι τινος συμμετρίας· ὥς γὰρ ἐκάστοτε, φησὶν, ἔχει ... νόημα' (B 16). τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν ὡς ταῦτό λέγει· διὸ καὶ τὴν μνήμην καὶ τὴν λήθην ἀπὸ τούτων γίνεσθαι διὰ τῆς κράσεως· ἂν δ' ἰσάζωσι τῇ μίξει, πότερον ἔσται φρονεῖν ἢ οὐ, καὶ τίς ἡ διάθεσις, οὐδὲν ἔτι διώρικεν. ὅτι δὲ καὶ τῷ ἐναντίῳ καθ' αὐτὸ ποιεῖ τὴν αἴσθησιν, φανερόν ἐν οἷς φησι τὸν νεκρὸν φωτὸς μὲν καὶ θερμοῦ καὶ φωνῆς οὐκ αἰσθάνεσθαι διὰ τὴν ἔκλειψιν τοῦ πυρός, ψυχροῦ δὲ καὶ σιωπῆς καὶ τῶν ἐναντίων αἰσθάνεσθαι. καὶ ὅλως δὲ πᾶν τὸ ὄν ἔχειν τινὰ γνῶσιν. οὕτω μὲν οὖν αὐτὸς ἔοικεν ἀποτέμενεσθαι τῇ φάσει τὰ συμβαίνοντα δυσχερῇ διὰ τὴν ὑπόληψιν.

46. THEOPHR., *De sensu* I urm. (D. 499) În ce privește senzația, multe păreri generale (*exprimate asupra-i*) se reduc la două: unii

cred că e produsă de ceva asemănător, alții de contrariu. Parmenides, Empedocles și Platon sunt pentru similar, adepții lui Anaxagoras și Heraclit pentru contrariu... (3) În general vorbind, Parmenides n-a precizat nimic, afară de faptul că – două fiind elementele – cunoașterea e determinată de elementul precumpănitor. Într-adevăr, (*pretinde el*) după cum precumpănește caldul sau recele, gândirea e alta, mai bună și mai curată fiind cea prilejuită de cald. Și aceasta însă are nevoie de parecare măsură: „căci”, zice, “ după cum de fiecare dată...” (B 16). Despre simțire și despre gândire spune că ar fi același lucru; de aceea și amintirea și uitarea ar fi pricinuite tot de cald și de rece, potrivit felului cum sunt amestecate; uită însă să precizeze dacă gândirea e posibilă atunci când –în amestec – participarea celor două elemente e egală, și ce soi de întocmire e aceasta. Că percepția i se pare posibilă chiar cu contrariul (*caldului*) singur, reiese limpede din versurile unde se susține că, din lipsa focului mortul nu simte lumina, nici căldura, nici sunetele, dar că simte frigul, tăcerea și celelalte contrarii. Orice ființă îndeobște e înzestrată astfel de el cu o facultate conșcitivă. Pe calea aceasta a afirmației, pare dar a înlătura Parmenides dificultățile ivite de pe urma concepției lui.

46a. AĖT. v 30, 4 (Dox. 443, 12) Π. γῆρας γίνεσθαι παρὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ὑπόλειπιν.

46a. AĖT. V, 30, 4 (D. 443 12) Parmenides (*zice că*) bătrânețea e pricinuită de scăderea elementului cald.

46b. TERTULL. de anima 45 *somnum ... Empedocles* (31 A 85) et P. *refrigerationem*.

46b. TERTUL., *De anima* 45 Pentru Empedocles (fr. A 85) și Parmenides somnul e răcire.

47. ΑΕΤ. IV 9, 6 (D. 397 b 1) Π., Ἐμπεδοκλῆς, Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος, Ἐπίκουρος, Ἡρακλείδης παρὰ τὰς συμμετρίας τῶν πόρων τὰς κατὰ μέρος αἰσθήσεις γίνεσθαι τοῦ οἰκείου τῶν αἰσθητῶν ἐκάστου ἐκάστη ἐναρμόττοντος.

47. ΑΕΤ. IV 9, 6 (D. 397 b 1) Parmenides, Empedocles, Anaxagoras sunt produse de o proporționare a porilor, fiecare din obiectele simțite adaptându-se întocmai fiecărei senzații.

48. -(?) IV 13, 9, 10 (D. 404) Ἱππαρχος ἀκτίνας φησιν ἀφ' ἐκατέρου τῶν ὀφθαλμῶν ἀποτεινομένης τοῖς πέρασιν αὐτῶν οἶονεὶ χειρῶν ἐπαφαῖς περικαθαπτύσας τοῖς ἐκτὸς σώμασι τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν πρὸς τὸ ὁρατικὸν ἀναδιδόναι. ἔνιοι καὶ Πυθαγόραν τῇ δόξει ταύτῃ συνεπιγράφουσιν ἅτε δὴ βεβαιωτὴν τῶν μαθημάτων καὶ πρὸς τούτῳ Παρμενίδην ἐμφαίνοντα τοῦτο διὰ τῶν ποιημάτων.

48. ΑΕΤ. (?) IV, 13 9, 10 (D. 404) Hipparchos afirmă că din fiecare ochi pornesc raze ale căror extremități – asemenea atingerii unor mâini – vin în contact cu corpurile externe și procură văzului percepția lor. Unii atribuie părerea și lui Pythagoras, ca unui chezaș al acestor învăṭături, și pe deasupra și lui Parmenides, care ar fi înfăṭșat-o în opera lui poetică.

49. PHILODEM. *Rhet. fr. inc.* 3, 7 (II 169 Sudh.) οὐδὲ κατὰ Π. καὶ Μέλισσον ν τὸ πᾶν λέγοντας εἶναι καὶ διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις ψευδεῖς εἶναι. ΑΕΤ. IV 9, 1 (D. 396, 12) Πυθαγόρας, Ἐμπεδοκλῆς, Ξενοφάνης, Π. ψευδεῖς εἶναι τὰς αἰσθήσεις.

49. PHILODEM., *Rhet. fr. incert.* 3, 7 (II, 169 Sudh.) ... nici cu Parmenides și Melissos, care spun că totul e Unu și că de aceea senzațiile sunt înșelătoare. ΑΕΤ. IV, 9, 1 (D. 396, 12) Pythagoras,

Empedocles, Xenofan și Parmenides susțin că senzațiile sunt înșelătoare.

50. AĖT. IV 9, 14 (D. 398) Π., ἔμπεδοκλῆς ἐλλείπει τροφῆς τὴν ὄρεξιν [sc. γίνεσθαι].

50. AĖT. IV, 9, 14 (D. 398) ... după Parmenides și Empedocles, pofta ar fi pricinuită de lipsa de hrană.

51. CENSORIN. 4, 7. 8 *Empedocles ... tale quiddam confirmat. primo membra singula ex terra quasi praegnate passim edita, deinde coisse et effecisse solidi hominis materiam igni simul et umori permixtam ... haec eadem opinio etiam in Parmenide Veliensi fuit pauculis exceptis ab Empedocle † dissensis. Vgl. AET. V 19, 5 (31 A 72).*

51. CENSORIN., 4, 7, 8 Empedocles ... susține și el cam tot așa ceva. Din pământul parcă greu, ar fi ieșit la iveală mai întâi membrele izolate, care s-ar fi reunit apoi alcătuind substanța omului întreg, amestec de foc și de apă ... Această părere se întâlnește și la Parmenides cel din Velia, care, cu excepția câtorva amănunte, nu se depărtează de Empedocles. Cf. AET. V, 19, 5.

52. ARIST. de part. anim. B 2. 648 a 25 ἔνιοι γὰρ τὰ ἐνύδρα τῶν περὶ τὴν θερμότητα φασιν εἶναι, λέγοντες ὡς ἐπανισοῖ τὴν ψυχρότητα τοῦ τόπου ἢ τῆς φύσεως αὐτῶν θερμότης, καὶ τὰ ἀναιμία τῶν ἐναίμων καὶ τὰ θήλεα τῶν ἀρρένων, οἷον Π. τὰς γυναῖκας τῶν ἀνδρῶν θερμότερας εἶναι φησι καὶ ἕτεροί τινες, ὡς διὰ τὴν θερμότητα καὶ πολυαιμούσας γινομένων τῶν γυναικείων, ἔμπεδοκλῆς δὲ τοῦναντίον.

52. ARISTOT., *De part. anim.* B, 2, 648 a 25 Unii susțin că viețuitoarele acvatice sunt mai calde decât cele de uscat,

pretinzând că propria lor căldură trebuie să compenseze răceala elementului în care trăiesc, și tot astfel că animalele lipsite de sânge ar fi mai calde decât cele cu sânge, și femelele decât masculii. Parmenides, bunăoară, și alții câțiva afirmă că femeile sunt mai calde decât bărbații și că acestei călduri, cum și faptului că au mai mult sânge, s-ar datora menstruația; Empedocles, tocmai pe dos.

53. AĖT. v 7, 2 (D. 419 nach 31 A 81) Π. ἀντιστρόφως· τὰ μὲν πρὸς ταῖς ἄρκτοις ἄρρενα βλαστῆσαι (τοῦ γὰρ πυκνοῦ μετέχειν πλείονος), τὰ δὲ πρὸς ταῖς μεσημβρίαις θήλεα παρὰ τὴν ἀραιότητα. 7, 4 (D. 420) Ἀναξαγόρας, Π. τὰ μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν [SC. σπέρματα] καταβάλλεσθαι εἰς τὰ δεξιά μέρη τῆς μήτρας, τὰ δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὰ ἀριστερά. εἰ δ' ἐναλλαγείη τὰ τῆς καταβολῆς, γίνεσθαι θήλεα. Vgl. ARIST. de gen. anim. Δ 1. 763 b 30 (59 A 107). CENSORIN. 5, 2 *igitur semen unde exeat inter sapientiae professores non constat. P. enim tum ex dextris tum e laevis partibus oriri putavit.* Vgl. 24 A 13.

53. AĖT. v, 7, 2 (D. 419) Parmenides dimpotrivă: regiunile nordice produc masculi (ca unele înzestrate cu mai mult element dens), regiunile sudice femele, din pricina elementului rar. – 7, 4 (D. 420) Anaxagoras și Parmenides pretind că sămânța din dreapta e zvârlită în dreapta uterului și cea din stânga în stânga. Dacă se schimbă direcția ejaculării, se naște parte femeiască. Cf. ARISTOT., *De gen. anim.* IV, 1, 763 b 30. CENSORIN. 5, 2 Dascălii de înțelepciune nu sunt lămurii de unde vine sămânța. Parmenides o dată e de părere că se formează în partea dreaptă, o dată în stânga.

54. –v 11, 2 (D. 422) Π. ὅταν μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους τῆς μήτρας ὁ γόνος ἀποκριθῇ, τοῖς πατράσιν, ὅταν δὲ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ, ταῖς μητράσιν [SC. ὅμοια τὰ τέκνα γίνεσθαι]. CENSORIN . 6, 8 *ceterum*

Parmenidis sententia est, cum dexteræ partes semina dederint, tunc filios esse patri consimiles, cum laeue, tunc matri. 6, 5 at inter se certare feminas et maris et, penes utrum victoria sit, eius habitum referri auctor est Parmenides. Vgl. LACTANT. de opif. 12, 12 dispare quoque naturae hoc modo fieri putantur: cum forte in laevam uteri partem masculinae stirpis semen inciderit, marem quidem gigni opinatio est, sed quia sit in feminina parte conceptus, aliquid in se habere femineum supra quam decus virile patiat, vel formam insignem vel nimium candorem vel corporis levitatem vel artus delicatos vel staturam brevem vel vocem gracilem vel animum inbecillum vel ex his plura. item si partem in dexteram semen feminini generis influxerit, feminam quidem procreari, sed quoniam in masculina parte concepta sit, habere in se aliquid virilitatis ultra quam sexus ratio permittat, aut valida membra aut immoderatam longitudinem aut fuscum colorem aut hispidam faciem aut vultum indecorum aut vocem robustam aut animum audacem aut ex his plura (vgl. B 18).

54. AËT. v, 11, 2 (D. 422) Parmenides e de părere că atunci când omul se desprinde din partea dreaptă a uterului (*copiii seamănă cu*) tații, atunci când se desprinde din stânga, cu mamele. Dealtminteri e părerea lui Parmenides că atunci când sămânța vine din dreapta, copiii sunt asemenea tatălui, când vine din stânga, asemenea mamei. –6, 5 Parmenides afirmă că între bărbat și femeie e o luptă și că (*pruncul*) reproduce trăsăturile celui de partea cui e biruința. Cf. LACTANT., *De opif.* 12, 12. Se crede că firile amestecate se nasc în acest chip. Când se întâmplă ca sămânța bărbătească să cadă în partea stângă a uterului, părerea e că se naște un bărbat dar că, din pricină că a fost zămislit în partea femeiască, păstrează în firea

lui ceva de femeie, – mai mult decât se potrivește felului bărbatului: ori o frumusețe deosebită, ori prea multă albeață, ori debilitate a trupului, ori mădulele gingașe, ori statura joasă, ori glas subțire, ori suflet moleșit, ori mai multe trăsături de felul acesta. Tot astfel, dacă sămânța femeiască lunecă în partea dreaptă (*a uterului*), se naște o femeie, dar, întrucât se zămislește în partea hărăzită bărbatilor, are în ea ceva mai bărbătesc decât se cade, sau culoare închisă, sau față păroasă, sau înălțimea prea mare, glas puternic, sau suflet cutezător, sau mai multe trăsături de acestea (cf. B 18).

FRAGMENTE

ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥ ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ/ Despre natură

1 (1 - 32 Karst., 1 - 32 Stein.). 1 - 30 SEXT. vi 111 ff. ὁ δὲ γνώριμος αὐτοῦ [des Xenophanes] Π. τοῦ μὲν δοξαστοῦ λόγου κατέγνω, φημί δὲ τοῦ ἀσθενεῖς ἔχοντος ὑπολήψεις, τὸν δ' ἐπιστημονικόν, τουτέστι τὸν ἀδιάπτωτον, ὑπέθετο κριτήριον, ἀποστὰς καὶ τῆς τῶν αἰσθήσεων πίστεως· ἐναρχόμενος γοῦν τοῦ Περί φύσεως γράφει τὸν τρόπον τοῦτον· ἵπποι ... ἀληθής' (anschließend ἀλλὰ σὺ ...λείπεται jetzt B 7, 2-7). Folgt seine Paraphrase cap. 112 - 114: ἐν τούτοις γὰρ ὁ Παρμενίδης ἵππους μὲν φησιν αὐτὸν φέρειν τὰς ἀλόγους τῆς ψυχῆς ὁρμάς τε καὶ ὀρέξεις (1), κατὰ δὲ τὴν πολύφημον ὁδὸν τοῦ δαίμονος πορεύεσθαι τὴν κατὰ τὸν φιλόσοφον λόγον θεωρίαν, ὃς λόγος προπομποῦ δαίμονος τρόπον ἐπὶ τὴν ἀπάντων ὁδηγεῖ γνῶσιν (2. 3), κούρας δ' αὐτοῦ προάγειν τὰς αἰσθήσεις (5), ὧν τὰς μὲν ἀκοὰς αἰνίττεται ἐν τῷ λέγειν 'δοιοῖς ... κύκλοις' (7. 8), τουτέστι τοῖς τῶν ὤτων, τὴν φωνὴν δι' ὧν καταδέχονται, τὰς δὲ ὀράσεις Ἥλιάδας κούρας κέκληκε (9), δώματα μὲν Ν υ κ τ ὃ ς ἀπολιπούσας (9), 'ἐς φάος <δὲ> ὠσαμένας' (10) διὰ τὸ μὴ χωρὶς φωτὸς γίνεσθαι τὴν χρῆσιν αὐτῶν. ἐπὶ δὲ τὴν 'πολύποινον' ἐλθεῖν Δίκην καὶ ἔχουσιν 'κληίδας

ἀμοιβούς' (14), τὴν διάνοιαν ἀσφαλεῖς ἔχουσιν τὰς τῶν πραγμάτων καταλήψεις. ἥτις αὐτὸν ὑποδεξαμένη (22) ἐπαγγέλλεται δύο ταῦτα διδάξιν ἡμὲν ἀληθείης εὐπειθέος ἀτρεμὲς ἦτορ' (29), ὅπερ ἐστὶ τὸ τῆς ἐπιστήμης ἀμετακίνητον βῆμα, ἕτερον δὲ βροτῶν δόξας ... ἀληθείης' (30), τουτέστι τὸ ἐν δόξει κείμενον πᾶν, ὅτι ἦν ἀβέβαιον. 28-32 SIMPL. d. c. 361. 557, 20 οἱ δὲ ἄνδρες ἐκεῖνοι διττὴν ὑπόστασιν ὑπετίθεντο, τὴν μὲν τοῦ ὄντως ὄντος τοῦ νοητοῦ, τὴν δὲ τοῦ γινομένου τοῦ αἰσθητοῦ, ὅπερ οὐκ ἤξιουν καλεῖν ὄν ἀπλῶς, ἀλλὰ δοκοῦν ὄν. διὸ περὶ τὸ ὄν ἀλήθειαν εἶναί φησι, περὶ δὲ τὸ γινόμενον δόξαν. λέγει γοῦν ὁ Π. ἔχρῳ ... περῶντα' (28 ff).

- ἵπποι ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνοι,
 πέμπον, ἐπεὶ μ' ἐς ὁδὸν βῆσαν πολύφημον ἄγουσαι
 δαίμονος, ἥ κατὰ πάντ' ἄστη φέρει εἰδότα φῶτα·
 τῇ φερόμην· τῇ γάρ με πολύφραστοι φέρον ἵπποι
- 5 ἄρμα τιταίνουσαι, κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευον.
 ἄξων δ' ἐν χνοίησιν ἵει σύριγγος αὐτῇ
 αἰθόμενος (δοιοῖς γὰρ ἐπείγετο δινωτοῖσιν
 κύκλοις ἀμφοτέρωθεν), ὅτε σπερχοῖατο πέμπειν
 Ἥλιάδες κοῦραι, προλιποῦσαι δώματα Νυκτός,
- 10 εἰς φάος, ὡσάμεναι κράτων ἄπο χερσὶ καλύπτρας.
 ἔνθα πύλαι Νυκτός τε καὶ Ἥματός εἰσι κελεύθων,
 καὶ σφας ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάινος οὐδός·
 αὐταὶ δ' αἰθέριαι πλῆνται μεγάλοισι θυρέτροις·
 τῶν δὲ Δίκη πολύποινος ἔχει κληῖδας ἀμοιβούς.
- 15 τὴν δὲ παρφάμεναι κοῦραι μαλακοῖσι λόγοισιν
 πεῖσαν ἐπιφραδέως, ὥς σφιν βαλανωτὸν ὀχῆα
 ἀπτερέως ὥσειε πυλέων ἄπο· ταὶ δὲ θυρέτρων
 χάσμι' ἀχανὲς ποίησαν ἀναπτάμεναι, πολυχάλκους
 ἄξοντας ἐν σύριγξιν ἀμοιβαδὸν εἰλίξασαι,
- 20 γόμφοις καὶ περόνησιν ἀρηρότε· τῇ ῥά δι' αὐτέων

- ἰθὺς ἔχον κοῦραι κατ' ἄμαξιτὸν ἄρμα καὶ ἵππους.
 καὶ με θεὰ πρόφρων ὑπεδέξατο, χεῖρα δὲ χειρὶ
 δεξιτερὴν ἔλεν, ὦδε δ' ἔπος φάτο καὶ με προσηύδα·
 ὦ κοῦρ' ἄθανάτοισι συνάορος ἡνίοχοισιν,
 25 ἵπποις ταί σε φέρουσιν ἰκάνων ἡμέτερον δῶ,
 χαῖρ' , ἐπεὶ οὔτι σε μοῖρα κακὴ προὔπεμπε νέεσθαι
 τήνδ' ὁδόν (ἧ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων ἐκτὸς πάτου ἐστίν),
 ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε. χρεὼ δέ σε πάντα πυθέσθαι,
 ἡμὲν Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμέες ἦτορ
 30 ἡδὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἐνὶ πίστις ἀληθής.
 ἀλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεαι, ὥς τὰ δοκοῦντα
 χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα.

1.1–30 SEXT. VII, 111 și urm. Discipolul acestuia (*al lui Xenofan*)
 Parmenides disprețuia raționamentul de opinie, vreau să spun
 întemeiat pe reprezentări lipsite de temei, și lua drept criteriu
 raționamentul științific, cu alte cuvinte fără greș, tăgăduind în
 același timp orice crezare senzațiilor. la începutul poemului
Despre natură se exprimă în felul următor: “ ielele ce mă
 poartă ...” (v. 1-30 și fr. B 8, 1-6). *Urmează parafraza lui Sextus*, p.
 112-114: “ în aceste versuri, Parmenides zice că e dus de *iepe*,
 adică de pornirile iraționale ale sufletului și de pofte (1); că
 înaintează pe *calea laudată a zeiței*, revine a spune speculația
 întemeiată pe raționamentul filosofic, care raționament, în chip
 de divinitate însoțitoare, călăuzește spre știința universală (2.3);
 că îl conduc *copile*, adică senzațiile (5), dintre care pomeneste
 auzul, atunci când vorbește de “ două ... cercuri” (7.8), altfel
 spus cercurile urechilor, prin care acestea primesc sunetele;
 numește ochii *copile ale soarelui*, care părăsesc *lăcașurile Noptii*
 (9) și *năzuiesc spre lumină* (10), pentru că folosirea lor nu e cu
 putință fără lumină. Zice că se îndreaptă spre *Dreptatea*

amarnic pedepsitoare, în ale cărei mâini stau *chei ce închid și deschid* (14), cu alte cuvinte rațiunea înzestrată cu înțelegera sigură a lucrurilor. *Primindu-l* (22), acesta îi spune că-l învață două lucruri: unul, *sufletul neînfricat al adevărului lesne de crezut* (29), adică altarul nezdruncinat al științei, altul, *părerile muritorilor* ... (30), adică tot ce se bazează pe părere, care e nesigură. 28-32 SIMPL., *De caelo* 557, 20 Oamenii aceia admiteau o îndoită ipostază: una a ceea ce există cu adevărat, a inteligibilului, alta a ceea ce devine, a sensibilului, pe care nu se învoiau s-o numească de-a dreptul „ființă”, ci „ființă aparentă”. De aceea și spun că de adevăr nu se poate vorbi decât în legătură cu ceea ce există, și că despre ceea ce devine nu putem avea decât păreri. Zice, într-adevăr, Parmenides: „Trebuie să înveți a cunoaște...” (v. 28 și urm.).

„Ieșele ce mă poartă, până unde râvnește să-mi ajungă sufletul, mă duceau, în timp ce pe calea mult lăudată mă călăuzeau zânele, ce îndrumă pe omul știutor dincolo de orice așezare omenească. Pe acolo am fost dus, acolo mă târau cumițele iepe (5) înhămate la car, iar copilele-mi călăuzeau drumul. Strânsă-n buccle, osia scotea un sunet de fluier (de-o parte și de alta încinsă de apăsarea celor două roți) ori de câte ori, părăsind lăcașurile Noptii, copilele Soarelui porneau să mă grăbească (10) spre lumină, în timp ce cu mâinile își ridicau vălurile de pe creștet.

Acolo sunt porțile ce despart cărările Noptii și ale Zilei din două părți prinse între praguri de piatră: cât sunt de nalte, uși mari le umplu golul, uși ale căror chei ce-nchid și deschid sunt în mâna Dreptății amarnic-pedepsitoare. (15) Pe aceasta, vorbindu-i cu cuvinte blajine, copilele au hotărât-o lesne să tragă în grabă zăvorul porților; date în lături porțile și-au căscat larg golul, făcând să se rotească în găurile lor balamalele de

bronz, (20) prinse cu nituri și cuie. Prin poartă, de-a lungul drumului, copilele au mânăat înaintea carul și caii.

Pe mine, zeița m-a primit cu drag, mi-a luat în mână-i mână dreaptă și astfel a grăit, vorbindu-mi: " tinere, care întovărășit de călăuze nemuritoare (25) ajungi la casa noastră cu iepele ce te poartă, bun venit! Căci n-a fost un ceas rău care te-a îndrumat să pășești pe calea aceasta (departe de cărările obișnuite ale oamenilor), ci Legea și Dreptatea. Cuvine-se acum să cunoști totul, și sufletul neînfricat al bine-rotunjitului Adevăr, (30) și păreriile muritorilor, în care nu-i crezare adevărată. Dar și aceasta ai s-o înveți, cum că păreriile trebuiau și ele să fie în chip verosimil, de vreme ce străbat totul în tot chipul..."

2 (früher 4) (33 - 40 K., 43 - 50 St.). PROCL. in Tim. I 345, 18 Diehl (nach B 1, 30) καὶ πάλιν 'εἰ δ' ... ἀταρπὸν' καὶ οὔτε ... φράσαις'. 3 - 8 SIMPL. Phys. 116, 25 εἰ δέ τις ἐπιθυμεῖ καὶ αὐτοῦ τοῦ Παρμενίδου ταύτας λέγοντος ἀκούσαι τὰς προτάσεις, τὴν μὲν τὸ παρὰ τὸ ὄν οὐκ ὄν καὶ οὐδὲν λέγουσαν, ἥτις ἡ αὐτὴ ἐστὶ τῇ τὸ ὄν μοναχῶς λέγεσθαι, εὐρήσει ἐν ἐκείνοις τοῖς ἔπεσιν· ἡ μὲν... φράσαις'. B 3 schliesst an.

εἰ δ' ἄγ' ἐγὼν ἐρέω, κόμισαι δὲ σὺ μῦθον ἀκούσας,
αἵπερ ὁδοὶ μοῦναι διζήσιός εἰσι νοῆσαι·

ἡ μὲν ὅπως ἔστιν τε καὶ ὥς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι,
Πειθοῦς ἐστὶ κέλευθος (Ἀληθείῃ γὰρ ὁπηδεῖ),

5 ἡ δ' ὥς οὐκ ἔστιν τε καὶ ὥς χρεὼν ἐστὶ μὴ εἶναι,
τὴν δὴ τοι φράζω παναπευθέα ἔμμεν ἀταρπον·
οὔτε γὰρ ἄν γνοίης τό γε μὴ ἐὸν (οὐ γὰρ ἄνυστόν)
οὔτε φράσαις.

2 (altădată 4). PROCL., *In Tim.* I, 345, 18 Diehl (după B 1, 30)... și iarăși: " Haidem, am să-ți spun etc."și " Căci neființa etc.". 3 -

8 SIMPL., *Phys.* 116, 25... de vrea cineva să asculte aceste propozițiuni chiar de Parmenides, pe cea care proclamă că afară de ființă nu-i decât neființă și nimic, – ceea ce e tot una cu a spune că se poate vorbi numai de ființă, – o va găsi în versurile: „una e etc.” (v. 3-8).

„... Haidem, am să-ți spun (dar tu, ascultându-mi vorba, ia aminte) care sunt singurele căi de cercetare ce pot fi gândite: una, care afirmă că este și că nu-i chip să nu fie, e calea Convingerii (ce întovărășește Adevărul); (5) cealaltă, care afirmă că nu e și că trebuie să nu fie, aceasta, ți-o spun, e o cale ce nu poate fi câtuși de puțin cercetată: căci nici de cunoscut n-ai putea cunoaște ce nu e (pentru că nu-i posibil), nici să-l exprimi ...”

3 (früher 5) (40 K., 50 St.). CLEM. *Strom.* vi 23 (II 440, 12 St.) Ἀριστοφάνης ἔφη ὀύναται γὰρ ἴσον τῷ δρᾶν τὸ νοεῖν [fr. 691 K.] καὶ πρὸ τούτου ὁ Ἐλεάτης Π. ἔτὸ γὰρ ... εἶναι. PLOTIN. *Enn.* v 1, 8 ἥπτετο μὲν οὖν καὶ Π. πρότερον τῆς τοιαύτης δόξης, καθόσον εἰς ταὐτὸ συνῆγεν ὄν καὶ νοῦν καὶ τὸ ὄν οὐκ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐτίθετο. ἔτὸ γὰρ . . . εἶναι λέγων καὶ ἀκίνητον λέγει τοῦτο, καίτοι προστιθεὶς τὸ νοεῖν σωματικὴν πᾶσαν κίνησιν ἐξαίρων ἀπ' αὐτοῦ. An B 2 anzuschliessen.

... τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι.

3 (altădată 5). CLEM., *Stromat.* VI, 23 (II, 440, 12 St.) Aristofan a spus: „gândul poate face tot atât cât fapta” (fr. 691 K.) și, înaintea lui, eleatul Parmenides: „căci e tot una etc. ...” PLOTIN, *Enn.* v, 1, 8 Altădată de părerea aceasta a fost și Parmenides, ca unul ce pune laolaltă ființa și gândul, iar ființa n-o rânduia printre cele sensibile. Când zice: „căci e tot una ...” înțelege că

e și nemișcată, măcar că, adăugându-i gândul, îi tăgăduiește orice mișcare corporală (*Se leagă cu B 2*).

„... căci e tot una a gândi și a fi”.

4 (früher 2) (89 –92 K., 37-40 St.). CLEM. Strom. 5, 15 (II 335, 25 St., nach Emp. (31 B 17 , 21)) ἀλλὰ καὶ Π. ἐν τῷ αὐτοῦ ποιήματι περὶ τῆς ἐλπίδος αἰνισσόμενος τὰ τοιαῦτα λέγει· λεῦσσε ...

συνιστάμενον, ἐπεὶ καὶ ὁ ἐλπίζων καθάπερ ὁ πιστεύων τῷ νῶι ὁρᾷ τὰ νοητὰ καὶ τὰ μέλλοντα. εἰ τοίνυν φαμέν τι εἶναι δίκαιον, φαμέν δὲ καὶ καλόν, ἀλλὰ καὶ ἀλήθειάν τι λέγομεν· οὐδὲν δὲ πώποτε τῶν τοιούτων τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδομεν, ἀλλ’ ἡ μόνῳ τῷ νῶι.

λεῦσσε δ’ ὅμως ἀπεόντα νόῳ παρεόντα βεβαίως·
οὐ γὰρ ἀποτμήξει τὸ ἐὼν τοῦ ἐόντος ἔχεσθαι
οὔτε σκιδνάμενον πάντῃ πάντως κατὰ κόσμον
οὔτε συνιστάμενον.

4 (altădată 2). CLEM., *Stromat.* 5, 15 (II 335, 25 st.) Dar și Parmenides în poemul său, referindu-se la speranță zice: „Privește etc.” (v. 1-4), pentru că cine speră, ca și cine crede, vede cu gândul lucrurile inteligibile și viitoare. Într-adevăr, așa cum spunem că există un Drept spunem că există și un Frumos, ba vorbim și de un Adevăr: totuși n-am văzut niciodată cu ochii vreunul din lucrurile acestea, cii numai cu mintea.

„Privește cu gândul cum lucrurile depărtate sunt totuși cu adevărat apropiate; căci nu va despărți ființa de legătura-i cu ființa, nici de-ar fi pe de-a-ntregul împrăștiată în tot chipul, cu rânduială, nici de-ar fi strânsă laolaltă.

5 (früher 3) (41. 42 K. St.). PROCL. in Parm. I p. 708, 16 (nach B 8, 25)

ξυνὸν δέ μοί ἐστιν,
ὀπόθεν ἄρξωμαι· τόθι γὰρ πάλιν ἵξομαι αὖθις.

5 (altădată 3). PROCL., *In Parm.* I, p. 708, 16 (*după B 8, 29*)

“ ... mi-e tot una, de unde voi începe; căci acolo mă voi întoarce iarăși”.

6 (43 - 51 K., 51 - 59 St.). SIMPL. *Phys.* 117, 2 (*nach B 2*) ὅτι δὲ ἡ ἀντίφασις οὐ συναληθεύει, δι' ἐκείνων λέγει τῶν ἐπὼν δι' ὧν μέμφεται τοῖς εἰς ταὐτὸ συνάγουσι τὰ ἀντικείμενα· εἰπὼν γὰρ ἔστι γὰρ εἶναι ... διζήσιος <εἵργω> ἐπάγει· αὐτὰρ ... κέλευθος'. 78, 2 μεμψόμενος γὰρ τοῖς τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν συμφέρουσιν ἐν τῷ νοητῷ οἷς ... ταὐτόν' (B 6, 8. 9) καὶ ἀποστρέψας τῆς ὁδοῦ τῆς τὸ μὴ ὄν ζητούσης ἄλλα ... νόημα' (B 7, 2), ἐπάγει 'μοῦνος κτλ.' (B 8, 1 ff).

χρὴ τὸ λέγειν τὸ νοεῖν τ' ἐὼν ἔμμεναι· ἔστι γὰρ εἶναι,
μηδὲν δ' οὐκ ἔστιν· τὰ σ' ἐγὼ φράζεσθαι ἄνωγα.

πρώτης γάρ σ' ἀφ' ὁδοῦ ταύτης διζήσιος <εἵργω>,
αὐτὰρ ἔπειτ' ἀπὸ τῆς, ἣν δὴ βροτοὶ εἰδότες οὐδέν

5 πλάττονται, δίκρανοι· ἀμηχανίη γὰρ ἐν αὐτῶν
στήθεσιν ἰθύνει πλακτὸν νόον· οἱ δὲ φοροῦνται
κωφοὶ ὁμῶς τυφλοὶ τε, τεθηπότες, ἄκριτα φύλα,
οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι ταὐτὸν νενόμισται
κοῦ ταὐτόν, πάντων δὲ παλίντροπὸς ἔστι κέλευθος.

6. SIMPL., *Phys.* 117, 2 (*după B 2*) ... că propozițiunile contradictorii nu pot fi deopotrivă adevărate, o spune în acele versuri în care mustră pe cei ce identifică contrariile. Într-adevăr, după ce zice: „căci a fi este...” (v. 1-3), adaugă: “ și apoi încă de la aceea...” (v. 4-9) x. 78, 2 După ce mustră pe cei ce, în categoria inteligibilului, pun laolaltă ființa și neființa: „pentru care a fi și a nu fi e tot una” (v.

8-9) și după ce-și abate cititorul de la calea care-și propune să cerceteze neființa: „dartu abate-ți gândul” (fr. 7, 2), adaugă: „mai rămâne...” (fr. 8, 1 și urm.).

„Trebuie spus și gândit că numai ființa este; căci a fi este <<posibil>>, dar neantul nu e <<posibil>>: tocmai ceea ce ți-am poruncit să iei aminte. De la această dintâi cale de cercetare te îndepărtez, și apoi încă de la aceea pe care orbecăiesc muritorii neștiutori, (5) oameni cu două capete: căci în pieptul lor nepriceperea călăuzește mintea răătăcită, iar ei sunt purtați ca niște surzi și orbi, prostiți, gloată fără judecată, în ochii căreia a fi și a nu fi e totuna și nu-i tot una, pentru care în fiecăruia e o cale de întoarcere”.

7. 8 (52 - 120 K. 60 - 61. 34 - 37; 62 - 124 St.). 7, 1 - 2 PLATO Soph. 237 A v. 1. α . s. 258 D Π. δὲ ὁ μέγας, ὦ παῖ, παισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀρχόμενός τε καὶ διὰ τέλους τοῦτο ἀπεμαρτύρατο, περὶ τε ὧδε ἐκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων· οὐ γὰρ μήποτε τοῦτ' οὐδαμῇ (so die Hss.), φησὶν, εἶναι μὴ ὄντα· ἀλλὰ ... νόημα. ARISTOT. Metaph. N 2, 1089 a 2 ἔδοξε γὰρ αὐτοῖς πάντ' ἔσεσθαι ἓν τὰ ὄντα, αὐτὸ τὸ ὄν, εἰ μὴ τις λύσει καὶ ὁμοσε βαδιεῖται τῷ Παρμενίδου λόγῳ· οὐ γὰρ ... ἔόντα', ἀλλ' ἀνάγκη εἶναι τὸ μὴ ὄν δεῖξαι ὅτι ἔστιν. 7, 2 - 7 (früher 1, 33 - 38) SEXT. VII 114 (nach B 11227, 39. 228, 12) καὶ ἐπὶ τέλει προσδιασαφεῖ τὸ μὴ δεῖν αἰσθήσεσι προσέχειν ἀλλὰ τῷ λόγῳ. μὴ γὰρ σε, φησὶν, ἔθος ... ῥηθέντα' (7, 3 - 7, 6 im Text cap. 111 - λείπεται). ἀλλ' οὗτος μὲν καὶ αὐτός, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων συμφανές, τὸν ἐπιστημονικὸν λόγον κανόνα τῆς ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθείας ἀναγορεύσας ἀπέστη τῆς τῶν αἰσθήσεων ἐπιστάσεως. 8, 1 - 52 SIMPL. Phys. 144, 29 (nach 28 A 21) ἔχει δὲ οὕτως τὰ μετὰ τὴν τοῦ μὴ ὄντος ἀναίρεσιν· (145) 'μοῦνος ... ἀκούων'. 8, 1-14 DERS. 78, 5 (nach B 7, 2) ἐπάγει 'μοῦνος . . . πολλὰ μάλα' καὶ παραδίδωσι λοιπὸν τὰ τοῦ κυρίως ὄντος σημεία· ὡς ἀγένητον ... πέδησιν'. ταῦτα δὴ περὶ τοῦ κυρίως ὄντος λέγων ἐναργῶς ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἀγένητον τοῦτο

τὸ ὄν· οὔτε γὰρ ἐξ ὄντος· οὐ γὰρ προϋπῆρχεν ἄλλο ὄν· οὔτε ἐκ τοῦ μὴ ὄντος· οὐδὲ γὰρ ἔστι τὸ μὴ ὄν. καὶ διὰ τί δὴ τότε, ἀλλὰ μὴ καὶ πρότερον ἢ ὕστερον ἐγένετο; ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τοῦ πῆι μὲν ὄντος πῆι δὲ μὴ ὄντος, ὡς τὸ γενητὸν γίνεται (νευπλατονισχη προστελλυνγ)· οὐ γὰρ ἂν τοῦ ἀπλῶς ὄντος προϋπάρχοι τὸ πῆι μὲν ὄν πῆι δὲ μὴ ὄν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὑφέστηκε. 3-4 CLEM. Strom. v 113 (II 402, 8 St.) Π. δέ ... ὧδέ πως περὶ τοῦ θεοῦ γράφει· 'πολλὰ ... ἀτρεμεῖς ἢδ' ἀγένητον'. 38 PLATO Theaet. 180 D ἄλλοι αὐτὰναντία τούτοις ἀπεφήναντο 'οἷον ... ὄνομι' εἶναι' καὶ ἄλλα ὅσα Μελίσσοι τε καὶ Παρμενίδαι ἐναντιούμενοι πᾶσι τούτοις δισχυρίζονται. 39 vgl. MELISSOS 30 B 8 εἰ γὰρ ἔστι γῆ καὶ ὕδωρ ... καὶ τὰ ἄλλα ὅσα φασὶν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀληθῆ. 42 vgl. SIMPL. Phys. 147, 13 εἴπερ ἓν ἐστὶ 'ὁμοῦ τὸ πᾶν' (5) καὶ 'πεῖρας πύματον'. 43-45 PLAT. Soph. 244 E εἰ τοίνυν ὅλον ἐστὶν ὥσπερ καὶ Π. λέγει 'πάντοθεν ... τῇ ἢ τῇ', τοιοῦτόν γε ὄν τὸ ὄν μέσον τε καὶ ἔσχατα ἔχει. EUDEM. bei Simplic. Phys. 143, 4 ὥστε οὐδὲ τῷ οὐρανῷ ἐφασμιόττει τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, ὥς τινες ὑπολαβεῖν ὁ Εὐδημὸς φησιν (fr. 13 Sp.) ἀκούσαντας τοῦ 'πάντοθεν ... ὅγκωι'· οὐ γὰρ ἀδιαίρετος ὁ οὐρανός, ἀλλ' οὐδὲ ὅμοιος σφαῖραι, ἀλλὰ σφαῖρά ἐστιν ἡ τῶν φυσικῶν ἀκριβεστάτη. 44 ARIST. Phys. Γ 6. 207 a 15 βέλτιον οἰητέον Παρμενίδην Μελίσσου εἰρηκέναι· ὁ μὲν γὰρ τὸ ἄπειρον ὅλον φησὶν, ὁ δὲ τὸ ὅλον πεπεράνθαι 'μεσσοῦθεν ἰσοπαλές'. 50-61 SIMPL. Phys. 38, 28 συμπληρώσας γὰρ τὸν περὶ τοῦ νοητοῦ λόγον ὁ Π. ἐπάγει ταυτί ... 'ἐν τῷ ... παρελάσσει'. 50-59 SIMPL. Phys. 30, 13 μετελθὼν δὲ ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ ὁ Π. ἤτοι ἀπὸ ἀληθείας, ὡς αὐτὸς φησιν, ἐπὶ δόξαν ἐν οἷς λέγει 'ἐν τῷ ... ἀκούων', τῶν γενητῶν ἀρχὰς καὶ αὐτὸς στοιχειώδεις μὲν τὴν πρώτην ἀντίθεσιν ἔθετο, ἣν φῶς καλεῖ καὶ σκότος <ἢ> πῦρ καὶ γῆν ἢ πυκνὸν καὶ ἀραιὸν ἢ ταυτὸν καὶ ἕτερον, λέγων ἐφεξῆς τοῖς πρότερον παρακειμένοις ἔπεσιν 'μορφὰς ... ἐμβριθές τε'. 52 SIMPL. Phys. 147, 28 ἀπατηλὸν καλεῖ τῶν ἐπῶν τὸν κόσμον τὸν περὶ τὰς βροτείους δόξας. 53-59 SIMPL. Phys. 179, 31 καὶ γὰρ οὗτος ἐν τοῖς πρὸς δόξαν 'θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἀρχὰς ποιεῖ' ταῦτα δὲ προσαγορεύει πῦρ

καὶ γῆν (Arist. p. 188a 20) καὶ φῶς καὶ νύκτα ἤτοι σκότος· λέγει γὰρ μετὰ τὰ περὶ ἀληθείας (p. 180) 'μορφὰς ... ἐμβριθές τε'.

7 - 8. Primele cinci versuri constituie fragmentul VII; cele șaizeci și unu de versuri care urmează constituie fragmentul VIII.

- οὐ γὰρ μήποτε τοῦτο δαμῆι εἶναι μὴ ἐόντα·
 ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα
 μηδέ σ' ἔθος πολύπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω,
 νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα καὶ ἡγήεσσαν ἀκουήν
 καὶ γλῶσσαν, κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδην ἔλεγχον
 ἐξ ἐμέθεν ῥηθέντα. μόνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο
 λείπεται ὥς ἔστιν· ταύτηι δ' ἐπὶ σήματ' ἔασι
 πολλὰ μάλ', ὥς ἀγέννητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν,
 ἐστὶ γὰρ οὐλομελές τε καὶ ἀτρεμές ἡδ' ἀπέλεστον·
 5 οὐδέ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν, ὁμοῦ πᾶν,
 ἔν, συνεχές· τίνα γὰρ γένναν διζήσεαι αὐτοῦ;
 πῆι πόθεν αὐξηθέν; οὐδ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐάσσω
 φάσθαι σ' οὐδὲ νοεῖν· οὐ γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητόν
 ἔστιν ὅπως οὐκ ἔστι. τί δ' ἂν μιν καὶ χρέος ὦρσεν
 10 ὕστερον ἢ πρόσθεν, τοῦ μηδενὸς ἀρξάμενον, φῦν;
 οὕτως ἢ πάμταν πελέναι χρεῶν ἐστὶν ἢ οὐχί.
 οὐδέ ποτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐφήσει πίστιος ἰσχὺς
 γίγνεσθαι τι παρ' αὐτό· τοῦ εἶνεκεν οὔτε γενέσθαι
 οὔτ' ὄλλυσθαι ἀνῆκε Δίκη χαλάσασα πέδησιν,
 15 ἀλλ' ἔχει· ἡ δὲ κρίσις περὶ τούτων ἐν τῷδ' ἐστίν·
 ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν. κέκριται δ' οὖν, ὥσπερ ἀνάγκη,
 τὴν μὲν ἐὰν ἀνόητον ἀνώνυμον (οὐ γὰρ ἀληθὴς
 ἔστιν ὁδός), τὴν δ' ὥστε πέλειν καὶ ἐτήτυμον εἶναι.
 πῶς δ' ἂν ἔπειτ' ἀπόλοιτο ἐόν; πῶς δ' ἂν κε γένοιτο;

- 20 εἰ γὰρ ἔγεντ', οὐκ ἔστ(ι), οὐδ' εἴ ποτε μέλλει ἔσεσθαι.
 τῶς γένεσις μὲν ἀπέσβεσται καὶ ἄπυστος ὄλεθρος.
 οὐδὲ διαιρετόν ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ὁμοῖον·
 οὐδέ τι τῇ μᾶλλον, τό κεν εἵργοι μιν συνέχεσθαι,
 οὐδέ τι χειρότερον, πᾶν δ' ἔμπλεόν ἐστιν ἐόντος.
- 25 τῷ ξυνεχὲς πᾶν ἐστιν· ἐὼν γὰρ ἐόντι πελάζει.
 αὐτὰρ ἀκίνητον μεγάλων ἐν πείρασι δεσμῶν
 ἔστιν ἀναρχον ἄπαυστον, ἐπεὶ γένεσις καὶ ὄλεθρος
 τῇλε μάλ' ἐπλάχθησαν, ἀπῶσε δὲ πίστις ἀληθής.
 ταὐτόν τ' ἐν ταὐτῷ τε μένον καθ' ἑαυτό τε κεῖται
- 30 χοῦτως ἔμπεδον αὖθι μένει· κρατερὴ γὰρ Ἀνάγκη
 πείρατος ἐν δεσμοῖσιν ἔχει, τό μιν ἀμφὶς ἔέργει,
 οὐνεκεν οὐκ ἀτελεύτητον τὸ ἐὼν θέμις εἶναι·
 ἔστι γὰρ οὐκ ἐπιδευές· [μὴ] ἐὼν δ' ἂν παντὸς ἐδεῖτο.
 ταὐτὸν δ' ἐστὶ νοεῖν τε καὶ οὐνεκεν ἔστι νόημα.
- 35 οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ ἐόντος, ἐν ᾧ πεφατισμένον ἐστιν,
 εὐρήσεις τὸ νοεῖν· οὐδὲν γὰρ <ἦ> ἐστιν ἢ ἔσται
 ἄλλο πάρεξ τοῦ ἐόντος, ἐπεὶ τό γε Μοῖρ' ἐπέδησεν
 οὔλον ἀκίνητόν τ' ἔμεναι· τῷ πάντ' ὄνομα(α) ἔσται,
 ὅσσα βροτοὶ κατέθεντο πεποιθότες εἶναι ἀληθῆ,
- 40 γίγνεσθαί τε καὶ ὄλλυσθαι, εἶναί τε καὶ οὐχί,
 καὶ τόπον ἀλλάσσειν διὰ τε χροᾶ φανὸν ἀμείβειν.
 αὐτὰρ ἐπεὶ πείρας πύματον, τετελεσμένον ἐστί
 πάντοθεν, εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκωι,
 μεσσοθέν ἰσοπαλὲς πάντη· τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον
- 45 οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεόν ἐστι τῇ ἢ τῇ.
 οὔτε γὰρ οὐκ ἐὼν ἔστι, τό κεν παύοι μιν ἰκνεῖσθαι
 εἰς ὁμόν, οὔτ' ἐὼν ἔστιν ὅπως εἴη κεν ἐόντος
 τῇ μᾶλλον τῇ δ' ἦσσαν, ἐπεὶ πᾶν ἐστιν ἄσυλον·
 οἱ γὰρ πάντοθεν ἴσον, ὁμῶς ἐν πείρασι κύρει.
- 50 ἐν τῷ σοι παύω πιστὸν λόγον ἡδὲ νόημα

ἀμφὶς ἀληθείης· δόξας δ' ἀπὸ τοῦδε βροτείας
 μάνθανε, κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων.
 μορφὰς γὰρ κατέθεντο δύο γνώμας ὀνομάζειν·
 τῶν ἰίαν οὐ χρεῶν ἐστὶν – ἐν ᾧ πεπλανημένοι εἰσὶν -·

55 τάντια δ' ἐκρίναντο δέμας καὶ σήματ' ἔθεντο
 χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τῇ μὲν φλογὸς αἰθέριον πῦρ,
 ἥπιον ὄν, μέγ' [ἀραιὸν] ἐλαφρόν, ἐωυτῶι πάντοσε
 τωῦτόν,

τῶι δ' ἐτέρῳι μὴ τωῦτόν· ἀτὰρ κάκεῖνο κατ' αὐτό
 τάντια νύκτ' ἄδαῃ, πυκινὸν δέμας ἐμβριθέε τε.

60 τόν σοι ἐγὼ διάκοσμον ἐοικότα πάντα φατίζω,
 ὥς οὐ μή ποτέ τίς σε βροτῶν γνώμη παρελάσσει.

7.8. 7, 1-2. PLAT., *Soph.* 237 A Marele Parmenides, copile, pe când eram și noi copii, a susținut lucrul acesta de la început și până la sfârșit, proclamându-l când în proză și când în versuri: " nu, asta nu, cu nici un chip", zicea el, să fie cele ce nu sunt; ci tu ...". ARISTOT., *Metaph.* N, 2, 1089 a 2 Oamenilor acestora li s-a părut, într-adevăr, că toate ființele sunt una, ființa însăși, câtă vreme nu se dezleagă și se dă altă soluție argumentului lui Parmenides: " nu, asta nu ...", dar că era nevoie să se demonstreze că neființa există. – 7, 2 – 7 (altădată 1, 33-38) SEXT. VII, 114 (*ca urmare la parafraza citată la fr.* 1) Spre sfârșit lămurește că nu trebuie să se țină seamă de senzații, ci de rațiune. Nu cumva, zice, " deprinderea ..." (v. 7, 3-7). Cum rezultă limpede din cele spuse, chiar și el, făcând din raționamentul științific criteriul adevărului în ce privește ființele, și-a înturnat mintea de la examenul senzațiilor. – 8, 1 – 52 SIMPL., *Phys.* 144, 29 (*după A* 21). Astfel se exprimă după ce înlătură neființa: (145) „mai rămâne ...". – 8, 1 – 14 SIMPL., *Phys.* 78,5 (*după B* 7,2) ... continuă: " mai rămâne ... în număr mare", după care expune caracteristicile ființei absolute: „fiind nenăscută ...". Cele spuse

despre ființa absolută dovedesc limpede că aceasta e increată: nu provine, într-adevăr, nici dintr-o ființă (căci altă ființă, înaintea ei, n-a fost), nici din neființă (căci neființa nu există). De ce s-a ivit atunci într-un anumit moment, și nu înainte sau după? – Nu provine însă nici din ceva ce pe de o parte există, pe de alta nu există, cum se nasc cele nenăscute, căci ceea ce pe de o parte există, pe de alta nu există, nu poate să fi existat înaintea ființei absolute, ci s-a ivit după ea. – 34 CLEM., *Stromat.* V, 113 (II, 402, 8 St.) Despre divinitate, Parmenides scrie cam așa: " multe ... neclintit și nenăscut". 38 PLAT., *Theaet.* 180 D ... alții iarăși au pretins tocmai contrariul precum: " ... poartă numele"și alte câte mai susțin cu înverșunare Melissii și Parmenizii ce se opun tuturor acestora. – 39 Cf. Melissos B 8 ... dacă există pământul și apa ... și alte câte mai zic oamenii că sunt adevărate. 42 Cf. SIMPL., *Phys.* 147, 13 de vreme ce unul este „laolaltă totul” (5) e și o „ultimă limită”. – 43-45 PLAT., *Soph.* 244 E... dacă, așa cum zice Parmenides, e întreg „din toate părțile ... ici și colo”, o astfel de ființă are mijloc și extremități. EUDEM. la SIMPL., *Phys.* 143, 4 ... încât ceea ce spune el nu se potrivește nici cerului, cum își închipuie unii, după spusa lui Eudemos (fr. 13 Sp.), cu gândul la " din toate părțile asemenea...": căci cerul nu e nici indivizibil, nici asemenea unei sfere, ci dintre toate sferile materiale cea mai exactă. – 44 ARISTOT., *Phys.* G, 6, 207 a 15 ... trebuie să credem că Parmenides a grăit mai bine decât Melissos. Într-adevăr, unul zice că totul e nesfârșit, altul că e mărginit, " deopotrivă cumpănit față de mijloc". – 50 – 61 SIMPL., *Phys.* 38, 28 ... sfârșindu-și expunerea în jurul inteligibilului, Parmenides adaugă următoarele: " cu aceasta pun capăt ...". 50-59 SIMPL., *Phys.* 30, 13 ... trecând de la cele inteligibile la cele sensibile, sau, cum zice el, de la adevăr la părere, acolo unde spune: " cu acestea", Parmenides ia și el principiile lucrurilor

create drept elemente, în raport cu opoziția primordială pe care o numește lumină-întuneric, sau foc-pământ, sau des-rar, sau identic-altul, afirmând în continuarea versurilor mai înainte reproduse: " au găsit cu cale să numească două forme ...". -52 SIMPL., *Phys.* 147, 28 *Înșelătoare* numește el *potriveala cuvintelor* despre *părerile muritorilor*. 53-59 SIMPL., *Phys.* 179, 31... .. și acesta, acolo unde vorbește de părere, " pune ca principii caldul și recele", numindu-le *foc și pământ* (Arist., p. 188 a 20) și *lumină și noapte* sau *întuneric*. Căci iată ce zice, după ce a vorbit de adevăr (p. 180) " au găsit cu cale să numească după forme etc. ..." (*Fragmentul întreg trebuie pus în legătură cu B6*).

7. „Căci nicidecum vreo constrângere nu va putea face să fie lucrurile ce nu sunt; ci depărtează-ți cugetul de această cale de cercetare. Nu lăsa nici ca de-a lungul drumului pomenit deprinderea călită în multe încercări să te silească a recurge la ochiul ce nu vede, la urechea plină de vuiet ori la limbă, ci judecă cu mintea încâlcită pricina de care ți-am vorbit.

8. Mai rămâne însă să aduc vorba despre calea ce zice că <<ființa>> este. De-a lungul ei, sunt semne în număr mare cum că, nenăscută fiind, aceasta e și nepieritoare, întreagă, neclintită și fără capăt: (5) nici nu era, nici nu va fi, de vreme ce e acum laolaltă, una și neîntreruptă. Ce obârșie i-ai putea găsi? Ce fel și de unde ar fi putut crește? căci n-am să te las să spui nici să gândești că <<s-a putut ivi>> din nefeință: nu se poate, într-adevăr, spune nici gândi că ceea ce nu este <<este>>. Și-apoi ce nevoie ar fi putut-o face (10) -ivită din nimic -să se nască mai târziu ori mai devreme? Așa că trebuie neapărat <<să credem>> că este întru totul, ori că nu este. Și iarăși niciodată tăria convingerii nu va încuviința că din nefeință se

poate naște altceva decât neființă. Din această pricină, Dreptatea n-a lăsat <<Ființa>> nici să se nască nici să piară, slobozind-o din legături, (15) ci o ține bine. Hotărârea în această privință stă în alternativa: este sau nu este. Hotărât e însă, cum și trebuie, că, neputând fi nici gândită nici formulată, una din căi să fie lăsată la o parte (căci nu e calea adevărată) și că cealaltă care zice *este*, e și cea adevărată. Cum ar putea, într-adevăr, să piară ceva care este, cum ar putea să se nască? (20) Căci, de s-a născut, nu este, și nici de trebuie să fie cândva în viitor. Astfel nașterea se stinge, iar pieirea e vorbă goală.

Nici divizibilă nu-i, pentru că e toată la fel: nici unde nuse află un mai mult ori un mai puțin în stare să-i împiedice continuitatea, ci toată e plină de ființă. (25) În felul acesta, e în întregime continuă: <<înlăuntrul-i>> ființa se mărginește cu ființa.

Ci, nemișcată în hotarele unor cumplite legături, stă fără început nici sfârșit, de vreme ce Nașterea și Moartea au fost alungate departe, gonite de convingerea adevărată. Aceeași în aceeași stare zăbovind, zace în sine (30) și astfel, neclintită, rămâne locului. Amarnica Nevoie o ține în strânsoarea hotarului ce-o înconjoară din toate părțile, pentru că nu-i îngăduit ca ființa să fie neisprăvită: astfel se face că nu-i lipsește nimic; căci de i-ar lipsi ceva, i-ar lipsi totul.

E tot una a gândi și gândul că <<ceva>> este; (35) doar, fără ființa în care e exprimat, nu vei găsi niciodată gândul. Căci nimic nu este, nici nu va fi, afară de ființă, câtă vreme Soarta a constrâns-o să fie întregă și nemișcată. Vorbe goale fi-vor dar toate câte au fost scornite de muritori cu gândul că-s adevărate: (40) nașterea și moartea, a fi și a nu fi, schimbarea locului ori a strălucitoarelor culori.

De vreme ce <<așa cum am spus>> există un ultim hotar, acesta e împlinit de jur împrejur, asemenea masei unei sfere

bine rotunjite, în toate părțile ei deopotrivă cumpănită față de mijloc. Căci nu-i îngăduit <<ca ființa>> să fie ici sau colo cu ceva mai mare (45) sau cu ceva mai mică, câtă vreme nu există neființa, care s-o împiedice să ajungă la ceva de aceeași natură, iar ființa nu-i nici ea într-un loc mai multă, într-altul mai puțină, ci peste tot neatinsă: ca una care, fiind în aceeași măsură în fiecare punct, se găsește în aceeași măsură pretutindeni înăuntrul marginilor ei.

(50) Aci întrerup vorba-mi vrednică de crezare și gândul despre adevăr. De-acum, ascultând potriveala înșelătoare a cuvintelor mele, învață să cunoști părerile muritorilor. Aceștia au găsit cu cale să numească două forme (dintre care, de una nu era nevoie, – acistă greșeala lor); (55) au despărțit aparența în aspectele-i opuse și i-au dat semne de recunoaștere osebite între ele: de-o parte, cerească vâlvătaie a focului binefăcător, din cale-afară de ușor, identic cu sine în toate părțile lui (nu însă și cu altul); de cealaltă, – de capul său, ceva tocmai dimpotrivă: noaptea întunecoasă, deasă și greoaie la înfățișare. (60) Această orânduire, întru totul asemenea aparenței, ți-o semnalez, pentru ca nicicând să nu te amăgească părerea muritorilor ...”

9 (121 - 124 K., 125-128 St.). SIMPL. Phys. 180, 8 (nach B 8, 59) καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν αὐτὰρ . . μηδέν'. εἰ δὲ 'μηδετέρωι μέτα μηδέν' καὶ ὅτι ἀρχαὶ ἄμφοι καὶ ὅτι ἐναντίαι δηλοῦνται.

αὐτὰρ ἐπειδὴ πάντα φάος καὶ νύξ ὀνόμασται
καὶ τὰ κατὰ σφετέρως δυνάμεις ἐπὶ τοῖσί τε καὶ τοῖς,
πάν πλέον ἐστὶν ὁμοῦ φάεος καὶ νυκτὸς ἀφάντου,
ἴσων ἀμφοτέρων, ἐπεὶ οὐδετέρωι μέτα μηδέν.

9. SIMPL., *Phys.* 180, 8 (după B 8, 59) ... iar după puțin: " după ce ... alta". Dacă însă " nimic nu ține de una sau alta", vrea să spună că amândouă sunt principii și că sunt contrare.

" După ce totul a căpătat numele de lumină și întuneric iar aceste denumiri – potrivit puterilor fiecăreia – s-au aplicat unui lucru sau altul, totul e deopotrivă plin de lumină și de nevăzută noapte, amândouă egale de vreme ce nimic nu ține <<exclusiv>> de una sau de alta".

10 (132 - 138 K., S. 797 St.). CLEM. *Strom.* v 138 (II 419, 12 St.) ἀφικόμενος οὖν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ μάθησιν (Christi) ὁ βουλόμενος ἀκουέτω μὲν Παρμενίδου τοῦ ἑλεάτου ὑπισχνουμένου εἶσσι ... ἄστρον'. Vgl. Plut. *adv. Col.* 1114 B (über Parmenides) ὅς γε καὶ διάκοσμον πεποιήται καὶ στοιχεῖα μινύς τὸ λαμπρὸν καὶ σκοτεινὸν ἐκ τούτων τὰ φαινόμενα πάντα καὶ διὰ τούτων ἀποτελεῖ· καὶ γὰρ περὶ γῆς εἴρηκε πολλὰ καὶ περὶ οὐρανοῦ καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ γένεσιν ἀνθρώπων ἀφήγηται καὶ οὐδὲν ἄρρητον ὡς ἀνὴρ ἀρχαῖος ἐν φυσιολογίαι καὶ συνθεῖς γραφὴν ἰδίαν, οὐκ ἄλλοτρίας διαφθοράν, τῶν κυρίων παρήκεν.

εἶσσι δ' αἰθερίαν τε φύσιν τάτ' ἐν αἰθέρι πάντα
 σήματα καὶ καθαρῶς εὐαγέος ἡελίοιο
 λαμπάδος ἔργ' αἰδηλα καὶ ὀππόθεν ἐξεγένοντο,
 ἔργα τε κύκλωπος πεύσσι περίφοιτα σελήνης
 5 καὶ φύσιν, εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα
 ἔνθεν [μὲν γὰρ] ἔφυ τε καὶ ὡς μιν ἄγουσ(α) ἐπέδησεν
 Ἀνάγκη
 πείρατ' ἔχειν ἄστρον.

10. CLEM., *Stromat.* V, 138 (II, 419, 12 St.) ... odată ajuns la adevărata învățătură (a lui Cristos), asculte cine vrea făgăduielile eleatului Parmenides: „cunoaște-vei ...”. Cf. PLUT.,

adv. Colof. 1114 B... Care (Parmenides) elaborând o explicație a lumii și amestecând –ca elemente –lumina și întunericul, face să derive din acestea și prin acestea toate cele văzute. Așijderi spune multe despre pământ, despre cer, despre soare și despre lună, și lămurește nașterea oamenilor; ba, ca vechi cercetător în ale naturii, care a compus <<în acest domeniu>> o scriere originală, iar nu o vulgarizare a unor scrieri străine, n-a lăsat netratat nici unul din subiectele importante.

„Cunoaște-vei natura văzduhului și toate semnele câte sunt în el și tainicile căi ale curatei făclii a mândrului soare, și care li-i obârșia; afla-vei înrâurirea și firea rătăcitoare a lunii cea cu ochiul rotund; cunoaște-vei și cerul atotecuprinzător, de unde s-a ivit și ce fel – cârmuindu-l – Nevoia l-a legat, ca să păzească hotarele stelelor ...”.

11 (139 - 142 K., 129 - 132 St.). SIMPL. de cael. 559, 20 Π. δὲ περὶ τῶν αἰσθητῶν ἄρξασθαι φησι λέγειν

πῶς γὰρ καὶ ἥλιος ἡδὲ σελήνη
αἰθήρ τε ξυνὸς γάλα τ' οὐράνιον καὶ ὄλυμπος
ἔσχατος ἡδ' ἄστρον θερμὸν μένος ὠρμήθησαν
γίγνεσθαι.

καὶ τῶν γινομένων καὶ φθειρομένων μέχρι τῶν μορίων τῶν ζώων
τὴν γένεσιν παραδίδωσι.

11. SIMPL., *De caelo* 559, 20 Despre lucrurile sensibile, Parmenides zice că începe a spune:

„În ce fel pământul și soarele și luna și văzduhul atotecuprinzător și Calea Lactee și depărtatul Olymp și fierbintețea tărie a stelelor, au prins a lua ființă”, – după care înfățișează facerea lucrurilor susceptibile de naștere și pieire, până la măduarele viețuitoarelor.

12 (125 – 130 K., 133 – 138 St.). 1 – 3 SIMPL. Phys. 39, 12 (nach B 8, 61) μετ' ὀλίγα δὲ πάλιν περὶ τῶν δυεῖν στοιχείων εἰπὼν ἐπάγει καὶ τὸ ποιητικὸν λέγων οὕτως 'αἶ γὰρ ... κυβερνᾷ'. 2-6 Ebenda 31, 10

καὶ ποιητικὸν δὲ αἷτιον οὐ σωμάτων μόνον τῶν ἐν τῇ γενέσει ἀλλὰ καὶ ἁσωμάτων τῶν τὴν γένεσιν συμπληρούντων σαφῶς παραδέδωκεν ὁ Π. λέγων· 'αἶ δ' ἐπὶ ... θηλυτέρῳ'. 4 Ebenda 34, 14 καὶ ποιητικὸν αἷτιον ἐκεῖνος μὲν ἐν κοινὸν τὴν ἐν μέσῳ πάντων ἰδρυμένην καὶ πάσης γενέσεως αἰτίαν δαίμονα τίθησιν. Vgl. A 37.

αἶ γὰρ στεινότεραι πλῆντο πυρὸς ἀκρήτῳ,

αἶ δ' ἐπὶ ταῖς νυκτός, μετὰ δὲ φλογὸς ἔεται αἶσα·

ἐν δὲ μέσῳ τούτων δαίμων ἢ πάντα κυβερνᾷ·

πάντα γὰρ <ῆ> στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιος ἄρχει,

5 πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῆν τό τ' ἐναντίον αὐτίς

ἄρσεν θηλυτέρῳ.

12. 1-3. SIMPL., Phys. 39, 12 (*după B 8, 61*) Ceva mia departe, după ce vorbește din nou de cele două elemente, continuă amintind și cauza eficientă în chipul următor: căci " <<cununile>> mai înguste ... " 2-6 *Ibid.* 31, 10 Parmenides a arătat limpede cauza eficientă – nu numai a corpurilor supuse nașterii, dar și a lucrurilor incorporale, ce determină nașterea acolo unde spune: " cele ce vin după ele..." 4 *Ibid.* 34, 14 cauză eficientă unică și comună e, pentru el, zeita ce stă în mijlocul a tot ce există și care e cauza oricărei nașteri. Cf. A 37. " Căci <<cununile>> mai înguste umplutu-s-au cu foc curat, cele ce vin după ele, cu beznă în care se amestecă și o parte de foc; în mijlocul lor stă zeita ce totul călăuzește: pretutindenii cărmuiește cumplita naștere și împreunarea mânând femeia să se împerecheze cu bărbatul și, dimpotrivă, bărbatul cu femeia".

13 (131 K., 139 St.). PLATO *Symp.* 178 B Π. δὲ τὴν γένεσιν λέγει 'πρώτιστον ... πάντων'. ARISTOT. *Metaph.* A 4 p. 984 a 23 ὑποπεύσειε δ' ἄν τις Ἡσίοδον πρῶτον ζητῆσαι τὸ τοιοῦτον, κἄν εἴ τις ἄλλος ἔρωτα ἢ ἐπιθυμίαν ἐν τοῖς οὖσιν ἔθηκεν ὡς ἀρχὴν οἶον καὶ Π.: οὗτος γὰρ κατασκευάζων τὴν τοῦ παντὸς γένεσιν 'πρώτιστον μὲν, φησίν, Ἔρωτα ... πάντων'. PLUT. *Amat.* 13 p. 756 F διὸ Π. μὲν ἀποφαίνει τὸν Ἔρωτα τῶν Ἀφροδίτης ἔργων πρεσβύτατον ἐν τῇ κοσμογονίᾳ γράφων 'πρώτιστον . . . πάντων'. SIMPL. *Phys.* 39, 18 (nach B 12, 3) ταύτην (nämlich d. Daimon) καὶ θεῶν αἰτίαν εἶναι φησι λέγων 'πρώτιστον ... πάντων' κτλ. καὶ τὰς ψυχὰς πέμπειν ποτὲ μὲν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς εἰς τὸ ἀειδέες, ποτὲ δὲ ἀνάπαλιν φησιν.

πρώτιστον μὲν Ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων...

13. PLAT., *Sympos.* 178 B Despre facere, iată ce zice Parmenides: " înainte de toți zeii...". ARISTOT., *Metaph.* A, 4, 984 a 23 S-ar putea crede că cel dintâi care a căutat așa ceva a fost Hesiod și cineva va mai fi făcut din iubire sau dorință începutul celor ce există, cum face Parmenides. Într-adevăr, expunând facerea Totului, acesta zice: " înainte de toți zeii...". SIMPL., *Phys.* 39, 18 (*după B 12, 3*) ... aceasta e pentru el și născătoarea zeilor, acolo unde zice: " înainte de toți zeii ..." și cea care mână sufletele, când din lumea văzută în cea nevăzută, când dimpotrivă....

„Înainte de toți zeii a dat la iveală iubirea”.

14 (143 K., 140 St.). PLUT. *adv. Col.* 15 p. 1116 A οὐδὲ γὰρ ὁ πῦρ μὴ λέγων εἶναι τὸν πεπυρωμένον σίδηρον ἢ τὴν σελήνην ἥλιον, ἀλλὰ κατὰ Παρμενίδην

νυκτιφαὲς περὶ γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον φῶς
ἀναιρεῖ σιδήρου χρῆσιν ἢ σελήνης φύσιν.

14. PLUT., *Adv. Colot.* 15, p. 1116 A Nici cel ce refuză fierului înfierbântat calitatea de foc, sau lumii pe acea de soare, făcând din ea, cu Parmenides, „o lumină străină, ce lucește noaptea, răătăcitoare în jurul pământului”, nu tăgăduiește folosul fierului ori natura lunii ...”

15 (144 K., 141 St.). PLUT. de fac. lun. 16, 6 p. 929 A τῶν ἐν οὐρανῶι τοσούτων τὸ πλῆθος ὄντων μόνῃ φωτὸς ἀλλοτρίου δεομένη περίεσσι (Mond) κατὰ Π.

αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡελίοιο.

15. PLUT., *De fac. lun.* 16, 6, p. 929 A Din mulțimea atât de mare a copurilor cerești, singură <<luna>> se rotește având nevoie de o lumină străină, după Parmenides: „veșnic” cătând spre razele soarelui”.

15a. SCHOL. BASILII 25 ed. Pasquali Gött. Nachr. 1910 p. 201, 2). Ζυ ἐὰν ὑποθῆις ἑαυτῶι ὕδωρ εἶναι τὸ ὑποβεβλημένον τῆς γῆς] Π. ἐν τῇ στιχοποιίαι ὕδατόριζον εἶπεν τὴν γῆν.

15 a. SCHOL. BASILII 25, ed. Pasquali, Gött. Nachr., 1910, p. 201, 2 (*la pasajul*: „dacă-ți închipui că ceea ce se găsește sub pământ e apă”) Parmenides, în versurile lui, zice despre pământ că e *în rădăcinat în apă...*

16. (145 - 148 K., 149 - 152 St.). ARISTOT. *Metaph.* Γ 5 1009 b 21 vgl. A 46

ὥς γὰρ ἐκάστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυπλάγκτων,
τὼς νόος ἀνθρώποισι παρίσταται· τὸ γὰρ αὐτό

ἔστιν ὅπερ φρονέει μελέων φύσις ἀνθρώποισιν
καὶ πᾶσιν καὶ παντί· τὸ γὰρ πλέον ἐστὶ νόημα.

16. ARISTOT., *Metaph.* G 5 1009 b 21. Cf. A 46. „Așa cum e alcătuit în fiecare amestecul organelor mult-înșelătoare <<ale simțurilor>>, așa se înfățișează gândul la oameni: căci, la aceștia, ceea ce gândește e – în toți și în fiecare – același lucru: alcătuirea organelor; ceea ce trece peste, e chiar gândirea”.

17. (149 K., 142 St.). GALEN. in *Epid.* vi 48 (xvii A 1002 K.) τὸ μέντοι ἄρρεν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς μήτρας κυΐσκεσθαι καὶ ἄλλοι τῶν παλαιοτάτων ἀνδρῶν εἰρήκασιν. ὁ μὲν γὰρ Π. οὕτως ἔφη·

δεξιπεροῖσιν μὲν κούρους, λαιοῖσι δὲ κούρας...

17. GALEN., *In Epid.* VI, 48 (XVII, A 1002 K) Că pruncul de sex bărbătesc s-ar zămisli în partea dreaptă a uterului, au spus-o și alții, dintre cei mai vechi. Parmenides se exprimă astfel:

„în partea dreaptă băieții, în partea stângă fetele ...”

18 (150 – 155 K., 143 – 148 St.). 1 – 6 CAEL. AURELIANUS *Morb. chron.* iv 9 p. 116 Sichard. (Bas. 1529) *Parmenides libris quos de natura scripsit, eventu inquit conceptionis molles aliquando seu subactos homines generari. cuius quia graecum est epigramma, et hoc versibus intimabo. latinos enim ut potui simili modo composui, ne linguarum ratio misceretur. ` f e m i n a ... s e x u m´ , vult enim seminum praeter materias esse virtutes (vgl. δυνάμεις, B 9, 2), quae si se ita miscuerint, ut eiusdem corporis faciant unam, congruam sexui generent voluntatem; si autem permixto semine corporeo virtutes separatae permanserint, utriusque veneris natos adpetentia sequatur.*

*femina virque simul Veneris cum germina miscent,
venis informans diverso ex sanguine virtus
temperiem servans bene condita corpora fingit.
nam si virtutes permixto semine pugnent
nec faciant unam permixto in corpore, dirae
nascentem gemo vexabunt semine sexum.*

18. 1–6. CAEL. AURELIANUS, *Morb. Chron.* IV, 9, p. 116 Sichard (Bas., 1529). În cărțile pe care le-a scris *Despre natură*, Parmenides zice că întâmplarea, care-și are rolul ei în orice zămislire, face să se nască uneori bărbați moleșiți și afemeiați. Cum vorba asta o spune într-o poezie greacă, voi reda-o și eu în versuri. Le-am compus, în latinește, cât am putut mai asemănătoare ca formă, ca să nu încurc spiritul celor două limbi: „când femeia și bărbatul ...”. Păreră lui e dar că sămânța, pe lângă substanța din care e alcătuită, are și anumite impulsuri (cf. δυνάμεις în fr. B 9, 2), care, dacă se amestecă așa fel încât să dea pentru fiecare corp un singur impuls, au ca rezultat o voință potrivită cu sexul; dimpotrivă, dacă în amestecul de semințe trupesti impulsurile rămân despărțite, nou-născuții sunt împinși de dorințe spre amândouă sexele.

„Când femeia și bărbatul își amestecă sămânța dragostei, impulsul care o face să se nască în vine din soiuri de sânge diferite, plăsmuiește, dacă amestecul e izbutit, trupuri bine clădite. dacă însă, în sămânța amestecată, impulsurile se războiesc fără să se contopească în amestecata alcătuire a trupului, amarnic chinuitor copilul nou-născut, din vina îndoitei semințe ...”.

19 (157 – 159 K., 153 – 155 St.). SIMPL. de cael. 558, 8 παραδοὺς δὲ τὴν τῶν αἰσθητῶν διακόσμησιν ἐπήγαγε πάλιν·

οὕτω τοι κατὰ δόξαν ἔφυ τάδε καὶ νυν ἔασι
καὶ μετέπειτ' ἀπὸ τοῦδε τελευτήσουσι τραφέντα·
τοῖς δ' ὄνομ' ἄνθρωποι κατέθεντ' ἐπίσημον ἑκάστωι.

19. SIMPL., *De caelo* 558, 8 ... după ce a expus alcătuirea celor sensibile, din nou trece mai departe:

„Astfel dar, potrivit părerii, au luat ființă lucrurile acestea, și acum sunt și o dată vor pieri, după ce vor fi crescut; iar oamenii le-au dat nume, ca să fie semn fiecăruia ...”.

FRAGMENTE ÎNDOIELNICE

20. HIPPOL. Ref. v. 8 p. 97, 2 W. μικρά, φησίν (ein Gnostiker), ἔστι τὰ μυστήρια τὰ τῆς Περσεφόνης κάτω, περὶ ὧν μυστηρίων καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκεῖ οὐσης <<πλατείας καὶ εὐρυχώρου>> καὶ φερούσης τοὺς ἀπολλυμένους ἐπὶ τὴν Περσεφόνην < ... > καὶ ὁ ποιητὴς δέ φησιν·

αὐτὰρ ὑπ' αὐτὴν ἔστιν ἀταρπιτὸς ὀκρυόεσσα,
κοίλη, πηλώδης· ἡ δ' ἠγήσασθαι ἀρίστη
ἄλσος ἐς ἡμέροεν πολυτιμήτου Ἀφροδίτης.

20. HIPPOL., *Ref.* v, 8, p. 97, 2 W. “ Puțin lucru (zice un gnostic) sunt misteriiile Persephonei subpământene, misterii despre care – ca și despre calea ce duce acolo, care e largă și întinsă” și care poartă pe morți spre Persephona – poetul zice:

„sub ea e însă o cărare înfricoșătoare, adâncă, noroioasă; aceasta e cea mai bună <<din câte duc>> spre dumbrava încântătoare a mult-cinstitei Afrodite...”.

FRAGMENTE NEADEVĂRATE

21. AĖT. II 30, 4 (D 361 b 24) περὶ ἐμφάσεως σελήνης, διὰ τί γεώδης φαίνεται ... Π. διὰ τὸ παραμεμίχθαι τῷ περὶ αὐτὴν πυρώδει τὸ ζοφῶδες· ὅθεν ψευδοφανῇ τὸν ἀστέρα καλεῖ. Vgl. B 14 Das Wort stammt von Theophrast, s. 59 A 77.

21. AĖT. II, 30, 4 (D. 361 b 24) ... despre înfățișarea lunii, de ce pare pământie, – Parmenides zice că e din pricină că în elementul igneu care o înconjoară e amestecat și elementul întunecos; motiv pentru care o și numește: <<astru>> cu lumină înșelătoare... (cf. B 14; epitetul e împrumutat de la Teofrast).

22. SUIDAS s.v. ὥς: λίαν. Παρμενίδην· θαυμασίως ὥς δυσανάπειστον' = 10 Plato Parm. p. 135 A.

22. LEX. SUDA s.v. ὥς : λίαν ... Parmenides: " uimitor de anevoie de convins" (= Plat., *Parm.* 135 A).

23. –s.v. μακάρων νήσοισιν· ἡ ἀκρόπολις τῶν ἐν Βοιωτίαι Θηβῶν τὸ παλαιόν, ὥς Παρμενίδης.

23. LEX. SUDA s.v. *Insulele Fericirilor*, în vechime citadela orașului Theba din Beoția, după spusa lui Parmenides.

24. SUETONIUS (Miller Mél. 417) Τελχῖνες ... τούτους οἱ μὲν θαλάσσης παῖδ' ἔφασκε, Παρμενίδης δ' ἐκ τῶν Ἀκταίωνος κυνῶν γενέσθαι μεταμορφθέντων ὑπὸ Διὸς εἰς ἀνθρώπους.

24. SUETONIUS (Miller, Mél. 417) Telchini... despre aceștia unii zic că ar fi fii ai mării; Parmenides, însă, că ar fi urmașii câinilor lui Acteon, transformați de Zeus în oameni ...

25. STOB. Ecl. I 144, 19 Wachsm. ἀλλ' ὅγε πάντοθεν ἴσος κτλ. = 31 B 28.

25. STOB., *Ecl.* I, 144, 19 W. Dar acesta era din toate părțile deopotrivă ... (= Empedocles, fr. 28 Diels).

Cuprins

REFERINȚE ORFICE - fragmente	5
MUSAIOS - fragmente	24
REFERINȚE HOMERICE ȘI HESIODICE - fragmente	33
PHEREKYDES - fragmente	39
CEI ȘAPTE ÎNȚELEPȚI - fragmente	50
FILOSOFIA MILESIANĂ - fragmente	
THALES	62
ANAXIMANDRU	96
ANAXIMENE	123
PYTHAGORA ȘI PYTHAGORICIENII - fragmente	140
KERKOPS	220
PETRON	221
BRO(N)TINOS	222
HIPPASOS	224
KALLIPHON ȘI DEMOKEDES	236
PARM(EN)ISKOS	241
IKKOS	243
PARON	245
MENESTOR	246
XUTHOS	250
BOİDAS	251
HERAKLEITOS - fragmente	251
PARMENIDES - fragmente	321